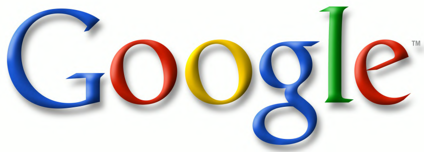


This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/



HARVARD LAW LIBRARY.

Received March 7, 1905.

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Etatsraad og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Niende Bind, første Hefte.

Kjøbenhavn 1824.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin, Hof- og Universitets-Bogtrykker.

DEN SØN JUT

Rec. March 7, 1905

Indhold.

Rec. March 7, 1905

Over Professor Howitz's Afhandling: "om Affindighed og Tilregnelse" i 8de Binds 1ste Hefte af Juridisk Tidsskrift.

(Af Professor F. C. Sibbern).

(Efterstaaende var begyndt i den Tanke, at det skulde optages i Literaturtidenden, hvilket imidlertid af adskillige Grunde ikke kunde skee; Begyndelsen heraf har derfor faaet Formen af en Recension, hvilken det ogsaa syntes bedst at lade den beholde, da en Forandring i denne Henseende i det engang skrevne ikke var beqvem at foretage; de Udtryk: Forf. og Rec. ere ogsaa vel skikkede til at betegne de to Personer, som her træde i Forhold til hinanden).

Naar en Bog, idet den med Skarpsindighed og Liv afhandler sin Gjenstand, sætter Læserens egen Tankekreds i Bevægelse, og fremkalder en vis levende Vexelvirkning imellem ham og den, vil han altid, selv om han under denne Vexelvirkning føler sig i et Oppositionsforhold til den, læse den med Interesse, og kunne bevidne Forfatteren sin Fornøielse over den, medens



HARVARD LAW LIBRARY.

Received March 7, 1905.



HARVARD LAW LIBRARY.

Received March 7, 1905.

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Etatsraad og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Niende Bind, første Hefte.

Kjøbenhavn 1824.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin, Hof- og Universitets-Bogtrykker.

DEN SDZ JUT

Rec. March 7, 1905

Indhold.

Side.

Rec. March 7, 1905

Over Professor Howitz's Afhandling: "om Affindighed og Tilregnelse" i 8de Binds 1ste Hefte af Juridisk Tidsskrift.

(Af Professor F. C. Sibbern).

(Efterstaaende var begyndt i den Tanke, at det skulde optages i Literaturtidenden, hvilket imidlertid af adskillige Grunde ikke kunde skee; Begyndelsen heraf har derfor faaet Formen af en Recension, hvilken det ogsaa syntes bedst at lade den beholde, da en Forandring i denne Henseende i det engang skrevne ikke var beqvem at foretage; de Udtryk: Forf. og Rec. ere ogsaa vel skikkede til at betegne de to Personer, som her træde i Forhold til hinanden).

Naar en Bog, idet den med Skarpsindighed og Liv afhandler sin Gjenstand, sætter Læserens egen Tankekreds i Bevægelse, og fremkalder en vis levende Vexelvirkning imellem ham og den, vil han altid, selv om han under denne Vexelvirkning føler sig i et Oppositionsforhold til den, læse den med Interesse, og kunne bevidne Forfatteren sin Fornøielse over den, medens

han nægter ham sin Samstemming. Skulde da nu en saadan Læser føle Kald til at træde frem som Bogens Recensent, var vel intet billigere og naturligere, end at han allerførst yttrede Forf. denne sin Interesse og Fornøielse. Og saaledes begynder da nærværende Recensent med intet hellere, end med at sige Forfatteren, at ikke blot han, men flere med ham, just kunne bevidne Forf. deres Fornøielse paa denne Maade. Ja, ligesom det overhovedet har været ham kjært, at en Mening, som i vor Tid igjen mange hylde, paa saa bestemt en Maade offentligen har udtalt sig, og derved har opfordret Modstanderne til at gaae i Kamp med sig, maa han i Særdeleshed for sin Person takke Forf. for at have givet ham en saa stærk Impuls og Anledning til Eftertænkning over de vigtige Gjenstande, Forf. afhandler. Men kan da nu Rec. ikke andet, end at lade sin Opposition mod Forf. udtale sig her, saa maa han dobbelt erindre sig, og bede Læseren at erindre, hvad der tilkommer en Recensent og kan ventes af ham, og hvad ikke; især maa det erindres, at en Recension over en Bog ikke skal være en anden Tale om den samme Gjenstand i Anledning af Bogen, men skal være en Betragtning over det i Bogen fremsatte i Vexelvirkning med Bogen. Denne er det, man har Ret til at fordre af Rec., men ogsaa kun denne, ikke hiin. At Recs. Opposition udtaler sig med Varme, Iver og undertiden stærkt, vil en Forf., som selv yttrer sig med Varme, Iver, Livelighed og, f. Ex.

gaaer stærkt løs paa Kant, sikkert finde at være naturligt.

Hvorom det Skrivt, vi have for os, handler, lærer Titelen. Det bestaaer af 12 Paragrapher; men forudskikket er en senere skreven Forerindring, foranlediget ved nogle Bemærkninger af Udgiveren af juridisk Tidsskrivt, i hvilket dette Skrivt har været optaget, og hvoraf det er blevet særskilt aftrykt. Efterat der i §. 1 har været talt nogle Ord om Affindigheds Benævnelser, leverer §. 2 følgende Definitioner: "Affin-"dighed bestaaer i en Indskrænkning af "Fornuften eller Fornuftens Brug for-"medelst en Sygdom i de materielle "Organer for Sjælens Virksomhed. For-"saavidt den yttrer sig i Handlinger bestaaer den i "Mangel af fornuftig Selvbestemmelse, "foranlediget af samme legemlige Aar-"sag." Vi ville allene holde os til den sidste af disse tvende Definitioner, som vi, naar blot det "formedelst," der staaer i den første, ogsaa sættes i denne, da "foranlediget" i flere Henseender ikke siger det samme, ganske bifalde, og som synes os anvendelig overalt, da al Affindighed dog nok yttrer sig i Handlinger (gjørende eller ladende). I den første derimod ere de Ord: Indskrænkning af Fornuftens Brug, forekomne Rec. som sigende for lidet, og Definitionen derfor for viid. Hvad det øvrige af §. 2 angaaer, da synes Forf. os i den sidste Deel deraf ei at have til-

strækkeligen agtet paa Forskjellen imellem Motiver og "Omstændigheder, der have Indflydelse paa Menneskets Villie." Vistnok er der, foruden de fornuftige og de sandselige Motiver, endnu at agte paa den physiske Tilstand, der kan være Aarsag til den fornuftstridige Villiesyttring, men den physiske Tilstand er intet Motiv, og naar en legemlig Sygdom foraarsager en iracundia morbosa, eller en uimodstaaelig Lyst til at bide andre Mennesker, saa er det dog i hiint Tilfælde Vreden, i dette Tilfælde en anden sandselig Lyst, der udgjør Motivet (det bevægende og tilskyndende.)

Den sidstanførte af Forfatterens Definitioner bifalde vi, som sagt, ganske, og forbigaae derfor den 3die §., hvori Forf. udførligen søger at godtgjøre Rigtigheden af den Paastand, at Afsindighed er at betragte som betinget af en legemlig Aarsag. Den eneste Bemærkning, Rec. har at gjøre herved, er den, at et delirium i en Nervefeber, den saa kaldte Phantaseren, ikke synes ham at kunne kaldes Afsindighed, og det just ikke ene og allene for at iagttage en vis Euphemie, hvisaarsag han vil gjøre det Spørgsmaal til Lægerne, om der ikke kunde føies til i Definitionen: med mindre Sygdommen i det Legemlige er at betragte som blot symptomatisk. Iøvrigt gjør dette her ikke videre til Sagen, da hiint delirium i juridisk Henseende aldeles bliver at sætte i Classe med Afsindighed.

Eet Punct er der dog endnu i den 3die §., Rec. ej kan lade gaae uberørt hen. Det er, hvad Forf. i Slutningen af den siger i Noten under Texten. I at godtgjøre sin Paastand kommer Forf. ogsaa til at paaberaabe sig den Omstændighed, at Affindighed saa ofte helbredes ved legemlige Midlers Brug. Han føier nu til i en Note: "Vel gives der ogsaa en psychologisk "Behandling af Affindighed; men denne Behandling "er ingen Rettelse, men en Afledelse (derivatio). Som "oftest gaaer den blot ud paa at bortlede Opmærksom-"heden fra den fixe Idee og at undgaae alt, hvad der "kunde irritere det allerede syge Organ." Den første Deel af disse Ord synes os ei at være aldeles rigtig, og det, de sidste udsige, indskrænker Forf. selv ved et "som oftest." Men vi see slet ikke heller, at det med Hensyn til Forfs. Hovedpaastand kan gjøre noget til Sagen, om ogsaa den psychologiske Behandling undertiden kan virke paa en meget mere positiv Maade. Lad det være en høiere Idees eller Følelses positive Magt, lad det f. Ex. være Religiøsitetens Indflydelse, som virker med til at hæve Affindigheden, saa have vi jo saa mange Beviser paa det Sjæleliges Indflydelse paa bestemte legemlige Sygdommes Undertrykkelse, at Affindighedens Sammenhæng med en Sygdom i det Legemlige derved ei kan afbevises. Ligesom den heftige Lidenskab eller Affect kan ende med Organets Destruction, saa kan vel en modsat stærk Sjælevirkning rykke det i Orden igjen; kan en stærk Forestillings Magt

undertrykke Krampe og bidrage til at hæve den ganske, hvi skulde den ikke ogsaa kunne betvinge en abnorm Virksomhed i Hjerne-Organet? Dog hermed bringe vi endnu en anden Betragtning i Forbindelse. Forfatteren gjør i Slutningen af Paragraphen opmærksom paa, at hans Lære om Affindighed "betager denne noget af det rædsomme, som dette Begreb nødvendigen maae opvække hos alle dem, der bekjende sig til det almindelige spiritualistiske System, og indeholder Beroligelse og Trøst for de Ulykkelige af denne Classe, der ere istand til nu og da at reflectere over deres egen Tilstand." Vi underskrive gjærne dette sidste og det deraf efter følgende, blot at vi ei ret vide, hvad det er for et almindeligt spiritualistiskt System, Forfatteren mener. Men det maae vi som Anmærkning føie til, at med alt det, Forf. lærer, bliver der dog endnu altid en spiritual eller psychisk Side, hvorfra Affindighed ogsaa maa betragtes, og som det til at oplyse dens Væsen, er lige saa vigtigt at tage i Overveielse. Naar Hjernens Bespændelse af Blod, o. s. v. o. s. v. foraarsager Affindighed, saa gjør den det dog ved at foraarsage, at f. Ex. en utæmmelig Vrede, en indtændt Forbittrelse mod alle Mennesker, Skadelyst, Hovmod, eller Angest, Frygt for den evige Fordømmelse, o. s. v., o. s. v., lutter psychiske Phænomener komme op i Sjælen og bemægtige sig den ganske. Men ligesom et Æbletræ dog vel ved ingen Sygdom, ingen Forstyrrelse i dets Organisation, kan bringes til at frembringe andre Arter af

Frugter, end Æbler, saa kan dog vel heller ikke noget Blod, som bespænder Hjernen, bringe Sjælen til at frembringe andre Virkninger og Yttringer, end saadanne, som Sjælen ifølge sin Grundnatur kan frembringe, eller som kunne gaae frem af et i Sjælen selv liggende Princip. Og saaledes lærer da Affindigheden os, at, saasandt Vrede, Hovmod, Rædsel for Gud, ikke kunne bringes udenfra ind i Mennesket, men allene kunne komme indenfra, om de end vel kunne vækkes ved udenfra kommende Incitationer, saasandt ligger der i Menneskesjælen en Mulighed til hine Sjælsyttringer, d. e. noget, som formaaer at frembringe dem. Men saa opstaaer for det første det Spørsmaal, hvorledes det dog vel kan være, at Hjernens Bespændthed af Blod o. s. v. kan bringe Sjælen til at frembringe alle hine, dog altid endnu frygtelige Virkninger, og det ofte hos saadanne, som i sund Tilstand ere godmodige, velvillige, beskedne, tillidsfulde. Men fremdeles foranlediges man til at spørge, hvad det dog vel er, der gjør, at alt det, man dog seer at ligge in abysso animæ, d. e. seer, at være noget, Sjælen kan føde af sig, holdes nede, eller holdes fra at komme til Yttring, i den sunde Tilstand; og man kommer naturligen til den Tanke, at alt, hvad der ret kraftigen kunde styrke denne den sjælelige Livsvirksomheds indre Regulator, dog vel ogsaa maatte kunne gjøre den saa stærk, at den ikke saa let var at forrykke eller overmande, og at Sjælen altsaa ikke saa let kunde bringes til at

føde hine Virkninger af sig, hvori Affindighed yttrer sig, og ved hvis fortsatte Yttring den rodfæster sig mere og mere. Tænke vi os da nu f. Ex. Religiøsitet og Samvittighed som hiin indre Regulator, saa opstaaer naturligen den Tanke, at en fra Ungdommen af indpræntet sand og kraftig Religiøsitet og Samvittighed vel ikke blot i det Hele torde være et godt Præservativ mod det Slags Affindighed, hvis Aarsag er noget psychiskt, Lidenskaber, Sorg o. desl., men og undertiden torde med Virkning kunne sættes i Bevægelse i den allerede indtraadte Sindssygdom, ei blot for at bortlede fra den fixe falske Idee, men ogsaa for at henlede til den rette Besindelses inderste Grundpunct. Thi, naar man ret udvikler sig Begrebet om hiin indre Regulator i det sjælelige Liv, omtrent i den Forstand, hvori mange Læger, hvis Rec. ikke har forstaaet visse Yttringer falskt, ansee Nervevirksomheden med Nervesystemet for det under den legemlige Form sig aabenbarende Livs Regulator, saa kommer man naturligen til den Tanke, at, hvor det i Affindighedstilfælde var gjørligt at virke directe ind paa hiin sjælelige Regulator, maatte det og kunne være af god Frugt. Vel maatte man, naar det skulde være gjørligt, kunne gjøre Regning paa en vis Fornuftighed i Baggrunden af den Affindiges Bevidsthed, men det maa man, og det netop ogsaa efter Forfatterens Theorie, hvorefter den udødelige Sjæl selv ei kan ansees for at være angreben, i sig selv endog i alle Tilfælde kunne. Ja naar

Rec. endog troer, at i mangen Afsindighed den Afsindige i Baggrunden af sin Sjæl er sig det bevidst, at hans fixe Idee er en Løgn, saa haardnakket han ogsaa holder paa den, saa mener Rec. blant andre, ogsaa at kunne paaberaabe sig en Læges, vor geniale Etatsraad Brandis's, Vidnesbyrd herfor. Iøvrigt see vi vel, at det ej hørte til Forfs. Formaal i det for os liggende Skrivt, at gaae ind i Undersøgelser af denne Art. Imidlertid gav Forfs. foranførte Note, med Slutningen af §. 3, os en naturlig Anledning til at fremsætte disse Bemærkninger, og vi have med saa megen mere Føie kunnet det, som det dog ogsaa i juridisk Henseende er af Vigtighed at gjøre opmærksom paa, at den capacitas motivorum, vi herved have tænkt os som muelig hos mangen Afsindig, endnu derfor ikke strax er den juridiske capacitas motivorum.

I fjerde Paragraph handler Forf. om de tvende Maader at erkjende Afsindighedens Tilværelse paa, den psychologiske og den somatiske eller medicinske, og gjør opmærksom paa adskilligt, som ved Lægernes Raadspørgelse i criminelle eller andre juridiske Tilfælde bør lægges paa Hjertet. I femte §. viser Forf., at "Afsindigheds Væsen ikke altid kan sættes i virkelig Mangel af Fornuft"; hvorved Forf. har Hensyn til, at mange Afsindige, f. Ex. i iracundia morbosa, i Vandskræk, og i flere Tilfælde af "fixe Affecter", selv stundom advare andre om at vogte sig for dem, i det samme Øieblik, den uimodstaaelige rasende Lyst kom-

mer over dem. Derfor er det, siger Forf., at han har sat Afsindigheds Væsen i Mangel af fornuftig Selvbestemmelse formedelst en legemlig Sygdom, ikke i blot Mangel af Fornuft; men saa meget snarere holde vi os da allene til den sidste af de to foranførte i §. 2 givne Definitioner. Iøvrigt har denne §. lærer Rec., at han, som i sin Psychologie har nævnt Afsindigheden i Anledning af Læren om Phantasien, ikke har havt Ret i at antage, at der til Afsindighed udfordres, at Indbildningskraftens Fostere tages for virkelige Gjenstande.

Vi nærme os nu til den Deel af Forfs Afhandling, som især sætter os i Bevægelse, og bringer os til deels at spørge og kræve videre Regnskab, deels at opponere, idet Forf. nu gaaer over til at undersøge om Afsindighed kan sættes i Mangel af Frihed, og derved føres til, næst efter at have bestridt Kants Lære om Friheden, at opstille ikke blot sit Begreb om Frihed, men ogsaa visse Hovedpuncter af sit Moralsystem, forfægtende og anbefalende begge Dele med Varme. Den 6t[illegible] opholde vi os dog ikke længe ved; thi uagtet dens Overskrivt er denne: "Om Afsindighed kan sættes i Mangel af Frihed", saa gaaer den dog kun ud paa at bestride Henke, der, uagtet han definerer Frihed ved "Evne at kunne bestemme sig efter Fornuftgrunde", dog, efter hvad Forf. beretter, defi-

nerer Affindighed ved Mangel af Frihed, og altsaa giver en alt for viid Definition. Om iøvrigt Forf. med Rette betragter Henke som den, der, uagtet hans nu anførte Definition, dog, ved det Udtryk Fornuftgrunde, blot skulde have meent rene moralske Motiver i kantisk Forstand, ville vi ikke undersøge, da vi ikke have Henkes Værk ved Haanden, og det ikke videre kan gjøre noget til Sagen, om just Henke har forestillet Sagen paa den rette Maade. De tre Grunde, Forf. i denne §. anfører, hvorfor han ei kan sætte Affindighed, "i Mangel af Frihed efter Kant" lade os endnu ikke see det, der, ifølge det efterfølgende, egentligen bestemmer Forf. i denne Henseende. Hans egentlige Grund er den, at en saadan Frihed slet ikke gives; hvad Forf. derimod, efter §. 8, kalder Frihed, maa man upaatvivleligen, som ogsaa Forf. selv i §. 9 antager, tillægge den Affindige, saavelsom den Ikke-Affindige. Thi Forf. forstaaer ved Frihed Menneskets Evne til at kunne handle, som han vil, eller til at gjøre og lade efter Godtbefindende. Men dette sidste Udtryk er efter det øvrige at forstaae saaledes, at det vil sige: efter visse tilskyndende Motiver, som ere Gjenstande for Forestilling og Bevidsthed, men af hvilke det stærkeste altid af sig selv faaer Magten. Ogsaa den Affindige søger jo at gjøre, og gjør ogsaa efte, hvad han vil, ogsaa han bestemmes jo af Forestillinger, der, idet de tilskynde, blive til Motiver. Hine tre i §. 6 anførte Grunde afgjøre derimod endnu

ikke Sagen; thi til den første, at Mangel af Frihed ikke er nok til at charakterisere Afsindighed derved, kunde vi svare, at Discussionen overhovedet kun kan angaae Definitionens første Deel, til den anden, at nemlig efter hiin Definition, den charakteriske Egenskab ved Afsindigheden vilde komme til at bestaae i Mangel af Moralitet, svare vi, at forsaavidt Selvbestemmelse er fornuftig, er den dog vel ogsaa overeensstemmende med Moralitet, og at fornuftig Selvbestemmelse og moralsk Selvbestemmelse dog vel, ogsaa efter Forfatterens Yttringer i §. 2, gaae pari passu; Forfatterens Grund er egentligen den, at det, hvad Kant (thi kun ham har han her Hensyn til, ikke til Begreberne om Frihed og Moralitet overhovedet) kalder Moralitet, er for Forf. et Begreb uden Realitet. Den tredie Grund, at Afsindigheds Oprindelse, efter hiint Begreb, blev uforklarlig, vækker naturligen det Spørsmaal: om da Forf. har gjort os den forklarlig, fordi han har sagt, at den bestaaer i Mangel af fornuftig Selvbestemmelse, foranlediget af en Sygdom i de materielle Organer for Sjælens Virksomhed. Om ogsaa Forf. istedetfor "foranlediget af" havde kunnet ansee sig berettiget til at sige "grundet i", saa var derfor Phænomenet ej forklaret, thi at forklare et Phænomen er ei at anføre et andet Phænomen, som Aarsag til hiint, men at vise, hvorledes det gaaer til, at dette har hiint til Følge, saa at man indseer Sammenhængen mellem dem begge. Dog vi gaae til

de følgende §§.; her finde vi først, hvad vi have at holde os til. Ellers har Forf. aabenbart Ret i, at det Begreb Frihed ikke bør benyttes i en Definition paa Affindighed, saasnart man kan undgaae det, da det er underkastet alt for forskjellige Forestillingsmaader, og derfor vilde gjøre Definitionen altfor vaklende.

Ved den syvende §., der handler "om Frihed efter det kantiske System" og fremsætter Forfs. "Indvending derimod hentet fra Ufriheds-Tilstandene", vil Rec. ikke gaae meget ind i det Enkelte; thi det er altid ubeqvemt at skulle paa en andens Vegne, og ved at sætte sig ind i en andens Forestillingsmaade, berigtige eller forsvare, hvad man selv ikke aldeles bekjender sig til, Rec. vil derfor kun især opholde sig ved Hovedpuncterne og det, der for den følgende §s. Skyld er af Betydenhed.

Forf. begynder med, i fire Sætninger og nogle Corollarier summarisk at fremstille den kantiske Lære. Det havde været ønskeligt, at dette var skeet i en fortløbende Tankegang, hvori man kunde have seet Hovedpuncterne af Kants Tankegang udvikle sig paa samme Maade, som man finder dem udvikle sig hos Kant. Vi troe, at det kunde være skeet paa en tre, fire Blade. Nu opstiller Forf. Kants Lære blot i dens Resultater, men eo ipso ikke ret tilfulde; thi Resultater af en Tænkning sees, især hos en saadan Tænker som Kant, ikkun da i deres sande, fulde Lys, naar de sees som

Resultater af det, hvoraf de resulterede, altsaa sees i eet med den fortløbende Tankerække og den hele sig udviklende Betragtning, som førte til dem. Imidlertid frembyder denne summariske Fremstilling Hovedsætningerne hos Kant tilstrækkeligen nok til den nærværende Hensigt. Kun at den 4de Sætning nok ikke let vil fattes af den, der ej kjender Kants Lære, hvorimod den, der kjender denne, vil fordre dette Punct fremsat ganske anderledes. Dog dette komme vi længere hen til at omtale. Endnu ønskede Rec., at Forf., da han i den anden Sætning har, af Kants Rechtslehre, anført, at Friheden efter Kant ikke bestaaer i Evne til at kunne vælge for eller imod Loven, strax udtrykkeligen havde gjort opmærksom paa, at Kant andre Steder har brugt en anden Udtryksmaade, hvilket Forfs. andet Corollarium viser, hvor det hedder, at efter Kant ogsaa den moralske Handling kan siges at være foretaget med Frihed.

Efterat have givet den summariske Fremstilling af Kants Lære om Friheden og omtalt den ved at sammenstille den med Augustinus's og Spinozas, kommer Forf. til de Argumenter imod den, som han troer at gaae frem af Ufrihedstilstandenes Betragtning. Men strax det første, han anfører, træffer ham selv saa stærkt, og kan allerede i den Grad være nok til at gaae ud fra, for at ryste hans egen hele Lære, at vi forundre os over, at det ikke er faldet ham ind. Imod Kants Lære, at Mennesket i Friheden besidder en Evne til at

kunne bestemme sig efter den blotte Forestilling om Pligt allene, uafhængigt af alle sandselige Motiver, sætter han (P. 39, jur. T. saavelsom særsk. Aftr.) for det første den Bemærkning, at Kant her synes ham at gjøre det ene Menneske til to, men at Mennesket dog ikke er animal og ratio, men at han er animal rationale, o. s. v., og han føier siden til: "En Phy- "siolog kan skjelne imellem det Dyriske og det Vegeta- "tive hos Mennesket, imellem Bevægelse og Ernæring, "imellem Nerver og Muskler paa den ene Side og Blod "og Lymphe-System paa den anden Side, men han "udsiger en Absurditet, naar han erklærer dem uafhæn- "gige af hinanden; omnia in homine se habent ad "instar circuli, et ubi qværis initium, invenies fi- "nem, et ubi qværis finem, invenies initium". Men er ikke Forf. den, som allermeest støder an imod denne gyldne Lærdom, naar han gjør en enkelt Drivt, Lyksalighedsdrivten, til Grunddrivten for alle Drivter, og vil reducere alle til den. Og gjelder ikke det samme om hans Frihedslære. Forf. tillægger Mennesket Fornuft og Evne til fornuftig Selvbestemmelse, men al Fornuftyttring og Fornuftbestemmelse skal nu være afhængig af Sandseligheden, uden at igjen denne skal kunne tænkes afhængig af hiin; gjensidig Affindighed involverer dog en vis gjensidig Uafhængighed tillige; eller gjensidig Affindighed fører dog med sig, at ingen Impuls kan ansees, som den absolut første, men at en relativ første Impuls lige meget kan

siges at gaae ud fra alle de i et saadant gjensidigt Afhængighedsforhold staaende Dele. Har Mennesket Fornuft, saa maa Fornuften ligesaa fuldt have sin første Impuls i sig, som Sandseligheden har den i sig. Saaledes betragte man Kants kategoriske Imperativ og hans Frihed efter den anden kantiske Sætning hos Forf., ja efter den 3die. Man kan netop tænke den kantiske Lære i denne Henseende som opstaaet i Modsætning til de af Forf. paaberaabte Philosophers Eensidighed. Naar nogen vilde paastaae, at Hjertet med Blodcirculationen var den primus motor i Organismen, hvorfra alle Impulser gik ud, og vilde demonstrere det, ved at vise, at Hjertet bankede uophørligt i Mennesket, at dets uafbrudte levende Bevægelse, Blodets uophørlige Strøm, var alt for øiensynlig til at kunne nægtes, men nu strakte det ogsaa sin Virksomhed hen til enhver Deel, hvor man blot trængte lidt ind under Huden, som der En Blod imøde, og man skulde kun see, hvad der vilde blive af alt det andet, naar Hjertet hørte op at virke; mon da dette Nervesystem, denne Hjerne man beraabte sig paa, formaaede, naar man aabnede en Pulsaare, med al sin foregivne Magt, at forhindre Døden, saasnart Blodet var strømmet ud? ja man havde rigtig nok Exempler paa Mennesker, som kunde ved Villiens Kraft bringe Hjertet til et Øieblik at pausere, men et saadant Menneske var en rara avis in terris, lige saa sjelden, som en Sokrates i den moralske Verden, — naar nogen, siger jeg, vilde

tale saaledes og føie meget andet til endnu, for at bevise, at al Impuls i Organismen gik ud fra Hjertet, mener jeg dog, at ingen Læge vilde finde sig opbygget derved, fordi det her er alt for øiensynligt, at der gaaer lige saa megen første Impuls ud fra Hjernen, som fra Hjertet, og at man, naar man vil tale om første Impulser (tale om Grundmotiver, Grunddrivter, tale om noget, hvoraf alt det andet er afhængigt), saa maa man nævne mere end een første Impuls, ja saa maa man, ifølge hiin Lære om den organiske Totalitet, egentligen sige, at der gaaer en første Impuls ud fra ethvert Organ, men hvad Hovedimpulserne angaaer, maa der lige saa bestemt søges en saadan i Hjernen, som i Hjertet. Og saaledes mene vi det ogsaa at være øiensynligt, at ikke al Impuls i Menneskets indre sjælelige Liv gaaer ud fra Sandselighed og Lyksalighedsdrivt, om man end kan finde begges Spor overalt, men at en ligesaa bestemt Grundimpuls af anden Art gaaer ud fra Fornuften.

Spørge vi os nu dernæst, om der fra Ufrihedstilstandene, Fornuftyttringernes Afhængighed af det Legemliges Tilstand, og det, hvad "Aartusinders Erfaring har lært" om Menneskeslægtens Afhængighed af Sandseligheden, o. s. v., kan udledes noget tilstrækkeligt Beviis mod Kants Idee om Friheden, som Evne til at kunne følge hiin Sandseligheden modsatte Fornuftsimpuls, saa svare vi os følgende: have blot nogle faa, har blot en eneste, f. Ex. Sokrates, bragt det til at

kunne handle uafhængigt af Sandseligheden, være det ogsaa ved en "tilkjæmpet og erhvervet Fornuftighed" (Forfatteren bruger just disse Udtryk om Sokrates), saa maae disse faa eller denne eneste dog have havt en Evne (vi bruge Ordet: Evne, fordi Forf. har brugt det, og vi altsaa ei behøve at gaae ind i de Discussioner, dette Ord ellers kunde fremkalde) til at tilkjæmpe og erhverve sig Fornuftighed; og den samme Evne maae vi da vel tillægge alle, om vi end kun see den naae den Grad af Styrke hos faa, og hos mange næsten ei at yttre sig. I det mindste slutter man paa Naturhistoriens Gebeet saaledes uden al Betænkning. Naar der er Spørsmaal om, om et vist Dyreslags er en Insectlarve eller en selvstændig Dyreform, og en Naturforsker blot af et eneste Exemplar deraf seer et Insect at udvikle sig under sine Öjne, regner han strax det hele Genus til Insectlarverne, og kjender han det Insect, som udviklede sig, saa siger han siden om ethvert Dyr af det Slags, som vises ham: det er Larven til det og det Insect; og lykkes det blot ti, hvad siger jeg, fire, fem bekjendte og troværdige Naturforskere at see det samme, hver med eet Exemplar, saa tvivler ingen mere derom, om saa tusinde Exemplarer, hidsendte fra fjærne Lande, enten døe underveis, eller af een eller anden Aarsag, efterat være komne hid, døe, førend de udvikle sig. Og om nogen nok saa meget vilde sige, at disse mange Insectlarver, som man havde kaldt dem, vare døde, fordi de ei havde kunnet leve,

altsaa ei heller havde kunnet udvikle sig til fuldkomne Insecter, altsaa ei heller egentligen havde været Insectlarver, saafremt man ved Insectlarver dog maa forstaae Dyr, hvoraf et fuldkomment Insect kan udvikle sig, dersom, siger jeg, nogen vilde tale saaledes, saa troer jeg, at enhver Naturforsker vilde studse noget over Skarpsindigheden i en saadan Indvending, men Insectlarver, Dyr, hvoraf fuldkomne Insecter kunne og skulle udvikle sig, vilde nok alle Naturforskere vedblive at ansee hiint hele Dyreslags for at være. Saaledes betragte man nu hiin Kunnen, hvorom vi tale i moralsk Henseende. Man bemærke og, at Kant dog kalder Friheden en Evne, ligesom Forf., og at den i al Fald, om man vil undgaae Ordet Evne, dog er at betragte som en Mulighed til noget, en første Grund, et Princip til noget, nemlig, efter Kant, til en af Sandselighed uafhængig Virksomhed. Men al Evne maa efterhaanden udvikles, ethvert Princip til en Virksomhed begynder med visse første Ytringer, og kommer først under fortsat Virksomhed til at faae Magt i det, hvori det er et Princip; og ligesom de høist ufuldkomne Ytringer af det dyriske Liv hos et Barn paa nogle Dage, af Fornuftlivet hos et Barn paa et Par Aar, ikke hindre os i at statuere, at Principet til et dyriskt Liv eller til et Fornuftliv ligesaafuldt er tilstæde hos Barnet, som hos det udviklede fuldvoxne Menneske, saaledes kan og Kant statuere et Princip til en af Sandselighed og Lyksalig-

hedsdrivt uafhængig Villie hos ethvert Menneske, om end dette Princips Virksomhed og Magt saa ofte endnu kun er saa ringe. Man erindre, at Kant blant andet kalder Friheden en Evne til, uafhængigt af Naturnødvendigheden (men derfor, ville vi lægge til, maaskee ikke uafhængigt af en anden Slags Nødvendighed, den moralske, der dog vel heller ikke for intet er bleven kaldet en Nødvendighed) at begynde en ny Række af Aarsager; man tænke sig den da netop som et Princip til en ny Række af Livs-Evolutioner, forskjellige fra de der gaae ud fra Sandseligheden (omtrent som der i Hjerne- og Nervesystem er et Princip til en anden Række af Functioner, end Hjertets og Blodkarrenes), man vil da let see Friheden som den, der kan have sin svage Begyndelse og tiltage efterhaanden i Styrke. Naar da Forf. mener, at Friheden efter Kant, maa være aut Cæsar aut nihil, som han udtrykker sig, saa viser det Foregaaende, at dette ei er nødvendigt. Iøvrigt kunde man spørge, om man ei paa samme Maade kunde sige, at ogsaa Sandheden er aut Cæsar aut nihil. I en vis Forstand gjelder dette; men vil man dog derimod anføre, at der dog gives mange halvsande Sætninger, saa vil det ei heller være os vanskeligt at anføre Tilfælde, som vi kunne bruge til at vise, at man kan holde det kantiske Begreb fast, uden strax at tilstaae, at Friheden skulde være nihil, hvor den ei er Cæsar. Naar f. Ex. nogen rødmer, idet han siger en Usandhed, saa er det noget, Kant, efter sit Begreb,

kan forklare af en vis Indflydelse af den Følelse, at man i at tale Usandhed gjør, hvad man ikke bør, men hvad man skulde og ogsaa kunde lade være, saa at han deri vilde see en bestemt Indflydelse, men en for svag Indflydelse, af Bevidstheden om sin indre Ophøiethed over den Sandselighed, som driver En til Usandheden, men som man undseer sig ved at være beherstet af; saa at Kant kunde anføre dette, som Beviis paa, at ogsaa efter hans Lære Mellemtrin, mellem Frihedens Overherredømme og dens totale Uvirksomhed, ere meget vel tænkelige; som vi overhovedet ikke see, at efter Kants Lære en absolut Forskjel imellem fuldkommen Tilregnelighed og Utilregnelighed skulde være at antage. Kant kan gjærne paastaae, at egentligen i al menneskelig Handlen Friheden, som Evne til at bestemme sig efter reen Pligtforestilling uafhængigt af Sandselighed, kun kommer ufuldkomment tilsyne, men at dog paa utallige Puncter i den menneskelige Handlen Impulsen fra Frihedens, d. e., ifølge de af Forf. selv angivne Definitioner hos Kant, fra den rene Fornuftlovs Side, mødes med Impulsen fra Sandselighedens eller den fra hiin specifikt forskjellige blotte Naturvirknings Side, og at hiin derved viser sig som lige saa bestemt tilværende som denne. Selv hos Afsindige er den i mangt et Phænomen øiensynlig. Er det ikke ogsaa en ganske almindelig Forestilling, at det man kalder Samvittighed, findes hos ethvert Menneske? men heri have vi denne, Sandse-

ligheden modsatte, Impuls under en anden Form. Man kan gjerne give den kantiske Lære den Form, at man kan sige: den gaaer ud fra Samvittigheden, antager deri at yttre sig en Impuls, et Motiv, aldeles forskjelligt fra Sandselighed og Lyksalighedsdrivt, hvilket Motiv kan hæves til en klarere Bevidsthed, og nu som reent Fornuftmotiv stige ligesom ethvert andet i Magt; og denne Mulighed, betragtet ikke som en blot Tænkelighed, men som et tilstædeværende Princips Formaaen, omtrent som allerede Fosteret i Moderens Liv kan siges at have et Princip til dyriskt Liv i sig, er da det, som kaldes Frihed. Naar Forf. paaberaaber sig de mange Phænomener, som bevise Villiens og det hele aandelige Livs Afhængighed af det Legemlige, tilmed af det blot Physiske, især Afsindigheden, saa kunne vi netop af det Begreb, Forf. har givet os om Afsindighed, hente et Argument imod ham. Han siger selv i Slutningen af §. 3, at hos den Afsindige den udødelige Sjæl ikke er vanslægtet, men uforkrænket, og kun dens Redskab kommen i Uorden. Godt! sige vi; saa restitueer dette dens Redskab, at den selv kan vise sig; da først kunne vi see, hvad Evne, den har, hvad den i sig selv formaaer. Forfs egen Paastand indeholder, at man af Afsindighedstilstandene intet kan slutte om Sjælen selv.

Men vil man nu spørge, om det ogsaa staaer i Menneskets egen Magt at bringe hiint, Sandseligheden

modsatte, Princip til Herredømme i sig, om han nu ogsaa selv kan bringe denne Mulighed til Virkelighed, eller om dette ikke snarere beroer paa Livets egen nødvendige Udviklingsgang i hans Indre, saa svare vi: forsaavidt som vi betragte dette Princip som noget andet, end Mennesket selv, som et i Mennesket, som i sit Organ, virkende Princip, maae vi aabenbart sige, at hiint omspurgte ikke beroer paa Mennesket, men paa hiint Princips egen Virken selv. Forsaavidt man derimod betragter dette Princip som det, der saaledes gjør Mennesket til Menneske, at det er aldeles eet med hans Væsen, maa man sige, at det er Mennesket selv, hvorved hiin Mulighed skal realiseres, og saaledes kan man forstaae, hvad Kant kalder Menneskets Autonomie. Men spørger man videre: beroer det paa Vilkaarligheden, eller er det noget, hvortil Menneskets vilkaarlige Handlen og Virken ei kan gjøre noget, saa maae vi svare: paa den alene kan det ikke beroe, men efter den jordiske Tingenes Orden, og, Sagen betragtet fra dennes Synspunct, maa dog den vilkaarlige Handlen, hvad man nu eengang kalder saaledes, kunne gjøre det samme dertil, hvad Gartneren, hvem Planten ei skylder sit Liv, kan gjøre til dens Fremelskning. Ja vi sige videre, at den kun kan det ved at oplive Ideen om Pligt, Ideen om et Bør. Men dette fører os til andre Betragtninger. Dog endnu ville vi, idet vi see hen over det Hele, fremsætte føl-

gende, som videre Bidrag til at oplyse Kants Lære i dens Modsætning til Forfatterens.

Kant lærer, at, blant andre Motiver, kan ogsaa Forestillingen om Pligten, blot som Pligt, eller fordi den erkjendes for Pligt, uden alt Hensyn til egen Lyksalighed, afgive et Motiv. Dette kan man vel ikke nægte at være overeensstemmende med Erfaringen, naar man ikke, fordi man allerede har forudsat Rigtigheden af sin Lære om Lyksalighedsdriften, vilde, formedelst en petitio principii, paastaae, at hos dem, der havde følt en saadan reen Agtelse for Pligt hos sig, og blot ved Forestillingen om Pligt følt sig drevne til at handle, (hvorved vi blant andre ogsaa kunne mindes Stoikerne, der handlede drevne af den Tanke, at intet havde nogen Værd uden det moralske Gode, som staaer i enhvers Magt) dog Lyksalighedsdriften i sig selv, paa en skjult Maade; havde ligget til Grund. Vil man sige, at de dog have handlet af en Tilbøielighed, fordi denne moralske ogsaa er en saadan, at de have handlet i Overeensstemmelse med, og drevne af et Behag og en Følelse af Behagelighed og Ubehagelighed, kun at Pligtsforestillingen var det, de nu eengang saae i det Lys, at de satte deres Lyksalighed i dens Efterlevelse, saa ville vi, skjønt man nok endnu kan det, paa dette Sted ei stride videre, men blot svare: Godt! Kant skal altsaa have sagt, eller vi i hans Sted ville sige: blant andet, man kan have Tilbøielighed til, og sætte sin Lyksalighed i, og derfor bevæges af, er en saadan

reen Agtelse for Pligt som Pligt. Og nu blive vi ved: Dette Motiv kan nu, efter samme Lære, blive det stærkeste af alle Motiver, og det bør blive det. Det kan blive det: der have vi Kants, eller vor i Kants Aand tænkte, Lære om Friheden. Man holde sig til dette Begreb om Frihed, at den er Evne til at kunne, hvad man bør. Nu er kun Spørsmaalet: har det hele Begreb om et Bør Realitet? Vil Forf. nægte det den, saa spørge vi: hvorledes kommer han da til at indskjærpe os Sandhedskjerlighed? Antager han derimod, at der gives et Bør, saa bliver Spørsmaalet videre, om nu hiint Motiv, eller et andet af Forestillingen om Lyksalighed udspringende Motiv, er det, der bør have Herredømmet, eller maaskee ingen af Delene, men noget andet; og nu faae vi da til sin Tid at see til, hvad Grunde Forf. vil anføre for sig. Hvad derimod Begrebet om Frihed angaaer, saa sætte vi dette kantiske: Mennesket kan, hvad han bør, imod Forfatterens Begreb om Frihed, at den bestaaer i at kunne handle, som man vil, hvilket da vel vil sige: at Frihed bestaaer i at kunne ville, og kunne sætte sig i Virksomhed, for at realisere sin Villie. Om nu Forf. vil bestemme sig til at nægte det Ord bør al Realitet, hvoraf vil følge, at han ei kan sige, at vi bør undersøge hans Sætninger med reen uindtaget Sandhedskjerlighed, eller om han vil paastaae, at Mennesket ikke kan, hvad han bør, derpaa vil det nu komme an. Consequent vil han

paastaae det sidste. Det første kan han ikke paastaae. Gives der en fornuftig Selvbestemmelse, saa er det dog en Selvbestemmelse ifølge et fornuftigt Motiv, og det et saadant, hvorefter man bestemmer sig, fordi man seer det at være fornuftigt, fordi man altsaa seer, at det bør at følges. Ja et absolut eller aldeles kategoriskt Bør kan da ikke engang nægtes, skjønt Forfatteren, fordi han seer Kant, at deducere Friheden af Ideen om et saadant, søger at bestride dets Antagelse, (noget, som Forf. dog ikke havde behøvet, da det, hvorpaa det kommer an, ikke er, om et absolut Bør gives, men om der er at statuere en saadan Sammenhæng imellem et Bør overhovedet og Friheden i kantisk Betydning, at hiint ikke kan antages, uden at antage denne, hvorom vi strax komme til at tale). Thi vil man spørge, hvorfor maa da bør at følge det, hvad man seer at være fornuftigt eller at være det Rette, hvorfor man for Exempel skal granske med reen Sandhedskjerlighed, naar man erkjender, at Fornuften fordrer, at al Granskning bør at skee med reen Sandhedskjerlighed, saa kan Svaret ikkun blive, fordi det forstaaer sig af sig selv, at hvad Fornuften erkjender, at man bør at gjøre, det bør man ogsaa gjøre. Men saa faaer man jo dog tilsidst det, hvad Forf. kaldet en Regel uden hvorfor, en Befaling uden Grund. Saa at ethvert Bør maa tilstaaes tilsidst at forudsætte et kategoriskt Bør, eller et kategoriskt Imperativ. At man derimod altid, d. e. i ethvert enkelt Tilfælde,

skulde kunne bestemme sig til det, hvad man bør ville, ja indseer sig at burde ville, det maa Forf. benægte. Spørge vi da, hvad Forhold der dog vel er imellem dette Bør og hiint Kan, saa svarer Forf. udentvivl: hiint Bør kan i det Hele vistnok realiseres, og ogsaa i det Enkelte, naar Naturen vil det, det er, naar Naturens Gang fører det saaledes med sig, men til Mennesket staaer det ei. Man veed, at der ogsaa gives et christeligt, "til Mennesket staaer det ei"; men Forfatterens er et andet. Blive vi ved hans Lære, saa bemærke vi endnu: Forf. forestiller sig dog Mueligheden af, at man kan virke ind paa Mennesker ved fornuftige Forestillinger, og vi kunne jo heller slet ikke uden denne Mulighed tænke os et Menneskeliv. Men kan man virke paa Mennesker ved fornuftig Forestilling, saa maa man og med Virkning kunne foreholde andre, hvad de bør at gjøre, men gjør man dette, saa kommer man dog til at betragte og behandle dem, som dem, hos hvilke slige Forestillinger kunne virke, altsaa at betragte og behandle dem, som dem, der, i det mindste hver Gang, man vil virke paa dem, kunne bringes til at ville, hvad de bør; og da det bliver en ligefrem Følge, at man betragter og behandler sig selv paa samme Maade, saa bliver dog Resultatet, at man overhovedet kommer til at handle, som om Menneskene kunne ville, hvad de bør ville; og at denne Maxime, selv om man tvivler om, at Sagen i sig selv forholder sig saaledes, dog maa blive en almin-

delig antagen, og, fordi Fornuftlivet ellers vilde gaae i Staae, nødvendigviis antagen Maxime, skjønt kun en subjectiv gyldig, men subjectiv gyldig med Hensyn til, og for, ethvert Menneske. Og see! her have vi den Deel af Kants Lære, som Forf. i den 4de Sætning, han opstiller, har havt for Øje. Kant kunde ikke, uden at falde i den groveste Selvmodsigelse, fremsætte sin Lære om den menneskelige Frihed som en Lære, der gjorde Fordring paa objectiv Gyldighed med Hensyn til Menneskets indre Væsen, saaledes som man betragter det, naar man spørger, om Mennesket i sig selv er frit eller ei. Efter Kant gives der aldeles ingen saadan objectiv Gyldighed og Vished, som kunde tillægges nogen Sætning, noget Begreb, og om det hele Aarsagelighedsbegreb, det hele Begreb om Nødvendighed, gjelder dette lige saa fuldkomment, som om Frihedsbegrebet. Det ene paatrænger Forstanden os (theoretiskt), fordi vi uden samme ei kunne komme til den mindste Erfaring, det andet paatrænger den moralske Fornufterkjendelse os (practiskt), fordi vi uden samme ei kunne handle som Fornuftvæsener. Erfaringen have begge lige meget for sig, men i Erfaringen er Problemets Løsning ikke at søge. Fornuften derimod fordrer begge tillagt Realitet, og saa bliver det nødvendigt at lade dem begge gjelde til regulativt Brug; om Sagen i sig selv er intet at afgjøre. Alt, hvad vi philosopherende kunne komme til, er efter Kant kun, hvorledes Tingene nødvendigviis af os maae forestilles,

og nu siger han, at vi nødvendigviis maae forestille os Mennesket, som den, der kan, hvad han bør, fordi vi bør handle, ja, naar vi først erkjende et Bør, ikke kunne andet end handle, i en saadan Forestillings Aand og med Forudsætningen om dens Realitet, da vi ei kunne andet end at behandle os selv saavelsom andre som dem, der uagtet de ofte ville noget andet, end det, de erkjende, at de burde ville, dog kunne undertrykke denne Villie og kunne ville, hvad de bør at ville, drevne hertil ikke ved Frygt o. desl., men ved Forestillingen om, at det saaledes er Ret og bør at være, altsaa ved Agtelse for, og Kjerlighed til, det Gode: en Forestilling og Følelse, der da vistnok saa bliver det stærkere Motiv, men der just ogsaa maa antages altid at kunne vorde det stærkere Motiv, og at kunne vorde det igjennem og formedelst Individets fornuftige Selvbestemmelse, tilmed og igjennem den Bestemmen og Handlen, som bærer Vilkaarlighedens Præg; hvor da, især naar Mennesket vitterligen, eller erkjendende, at det ei er Ret, hvad han gjør, handler slet (noget, hvis Muelighed de facto er givet), den slette Handling alene er at tilskrive hans egen Villie, d. e. hans egen Personlighed, eller ham selv, og det saaledes at denne ej kan vorde en anden, med mindre han selv, ved egen fornuftig Selvbestemmelse, arbeider til dens Forbedring. Hvorved man iøvrigt efter Kant ikke videre maa gaae ind i det Spørsmaal, hvorledes det dog i sig selv dermed forholder sig, da ethvert saadant

Spørsmaal, efter ham, er transcendent, eller er en Overskridelse af Fornuftens Grændser. Iøvrigt sige man ikke, at Kant paa denne Maade dog ikke har tillagt Friheden Virkelighed, men kun antaget en Nødvendighed af at troe paa den; thi man bemærke vel, at efter Kants hele Lære faaer Friheden fuldkomment den samme Realitet, som den Sætning: at alt, hvad der skeer, har sin Aarsag; og at dette hele Begreb om Aarsag, hvilket Nødvendighedslærerne bygge paa, tagende det for gyldigt uden videre, ikke har i allerringeste Henseende større Adkomst til at tillægges Realitet, end Frihedsbegrebet. Dette maa vel bemærkes, især af dem, der her paaberaabe sig Hume. Sagen er ikke heller afgjort dermed, at man siger, at Villien altid bestemmes ved Motiver og at de stærkere Motiver nødvendigviis altid ville bestemme Villien (noget, der i Grunden er en Tautologie, eller i det mindste en af det Slags analytiske Sætninger, hvormed man endnu ikke rykker af Stedet); Spørsmaalet er, om det ikke altid realiter er mueligt, at de Sandseligheden modsatte, fra en ganske anden Grundimpuls (ikke fra det sjælelige Hjerte og Blodkarsystem, men fra den sjælelige Hjerne og Nervesystem, om man vil tage et ufuldkomment Billede) udgaaende Motiver kunne vorde de stærkere ifølge den fornuftige Selvbestemmelse; hvilken Kunnen, hvilken reale Muelighed man ganske tage i den Forstand, hvori man tager det, naar man betragter en

Insectlarve som et Dyr, i hvilket det, hvad det er og formaaer, endnu ikke har viist sig, et Dyr, der endnu slet ikke er færdigt eller fuldendt i sin Art, et Dyr altsaa, som først sees og erkjendes i sin Sandhed, naar man seer det fuldkomne Insect udvikle sig deraf, hvilket derfor maa siges at kunne udvikle sig deraf, om det end hos mangen Insectlarve, formedelst standsende ydre Indflydelser, ikke kommer til at udvikle sig deraf. — Da Forfatteren længere hen i §. 8 (Pag 58) kommer til at tale om, hvad Forestilling om Frihed der er bedst for Hoben, saa ville vi endnu tilføie den Anmærkning her, at for Hoben synes dog det at være det bedste Begreb om Frihed, at Frihed er en Evne til at kunne, hvad man bør, i det mindste til at kunne arbeide til at vorde, som man bør være; og til denne Hob ville vi da alle, indtil videre, i det practiske Liv henregne os.

Inden vi gaae videre maae vi endnu bemærke noget ved de Ord, hvormed Forf. ender den 7de §. og med den sin Kamp mod Kants kategoriske Imperativ. "Saa lidet sandsynlig og naturlig — siger han — saa "kold og uskjøn, saa langt fra de gamle Philosophers "opløftende og begeistrende Billeder af Dyden og den "Dydiges Løn er Kants Morallov, hvorpaa hans hele "Frihedslære grunder sig." Rec. er langt fra at hylde Kants Morallov, men at Kants hele Moral overhovedet har begeistret, og har kunnet begeistre, saa mange for sig, det begriber han meget vel. Besynderligt er

det, at Forf. her slet ikke har tænkt paa den høie Agtelse for Pligtens rene Hellighed, paa den Agtelse for Menneskehedens Værd i vor egen og i andres Person, høje og herlige Følelser, hvorved Kant netop opflammede hine mange. En "Følelse af Velbehag for Dyden og Mishag med Lasten" statuerer Kant ogsaa saa bestemt som Nogen. Man see Crit. d. Urtheilskr. §. 4 og 5. hvor tre Arter af Velbehag adskilles, hvis Gjenstande ere det sandseligt - behagelige, det Skjønne og det Gode. Kun at Velbehaget ved det Gode forudsætter, en Dom om, en Erkjendelse af, dets Godhed, og at altsaa denne Dom om, denne Erkjendelse af, det Gode i en Handling maa kunne danne sig forud for (nemlig om ei i Tiden saa dog i Henseende til den indre Prioritet) Velbehaget, tilmed uafhængigt af dette, da just dette er betinget af hiin Dom og Erkjendelse, som da og, saasnart denne Dom og Erkjendelse forandrer sig, eo ipso Velbehaget er forbi; i hvilken Henseende det Gode ganske er at sætte i Classe med det Skjønne, om hvilket Kant lærer det samme. Rec. seer heller ikke, hvorledes man kan tænke sig Velbehaget ved det Gode anderledes; og "Dydens egen Skjønhed" i det mindste dens egen Værd bliver det da efter Kant netop, der fremkalder den Dydiges Stræben; hvorimod man aldeles ikke seer, hvad hine Ord kunne sige i en saadan Lyksalighedslære, som Forf&; thi de betyde da saa meget som Skjønheden af en fuldkommen Befordring af sin

egen Lyksalighed. Glæden ved det Gode er dog efter den kantiske Morals Aand, som en langt mere uinteresseret, en langt renere. Dog, om Forfs Lyksalighedsprincip komme vi til at tale siden. Endnu undre vi os over, at, da Forf. nævner de gamle Philosopher, ikke Stoikerne ere faldne ham ind, hvis Frihedsfølelse og Begeistring for Dyden er den kantiske saa beslægtet. Har nogen, ved at sætte en skarp Grændse imellem det, der staaer i Menneskets Magt, og det, der ikke gjør det, sagt at kun dette havde sand Værd, og at det netop var det moralske Gode og Dyden, der stod i Menneskets Magt, saa ere det Stoikerne med deres: aut Cæsar aut nihil. Hvem kan man ved at læse de Ord hos Forf.: "Stræben efter Høiden af menneskelig Sjæls Storhed og Uafhængighed" snarere, tænke paa, end netop Stoikerne og Kant. Naar Forf. siger: "herefter skulle "vi have Cimoner og Reguli og Catoner formedelst "Valget af Maximer, der kunne blive almindelig Lov-"givning", saa mene vi, at vi paa Kants Vegne kunne svare: eet er den Regel, som skal lede En, hvor det kommer an paa, at indsee hvad der er Ret og Uret, Godt og Slet, et andet er det Motiv, der skal oplive denne Indsigt og den sig deraf uddannende Erkjendelse saaledes, at den gaaer over i Livet og føder en kraftig Virksomhed af sig (vi vide vel, at der mod at stille disse to Ting saaledes ad, kan indvendes meget, men med Hensyn til det berørte

Moralprincip hos Kant maa denne Distinction gjøres; i Kants andet Udtryk af Moralprincipet seer allerede Sagen anderledes ud). Hvad nu Motivet angaaer, hvad skulde da stærkere kunne opflamme den rene Agtelse for Pligt blot for Pligtens egen Hellighed Skyld, end netop Regulers og Catoners Exempel? og hvorledes kan Regulers og Catoners Exempel virke anderledes, end netop ved at opflamme just saadanne Følelser.

Forf. vil maaskee bemærke, at der i det Foregaaende ere komne adskillige Puncter i Bevægelse, paa hvilke han ikke saa lige har tænkt. For det første: hvorledes man dog vel skal komme ud af det med dette Bør. Det kunde synes, at Forf., for at være consequent, dog maatte gribe til at nægte det Realitet. Men jeg seer ikke, hvorledes en saadan Paastands Rigtighed skulde kunne gjøres gjeldende, da Forsøget herpaa selv allerede vilde forudsætte, at man bør erkjende rigtige Paastandes Rigtighed; man fik her et ganske mærkeligt Exempel paa det Slags Sætninger, hvorpaa de Gamles Cretenser, Løgneren o. fl. ere Exempler; især vilde det frappere, om man vilde udtrykke sin Paastand i de Ord: "man burde aldrig sige: man bør." Dog overhovedet: kan man høre op at tænke og overveje og udvikle Grunde? og at leve et Liv, som stræber fremad og virker ifølge fornuftig Selvbe-

stemmelse, altsaa ifølge en Selvbestemmelse efter en Indsigt og Erkjendelse og efter Grunde, man udvikler for sig som dem, der maa have Magt for deres Fornuftigheds Skyld? kan man andet, end at ville virke paa sig selv og sine Børn og Nærmeste og andre Mennesker ved fornuftige Tankers eller Grundes Udvikling? Forf. troer at have al Erfaring for sig, men det forekommer os, som om han har enhver Maade, hvorpaa Mennesker tale til hinanden og med hinanden i moralsk Henseende, ja næsten det hele Indbegreb af moralske Ord og Udtryk, imod sig. (Jeg bringer herved vor afdøde Christian Hornemanns Afhandling: "om adskillige almindelig gangbare moralske Udtryk" i Erindring). Det hjelper ogsaa ellers lidet, at Forf. siger: "Aartusinders Erfaring har lært, at Me[illegible]gten ... allevegne har været afhængig af San[illegible]den, ... at selv de bedste bleve henrevne til Handlinger, som strede mod Fornuftens og Morallovens Forskrivter". Man kan svare: Exempler paa en vaagnende Samvittighed mangle dog heller ikke, og disse Phænomener ere især talende; ei heller fattes os Exempler paa Respect for Pligt for Pligtens egen Skyld. Den Begeistring, Kant, ligeledes Stoikerne, havde og vakte hos Tusinde, er dog ogsaa Erfaring, o. s. v. Men holde vi os ogsaa blot til de af Forf. paaberaabte Erfaringer, saa see vi ei at de ophæve Kants Lære i ringeste Henseende. De vise kun, i hvor høi en Grad det er sandt, at Menneskeheden paa Jor-

den endnu kun er i sin første Barndom, ja at Jordelivet ikke er meget mere end Aandens Fostertilstand eller allerførste Barndomstilstand, hvori det høiere aandelige Liv som oftest ikke betyder mere (men dermed da og ei heller mindre), end Bevidsthedens Liv i Forestilling og Tanker betyder hos et Barn paa 4 eller 6 Maaneder, hos hvilket imidlertid dog Princippet til dette Menneskets Liv i Bevidstheden er lige saa fuldt tilstæde, som hos den dannede Tænker og Philosoph.

Men endnu en anden Betragtning have vi ladet komme frem, eller, om man vil, den samme endnu fra en anden Side, idet vi have gjort opmærksom paa, at Mennesket, som specifikt forskjelligt fra Dyrene, dog vel maa have et Princip, tilmed en Grundimpuls, til et ganske andet Liv i sig end Dyrenes, ligesom Dyrene have, selv Fosteret allerede, et Pri[illegible] et andet Liv i sig, end Planternes, og at vi derfor saa naturligen bringes til at fæste vort Øie paa noget andet endnu end Sandseligheden, samt at vi virkelig finde Virkninger fra to Sider; hvorimod Fornuften efter Forf. ikke synes at kunne blive andet end en Regulator for det Liv, hvis bevægende Grundprincip, hvis egentlige primus motor, skal søges i de sandselige Tilskyndelser.

Dog her vil maaskee Forf. og med ham mange af dem, jeg her finder mig i Vexelvirkning med, tage den Udvej — eller for ikke at kalde den en Udvei — gribe til den ligefrem sig frembydende Erklæring, at, med

hiin Sandseligheden modsatte Grundimpuls forholde sig det nu, som det vil, saa har dog ogsaa den vel sin Nødvendighed i sig og virker med denne, efter sin egen indre Grundnatur; have vi altsaa og en dobbelt Virkning, ud fra et dobbelt Princip, saa have vi dog endnu lutter Nødvendighed, kun fra to Sider, og at saaledes dog kun det kommer til at herske, hvad der efter Livets indre nødvendige Udviklingsgáng, under disse eller hine bestemte ydre Indflydelsers Indvirkning, nødvendigviis maa komme til at herske.

Ja! en saadan Nødvendighedslære, den lader sig høre, og det er vel værdt at dvæle paa den Mark, hvorpaa vi her ere ankomne, og at forsøge, hvad vi tilsammen, med forenede Kræfter, kunne udrette. Der gives en spiritual Nødvendighedslære, der er lige saa betydningsfuld og vigtig, som Frihedslæren, og fordrer og haandhæver sin Plads ved Siden af, ja over denne, uden dog at ophæve denne.

Vi ere her komne baade ud over Kant, og ud over det, som gik foran Kant, men vi ere med det samme komne til det, der er langt ældre end baade Kant og det, der gik lige foran ham. Thi hiin nye, Sandseligheden modsatte, Spiren eller Begyndelsen til et nyt og ganske andet Liv, end det sandselige, i sig bærende Grundimpuls, der virker med sin egen Magt og sin egen Nødvendighed, hvad er den i sig selv andet, end hvad Christenheden til alle Tider har kaldet Naaden og Naadens Impuls og Naadens Virkninger, hvorom

strax, og saaledes ogsaa overhovedet, naar jeg betragter Forfs Nødvendighedslære i det Hele, livet tilfredsstillet, baade forsaavidt jeg tænker paa, hvad man i videnskabelig Henseende kan fordre, saa og forsaavidt jeg her savner en levende Naturbeskuelse. Mennesket er dog et ganske andet Væsen, end en Hest og en Hund, og en Lære om det menneskelige Fornuftlivs inderste Natur og Drivt og Grundbeskaffenhed, maa dog strax i sine allerførste Træk see ganske anderledes ud, end at den næsten heelt skulde passe sig paa Dyrene; og hvad i Særdeleshed Nødvendigheden angaaer, da maa den, der bestemmer Menneskets Villen, dog vel være en anden, end den mekaniske, og den instinctmæssig dyriske, og have sin specifike Charakteer. Er det Fornuft, der gjør Mennesket til Menneske, og tillægge vi ham fornuftig Selvbestemmelse, saa kunne vi dog neppe andet end at tale om en Fornuftnødvendighed, og paa denne Fornuftnødvendigheds nærmere Undersøgelse og paa Udviklingen af dens ejendommelige Beskaffenhed synes os alting at beroe. Vi ville her ingenlunde ved det Ord Fornuftnødvendighed, hvorved man i Almindelighed blot tænker paa det, hvad Ordet bør udsiger, underskyde noget, hvorved vi vilde komme til uformærkt at forlade den Nødvendighedsidees Standpunct, hvorpaa vi have stillet os med vore Medkjæmpere. Ordet Fornuftnødvendighed skal betegne os den indre urgerende og, hvor den faaer Magt, fremaddrivende og fremnødende Nødvendighed,

hvormed den fornuftige Grundimpuls virker, og gjør, at, hvor den faaer Overmagten, netop det, hvad den fører med sig, og intet andet, nødvendigviis kommer til at beherske Villien. Men denne fornuftige Grundimpulses Maade at virke paa og den specifike Charakteer, Nødvendigheden, hvor den virker, maa faae, have vi at undersøge. Og saa see vi da let, at, hvor den skal virke, hvor det Fornuftige skal vise sig som Fornuft, og virke, ikke instinctmæssig, men ved sin Fornuftighed, maa der ogsaa, for det første, indtræde en Bevidsthed om det Fornuftige og en Erkjendelse deraf, med alt, hvad der hører til den og dens Udvikling hos Mennesket, Reflection, Tænkning og tænkende Betragtning; dernæst en Handlen efter denne Erkjendelse, altsaa en Handlen ifølge en Indsigt, til hvilken da ofte først en Overveielse kan føre, altsaa maa denne Handlen gaae ud fra en Selvbestemmelse, tilmed maa der indtræde en Villen, og uden en Villen er den hele Livets Gang og Art, som en Fornuftimpuls maa føre med sig, ikke at tænke; men den hele Selvbestemmelse bliver da nu en Selvbestemmelse ifølge en Fornufterkjendelse og en Fornuftidee, men altsaa og en Selvbestemmelse til det Fornuftige for dette dets Fornuftigheds Skyld, altsaa en Selvbestemmelse ifølge et Bør; og saa sandt det Liv, der skal fremkomme er et Liv i Kraft af den fornuftige Grundimpuls, kan ikke andet end en Erkjendelse af et Bør og en Virksomhed ifølge et saa-

dant Bør indtræde; kun gjennem en saadan kan det høiere, sig fremarbeidende Liv naae sin Fuldendelse og Fuldkommelse ved den fornuftige Grundimpulses egen indre fremskyndende Magt og Virken. Man vil overhovedet paa denne Maade kunne see den hele indre Fornuft-Organisation udfolde sig; men vi holde os allene til det, hvorom det her er at gjøre; vi bruge derfor ogsaa kun Ordene: Fornuft og det Fornuftige, og gaae ei ind i de høiere Bestemmelser, hvorved disse Ord selv først maatte finde deres Udtydning. Man vil iøvrigt let see, hvorledes, naar man istedetfor Fornuft og Fornuftvirkning sætter Naaden og Naadens Virkning, det samme kommer ud, thi Naaden maa nødvendigviis føre Lydigheden med sig, og kan kun herske som Naade, igjennem Hengivenheden i en høiere Villie, for denne høiere Villies egen Skyld, eller fordi den er den høiere Villie. Men vi tage alt dette ikke med, ei heller hvad det, jeg i mit Universitetsprogram i denne Henseende kan have antydet, videre kunde føre os til, fordi vi ikke ville føre vore Medkjæmpere ind i et nyt Gebeet, hvori de maaskee endnu ikke ville følge os. Vel maa man tilsidst ogsaa derind, men for det første behøve vi det endnu ikke.

Vi saae altsaa Livet ifølge den fornuftige Grundimpuls nødvendigviis at føre Forestillingen om et Bør og en Virksomhed ifølge en saadan Forestilling med sig. Og saaledes mene vi at see Friheden, just i kantisk Betydning, at fremkomme som noget, Nødven-

digheden nødvendigviis fører med sig, nemlig Fornuftnødvendigheden, d. e. den fra den fornuftige Grundimpuls udgaaende Nødvendighed; og det vilde ikke være denne Grundimpuls, dette Grundmotiv, om man heller vil kalde det saa, dette sig ved sin egen Magt fremarbeidende Liv, med den Nødvendighed, der er det eiendommelig, dersom ikke Friheden fulgtes med den, dersom det ikke var gjennem Frihed, at den udøvede sin Magt, dersom ikke den frie Selvbestemmelse blev dens Organ. Og saaledes fører, vilde vi med andre Ord sige, det Guddommelige i sin Virken i Mennesket, idet det vil vise sig og virke i sin Guddommelighed, nødvendigviis Friheden, som sin conditio sine qva non, med sig. Friheden, sige vi, d. e. det, som giver Selvbestemmelsen den Charakteer, at den bliver en fornuftig Selvbestemmelse, eller det, som gjør, at en Handlen ifølge en Fornuftforestilling, qva Fornuftforestilling, en Handlen ifølge et Bør, kan indtræde (hvorimod i Forfs "fornuftige Selvbestemmelse" Fornuften, som vi nylig have bemærket, efter den hele Sammenhæng ikke kan blive andet, end det, der regulerer en Impuls, som kommer andetsteds fra, hvoraf følger, at hos Forf. Fornuften ikke kommer til at give det sig saaledes dannende Liv Gehalt, men kun at være dets Regulativ, Fornuften bliver kun dette Livs Kanon, ikke dets Organon, d. e. baade Kanon og første Bevæger, eller alt bevægende Sjæl, i væsentlig Eenhed). At vi

sige, at Friheden nødvendigviis fremkommer som Følge af Nødvendighedens egen Gang, kan ikke være andet. Allerede naar man kalder den en Evne, forudsætter man dette; thi en Evne, en Function eller et Led i den sjælelige Total-Organisation, kan naturligviis kun tænkes som noget, der nødvendigviis fremkommer i, og med, denne Total-Organisation, som væsentligt Led i den.

Men, vil man vel, seende tilbage paa det, vi have sagt, indvende, var ikke det, hvis nødvendige Fremkommen vi søgde at vise, Forestillingen om et Bør? og kunne vi andet end sige, at ogsaa det, der følger med dette, ere Forestillingen om, at vi kunne, fordi vi bør? Vi svare: for det første kunde vi sige, at, naar denne Forestilling er en ved Fornuftlivets nødvendige Udviklingsgang fremkaldet nødvendig Forestilling, saa har den, om den ogsaa ikke er mere end en Forestilling, samme Realitet, som enhver anden i Bevidstheden nødvendigviis indtrædende Forestilling, hvilken vi aldeles ikke kunne andet end følge. Men vi have langt mere at sige. Ikke blot opstaaer her en Forestilling om et Bør og om et: "Du kan, forbi Du bør", men denne Forestilling bliver ogsaa en fungerende Forestilling, idet den ligger til Grund for den hele Virksomhed, som fremkaldes ved, og gaaer ud paa, at realisere dette: "Du Bør", og denne Virksomhed er en virkelig indtrædende Virksomhed; men Friheden bestaaer just i det, som gjør, at denne Virk-

somhed kan indtræde; og saaledes er den en virkelig Evne, og har den samme Realitet, som enhver anden i en Organismus fremtrædende Function.

Men større eller anden Realitet har den nu vistnok ikke, og i den Forstand, hvori man kan sige at den hele Adskillelse imellem Functioner i Organismen ingen Realitet har, men at alt i sig selv kun er det ene hele Liv i sin Totalitet, i denne Forstand kan man sige, at i den menneskelige høiere Leven Naaden eller den guddommelige Grundimpuls og Grundvirken er eet og alt, og at der er intet uden den. Men naar den Paastand, at der i Organismen dog er en Fleerhed af Functioner, der maae adskilles, den ene fra den anden, at f. Ex. Hjernen med Nervesystemet har sin Function for sig, beholder sin Gyldighed ved Siden af den Paastand, at en saadan Adskillelse ingen sand Gyldighed har, saa beholder ogsaa den Paastand, at der er en Frihed, som har sin Function for sig, sin Gyldighed ved Siden af den, at den guddommelige Nødvendighed er eet og alt. I denne dialectiske Midte, om jeg saa maa kalde den, i denne Midte imellem absolut Realitet og ingen Realitet, ligger vistnok Friheden, men i denne Midte mellem Intethed og absolut Væren ligger den hele Verden. En relativ Realitet, altsaa eo ipso en vis Ikke-Realitet, har alt. At see noget som væsentligt Led, Moment, Element, eller hvad man vil kalde det, paa sit Sted, i sin Orden og i sin Sphære, derpaa beroer al Erkjendelse af Tingenes Realitet. Endog

Menneskets hele individuelle Bestaaen, hans hele Personlighed. Forudsætningen for al vor Tale, har kun en relativ Realitet, og i en høiere Henseende maa det samme gjelde om denne Individernes Særskilthed, hvad vi have seet, at der kan siges om Functionernes Særskilthed i Organismen. Men vil man sige, at en saadan Dialectik dog opløser Friheden til et Skin, skjønt den fremstiller dett Skin som et nødvendigt Skin, saa svarer jeg: dersom dette skal paastaaes, saa er ogsaa Functionernes Særskilthed i Organismen, saa er hele Menneskets individuelle Bestaaen, som et personligt Væsen for sig, saa er den hele jordiske Tingenes Orden, saa er altsaa al Nødvendighed selv, kun et Skin, og saa har Mennesket kun en Skin-Existents; men saa maatte jeg tillige sige, at et saadant Skin var et Skin, der havde Sandhed, og jeg vilde da gjentage efter Göthe, hvad Franz Baader (i Fermenta cognitionis første Hefte) nyelig har gjentaget efter ham:

Freuet Euch des w a h r e n Scheins,
Euch des e r n s t e n Spieles,
Kein Lebend'ges ist ein Eins,
Immer ists ein Vieles.

Jeg veed nu ikke, om alle ville gaae ind i disse Anskuelser, hvortil naturligviis vil udfordres, at de ere villige til at lægge til af deres Eget, for at give dette Skelet Livsfylde, denne løseligen tegnede Contur Skikkelse og Runding. Indvendinger derimod vilde

jeg hellere end gjærne høre; thi her handles om en Sag, som en Levealder neppe er nok til at bringe et eneste Skridt videre, og hvori man, mere end i nogen, maa føle Trang til at møde en levende Reaction. Hvo faaer i slige Ting nogensinde tilfredsstillet sig selv? Men saa meget troer jeg, man vil indsee, for det første at Sagen ikke er afgjort saa let, for det andet at de Betragtninger, hvortil Christendommen giver Vink og Anledning, og hvori et Lys er at finde i den, ikke saa lige kunne blive aldeles liggende. Et Bør og dermed en relativ første Grundimpuls i Fornuften kan man neppe undgaae at erkjende ved Siden af, ja med en højere Betydenhed end, Sandselighedens Impuls, der dog ogsaa kun er en relativ første. En Undersøgelse af denne fornuftige Grundimpulses særegne Virkemaade og dens Nødvendigheds specifike Charakteer bliver da ogsaa uundgaaelig, førend en Nødvendighedslære kan opstilles, i hvilken vi kunne see, at det er Mennesket, hvorom der tales. Og saaledes er man inde i en Mark, hvor der bliver en Deel at gjøre og betænke for den efter Sandhed tragtende Tænker. Vil man derimod ikke gaae saavidt, saa bliver dog altid det kantiske Forslag til Overeenskomst i Mindelighed (med sig selv først, siden med andre) det bedste at holde sig til.

Endnu bemærker jeg følgende: Friheden er her opstillet som væsentligt Element eller Moment i det sig i Menneskets Indre dannende Liv, saafremt

dette skal være et Fornuftliv, men just derfor er den ikke noget for sig, hvorom man kunde sige, at dette eller hiint skeer ene og allene ved den, saa lidet som Nervevirksomheden i Legemet er noget for sig, hvorom man kunde sige, at dette eller hiint skeer ene og allene ved den. Ja den kommer endog kun i Særdeleshed til Syne i den Overgangstilstand i Menneskets Indre, i hvilken det sande, indre Menneske, ligesom under en indre Fødselsesproces, eller, om man vil, under en indre Gjæringstilstand, først skal dannes og fuldendes. Thi kun her kommer Modsætningen imellem den urgerende Indflydelse og den individuelle Personlighed til Syne, som en Modsætning. Og saa indtræder ogsaa kun hiint: "Du bør", med hiint: "Du kan, hvad Du bør", og Selvpaamindelsen og Selvhenførelsen, eller Jegets Sættelse som det, hvorfra Handlingen gaaer ud, og som det, der vælger, vil og beslutter og handler, alt dette og hvad dertil videre hører, træder kun med denne Charakteer frem i denne Livets Middeltilstand, som de Livets væsentlige Momenter, uden hvilke den høiere Leven, som skal danne sig, aldeles ikke kan tænkes at komme frem og naae sin Fuldendelse; og med sin Nødvendighed fremkalder denne høiere Leven nødvendigviis alt dette, saasnart den faaer Rum. Det er da let at see, at Friheden efter dette Begreb staaer paa lige Trin med denne Nødvendighed, og at begge ere uadskillelige. Thi denne Nødvendighed kan kun faae sin Fremgang eller virke

i sin Art, naar det netop er en ganske anden Art af Selvbestemmelse og Villie, end den dyriske og alt, hvad der ligner den, naar det er en sig selv som en fri Villie bestemmende og frit sig hengivende Villie, der nødes af hiin Nødvendighed og beherskes ved den; og er det ei netop saaledes, at det er, der nødes, saa er det ei heller denne Nødvendighed, der nøder. Saa at vi aldeles i denne Tingenes Orden see denne Nødvendighed som uadskillelig fra denne Frihed; hvilket vil indlyse endnu mere, naar man tager de Betragtninger med, som jeg i mit Universitetsprogram (i Slutningen deraf) har søgt at fremkalde. I den lavere Sphære have begge endnu ingen Realitet; i en høiere have de den ikke mere, eller dog en anden og høiere. Thi gaaer det sande Liv op i sin fulde Kraft, saa ere begge, den høiere Indflydelse og Virken, og den individuelle Leven, saaledes eet, at der hverken er en Nøden eller er en Nødetvorden mere; Nødvendigheden bliver eet med aandelig Væsenhed, og Friheden faaer den høiere Charakteer, som f. Ex. Spinoza giver den, og bliver nu ogsaa den samme aandelige Væsenhed, eller det Aandeliges til Væsenhed komne rene Tilstædeværelse i Mennesket, betragtet fra en anden Side. Og nu betænke man, hvad man dog siger, naar man siger, at Mennesket i eet og alt er en Nødvendighed undergivet; Mennesket tænkes dog som noget andet, end Nødvendigheden, hvilken han er undergiven; men Mennesket: det vil dog sige,

hans sjælelige Selvvirksomhed, og denne er her dog hans Villie; men en Villie, som nødes, qva Villie, og nødes ved den høiere Impuls, vi have modsat Sandseligheden som den moralske Grundimpuls, der tillige er at betragte som religiøs Grundimpuls, kan slet ikke nødes saaledes, uden eo ipso at føle sig som en sig selv ved sig selv, blot ved Forestillingen om det Høieres Høihed, bestemmende Villen; ellers er det ei denne Impuls, som virker. Og her have vi Friheden i eet med Nødvendigheden. Vil man nu spørge, om her da ei er lutter Nødvendighed, saa svarer jeg: jo! men jeg føier til, at det er Friheden, at det er den frie Villie, som her nødes, og var det ei den, saa var det ei denne Nødvendighed. Spørge vi fremdeles, hvorledes det forholder sig med de slette Handlinger, saa svare vi, at de ikke foretages ved, men med Frihed, saaledes som man ogsaa pleier at udtrykke sig, d. e. de foretages af et Væsen, som har Frihed, eller har Evne til at gjøre, hvad det bør, og er sig denne sin Evne bevidst, og som tillige, hvilket især er at mærke, føler, at det aldrig kan komme, hvortil det bør, uden igjennem sin egen, sig selv ifølge den bevidste Erkjendelse bestemmende, Villie. Jeg kan aldrig vorde en anden, uden at Jeg selv arbeider paa at gjøre mig til en anden. Men kan Jeg da ved mig selv vorde til en anden? Nei! ikke uden ved den guddommelige Impulses egen Magt. Den allene kan gjøre mig til en anden. Men

kan Jeg da intet gjøre dertil? Uden Tvivl, kan jeg, forsaavidt jeg overhovedet kan gjøre noget, ogsaa gjøre noget dertil; men gjøre noget kan vistnok altid Jeg. Vil man nu videre have Regnskab for, hvorledes Sagen forholder sig i sig selv, saa siger jeg: vi kunne kun see Livet, naar vi see det træde ud, altsaa træde frem i Modsætninger; men betragte vi det saa, saa maae vi tage begge Modsætninger med, og ei gjøre den ene til det Hele. I denne Midte, i denne Svæven mellem Realitet og Ikke-Realitet bevæger og befinder sig hele Livet. Vil man ud over den, saa har ikke engang Jegets Existents nogen Realitet.

Vi skulde nu gaae til Forfs 8de §., men det vigtigste af den er allerede omhandlet i det Forrige. Kun een vigtig Gjenstand er endnu tilbage. Uagtet nemlig Overskriften blot siger, at Hen vil handle "om Frihedsbegrebets Realitet overhovedet", giver den os dog meget mere. Vi finde her Hovedsummen af Forfs Lære baade om Frihedens og Moralitetens Natur og Væsen, da han her ikke blot opstiller sit Begreb om Frihed, men og, hvad det Foregaaende allerede havde forkyndt, træder frem som den, der i moralsk Henseende ikke kan erkjende noget andet Princip end Lyksalighedsprincipet, og nu derpaa giver sine Definitioner paa Moral, Dyd, moralskt Godt, Billighed, Ret. Vi see ikke, at Forf. for at sætte sit Begreb om Fri-

hed igjennem havde behøvet at opstille sit Moralprincip; han kunde ladet det være uafgjort, hvad for en Drivt, hvad for et Princip der skulde antages at ligge til Grund for den Leven, der som en blot Naturleven med Naturnødvendighed skulde antages at udvikle sig i Mennesket. Imidlertid har vel den nøie Sammenhæng, han saae imellem Kants Moralidee og Kants Frihedsbegreb, bragt ham til ogsaa at udtale sit Begreb om det Moralske; og da vi da nu her have faaet alt det angivne, saa ville vi nu ogsaa her, idet vi tillige tage Hensyn til det, Forfatteren har ladet komme frem i Fortalen, søge at gjøre vort til at ryste det Lyksalighedsprincip, saa mange i vor Tid igjen hylde. Vi tage her Sagen helst fra den Side, der strax frembød sig for os ved den første ligefremme Betragtning af den. Vi ville da aldeles ikke betragte Forfs Lære fra den moralske eller religiøse Følelses Standpunct. I saa Henseende gjøre vi heller opmærksom paa et Par Steder i Slutningen af §. 8, hvor Forf. med Hensyn til sit Begreb om Frihed lader en varm religiøs Følelse udtale sig. "Billig", hedder det, "føier Mennesket "sig i en guddommelig Tilskikkelse, bygget paa uforanderlige Love, lige nødvendig, lige langt fra Partiskhed, hvad enten den bringer Mennesket Held eller "Uheld, Fødsel eller Død, physiskt Godt eller moralskt "Ondt (sic). Beskeden i Modgang, resigneret i Ulykke; "overbærende med sin mindre begavede, ja selv med sin "lastefulde Broder, der liig en vantreven Plante blev

"født og udviklet under uforbeelagtigt virkende Om-
"stændigheder, er han langt fra at være ligegyldig for
"det Gode eller at føre en blot passiv Existents"
Ord, jeg med Glæde har læst hos Forf., og lader
aftrykke her, for at lade Forf. vederfares Ret. Men
naar det derpaa hedder: "Thi, skjønt virkende efter
Love, kan Kraft modsættes Kraft" saa har jeg ei kun-
net andet end især at tænke paa Kant herved. Endnu
maa jeg afskrive følgende Slutningsord af §. 8: "kom-
"mer Fornuften til den Overbeviisning, at vore Hand-
"linger ere nødvendige Producter af vort Sindelag paa
"den ene Side og vore modtagne Indtryk paa den an-
"den, da kan dette kun give hine Motiver en Tilvært
"i Kraft af Virksomhed; thi enhver Fortrydelse indsees
"da at være frugtesløs, som ikke frembringer Omstem-
"ning og Forandring i Gemyttet, og Ønsket om en
"moralsk Forbedring faaer en hidtil ukjendt Alvor og
"Indflydelse". Kan man andet, end glæde sig ved den
grundige moralske og religiøse Følelse, som udtaler
sig i disse Steder. Hvo vil og tvivle f. E. om Spi-
nozas dybe moralske og religiøse Følelse og Sindelag?
det være da nogen, som troer at Religiøsitet ikke er at
finde uden hos Bekjendere af samme Religion, som
hans. Men en levende Naturbetragtning
af psychologisk Art, denne er det, vi savne i Forfs
Fremstilling; og en grundig Dialectik troe vi
ei heller hans Lære at kunne udholde. Og saa kan den

da ei heller blive Basis for en ægte og grundig Moral og Religionslære.

Forf. lader det uden videre gjelde, at der gives sympathetiske Drivter, almeennyttige Motiver, og at de bør have Overvægten. Men det er mere, end vi forlange eller ønske tilstaaet. Forf. lod os forhen ikke see Villien som et integrerende Led i Menneskets indre sjælelige Organisation. Her lader han os ikke see, hvorledes han vel vil kunne af sin Lyksalighedsdrivt deducere os hine sympathetiske Drivter og almeennyttige Motiver og af sit Princip godtgjøre os det Fortrin, der tillægges dem. Hvad om vi meente os endnu bedre oplyste end Forf., og paastode, at sympathetisk Tilbøielighed kun havde sin Kilde i Sværmerie? eller at det i alt Fald kunde være godt nok, at følge den, hvis man følte den i sig, men at det ikke gjorde noget til Sagen, om man ikke følte noget til den, eller ikke følte Lyst til at følge den? Overhovedet komme disse almeennyttige Motiver frem hos Forf., man veed ei hvorledes. Lyksalighedsdrivten var opstillet som Basis for al Attraae; Explicationen taler kun om, hvad der er mig behageligt, gavnligt, skadeligt; nævnes Moderkjærlighed, Æresfølelse, saa tales om deres Tilfredsstillelse saaledes, at vi endnu kun kunne tænke paa Individet; det samme gjelder med Hensyn til de Ord: "Lyksalighedsdrivten parret med Fornuft maa tage Hensyn paa fjærnere Følger"; de Ord: nocet emta dolore voluptas, lade os

endnu ikke tænke paa andre, end os selv; forhen i §. 7 lød Principet, idet det der allerede kom tilsyne: "befordre din Lyksalighed". Definitionen paa Moral derimod, i Slutningen af §. 8, at den er "Lyksalighedslæren for det selskabelige Liv" gjør os paa eengang opmærksomme, som om der nu kom noget frem, hvoraf der i de Præmisser, der havde ført os herhen, intet lod sig forlyde; dog vi beroelige os: "Dyden," hedder det "den Kunst at leve lykkelig med Mennesker." Med Mennesker. Nu! saa bleve vi dog paa den individuelle Standpunct. Men hvad kommer nu: "moralskt Godt det, som udspringer af almeennyttige Maximer." Almeennyttige? Har da Forf. med et eneste Ord beviist, eller blot antydet, at kun det almeennyttige er ægte og fuldkomment lyksaliggjørende for den Enkelte? Vi mene dog etsteds i §. 7 at have læst, at et Menneske, hos hvilket Lyksalighedsprincipet blev herskende, ikke kunde drømme om Maximer, der kunde blive almindelige Love; men almeennyttige Motiver, det lyder dog næsten som Motiver, der føre til at handle saaledes, som alle kunde ville, at alle vilde handle. See vi nu til Fortalen, saa holder det, der Pag. VI siges om Moderkjerligheden, os aldeles fast paa den individuelle Lyksalighedsdrivts Standpunct. Raisonnementet her lyder saaledes, at al Vægten falder paa det individuelle Hensyn og de Bevæggrunde, der for Individets Velbefindendes Skyld, maae ansees for de stærkeste. Det synes her aldeles at skulle beroe paa Individets indivi-

duelle Beskaffenhed, hvad enten Moderkjerlighed skal overvinde Hensynet til egen Sundhed eller dette hiint; og skjønt der tales om hendes Pligt, saa vises det ikke med et eneste Ord, at det efter Lyksaligheds-princípet vil være hendes Pligt d. e. vil være det, hun i det Hele vil befinde sig bedst ved, forudsat, at egen Lyksaligheds Eftertragtelse er det høieste moralske Formaal. Først Pag. VII finde vi noget, som maaskee kunde bringe os paa Spoer efter det Almeennyttiges og vor Lyksaligheds indbyrdes Forhold. Dog vi finde intet, som kan oplyse eller tilfredsstille os. "Almeennyttige Driver ere nedlagte hos Mennesket." Godt! vi ville ikke lade dem være Fostere af Sværmerie. "Han besidder ogsaa almindelig Menneskekjerlighed og Medlidenhed." Ja vist! men Tilbøielighed til Vellyst eller Vrede findes ogsaa ofte. Disses Tilfredsstillelse kan undergrave Sundheden; hine fører med sig, at vi komme til at bære andres Nød og Sorg foruden vor egen. Hvormed godtgjøre vi, at hines Næring er fornuftigere, det vil dog efter Forf. sige, er mere overeensstemmende med en grundig og velbetænkt og velberegnet Tilfredsstillelse af Lyksalighedsdriven, end disses Tilfredsstillelse? Forf. siger videre, at der er Noget i Mennesket, som minder ham om, at han kun er et enkelt, "forgjængeligt Blad paa Menneskeslægtens store og gamle Træ" (vi undertrykke den Lyst at kjende noget nærmere til dette Noget; hvo veed, hvad det maae kunne føre os til?) "Forstand og Fornuft," hedder

det lidt længere hen, "gjør ham denne Følelse tydeligere; det Hele maa foretrækkes for det Enkelte .... Menneskeslægtens Vel for de enkelte Dødeliges." Det sidste klinger jo, som om der stod, at Menneskeslægtens Lyksalighed maa foretrækkes den Enkeltes, og Meningen kan, da Menneskets Vel just skal bestaae i Lyksalighed, ikke være nogen anden. Men saa er jo det Princip: "befordre Din Lyksalighed" ikke mere det høieste, men det maa hedde: befordre Almeenlyksalighed! Eller ogsaa maa det godtgjøres, at det egne Vels Tilsidesættelse for det Heles, at Menneskekjerlighed o. s. v. føde den høieste, eller dog den meest grundede, den fasteste, og overhovedet den fuldkomneste Lyksalighed af sig. Dette vil vel Forf. ogsaa mene. Men viist det har han ikke, ikke engang sagt det; hans følgende Sætning indskrænker sig til at paastaae, at med det foranførte er Muligheden givet til en Stræben, der gaaer ud over dette Livs flygtige Goder, til med Lyst og Glæde at arbeide for almeennyttige Hensigter, o. s. v. uden at dette skeer paa Lyksalighedsdriftens Bekostning. Hvor langt mindre sige dog disse Ord, vi her have udmærket, end det, hvorpaa det kom an. Man kan stramme og nære de almeennyttige Drivefjædre, og gjør man det, kan man bringe Mennesket til at sætte større Priis paa deres Tilfredsstillelse, end paa sandseligt Velbehag, men om man skal det, om det var det rigtigste, d. e.

det med Principet: befordre Din Lyksalighed, meest overeensstemmende derpaa er det, det kommer an.

Vi have gjort opmærksom paa alt dette, ikke blot fordi vi savne saa meget i denne Henseende hos Forf., men ogsaa fordi vi troe, at Forf. og de, der fægte med ham, neppe ville kunne fyldestgjøre sig og os i denne Henseende, saasnart en nøiagtig Argumentation kræves, uden at blive nødte til at opgive det Princip: befordre Din Lyksalighed, som øverste Moralprincip. Her ere overhovedet tre Udtryk tænkelige: 1) tragt efter Din Lyksalighed; 2) tragt efter Din Lyksalighed, dog saaledes, at Du ikke søger den ad andre Veie, end saadanne, der stemme overeens med Almeenlyksalighedens Befordring, ja bidrage til denne, (sætte vi istedetfor Veie Maximer, istedetfor Lyksalighed Vel eller Velfærd, saa nærme vi os til det kantiske Moralprincip; thi Kants: handle, som man kunde ville, at alle vilde handle, vil ved den nærmere Analyse sees at grændse nær nok til det anførte); endeligen 3) befordre Almeenlyksalighed. Dette sidste er ikke eet med det andet; thi dette forflytter os over paa en almindelig Menneskehedens Standpunct, medens det andet endnu lod os blive paa den individuelle. Men disse tre muelige Principer synes hos Forf. og Flere at løbe i hinanden, og selv, efterat vi have sondret saaledes, see vi ikke, hvilket vi med Bestemthed tør ansee for det, Forf. vilde foretrække. Thi med det førstes Opgivelse maatte han tillige opgive saa meget af det, han til sin Nødvendig-

hedslæres Forsvar og Oplysning har anført. Det andet derimod fører næsten uundgaaeligen til det tredie; thi kræver man hiint Hensyn til Almeenlyksaligheden for dennes egen Skyld, saa har man jo det tredie ved Siden af, og paa lige Trin med, det første; mener man derimod, at Almeenlyksalighedens Befordring kun skal betragtes som Middel til, og conditio sine qva non for, den egne, saa seer jeg ei, hvorledes Rigtigheden heraf vil kunne gjøres indlysende, uden at man støtter sig paa den Idee, at ethvert enkelt Væsen er et Led af det Hele; at i Naturens Orden det Hele er det første, og at man vilde kjæmpe lige mod Naturen og Naturens Orden, naar man vilde søge Lyksalighed ad Veie, hvormed den almene ikke kunde bestaae; ja at en befordrende virksom Indgriben i det Hele til det Heles Vels Befordring maatte, som det meest med Naturens Orden overeensstemmende, være det virksomste til egen Lyksaligheds grundige, ei for en Tid, men for bestandig, beregnede Lyksalighed. Men kom man først til denne Betragtning, saa havde man jo allerede stillet Almeenlyksaligheden op som den, der i Naturens Orden er den første; men er den dette, saa maae vi dog nok ogsaa i vort Livs Orden stille den paa den første Plads. Og lod denne vor Betragtning os end see Almeenlyksalighedens Befordring i væsentlig Eenhed med vor egen Lyksaligheds Befordring og dennes i væsentlig Eenhed med hiin, saa blev dog den individuelle Standpunct at forlade, og

det individuelle Hensyn kunde kun blive et Moment med i det universelle Hensyn. En saadan Betragtning, et saadant Grundprincip vilde iøvrigt ogsaa, uden just at være det sande høieste, kunne forenes med en stor og levende Anskuelse af Livet. Hvorimod det Princip: befordre Din Lyksalighed! (hvilket er det, Forf. egentligen forkynder, og hvilket han vel vil have forstaaet paa den under No. 2 angivne Maade, men hvorfra han dog ikke bestemt gaaer over til det Standpunct, hvor Almeenlyksalighedens Befordring sættes foran) selv om man nok saa meget minder om, hvad der hører til at beregne den vel, nok saa meget gjør opmærksom paa, hvor rig en Kilde til Lyksalighed, de sympathetiske Drivters Tilfredsstillelse, Kjerlighed til Menneskene, til Fædrelandet o. s. v. kan være, dog altid seer alt fra et eensidigt Standpunct, og tager sig noget kummerligt ud, lige over for Livets store Rigdom og Fylde; især naar det just faaer den Indflydelse, som et Princip dog skal have, bestandigen at være levende tilstæde i Bevidstheden, og være rede til at lade sin Magt vise sig ved alle Leiligheder. Overeensstemmende med Erfaring og en ligefrem naturlig Betragtning af Mennesket, som vi finde Mennesket, troe man ingenlunde det Princip: befordre Din Lyksalighed! at være. Intet vil Mennesket hellere end glemme sig selv, og alle Hensyn til sig selv, i en stor og levende Følelse, som rykker ham udaf sin snævre Personlighed og lader ham føle sit Liv, som det, der dreier sig om et høiere

Centrum. Der er heller intet, som mere modsætter sig et saadant Princip, end en rig Erfaring, der lærer os at bemærke og agte paa den hele Uendelighed af det menneskelige Hjertes og den menneskelige Attraaes Bevægelser, en levende Naturbeskuelse, der ogsaa i Mennesket søger, og veed at skue, en Naturens Fylde, et indre aldrig hvilende, skabende og formende, sine Kriser underlagt, og sine Stadier gjennemløbende, og sig i sin Udviklingsgang, efter en meget sammensat og omfattende Grundtypus, fremarbeidende Liv, der aabenbarer sig i en indre rig Fylde af levende Virkninger. Ei heller komme man til Shakespeares, eller til Verdenshistoriens uendelige Verden med hiin Idee om Lyksalighedsdriften (ved hvilket Ord man kun kan tænke paa en Stræben efter individuel Lyksalighed) som Menneskets Grunddrivt, og med den Anskuelse af Livet og Menneskets Væsen, som en saadan Idee maa føre med sig. Mindst af alt vilde jeg raade Nogen, hvis Speculation over Menneskets aandelige Natur og Væsen og Bestemmelse ikke havdeført ham videre, til at vorde Sjælesørger. Om han havde udrustet sig nok saa stærkt, den første, som i en Sjæleangst, i en Bekymring for sin Sjæls Frelse, henvendte sig til ham, vilde snart lære ham blive vaer, hvor lidet der er at udrette, og hvor hurtigt man kommer til Ende, med slig en Lyksalighedslære. Der vil mere til at frelse Sjæle, end baade den og kantisk Autonomie med alt det mere opmandende, denne dog, liig Stoicismen,

har i sig. Tal derimod en rystet Sjel haardt til, fordi den ikke har havt Tanke til andet, end egen Lyksaligheds Befordring, den vil anderledes lytte efter. Hos den, der levende er besjælet af Kjerlighed til en Konst, eller begeistres af Patriotismens kraftige Følelse, vente man heller ikke at finde Øre, naar man vil spørge dem, om ikke Tanken paa deres egen Lyksaligheds Befordring dog er Grundmotivet, der bevæger dem, eller om ikke i alt Fald deres Stræben og Tragten var imod Naturen, dersom dette Motiv ei var Grundmotivet hos dem. Jeg troer vel, at vi snart vilde finde dem rede til at tilstaae, at de vistnok baade haabede og troede, at de ved deres Stræben og Idræt vilde befordre deres Lyksalighed; men at de havde gjort det for at befordre deres Lyksalighed, at de havde havt denne i Tanker derved (og et Grundmotiv for et sig selv bevidst Livs Attraae og Stræben, maa dog virkelig gjennem en altbestemmende og altbevægende Grundidee, overalt træde frem i den Bevidsthed, i hvilken det Liv leves, hvis Grundmotiv det skal være), vilde vi, mener jeg, ikke let faae dem til at tilstaae; det maatte da være, at de gjorde det, for at slippe for at tale om denne Lyksalighed, som de ikke skjøttede om at tænke paa, da deres Hu og Tanker stode til noget ganske andet, og de helst vilde lade Lyksaligheden komme af sig selv.

Dog dette fører os til at gjøre opmærksom paa, hvorledes to Ting, hvilke man ei sjeldent finder forvexlede hos dem, der forsvare Lyksalighedsprincipet som

Princip for al menneskelig Attraae og Villen, vel bør adskilles. Fordi noget er i Stand til at befordre Lyksaligheden, derfor kan man ei strax sige, at det er foretaget for Lyksalighedens Skyld, og fordi man erkjender, at en vis Tænke- og Handlemaade vil føre til Lyksalighed, og allene kan føre dertil, derfor føre man ingenlunde ethvert Motiv tilbage til Lyksalighedsdriften som Grundmotiv, og lade ikke Hensynet til denne ene Følge blant flere være det eneste Hovedhensyn, hvilket alle andre skulle være underordnede. Ogsaa Kant har sin Lære om Lyksaligheden, der gaaer ud paa, at Lyksalighed er noget, man gjør bedst i at lade komme af sig selv, medens man i sin Handlen allene har det almene Heles Bedste for Øie, og i Henseende til sig allene tænker paa at gjøre sig værdig til Lyksalighed. Dog idet vi her i det Hele gjøre opmærksom paa den anførte Forskjel, tør vi just ikke saa lige tillægge Forf. hiin Forvexling; thi endog i Fortalen Pag. VII nederst lyder Udtrykket, uagtet der kort forhen kun var talt om en Stræben og Handlen, som ei skeede paa Lyksalighedsdrivtens Bekostning, dog kun saaledes, at Mennesket siges at kunne, idet han "søger sin individuelle Lykke, dog leve meer for Menneskeslægten end for sig selv." Her sættes den individuelle Lyksalighed som den, der søges, og Forf. holder altsaa endnu bestandig sit individuelle Lyksalighedsprincip fast. Noget andet vilde det være, om han havde sagt: at Mennesket naar han lever og virker for det Heles Vel, allerbedst kan

og vil befordre sin egen Lyksalighed, Ord, som han maaskee og, med os, med Kant, med mange Ikke-Eudæmonister, kunde ville gjøre til sine, men hvormed intet endnu vilde være afgjort i Henseende til det opstillede Princips Gyldighed som øverste Princip. Saaledes kunne ogsaa alle Partier sige, at Pligt er det, man vil befinde sig bedst ved at gjøre. Men kun Eudæmonisterne kunne gjøre dette til Definitionen paa Pligt, fordi det efter dem er det constitutive i Pligten; hvorimod vi sige: det er Pligt af andre Grunde; men det har nu tillige det i Følge med sig, at Lyksalighed kun er at finde ved dette. Vilde derfor nogen argumentere til Fordeel for Lyksalighedsprincipet af denne af alle erkjendte Forestilling om Pligten, saa vilde han tage Deel i hiin foromtalte Forvexling. Ligeledes om nogen, uagtet han opstillede Lyksalighedsprincipet som øverste Princip for al fornuftig Selvbestemmelse, dog vilde sige, at hans Mening ikke var den, at man altid skulde have Hensyn til sin egen Lyksalighed eller altid søge den; thi hvad der bør være, eller har sand Værd, kan dog kun bestemmes med Hensyn til det, der er det Høieste, og det sande Gode bør man altid have for Øie og altid søge.

Endnu eet Punct er det, som Rec., inden han gaaer videre, maa gjøre opmærksom paa. Forf. tillægger ikke alle Drivter, al naturlig Lyst og Attraae lige Værd, det vil, consequent betragtet, sige, ikke lige megen Vægt i Beregningen over det Lyksaligheden

beforbrende, fordi ikke alles Tilfredsstillelse befordrer Lyksaligheden lige sikkert og lige grundigen. Forf. viser sig ogsaa som den, der mener, at, alt vel beregnet, ville de almeennyttige Motiver faae Overhaand over de egennyttige. Men herved maae vi især gjøre eet Spørgsmaal, for at faae en Gjenstand oplyst, hvori ellers en eller anden af Tilhængerne af Forf. Lære maaskee kunde troe sig altid at have et trygt Værn. Kan og skal man i denne Calcul ogsaa tage Hensyn til Samvittighedens muelige Bebreidelser, eller ikke? Høre de ogsaa til de Følger, som maae betænkes med de øvrige muelige? Paa den ene Side synes dog Samvittighedens Bebreidelser at være alt for nøie sammenhængende med den kantiske Idee om Pligtens Hellighed for dens egen Skyld (som og med det Begreb om Frihed, at Mennesket kan, hvad han bør), til at vi ikke, naar vi forkaste disse Forestillinger, ogsaa skulde komme paa den Tanke, at hine Følelser ere at henregne til de mange, som have deres Kilde i Vildfarelse og Sværmerie; saa at een af Lyksalighedslærens Regler maatte blive den: undertryk alt, hvad man kalder Samvittighed! Hos Spinoza læse vi jo ogsaa (Ethica p. IV prop. LIV): poenitentia virtus non est, *sive ex ratione non oritur*, sed is, qvem facti poenitet, bis miser seu impotens est (Ord, som allerede vise, hvad vi mene, naar vi ogsaa om Spinoza troe os berettigede til at sige, at der fattedes ham en levende Naturbeskuelse,

et levende Blik ind i den indre sjælelige Naturs Fylde af Virkninger og Udviklinger). Spinoza kunde ei heller tale anderledes; thi efter ham er poenitentia en tristitia concomitante idea alicujus facti, qvod nos ex libero mentis decreto fecisse credimus; men at troe, at man kan have gjort noget ex libero mentis decreto, er efter ham en Forkeerthed. (Hans Definition paa conscientiæ morsus ville vi ikke engang omtale; thi, hvo vilde ved de Ord: tristitia concomitante idea rei præteritæ, qvæ præter spem evenit, saa let falde paa, at det var Samvittighedsnag, der meentes?) Paa den anden Side derimod har man dog ikke blot saa mange Exempler paa vaagnende Samvittighed, Samvittighedsnag, og disses Virkninger hos de forskjelligste Mennesker, men ogsaa synes de fleste tænkende Mennesker saa enige om, at Samvittighed er noget, der findes hos ethvert Menneske, at man dog let kommer paa den Tanke, at Samvittigheden ikke just torde være at kalde et Product af Vildfarelse og Sværmerie. Forf. synes ogsaa i de ovenfor (Pag. 53) anførte Ord, ved hvilke man ikke kan andet end tænke paa Apostelens "Bedrøvelse efter Gud, som virker Omvendelse", og paa flere Steder, at tillægge Samvittighedens Bifald og Bebreidelser en Realitet, hvilken vi dog, baade, naar vi sætte os ind i den Lyksalighedslæres Aand, der gaaer ud fra det Princip: befordre Din Lyksalighed! som og, naar vi holde os til Forfs Nødvendighedslære, maae

finde Betænkning ved at tillægge den. Saa vi ret maae ønske, at det maatte blive grundigen afgjort, om Samvittighedens Bebreidelser ere en Illusion eller ikke. Vil man sige: de ere der nu engang, og altsaa er det bedst at tage den med i sin Calcul, saa spørger jeg: skal man da bære sig ligeledes ad med alle andre Forestillinger og Følelser, med alle Sværmerier og Vildfarelser? Skal man sige derom: have I dem, og synes I, at I ei kunne undertrykke dem, saa følger I dem! og tilstaaer man tillige, at man selv ikke bærer sig anderledes ad, i det mindste med sin Samvittighed, som man tager med i Calcul, fordi man finder den hos sig, uden at undersøge dens Realitet videre, saa veed jeg i Sandhed ikke, hvad man skal med en videnskabelig Moral, eller hvorledes man skal udføre sig den. Vil man derimod sige: alle Vildfarelser kan man just ikke lade gjelde, fordi Nogen siger, at han nu engang har dem og vil blive ved dem, i det mindste ikke hos sine Børn og andre, som ere En de Nærmeste, men Samvittigheden maa man lade gjelde, saa svarer jeg: hvorfor just den? og saa beder jeg om at faae dens Realitet afgjort. Vil man beraabe sig paa, at den Vise intet angrer, saa svarer jeg: saadan en Viis vilde jeg just gjerne være, og derfor kom jeg til Eder, mine Venner! fordi man havde sagt mig, at I vilde vise os en Vei til saadan Viisdom. Bliver man en saadan Viis ved at undertrykke enhver Selvbebreidelse som en Forkeerthed? eller bliver man det ved at forebygge, at ingen kan

opstaae, fordi man intet gjør, som kan blive Gjenstand for nogen Bebreidelse? I sidste Tilfælde spørger jeg: forebygger man dem ved at tage de muelige Selvbebreidelser, som andre muelige Følger af Handlingen med i Beregning? og jeg er da endnu ikke rykket af Stedet. Hvad det første derimod angaaer, saa er det vist det consequenteste at erklære, at fornuftigviis ingen Selvbebreidelse kan finde Sted, naar man har handlet efter en Calcul, som kun ellers har været rigtig; dette ellers hører væsentligen til med, og Hensyn til muelige Selvbebreidelser bliver altsaa intet Moment med i hiin Calcul, noget, ved hvilket jeg bringer Etatsraad Ørsteds saa grundige Afhandling om Forholdet imellem Religion og Stat (i Skand. Lit. Selsk. Skr. f. 1807, siden igjen aftrykt i Eunomia 1ste Deel) i Erindring, hvor det blant andet hedder: "De Virkninger af Handlingen, som grunde "sig paa en foregaaende Dom over dens "moralske Beskaffenhed, saasom det Samvit- "tigheds Bifald eller Nag, den vil frembringe ....., "kunne naturligviis ikke igjen indeholde Grun- "den til denne Dom. Noget, der forekommer "mig saa indlysende, at jeg ei begriber, hvorledes noget "sundt organiseret Hoved har kunnet miskjende det." At Forf. skulde bestride dette, frygte vi aldeles ikke heller. En Tale som denne: Det slette bør at afskyes, fordi det vil have Samvittighedsnag til Følge, og det vil have denne til Følge, fordi det burde have

været afskyet, en saadan Tale vil dog ingen føre. Men betragte vi videre denne Samvittighed, saa see vi, at efter Forfs. Lære fornuftigviis ikke engang da nogen Selvbebreidelse kan indtræde, naar man har calculeret feil, men kun en Selvadvarsel om, en anden Gang at handle klogere. *)

Et forunderligt Phænomen bliver imidlertid altid denne Samvittighed og vanskeligt at forklare for den, der ganske gaaer ind i Forfatterens Lære. Hverken med hans Nødvendighedslære eller med hans Lyksalighedslære vil den godt lade sig forene; og til den Affindighed, hvoraf alle Mennesker have et Anstrøg, kan den dog heller ikke ret vel henregnes. Men naar alle Erfaringer komme sammen, saa gjøre Samvittighedens Yttringer og Phænomener dog ogsaa Paastand paa at høre til Erfaringen. Og at afgjøre, hvilke Erfaringens Kjendsgjerninger, der skulle ansees for at bære Vidnesbyrd om den menneskelige normale Grundnatur, og hvilke derimod om den menneskelige Forkeerthed, er noget, det ei er godt at afgjøre af Erfaringsgrunde

*) Jeg gjør herved mine Læsere opmærksom paa de Bemærkninger, hvormed Udgiveren af Jur. Tidsskrivt i 8de Binds 1ste Hefte har ledsaget Prof. Howitz's Afhandling, og hvori han ogsaa med sædvanlig Grundighed har afhandlet denne Sag, men hvilke jeg først, efterat have fuldendt nærværende Arbeide, har læst, fordi de ikke fandtes med optagne i det særskilte Aftryk af Prof. Howitz's Afhandling, hvilket jeg allene har havt for mig.

allene; thi Erfaring er det alt tilsammen, saa man neppe skal kunne komme ud af det uden en ledende Grundidee, der kan lære En at see Erfaringen i det rette Lys. Men skal en saadan Idee være en sig til alle Erfaringer strækkende, altomfattende Grundidee, saa kan man vanskeligen undgaae at gaae ud fra Ideen om det store Alt, og da at faae Almeenlyksaligheden som det første, og Individets egen individuelle som det andet, og dernæst at faae meget Andet med endnu ved Siden af denne Lyksalighed, baade den almene og den egne; ligesom man ogsaa da ikke vel kan andet end strax at gjøre sig Rede for, af hvad Art og Natur og eiendommelige Beskaffenhed hiin hele Lyksalighed skal antages at være. Først saaledes kan man, saavidt jeg seer, finde, hvad man behøver for at mønstre alle disse paaberaabte Erfaringer, og rense dem ud, man vil bygge paa, medens man skyder dem ud, man ei kan bruge, men som dog ogsaa bære Erfaringens Skjold og Mærke.

Man seer let, at alt i det Foregaaende fremsatte gjelder ligefuldt, hvad enten man giver sit Moralprincip den imperative Form og siger: Du bør! eller med Hensyn til Nødvendighedslæren, og for ei at støde an mod denne, siger, at det blot er en Angivelse af det Grundmotiv, hvoraf den Vise styres og ledes i alt. I sidste Tilfælde blive Spørsmaalene: ville hos den

Vise de sympathetiske Drivter, de almeennyttige Motiver, blive de fremherskende eller ei? ville hans Domme om Handlingers Værd, gaae ud fra, og hans Beslutninger, hans Idrætter bestemmes ved, Grundtanken paa, Grundhensynet til, egen Lyksalighed eller ei? og saa fremdeles. Men da enhver, som taler og skriver, dog gjærne vil virke paa andre ved sine Ord, eller dog ikke er ligegyldig ved sine Ords Virkning, og i alt Fald derved vil drage det Sande mere frem og skaffe det Indflydelse i Livets Kamp og Stræben, saa kan man dog ikke andet, end spørge: hvad der med et Moralprincips Opstillelse menes eller haves til Hensigt. I alt Fald spørge vi, hvis man ei vil have Ordet Hensigt: hvad man under dets Opstillelse har seet og erkjendt, og med dets Opstillelse siger. Man anseer da enten en Deel af de enkelte, i Almindelighed erkjendte, Forskrivter eller Lærdomme for urigtige og gaaer ud paa at omstøde dem, eller og gaaer man, erkjendende den samme Moral i det Enkelte som andre, ud paa at bringe et nyt Lys og ny Kraft ind i den i det Hele. Den første Tendents møde vi ikke hos Forf., hans Stræben forkynder sig kun som en Stræben efter at føre de mange enkelte moralske Overbeviisninger tilbage til deres rette Kilde og sande Princip. Dette kan man da nu enten gjøre for især at lette Indsigten og Erkjendelsen; men hvilken Omvei gaaer man da, naar man vil føre alt tilbage til Hensynet paa egen Lyksalighed, hvor saa ofte Hensynet til det almene

Vel (for blot at nævne dette) gjør Sagen langt lettere klar og langt nærmere indlysende, ja hvor endog Veien til hiint Hensyn kun kan findes gjennem dette? Eller ogsaa opstiller man Principet især for at styrke Motiverne til det Gode, men hvilket betænkeligt og forvirrende Motiv sætter man da i Bevægelse, hvor besnærende for den naturlige Retfærdighedsfølelses og Menneskekjerlighedsfølelses ellers rene Yttringer, naar man nu for at virke paa andre vil trække Lyksalighedsdriften frem over disse og foran disse, og vil lære andre, og vænne sig selv til, ei at troe sig paa det Rene eller føle sig kraftigen bevæget, førend den individuelle Lyksalighedsfølelse er kommet i Bevægelse og har faaet hele Magten. Man mener vel at den vil drive stærkest, naar den først har reist sig tilstrækkeligen, og naar den Handling, hvortil der var Opfordring eller Anledning, nu og sees at byde den en Næring og Tilfredsstillelse. Men hvilken sælsom Forestillingsmaade dog, at vi f. Ex. skulle agte Andres Rettigheder og ikke krænke dem, ei fordi de ere deres, men fordi vi have udfundet, at vi derved befordre vor Lyksalighed, som om andres Ret mindre var deres Ret, om saa ingen vor egen Lyksalighed existerede. Ikke at tale om den Forurenelse af de ædlere Motiver, man derved foraarsager, saa: hvorfor søge fjernere og ad Omveie, hvad hine Følelser vare nok til at præstere, men hvad der nu letteligen kan standses og slappes ved hiin Søgen efter denne formeentlige rette Styrkelse? Man forsøge

det f. Ex. med Regulus's store Daad, siden dog Forf. etsteds i det Foregaaende har bragt os denne i Erindring. Gaaer man ud fra, at Almeenlyksaligheds Befordring bør være det første og Hovedsag, saa kan man let nok vise, hvor væsentligen det hænger sammen dermed, ei at bryde Tro og Love, og hvor væsentligen det hang sammen med det hele Romerfolks Velvær, at dets Borger lærte, ikke, stolende paa Udløsning, let at lade sig tage til Fange i Krigen. Men gaae vi ud fra det Princip: befordre Din Lyksalighed! hvor finde vi et Motiv, uden maaskee fjærnt og af liden Betydning mod Handlingens virkelige Storhed og alle Tiders Beundring af den? med mindre vi vilde uden Betænkning i en Hast svare, at den Tanke, at Tro og Love o. s. v. ved ham saaledes skulde brydes, var ham saa utaalelig, at han derimod betragtede alt andet som et ringere Onde for sig. Thi lad os ikke tale om Motiver, som under Forudsætning af, at vort Lyksalighedsprincip var ham fra Ungdommen af vel og grundigen indpræntet, umueligen kunde have fundet Sted hos ham, og som kun, under Forudsætning af den afskyede Handlings ellers allerede erkjendte Uværdighed eller Ulovlighed med Hensyn til det Hele, kunne lade sig tænke.

Dog vi have endnu, naar vi tale om Tendentsen ved at opstille et Moralprincip, at agte paa noget Tredie; skjønt baade de anførte tvende og denne tredie Hensigt eller Tendents ikke ere saa adskilte, at de jo

ville følges ad, og at der kun vil kunne tales om en Overvægt af den ene eller den anden. Principet kan endnu tænkes opstillet i reen videnskabelig Hensigt, ei for at lette Indsigten, eller allene at styrke Motiverne og med dem tillige Villien, men for at gjøre hiin grundigere, og bringe disse til inderligere Sammenhæng med deres sidste Grund, idet en dybere og en mere philosophisk Erkjendelse i det Moralske fremkaldes. Men er denne, mere reent videnskabelige og philosophiske, og eo ipso ogsaa, hos dem, der kunne gaae ind i saadanne Granskninger og Udviklinger, til Overbeviisningens større Opklaring og Motivernes større Kraftighed sigtende Tendents den, vi især skulle agte paa, saa finde vi os her mindst tilfredsstillede. Og her ville vi ogsaa anføre, hvi ei heller det Princip: befordre Almeenlyksalighed! ved hvis Opstillelse man desuden kommer til at forlade den Tankegang man gik ud fra og den dermed forbundne Tilknytning til den Drivt, der syntes at være den almeneste, den første og stærkeste af alle Drivter i Naturen, kan tilfredsstille os.

Lyksalighedsprincipet og Forfs, saavelsom saa mange andres, hele Lære i denne Henseende, giver os en Enkelthed for det Hele, lader een Side gjelde for alle, een Function være alle Functioners Indbegreb, eet Element være eet og alt. Dette gjelder især om det individuelle Lyksalighedsprincip, der endda forrykker os det rette Standpunct, da det, ligt den sphæriske

Astronomie holder os fast paa det Punct, hvor det finder Mennesket som Individ i dets første Tilstand, og ikke, som den theoriske Astronomie, forflytter os over paa det rette Middelpunct for alle Individers Livsbaner. Men hiint gjelder og om Almeenlyksalighedsprincipet; thi ligesom Lyksalighedsdriften kun er een Drivt hos Mennesket ved Siden af flere lige saa oprindelige, saaledes kan Almeenlyksalighed ogsaa kun være een Side af Totaludtrykket af det store Menneskeheles totale Liv. Og eo ipso blive ogsaa begge Principer for vage og vaklende eller ubestemte. Just fordi de ei lade os see Lyksaligheden som væsentligt Led eller Element i Menneskelivets Hele, just derfor faae vi den ei at see i dens for Mennesket specifike Eiendommelighed og derpaa kom det dog an. Vi fordre, at man, naar man vil grundlægge en Moral, skal see ind i Menneskets sjælelige Indre med det altomfattende Blik, den Tendents til at trænge ind i dets Grundtypus, hvormed Forf. vist mangen Gang har betragtet Hovedet af en Fisk eller Nervesystemet hos en Hummer. Saa længe man ikke paa denne levende Maade søger at see ind i Menneskets Indre, kommer man ingen Vei. Men i den for os liggende Afhandling finde vi intet Spor hertil, og dette er det, hvorfor vi, ogsaa i dialectisk Henseende finde os saa lidet tilfredsstillede, da ikke et eneste Moment, ikke et eneste Vink om et Moment, gives os, hvorfra vi nu kunne gaae ud til en Videnskabs Construction, eller til at begynde

et sandt videnskabeligt Grundlæg for en Betragtning af Menneskelivet. Om Forf., om flere, som med ham forfægte Lyksalighedsprincipet, ville indlade sig herpaa, eller ikke ønske at blive dragne saa vidt ind paa en, dem maaskee ellers fremmed Videnskabs Mark, veed jeg ikke; men saa meget veed jeg, det, det kommer an paa, er, om og hvorledes en videnskabelig Ethik fra det opstillede Princips Standpunct af, og ved at gaae ud fra det, lader sig udføre. Gaae vi ikke ind i denne Overveielse, saa er alt, hvad vi om saa vigtige Puncter kunne sige, endnu saa godt som intet. "Nirgends haften dann Die unsichern Sohlen, und mit uns spielen Wolken und Winde." Hvo der ei vil gaae saavidt, vogte sig i det mindste for, forud at tage sin Bestemmelse angaaende, hvad han vil troe, at der vil findes og stadfæstes, naar man skulde "skride til et saa ophøiet og vigtigt Foretagende". Man give intet Vink, der kunde synes at ville indtage. Nei lad os holde fast paa den "frimodige Sandhedskjerlighed, der desværre er saa sjelden blant Menneskene". Lad os især huske paa, at et Par almindelige Betragtninger ere for en saadan Sandhedskjerlighed, saa godt som intet. Men skulde vi lade os forud bestikke, saa lade vi os dog helst bestikke af den Rigeste; og det er Christendommen. Der seer jeg dog en Uendelighed af Puncter for mig, hvorfra jeg kan gaae ud til en stor, ja en alt omfattende Videnskabs Udkastelse, om jeg end monne være langt fra at kunne udkaste den. Her

finder min Lyst til en grundig og indtrængende Naturbetragtning (Mennesket bærer i sit Indre ogsaa en Natur, og paa en Historiens Philosophie tænker jeg herved ogsaa) rigelig Føde for sig, ligeledes min dialectiske Lyst til at deducere og construere, til videnskabeligen at gaae tilbage til Grundideer og gaae ud fra dem igjen, og til ei blot at raisonnere over givne Ting, saaledes som man udenfra kommer til dem, og nu eengang seer dem ligge der (hvoraf vel bliver Følgen, at man kun seer dem fra den Side, hvorfra man kommer til dem) men at trænge ind i dem, at gjenføde sig dem indenfra, eller og at raisonnere saaledes over dem, at Raisonnementet viser sig som det, der bærer en Tendents til en altomfattende Grunderkjendelse i sig. Her seer jeg ogsaa Mueligheden af at kunne komme til det, hvad Nødvendighedslæren egentligen allersnarest skulde lede til at fordre, i det mindste som en væsentlig Bestanddeel af al gründig Moralphilosophie, det, jeg vilde kalde: det indvortes Menneskes naturlige Historie. Vil man sige mig, at jeg kræver alt for meget, saa svarer jeg: i slige Henseender er mit Princip: aut Cæsar aut nihil. Men vil man tale om den menneskelige Erkjendelsesevnes nødvendige Grændse, og at vi slet ikke kunne trænge ind i Tingenes Indre, saa vil jeg ikke svare, hvad jeg vel ellers kunde have Lyst til, men lade det være nok at sige, at jeg ikke forlanger mere, end hvad enhver Zoolog i vor Tid tragter efter, og

for en Deel allerede kan prøstere, naar han betragter et Fiskehoved. Ingen Zoolog vil troe os at have et ordentligt Begreb om et Fiskehovedskelet, saalænge vi ei kunne vise ham, hvor mange Been der ere, hvor hvert Been sidder, hvorledes man kan sætte sig det hele Hoved sammen af dem, hvor Ligamenterne ere, Insertionspuncterne for Musklerne, hvilke Bevægelser enhver Knokkel kan gjøre o. s. v. og hvorledes det hele System af Bevægelser og Functioner i Hovedet, ved Hjelp af alt dette og meget mere endnu, kommer i Stand, samt hvilket dette System af Functioner er, hvorvidt det gaaer; og dermed er han endnu længe ikke færdig; han vil spørge, om og hvorvidt man deri gjenfinder det menneskelige Hoveds Grundtypus, og opstillende den hele Række af Hovedskeletter, vil han, efterat have anviist Fiskene deres Plads i den større Række, forlange, at der skal bestemmes, hvor atter i Rækken af Fiskehoveder det betragtede Fiskehoved maa finde sin Plads. Saaledes see man ind i Menneskets Indre. Seer man da Lyksalighedsprincipet som Grundprincipet, seer man da, at Menneskets Indre deri besidder, hvad den legemlige Organismus ikke har, sin specielle primus motor, saa stille man det op som saadant. Os er al Søgen efter et Moralprincip i denne Art forekommet ganske at være at sætte i Classe med en Søgen efter en legemlig primus motor i den legemlige Organismus. I den Art har Rec. intet Moralprincip. Slige Moralpriciper forekomme ham

i Moralen at være, hvad Humoralpathologernes Paastand og andre deslige Theorier ere i Medicinen. Forfs Afhandling vidner om, at han har Skarpsindighed nok til, om det derpaa kom an, at forsvare den Paastand, at alle Sygdomme have deres Grund i fordervede humores, eller at de alle egentligen ere nervøse, eller at deres rette Sæde er at søge i Feil i de faste Deles Formation under den bestandige Reproductionsproces, eller hvad anden slig Paastand, det skulde være, og vi troe, at Forf. skulde gjøre sine Modstandere det vanskeligt nok at gjendrive alle de Grunde, han kunde komme frem med. Men for saadanne Paastande i Medicinen bevarer en sund Naturbeskuelse; saaledes at reducere alle Phænomener tilbage paa eet vist blant Grundphænomenerne, saaledes at betragte een af Hovedfunctionerne som den altomfattende Grundfunction, falder i vor Tid neppe nogen tænkende Læge ind. Enhver erkjender, at kun den betragter en Sygdom rigtigen, der tænker sig den som gaaende frem af alle Hovedfunctionernes Samvirkning (skjønt med en relativ Overvægt snart af denne, snart af hiin) til at frembringe Sygdomstilstanden, fordi Livets hele Gang i sin Totalitet under disse abnorme Indskydelser ikke kunde føre til nogen anden. Men saa betragte man da Menneskets Indre, der vel torde være en saa rig Organisation, som den legemlige, med samme levende totale Blik, og anvende ei, ved at gjøre een af Drivterne til altomfattende Grund-

drivt, en Synsmaade her, som man hist forkaster. Rigtignok have Moralisterne i Almindelighed taget Sagen paa denne Maade: Grundforfeilelsen i alle opstillede Moralprinciper er netop den, at man opstiller slige Moralprinciper, og saaledes vil gjøre et eller andet Enkelt til det Hele, ja udtrykke det i en saakaldt første Grundsætning, da dog det Princip, der skal gaae gjennem det Hele, lige saa lidet kan haves i en bestemt Sætning eller et Grundbegreb, som Livets Kilde kan søges i en enkelt af Grundfunctionerne. Man har Studiet af de Gamle, har selv Studiet af Spinoza, har især en sund og levende Philosophering over Naturen hævet os over slige Betragtningsmaader i det Moralske, noget, hvortil Schleiermachers: "Grundlinien einer Critik der bisherigen Sittenlehre" har bidraget saa meget, skjønt den er langt fra at være noksom paaagtet, saa maae vi vogte os for, at vi ikke igjen faae os vore moralske Humoralpathaloger, saa lærerig end ogsaa dygtige Humoralpathologers Studium vel ellers kan være. Skulde ellers Enkeltheder hæves frem, saa gives der dog de, som man skulde troe, at Naturforskere snarere vilde være tilbøielige til at drage frem. I det mindste, dersom man f. Ex. vilde tænke sig, at Lemmerne i Menneskets Legeme hvert for sig havde Bevidsthed og Tænkning med Tankeyttring, og man nu vilde spørge Hjertet, hvad det meente at være dets Bestemmelse, eller at være det, det egentligen havde at virke til og at befordre, og det vilde svare: min Lyksa-

lighed, tænker jeg enhver Physiolog vilde smile over det stakkels Hjerte, at det kunde troe, at dets egentlige Bestemmelse, det, det egentligen havde at virke til, og som overhovedet gav det Realitet, var noget andet, end at forestaae Blodcirculationen. Vel, vilde man nok sige til det, vil Du, naar Du ret gjør denne Din Function, befordre Din egen Lyksalighed derved; men skulle vi give Dig en Morál, en Grundnorm, et Grund-Regulativ, for Dit Liv og Din Virken, saa lad os gjemme det om Lyksaligheden til siden, og ret oplyse Dig om Din Function, og hvad den udfordrer; det er Hovedsagen, naar der er Tale om, hvad Du har at gjøre. Din Lyksalighed beroer desuden ikke blot paa Dig, men paa de øvrige Organer med; med mindre Du kunde, hvad vi ret vilde raade Dig, sætte Din Lyksalighed i Bevidstheden om, at have gjort Dit, saa godt Du kunde. Rec. vil nu vistnok ikke opstille det Princip: gjør Din Function eller udfyld Din Plads i det Hele! som Moralprincip; thi et saadant Princip vilde endnu ikke sige meget; ogsaa viiste det os endnu kun een Side af Mennesket. Men et Princip for en Menneskemoral skulde dog lade os see Mennesket, ikke blot overhovedet som Led af det Hele, men netop som det specifike Led af det Hele, Mennesket deri udgjør, med den Function, eller hvad man nu vil kalde det, han deri har. Et saadant Princip som det: befordre Din Lyksalighed! vilde endog være alt for lidet til en Moral for et Insect, i det mindste

for en Bi, om man vilde tænke sig en saadan Moral. Ogsaa Principet: befordre Almeenlyksalighed! vilde lidet forslaae. Biens Kunstdrivt constituerer dens inderste Ejendommelighed, hvad den Deel af dens Livsyttringer angaaer, som komme frem gjennem de saakaldte vilkaarlige Bevægelser; denne Kunstdrivts inderste Natur maatte ogsaa gjenspeile sig i Biens Moral, hvis denne skulde være en Norm for dens Virksomhed og Liv. Og Menneskets Moral skulde kunde udføres, uden at tage dets hele indre Eiendommelighed og eiendommelige Grundnatur i Betragtning? Mennesket har sit eget specifike Craneum, og han skulde ikke have sin egen specifike Lyksalighed? En menneskelig Craneologie er neppe indledet, naar man taler noget om Craneer i Almindelighed, og en menneskelig Moral skulde allerede have fundet sit Princip, sin altbestemmende, altordnende Grundidee, naar man har nævnet Lyksaligheden. Nævner man ogsaa Almeenlyksalighed, saa gjelder nu det samme med Hensyn til Samfundet, hvad vi her sagde med Hensyn til den Enkelte. Et Menneskesamfund er dog noget andet end et Samfund af Bier; dens Almeenlyksalighed har da dog ogsaa sin specifike Charakteer. Oplys os om denne, saa have vi dog faaet noget af det, hvorom det var at gjøre! Ved det Princip: befordre Din Lyksalighed! vide vi endnu ikke, om vi skulle faae en stoisk eller en epikuræisk, en spinozistisk eller en bibelsk Moral. Baade Stoiker og Epikuræer, Aristoteles

ligeledes, gaae ud paa Eudaimonie, hvilket Ord svarer til vor Lyksalighed, hvorimod ἡδονη svarer til "sandseligt Velbehag" i den Forstand, hvori Forfatteren tager dette Udtryk i Fortalen Pag. VII allernederst, hvor han ikke sætter Lyksaligheden deri. Fra alle hine er igjen Spinozas Lyksalighed forskjellig, der bestaaer i den intellectuelle Kjerlighed til Gud, som efter ham er væsentlig eet med en intellectuel Beskuelse af det Guddommelige. De Christnes Salighed endeligen er dog ogsaa en Lyksalighed. En Almeenlyksalighed kan man ligeledes tænke sig befordret efter enhvær af disse mange Grundideer om Menneskets Væsen, i Aanden af enhver af disse Lærdomme. Det Princip: tragt efter Lyksalighed! vilde vel næsten forekommet en græsk Tænker, som om man havde sagt: tragt efter Dyden! Os forekommer det nu vistnok ikke saa; men det er, fordi vi deels mene, at Omsorgen for Lyksaligheden kun er eet Stykke af den moralske Stræben, deels at der gives Mennesker (ja at maaskee alle Mennesker torde være saadanne), som gjøre bedst i, at lade Lyksaligheden komme af sig selv, og som man just kunde give det Raad, ikke altid, ja ikke engang ret meget, at tænke paa den, omtrent som der gives Syge, der ere saa ængstelige for deres Sundhed, at det bedste Raad til dem er, at slaae de idelige Hensyn til deres Sundhed ud af Tankerne, ja som det bedste Beviis paa Sundhed kan siges at være det, at man aldrig tænker paa, at der gives en Sundhed. Men vil man give

et Moralprincip, opstille en moralsk Grundidee, saa maa man dog tænke sig den som den, der altid skal være levende tilstæde i Bevidstheden, og besjæle det indre Liv, og udgjøre Grundhensynet for alle Hensyn; og i Ideen om Gud, i Kjerligheden og Kjerlighedens Idee have vi Exempler paa Ideer, som bestandigen kunne, og bestandigen bør, staae for Sjælens Øie. Mange af dem, som urgere paa Lyksalighedsprincipets Antagelse, tale endog saaledes, som om de blot vilde give os det Princip: søg paa en fornuftig Maade at blive lyksalig! i en saadan Ubestemthed, at de slet ikke videre ville indlade sig paa, hvori den fornuftige Vei til Lyksalighed bestaaer, i hvilket Tilfælde det endnu bliver uafgjort, om vi ikke endnu endog kunde blive Kantianere alle; thi Kant har ogsaa, ved Siden af sin Moral, sin Lære om Lyksaligheden, nemlig den, at den bedste Vei til Lyksalighed, er den, ved at opfylde sin Pligt, blot for Pligtens egen Hellighedsskyld, at gjøre sig værdig til Lyksalighed, da denne saa nok ved Forsynets Styrelse vil komme af sig selv.

Og hermed vil Rec. ende disse over, og i Anledning af, Forfs. Skrivt anstillede Betragtninger, der begyndte som en Recension, men hvoraf der efterhaanden er blevet noget andet, end en egentlig Recension, hvorfor ogsaa Rec. ikke vil gaae til det, man af en

saadan endnu kunde fordre, en Betragtning af Forfs sidste §§.; med hvilke Rec. saa meget mindre vil indlade sig, som det ikke kunde skee ordentligen uden at føre ind i vidtløftige Undersøgelser, og Rec. endnu ikke er kommen til Modenhed med det, han over de berørte Gjenstande ofte har tænkt og følt Lyst til at yttre og bringe til offentlig Prøvelse. Forf. gjør i criminalistisk Henseende en Mængde Bemærkninger baade over Afsindighedstilstandene saa ogsaa, og det især, over de mange forskjellige Tilnærmelser og Overgangstilstande dertil. Han peger derved hen paa mange for Straffelovgivningen væsentlige Puncter, og vækker mange Tanker, som det maa være Criminalisten vigtigt at forfølge videre. Nøiere at gjennemgaae alle de omhandlede Mellemtilstande imellem Afsindighed og almindelig Menneskeforstandighed med Hensyn til det Spørgsmaal, hvorvidt Tilregnelsen, saavel i moralsk som i juridisk Henseende, kan og bør strækkes, maatte kunne være høist frugtbringende. Forf. lader os i flere Henseender føle, hvor meget det har imod sig, ikke at lade hine mange subjective Tilstandes Forskjelligheder have en tilsvarende Forskjellighed i Straffen til Følge, men, hvor man i slige Tilfælde, fordi capacitas motivorum antages, statuerer juridisk Tilregnelighed, ogsaa strax at lade den fulde Tilregnelse indtræde. Paa den ene Side have vistnok Forfs lærerige Bemærkninger just ladet Rec. paa ny føle, hvor vigtig og gavnlig den tilbørlige Strenghed er, og den Disciplin, der holder alt

det i Tømme hos Mennesket, hvad der ellers kunde føre til frygtelige Udbrud og Virkninger, en Disciplin, alle ere vel tjente med, at alle ere undergivne, ikke blot til Værn imod hinanden indbyrdes, men og, hver enkelt, til Værn mod sig selv. Men paa den anden Side har Forf. ogsaa herved atter bragt den Erkjendelse til nyt Liv hos Rec., at det i Straffelovgivningen er af største Vigtighed at lade en vis indvortes Retfærdigheds Fordringer være af væsentlig Indflydelse paa Straffens Bestemmelse, baade i Henseende til Art og Grad. Ikke allene føres man til at erkjende dette ved den Betragtning, at dog, ligesom den Enkelte skal stræbe efter at lade i sit Liv det Guds Billede vise sig, i hvilket han er skabt (noget, man ei kan lade sig afholde fra at opstille som Formaal ved den Erindring, at ingen endog kun fjærnt kan bringe det dertil her paa Jorden), saaledes bør og Statsretfærdigheden, saa meget muerligt, være efter den evige Retfærdigheds Billede, hvilket man ogsaa ikke kan nægte, at man overalt farer sikkrest ved at tragte efter. Men ogsaa føres man til det samme, naar man betænker, hvad der ligger nærmere og derfor taler snarere og stærkere, at Staten dog bør betragte ethvert Menneske som et den betroet Barn, den har at staae en høiere Herre til Ansvar for, at Menneskehedens Værd er at respectere i ethvert enkelt Individ, noget, hvilket allerede Kants Lære byder os at agte paa, og endnu mere Christendommen, der i ethvert Menneske seer den

Guddom røre sig, som vil føre dem alle til sig, og at just derfor hiin indvortes Retfærdigheds Jagttagelse er saa vigtig, paa det man ei skal forsynde sig mod den Ringeste. Dog dette vilde føre ind i vidtløftige Undersøgelser. Een Tanke, som i Anledning af Forfatterens Bemærkninger er opstaaet hos Rec., vil han dog endnu yttre. Da Hovedsagen dog er at føre Menneskene til Gud og Livet for Evigheden er Maalet, hvortil alt andet skal være Veien, men Hindringerne udspringe af Syndigheden, i hvilken just den Affindighed ligger, som Forf. med Rette mener, at ethvert Menneske har noget af, var det da ikke det allersimpleste at betragte og behandle den hele Straffe-Indretning (Straffelovene med Straffeanstalterne og de dertil hørende Politie-Anordninger og Anstalter) som et Slags Hospital-Indretning for Affindige? Hvorved det da forstod sig af sig selv, at den med det samme blev en Art af Disciplinar-Anstalt, hvori man da, naar Sagen blev greben retteligen an, kunde sige, at det lige meget var Sundhedens, Retfærdighedens og Religiøsitetens Pleie, man havde lagt det an paa, at man lige meget havde Individet, Samfundet og Herren for Øie, fordi man havde fundet det Punct, hvor alle tre Bestræbelser gaae sammen i eet, idet man overhovedet lagde det an paa den Restitution til Integritet, som indbefatter alle den, da man søgte at underkaste den hele fordærvede Individ-Masse en radical Cur d. e. en Cur fra Roden af, og ikke blot at skaffe de fordærvede Individer

udaf Samfundet, men og at skaffe Fordærvelsen udaf dem. I Sandhed man maatte ønske, at Sjælevidenskab og Sjælesørgerpligt, i hvilken dog ogsaa Staten, om den ellers veed, hvad den skal være, en Planteskole for alt Godt, men især for det Ene, som gjøres nødigt, maa have sin positive Andeel, maatte blive studeret og dyrket og fremmet med den utrættelige Iver, hvormed Lægekunsten er bleven studeret indtil det mindste Detail og for en stor Deel af Praktikere. Vistnok vil det ikke være saa let at bringe det dertil, at Christendommens Kraft, Dybde og Fylde (og denne er det dog, hvorfra Aanden her maa gaae ud, og hvorved Grunden maa lægges) ogsaa gjennem Straffelovgivningen og Straffe-Anstalterne kan træde ud i Livet, men Maalet tør dog ikke være et ringere. Vel klinger det sælsomt, og er i sig selv forkeert, at Mohamedaneren vil drive sin Forestilling om Koranen, som al Kundskabs Indbegreb, saavidt, at man, som Napoleon fortæller i sine Memoirer, i Egypten, paa det Spørsmaal, om man af Koranen ogsaa kunde lære at gjøre Krudt, svarede ham, at man vilde kunne det, naar man forstod at læse den rigtig. Men at gjøre det, der erkjendes for det Høieste, Mennesket i sin Vandel bør at bevæges og styres af og have for Øie, til Grundlæg overalt, hvor der just er Tale om Menneskers Vandel, det er dog kun ligefrem Consequents, og det er unægteligt, at, hvor det rette Lys ikke lyser hen, kan det ikke blive rigtig lyst. Dog man skulde maaskee ikke komme

frem med deslige Erindringer, førend man har noget mere at sige om Ting af saa høi Betydenhed.

Til Slutningen maa Rec. endnu engang takke Forf. for den Anledning og Impuls til ny Eftertanke over saa vigtige Gjenstande, Forf. har givet ham. At Forf., at de Flere med ham, ville finde en Deel at erindre mod Rec., en Deel Indvendinger at gjøre ham, derom tvivler han ikke, og haaber ogsaa at faae disse Erindringer og Indvendinger fra flere Sider. Han haaber og, at man vil holde sig til Hovedsagen, og vil saa meget snarere bede herom, som han, der først i Begyndelsen af April læste Forfs Bog og nu i Begyndelsen af Juni allerede læser Correcturen paa det sidste Halvark af disse sine egne Erindringer imod Forf., denne Gang ikke, for at Reactionen kunde følge, saa snart muligt, paa Actionen, har kunnet eller villet gjøre, hvad han dog ellers pleier at iagttage, enten at lade, hvad han skriver, ligge, om ei i ni Aar, dog i ni Qvartaler, eller dog under Eftertænkningen og Udarbeidelsen at gaae saa langsomt tilværks, at Virkningen bliver omtrent den samme. Ellers ville Indvendingerne være Rec. desto mere kjærkomne, jo skarpere, bestemtere og vanskeligere at besvare de ville være. Her handles ikke om noget Individs, nogen individuel Paastands Ret eller Fortrin; og skulde noget individuelt komme i Betragtning, saa vilde det for Rec. være Hovedsagen at blive dreven og hjulpen videre frem i en Sag, hvori man dog aldrig kan haabe at

komme til Ende. Hvad vi kæmpe om, er der til alle Tider blevet kæmpet om, og vil det vist fremdeles endnu. Men deri, tænker jeg, ville vi alle stemme overeens, at vi i denne Sag gjøre Simmias's i en anden Henseende udtalte Ord i Platons Phædon (Pag. 85) til vore, hvad især Spørsmaalet om Frihed og Nødvendighed angaaer, "at det vel enten er umueligt, eller dog noget i alle Maader vanskeligt, at vide noget vist herom i dette Liv; men at det dog ganske vilde være et Tegn paa en blødagtig Mand, ikke at prøve, hvad der siges derom, paa enhver Maade, ei afladende, førend man var ganske træt af at undersøge det til alle Sider; thi een af Delene maatte man dog i denne Sag bringe det til, enten at udfinde, hvorledes det forholder sig, eller, hvis dette er umueligt, dog i det mindste at faae fat paa den bedste og vanskeligst gjendrivelige af de menneskelige Forestillingsmaader derom, og at forsøge at svømme gjennem Livet paa den, som paa et Brædt, med mindre Nogen, sikkrere og med mindre Fare, kunde gjøre Reisen paa et fastere Fartøi, f. Ex et guddommeligt Ord". Deri stemme vi vel dernæst ogsaa, at vi ikke ere saa rede til at troe, at vi i det, der maaskee en Tidlang fyldestgjorde os, strax have den rette Fyldest. Men til den rette Fyldestgjørelse maae Med- og Modkjæmpere lige meget hjelpe os, og saa kan Modstand ikke være ukjær. Man kan da ogsaa nok faae Lyst til at være med i en Bravallakamp, hvortil blot Længselen efter Valhal driver de Kæmpende, og hvorfra de alle paa alle Sider ville komme til at vandre hjem som Erobrere og med Bytte og med flere Levende, end de bragte til Striden.

Criminalistisk Literatur.

(Fortsættelse af den i jur. Tidsskrift 8 B. 2 H. afbrudte kritiske Anmeldelse af neues Archiv des Criminalrechts, 4 u. 5 B.)

XXV. Ueber den neuesten Zustand der Gefängnisse in England und Frankreich von Mittermaier, mit Auszügen von Dr. Ascher zu Hamburg. (4ter Band. S. 591-595).

Dette Stykke indeholder saare Lidet over den i sammes Overskrift bemærkede Gjenstand, hvortil derimod Bidrag leveres i de følgende Hefter. Men Mittermaier har her fornemmeligen udbredt sig over Fængslernes slette Tilstand i Tydskland, og fremsætter i den Anledning tillige adskillige Bemærkninger over den udstrakte Brug, de nyere Love og den nyere Praxis gjøre af Frihedsstraffe, og disses Straffes Langvarighed. Han har vist ikke Uret i det Ønske, at Brugen af

denne Straffeart maatte betydeligen indskrænkes, og hvad han siger om en altfor philanthropisk Behandling j nogle Straffeanstalter, der, indrettede til Fabrikker, mere ere lempede efter Fabricationens Tarv, end efter criminalistiske Hensyn, er uden Tvivl vel grundet. Det er og overeensstemmende med hvad Forfatteren forhen har yttret i sit Skrift: "über die Grundfehler in der Behandlung des Criminalrechts", i hvilken Anledning jeg i nyt jur. Arkiv 30 B. S. 44-45 har yttret mig tilbøielig til at antage, at man gjorde bedre i, stundom at benytte sig af Legemsstraffe, samt at man burde søge ved Frihedsstraffenes Intensitet at undgaae den i mange Henseender fordærvelige Protension. Forfatteren anbefaler iøvrigt her fornemmeligen en mere udvidet Brug af de Straffe, der røre Æren, og mener, at Tabet af Borgerrettighed eller af enkelte i samme liggende Rettigheder, for Exempel, Tabet af Stemme og Valgrettighed ved Repræsentantvalg eller i Communeanliggender, samt af Ret til at vælges til Folkerepræsentant, vilde i en constitutionel Stat høre til de meget følelige Straffe, hvorved der paa en ædlere og virksommere Maade kunde sørges for den offentlige Sikkerhed end ved de hyppige Frihedsstraffe. Jeg maa imidlertid tilstaae, at, saa skjønt det end kunde være, om slige Straffe kunde udrette det, der nu søges opnaaet ved Straffeonder, der mere gaae ud paa den physiske Tilstand, saa tvivler jeg dog meget om, at Tabet af fornævnte Rettigheder kunde, som selvstæn-

dige Straffe, komme til at spille nogen betydelig Rolle i Straffesystemet. Det er dog kun den ringeste Deel af Statens Undersaatter og i Særdeleshed kun faa i den Classe, hvori Forbrydelser især begaaes, der ere i Besiddelse af hine Rettigheder, og for hvem disse kunne have nogen synderlig Værd. Mere kunde man maaskee vente af Straffe, der paa en symbolisk Maade paaførte den Skyldige en offentlig Ydmygelse. Men ogsaa dette Slags Straffe have en stor Ubeqvemmelighed, nemlig at de for enkelte Forbrydere ere saa følelige, at de blive uforholdsmæssig haarde; medens de for Massen af dem, der begaae Forbrydelser, have langt mindre at sige. Det samme gjelder og om Legemsstraffe, saa at det dog uden Tvivl, skjøndt der af hine Straffe vel kan gjøres nogen Brug, vel bliver nødvendigt, at lade Frihedsstraffe blive ved at være de hyppigste. Dog bør det stedse være en Hovedsag, saa meget som mueligt, at levendegjøre Følelsen af den med en Forbrydelse og Afstraffelse forbundne Vanære.

Med Hensyn til Fængslerne i England og Frankrig, meddeles blot en Citation af adskillige engelske og spanske Skrifter om denne Gjenstand, samt et af Dr. Ascher forfattet Udtög af Buxtons inquiry whether crime and misery are produced or prevented by our present system of prison discipline, illustrated. London 18 8. Dette Udtog indeholder især en Udvikling af det Uretfærdige i, med Varetægtsarrest at forene andre Lidelser, end dem, Frihedsberøvelse nød-

vendigen fører med sig, hvorved Forf. paaberaaber sig den Omhed, som den engelske Lovgivning viser i, saa meget, som muligt, at skaane den Anklagede for Arrest, som et Beviis paa, at de ogsaa maa ville den lemfældigste Behandling med dem, der ikke kunne undgaae denne Ulykke. Men selv hvad den overbeviste Forbryder angaaer, mener Forfatteren, at, hvor Straffen blot bestaaer i Arrest, bør med denne aldeles ingen anden Lidelse forbindes, og det saa meget mindre, som det dog ikke var muligt, eller kunde overlades til Fangevogteren, at lempe disse forskjellige Lidelser efter Forbryderens Skyld, og hans forrige Stilling. Saa vigtigt dette end kan synes at være, saa maa det dog ikke oversees, at Arresten i det her omhandlede Tilfælde bør være Straf, og at den for en stor Classe af Forbrydere vilde tabe denne Egenskab, naar man vilde gaae altfor vidt i at sørge for deres Beqvemmelighed og Pleie i Arresten. Nogen Forskjel maa der vel og kunne gjøres i Fangens Behandling, som derfor ikke just bliver at overlade til Fangevogteren, men maa beroe paa den Øvrighed eller Retsbetjent, som har Tilsyn med Fængslerne.

XXVI. Von den Hauptforderungen an eine zeitgemäße Straf-Proceßordnung, mit besonderer Hinsicht auf die baierische und französische Gesetzgebung. Von Herren Weber, Königl. Würtemb. Ober-

Tribunal-Rath. (S. 596-631) fortsat og sluttet i 5 B. 4 Stück under No. XXII. S. 515-547.

Efter at have opstillet Hovedopgaven for enhver Straffeproces-Orden, hvilken Forf. udtrykker saaledes: snarest mueligt at bringe den Skyldige, men og kun denne, til fortjent Straf efter Loven, udvikler han Grundforskjellene imellem det engelske og franske System for Criminalprocessen paa den ene og det i Tydskland gjeldende paa den anden Side. Han giver den tydske Undersøgelsesproces i det væsentlige Fortrin, og søger at vise, at Undersøgelsesmaximen dog ogsaa er den herskende efter den franske og engelske Procesorden (hvilket med Hensyn til Frankrig er fuldkomment rigtigt, men nok ikke saa ganske med Hensyn til England, hvortil hans Paastand dog synes ogsaa at udstrække sig). Hvad Edsvorne-Retter angaaer, saa mener han, at disses politiske Fortrin endog er meget tvivlsomt, at deres Fordele lade sig opnaae ved andre Midler, og at i alt Fald denne Indretnings fordeelagtige Indflydelse paa Almeenaanden, og paa at sikkre mod Regjeringens Indblanding (i hvis Sted igjen Partieaandens Indflydelse træder) kjøbes for dyrt ved de store Mangler, den har med Hensyn til Opnaaelsen af Criminaljustitiens Diemeed. Offentlighed i Criminaljustitien kan, efter Forfatteren, i en vis Grad, og forsaavidt samme virkeligen er forenelig med Criminaljustitiens Tarv, finde Sted uden Edsvorne. Han mener, at i betydelige criminelle Tilfælde, med Und-

tagelse af visse delicta carnis, kunde, naar Undersøgelsen var nær ved at være bragt til Ende, Dørene aabnes for Publicum ved Slutningsdeductionen og Forsvaret og ved den factiske Deel af Relationen i Retten samt ved Dommens Afsigelse med Præmisser. Forfatteren gaaer iøvrigt ikke dybt ind i disse Materier; og, da jeg forhen udførligen har udbredt mig over samme, skal jeg ikke nu videre opholde mig derved. I Særdeleshed maa jeg, hvad den indskrænkede Offentlighed angaaer, Forfatteren anbefaler, henvise til dette Tidsskrifts 1 B., S. 279-285.

Fremdeles afhandler Forfatteren Forskjellen mellem General- og Special-Undersøgelse, hvorover han gjør mange gode Bemærkninger. For det Meste anbefaler han de Bestemmelser, som findes i den nye baierske Lov. Dog ønsker han deri den Forandring, at Overrettens Kjendelse ikke i Almindelighed skulde være fornøden for at hjemle Special-Inqvisition; hvorimod han, istedet herfor, til Betryggelse for den Paagjeldende, foreslaaer, at Underdommeren skulde træde sammen med Rettens Actuarius, en anden paa Stedet ansat retskyndig Embedsmand og nogle Meblemmer af Communeraadet; det af disse sammensatte Collegium ligner han ved en engelsk Anklagejury. Hvor dette Collegium ikke bifalder Underdommerens Mening, eller hvor Sagen er meget tvivlsom, kunde Overrettens Beslutning indhentes. Af stor Nytte vilde det imidlertid vel ikke være, at Dommeren skulde tage

hine Mænd paa Raad med sig i at beslutte sig til Special-Inqvisition. Hans Mening vil dog nok altid blive den gjeldende, men hans Ansvar formindsket. Denne Form vilde derhos give Anledning til et maaskee ikke ubetydeligt Ophold, som vilde forøges i alle de Tilfælde, hvor det saaledes dannede Collegium ikke var enigt med Dommeren, og han saaledes maatte gjøre Indberetning til Overretten og afvente dennes Resolution. Det vilde derfor i det Hele maaskee være bedre, aldeles at overlade Undersøgelsens Fortsættelse til Underdommeren selv; hvorved den nærmere Bestemmelse kunde gjøres, at han hver Gang, Nogen havde været heftet over en vis bestemt Tid, skulde, uden at afbryde Undersøgelsen, gjøre Beretning til Overretten *), som da, efter Omstændighederne, kunde ophæve Undersøgelsen, indhente nærmere Oplysninger o. s. v.; ligesom det og maatte staae den Anklagede frit for, inden endelig Dom gik, at indgive Besværing over den brugte Behandling. Paa denne Maade blev der vel intet egentligt Afsnit mellem General- og Special-Inqvisitionen; men det er og vist, at hverken Forfatteren eller de flere Skribenter, som i de senere Tider igjen have gjort sig Umage for at give hiin gamle Forskjel en bestemt Betydning, have været synderligt heldige deri. Forfat-

*) Man seer, at det er, med Hensyn til den tydske Criminalforfatning, jeg fremsætter hiint Forslag; efter den hos os gjeldende Tingenes Orden seer Sagen heel anderledes ud.

teren tilstaaer selv, at Grændsen ikke kan trækkes skarpt og cathegorisk; men at der finder en naturlig Overgang Sted fra den ene til den anden. Han mener imidlertid, at Forskjellen ikke kan opgives, for ikke at give Underdommeren, der maa være berettiget til at begynde Undersøgelsen, en altfor stor Leilighed til at krænke en Person ved en lang og hans borgerlige Agtelse angribende Arrest. Dette Dimeed kunde uden Tvivl bedre opnaaes ved det ovennævnte Middel, end ved hiin Affsondring, der, da ingen bestemte Grændser gives, dog ikke kan være noget synderligt Værn for den Anklagede og Heftede, men paa den anden Side maa, under den i Tydskland sædvanlige Retsforfatning, forvolde en betydelig Forlængelse af Arresten. I Særdeleshed skal jeg endnu gjøre den Bemærkning, at Forfatteren synes, af de tre Spørgsmaal, hvortil han henfører hver criminel Undersøgelse, nemlig 1) om en Forbrydelse er begaaet, og hvilken, 2) hvem der maa betragtes som Gjerningsmanden, og 3) hvorledes Gjerningen bør tilregnes denne, at ville udelukke det sidste ganske fra General-Undersøgelsen; hvorimod han tilstaaer, at de to første Spørgsmaal blive Gjenstande, ligesaa vel for General- som Special-Undersøgelsen, og at hiin ikke altid kan udtømme det førstanførte Spørgsmaal; hvilket ofte først bringes til Afgjørelse i Forbindelse med Spørgsmaalet om Gjerningsmanden. Men det vilde vistnok ikke være rigtigt, ganske at udelukke det tredie Spørgsmaal fra den første Undersøgelse;

thi deels kan det staae i uadskillelig Forbindelse med de tvende andre, og deels er det ofte vigtigt, at Oplysningerne søges strax. Man tænke sig Spørgsmaalet, om Forbrydelsen er begaaet forsætligen eller af Uagtsomhed, i Affect eller med Overlæg. Dette hører vistnok til det tredie af hine Hovedspørgsmaal. Men hvo vilde vel tvivle paa, at Dommeren fra Sagens Begyndelse af bør søge enhver herhen hørende Oplysning? Forskjellen mellem General- og Special-Undersøgelse eller, rettere sagt, mellem den foreløbige og yderligere Undersøgelse har egentligen først Betydning i den blandede (deels accusatoriske, deels inqvisitoriske) Proces. Her maa først finde en Undersøgelse Sted, der kan tjene til Grundlag for en offentlig Anklage, og, naar Sagen er bragt til denne Modenhed, er der en fra den undersøgende Dommer selv forskjellig Auctoritet, som maa bedømme, om der virkeligen er Grund til at iværksætte en saadan Anklage eller ikke; naar det første befindes, saa faaer Processen ved en Actors og Defensors Medvirkning en forandret Form. Dette gjelder ligesaa vel hos os, hvor det er Overøvrigheden, der afgjør hiint Spørgsmaal, som i England, hvor den saakaldte store eller Anklagejury, eller i Frankrig, hvor en Domstol (chambre du conseil) har denne Myndighed. Men i Tydskland bliver samme Dommer, uden nogen Actors eller Defensors Medvirkning, ved at fortsætte Sagen, efter at der af Overretten er kjendt paa Special-Inqvisitien; og det vilde derfor uden Tvivl være bedre,

bemærker, at, uagtet den undersøgende Dommer er ligesaa forpligtet til at søge enhver Oplysning, der kan tale til Fordeel for den Anklagede, som hvad der kan tjene til at udfinde hans Skyld, saa er det dog, med Hensyn til den Mulighed, at en Inqvirent kunde tage en eensidig Retning, nødvendigt, at der tilstaaes den Anklagede, der for Meste mangler Evne til selv at forsvare sig, en retskyndig Talsmand. Han finder det herfor ikke stemmende med den Humanitet, der ellers yttrer sig i den østerrigske Straffelov, at den ikke tilsteder nogen saadan Defensor. Derimod antager han, at dette først bør skee ved Undersøgelsens Slutning, da dette maa være nok, for at sætte den Anklagede istand til at faae mulige Mangler og Feil fra Inqvisitors Side rettede, og det vilde lede til Vidtløftighed og Omkostningers Forøgelse samt muligen til Machinationer, som kunde blive Sandhedens Oplysning farlige, hvis Defensor allerede skulde være tilstede ved Undersøgelsen. Men ikke bør der, efter Forfatterens Mening, oppebies Overrettens Foranstaltning, saaledes som det i mange tydske Lande er Brug, men Defensor burde, saaledes som det i den baierske Straffelov er forordnet, tilkaldes umiddelbart ved Forhørets Slutning og kunde saaledes, uden Overrettens Instruction, forlange de yderligere Oplysninger, som han maatte finde tjenlige til den Anklagedes Tarv. Iøvrigt burde, efter Forfatterens Mening, Defensionen ordentligviis være mundtlig og offentlig. Den i den nye oldenborgske

Straffelov antagne Regel, at Forsvaret skulde føres for selve den dømmende Ret (der, som bekjendt, i Tydskland, ordentligviis er Overretten) billiger Forfatteren ikke, saa livet som von Globigs Forslag om, at en Deputation af denne Ret skulde være tilstede ved Forsvaret. Forfatteren mener, at dette vilde føre til Tidsspilde og Omkostninger, som ikke staae i Forhold til de Fordele, som man derved vilde opnaae, foruden at denne Indretning muligen kunde give Anledning til, at man mindre omhyggeligt læste Acterne. Han antager, at den af ham anbefalede Tingenes Orden ikke væsentligen afviger fra den, som finder Sted i England og Frankrig, hvor den offentlige Forhandling først finder Sted for Assiseretten, efterat en foregaaende hemmelig Undersøgelse har fundet Sted. Iøvrigt holder han for, at det kun er i betydelige criminelle Tilfælde, at Forsvar ex officio skal beskikkes, hvorimod den Anklagede og i andre Tilfælde maa kunne forlange en Defensor. Den af Globig foreslaaede Indretning, at der ved hver Criminalret skulde være faste lønnede Defensorer, finder Forfatteren vel i sig gavnlig, men mener dog, at Forslaget, formedelst de dermed forbundne Omkostninger, ikke kan være at følge. Endeligen roser han den i den baierske Lov 2 Th. Art. 145 gjorte Bestemmelse, hvorefter Defensor er forpligtet til at have en Samtale med Inqvisiten, og det uden nogen Retspersons Overværelse.

Jeg maa være aldeles enig med Forfatteren saa-

vel deri, at en Defensor bør beskikkes for den Anklagede, som deri, at han ikke bør træde i Function, forend Undersøgelsen er sluttet, men vel være beføiet til at forlange ydérligere Oplysninger til den Anklagedes Tarv. Dette stemmer og med den hos os gjeldende Tingenes Orden; hvorimod denne afviger fra Forfatterens System derved, at en Defensor hos os gives i enhver criminel Sag, forsaavidt den Paagjeldende ikke hellere vil besørge sit Forsvar ved en selv antaget Sagfører *). Heri fortjener vistnok vor Lovgivning Medhold, da enhver saadan Sag maa være den Tiltalte af stor Vigtighed, og selv, naar man, efter den baierske Lovs Exempel, i de mindre betydelige Sager, hvori Defensor ikke er aldeles nødvendig, paalægger Dommeren, at forlange en udtrykkelig Erklæring af den Anklagede, om han vil have en Defensor, kan man dog have Tvivl om, hvorvidt denne selv veed at bedømme sit Tarv i saa Henseende, og om ikke mueligen Dommerne kunde imponere ham til at frafalde Defensor. I smaa og uforviklede Sager er og det Ophold og de Bekostninger, som foranlediges ved en Defensors Udnævnelse, ikke af synderlig Betydenhed, saaledes som Rettergangsmaaden er hos os; og i de mere forviklede Sager maa det antages, at en Defensor er til den Anklagedes fuldkomne Betryggelse nødvendig. Hvad Forfatteren ellers mener at udrette

*) See herom juridisk Arkiv, No. 26 Side 142-158.

derved, at Defensionen er mundtlig og offentlig, naar den ikke foregaaer for den dømmende Ret selv, men for den undersøgende Dommer, veed jeg ikke ret at gjøre mig tydeligt. Hiin Ret kan jo dog kun tage Hensyn til den skriftlige Deduction, der nødvendigviis tillige maa finde Sted, og altsaa er den mundtlige Defension kun et Tidsspilde, der vist heller ikke vil have nogen Interesse for Publicum, der ikke kan høre samme i Forbindelse med Dommen. Allermindst kan man indrømme Forfatteren, at hiin Tingenes Orden giver en Offentlighed, som kan lignes med den, der finder Sted ved de engelske og franske Retter, hvor det hele Forhør, hvorpaa Dommen skal grundes, foregaaer saavel i de Edsvornes, som i Publicums Paahør. Den Undersøgelse, som forud er foregaaet, er i disse Lande ikke afgjørende for Sagens Udfald, da, i Tilfælde af afvigende Forklaringer, den, som afgives ved det offentlige Forhør, er den egentlige bevisende. Vel kunne de Edsvorne, især efter den franske Indretning, ogsaa tage Hensyn til den i et foregaaende Forhør afgivne og under det offentlige Forhør fragaaede Tilstaaelse, men bundne dertil ere de dog ikke. Iøvrigt har jeg andetsteds viist, at der hermed er forbunden meget betydelig Ulempe. Men at den Betryggelse for den Anklagede, som Offentligheden skal give, paa en langt mere omfattende Maade opnaaes ved hine Landes Proceslove, især ved de engelske, end ved det af Forfatteren foreslaaede System, er iøinefaldende.

Med Hensyn til Criminalbeviset erklærer Forfatteren sig imod den af Edsvorneretternes Talsmænd fremførte Paastand, at Loven aldeles ingen Norm bør indeholde for den juridiske Vished. Skjøndt det maa tilstaaes, at den juridiske Vished i sin Natur kun er en Art af den historiske Vished, og ikke kan indknibes under absolute Regler, saa skal dog de Dømmendes Overbeviisning ikke grunde sig paa en blind Instinct, men paa en klar Viden, der hviler paa Regler, som Forstanden abstraherer af Erfaringen. Dog bør Lovreglerne for Beviset blot indeholde Skranker, der sikkre mod grove Feiltagelser, og holde sig indenfor almindelige Omrids, der give Dommeren et vidt Spillerum i at bedømme det individuelle Tilfælde. Jeg har ofte tilforn udbredt mig over den juridiske Visheds Natur og derved viist, at den ingenlunde er en metaphysisk Vished, men i sin Natur blot en mærkelig Sandsynlighedsgrad, der fremkommer ved alle de tilveiebragte Oplysningers Forening, og ikke kan opløses i almindelige nøiagtigt bestemte Normer; ligesom jeg og i Særdeleshed har godtgjort, at selve den Beviisnorm, der synes at være den meest bestemte, den nemlig, som foreskriver, hvad der hører til et fuldt Vidnebeviis, overlader særdeles meget til Dommerens Skjøn, i det Vidnernes personlige Troværdighed, deres Forklaringers indvortes Sandsynlighed og Consequents samt Eenstemmighed ganske eller dog for en stor Deel beroer paa Dommerens Opfatning af Tilfældets Individua-

litet. Det er saaledes klart, at Beviisreglerne dog ingenlunde binde Hænderne paa Dommerne saaledes, at man derved betrygges mod Vilkaarlighed og Vildfarelse, og paa den anden Side er det vist, at de i samme Grad, som de dog ere noget bestemte, for Exempel, ved positivt at udelukke visse Vidner, kunne lede til et Resultat, som en Tilfældets Individualitet overskuende Dommekraft ikke bifalder. Imidlertid er det ogsaa vist, at Dommerne, naar Lovene aldeles ingen Ledetraad indeholde for hvad der hører til Beviis, let kunde forledes til, enten af en overdreven Scepticisme, der ikke vil lade Noget gjelde for vist, hvoraf det Modsatte er tænkeligt, at forkaste ethvert Beviis, eller og til at lade sig nøie med enhver løs Sandsynlighedsgrund. Jeg skulde derfor, uagtet jeg anseer Spørgsmaalet for meget tvivlsomt, dog holde for, at Lovene heller bør indeholde nogen Ledetraad for Domstolene, end, efter den franske Criminalinstructions Exempel, overlade Sagen ganske og aldeles til deres subjective Skjøn. En Regel, som den, at to troværdige Vidners paa behørig Maade afgivne eenstemmige og ved intet andet Datum svækkede Forklaringer indeholde fuldt Beviis, er vel intet i og for sig selv ufeilbart Kjendemærke paa Sandhed, og den er, som Udtrykket viser, langtfra at være saa nøiagtigt bestemt, at der Intet ved sammes Anvendelse overlades til Domstolenes Skjøn. Imidlertid kan man dog, efter Erfaring og Reflection, med Grund antage, at man,

naar Vidnerne omhyggeligen ere afhørte, og Reglen anvendes med behørig Dømmekraft, kun i yderst sieldne Tilfælde vil feile ved at stole paa hiint Beviis, og at man derimod vilde være meget udsat ved at kræve mindre. Er det nu vel saa, at Reglens Anvendelse i det givne Tilfælde ofte overlader meget til Dommernes Skjøn, saa har dog dette Skjøn altid Puncter til Gjenstand, der lade sig logisk opløse, i Stedet for, at Dommerne, naar aldeles ingen Norm gaves, hvorefter Overbeviisningen skulde rette sig, mere kom til at gaae efter dunkle Følelser. Andre Beviismidler, som dog ingenlunde bør forkastes, lade sig vel end ikke ordne med den Grad af Bestemthed, som Vidnebeviset, hvilket i Særdeleshed gjelder om det af Indicier sammensatte Beviis; men man har dog i hiin Norm for Vidnebeviset et Sammenligningspunct, der, skjøndt vistnok ingenlunde ganske bestemt, kan lede Dommerne i at vurdere de andre Beviser. Jeg maa endnu, i Anledning af Forfatterens Yttringer, gjentage, hvad jeg ofte forhen har erindret, at man urigtigen tillægger den engelske Ret samme Grundsætning, som den franske, aldeles at overlade Bevisets Bedømmelse til de Edsvornes Skjøn, og at den virkeligen har sine bestemte Beviisnormer, hvoriblandt den mærkelige og for de øvrige europæiske Folkeslags høist paradoxe, at juridisk Vished tilveiebringes ved den edelige Forklaring af eet paalideligt Vidne, i Hensyn til hvilken Egenskab den endda tager langt mere tilfakke, end andre Love.

Til Slutningen handler Forfatteren om Paaankningsmidler mod Criminaldomme. Først bemærker han, at ingen Dom i en criminal Sag bør være saaledes uforanderlig, at ikke nye fremkomne Beviser for eller imod den Anklagede kunne komme i Betragtning, hvilken Paastand han naturligviis bygger paa den Omstændighed, at Renunciationer ei i criminelle, som i civile Tilfælde, kunne forandre den virkelige Ret. Han vil iøvrigt, at der skulle være to Instantser; hvorimod han holder for, at tre Instantser vilde lede til et saavel for det Offentlige, som for den Anklagede skadeligt Ophold. Kun i sær vigtige Tilfælde skulde den første Instantses Dom ex officio bringes for den høiere Ret. I andre Tilfælde maatte derimod den Domfældte kunne appellere, ligesom der og burde være Statsadvocater, som havde at paaanke Dommen, naar Justitien ei dermed kunde være tilfreds, og den høieste Domstol burde ikke, saaledes som det i mange tydske Stater er Tilfældet, være indskrænket til at stadfæste eller formilde, men den burde og kunne skjærpe. Da vor Rettergangsmaade i criminelle Sager er aldeles fri for de Mangler, som Forfatteren her paaanker, skal jeg ikke videre indlade mig derpaa.

XXVII. Merkwürdige practische Betrachtungen und Rechtsfälle. (S. 632-652).

De to første under denne Rubrik meddeelte Stykker indeholde tvende sær mærkelige Tilfælde, hvori

endelige Straffedomme, affagte i Baiern, ere ved Rescripter aldeles forandrede og det ex capite justitiæ, hvilke Tilfælde for Resten begge udførligere ere meddeelte i Gönners og Schmidleins Jahrbücher der Rechtspflege und Gesetzgebung im Königreiche Baiern 2ter Band. Omstændighederne i den først meddeelte Sag vare følgende: En frugtsommelig Bondekone fik om Aftenen Lyst til Æbler af en Hauge i en Naboebye og yttrede, at hun strax vilde gaae hen og hente saadanne. Hendes Mand og dennes Forældre søgte at formaae hende til at afstaae fra dette Forsæt og gjorde hende opmærksom paa, at der vare Æbler i Huset, som hun kunde nyde, samt lovede, at de næste Dag skulde skaffe hende af de attraaede Æbler. Men, da hun ei vilde lade sig overtale, saa besluttede Manden sig til at ledsage Konen paa sin Vandring til hiin Bye, hvorved han dog erklærede, at han ikke vilde røre ved Æblerne eller bære dem hjem. Da hun kom til Stedet, hjalp Manden hende imidlertid baade med at opsamle nedfaldne Æbler og med at bøie Grenene, for at hun beqvemmere kunde afplukke Æblerne. De bleve grebne paa friske Gjerninger af Eieren; og, da de ikke mindeligen vilde betale den Erstatning, han fordrede for Æblerne og for Skaden paa Træerne og Græsset, hvilken Fordring og siden blev funden overdreven, saa androg han Sagen for Retten, og ved den høieste Rets Dom bleve de kiendte skyldige, hun til 1 Aars Arbeidshuus, som minimum af den lovbestemte Straf for Tyverie, som

om Nattetide begaaes paa Mark- eller Haugefrugter, og han, der kun blev anseet som Medhjælper, til 6 Maaneders Fængsel; hvorved den første Instantses Dom, hvad hende angik, blev stadfæstet, for hans Vedkommende derimod formildet. Bemeldte øverste Domstol androg imidlertid paa Straffens Formildelse af Kongelig Naade. Men, da Sagen kom til Justitsministerium, fandtes det, at de Paagjeldende ikke behøvede Benaadning, men vare berettigede til Frifindelsesdom. Om Manden antoges det, at han ikke kunde ansees som skyldig, da han aldeles ikke havde havt Hensigt til at medvirke til et Tyverie, men blot vilde beskytte sin Kone, som han ikke kunde overtale til at opgive hendes forunderlige Forsæt, mod den Fare, som hun vilde været udsat for ved at gaae hiin Vei ene i en uvenlig Septembernat, som og ved selv at maatte bukke sig for at optage de nedfaldne Æbler. Hvad hende angik, da meente man, at Handlingen ei kunde tilregnes hende, siden den heftige Lyst, hun fandt til hine Æbler, maatte antages saaledes at have forvirret hendes Begreber, at hun ikke ved moralske Bevæggrunde kunde holdes tilbage fra den Handling, der gik ud paa sammes Tilfredsstillelse. Ministeriet havde i denne Henseende indhentet en Eragtning fra Medicinal-Cammitteen, der indeholdt, at hendes Tilstand maatte henregnes til den bekjendte sygelige Trang til bestemte Næringsmidler, der kaldes pica, men hos Frugtsommelige malacia, samt at denne Sygdom vel ikke kan

ansees som en formelig Affindighed, men dog bringer den Syge tilbage i en Barndomstilstand, hvori Forstanden tilbagetrænges af Phantasien. Paa foranførte Grunde blev der udfærdiget et Rescript, hvorved begge de Tiltalte erklæredes frie saavel for Straf, som for Omkostningernes Erstatning.

Forfatteren til denne Meddelelse i Neues Archiv des Criminalrechts har adskillige Tvivl mod de Grundsætninger, hvorefter denne Sag af Ministeriet er behandlet. I Særdeleshed frygter han for, at det opstillede medicinske Synspunct kan blive farlig for Borgernes Liv og Eiendom. Ved Siden af hiint Factum meddeler han derfor en lignende Sag, som i 1812 er bleven behandlet ved en fransk Domstol. En frugtsommelig Kone, som i en Kjøbmandsbod havde stjaalet et Stykke Linned, paastjød nemlig, at hun dertil var dreven ved en ubetvingelig Lystenhed. Men, uagtet alle hendes Defensors Anstrængelser, og skjøndt Læger ogsaa forklarede til Fordeel for hende, og ihvorvel hendes gode Formuesomstændigheder ogsaa kunde synes at bortfjerne Formodningen om en tyvagtig Hensigt, blev hun dog dømt til eet Aars Fængsel. Den franske Domstol fandt det ikke beviist, at hendes Svangerskab, som desuden ikke var fuldkomment godtgjort, havde pludseligen sat hende i en Tilstand, der udelukkede moralsk Frihed, og yttrede derhos, at det for den offentlige Orden og Sikkerhed var saare vigtigt, at slige Undskyldninger ikke, uden med den største Forsigtighed,

blive antagne. Ogsaa jeg finder saare megen Betænkelighed ved at erkjende hiin sygelige Lyst til en bestemt Tings Nydelse eller Besiddelse for saa uimodstaaelig, at den udelukker Tilregnelse, og frygter meget for, at man, ved at indrømme slige sygelige Følelser en saadan Virkning, ikke blot, saaledes som hiin Forfatter og det paaberaabte franske Tribunal yttre, giver Anledning til farlige Simulationer, men og ligefrem slapper den Kraft, som de, der virkeligen lide af saadanne Tilfælde, ellers kunne sætte derimod, og jeg maa i denne Henseende henvise til, hvad jeg har bemærket i nærværende Tidsskrift 8 B. 1 H. Side 151-154. Hvad Manden angik, saa kunde det vel ikke antages, at han handlede af Egennytte. Men med al det Hensyn, hans Stilling og Bevæggrund kunde fortjene, saa kunde han dog neppe siges fri for al Skyld. Han havde dog forsætligen været behjælpelig i et aldeles ulovligt Foretagende, hvorfra han burde have holdt sin Kone tilbage; thi at det enten var eller af ham blev anseet nødvendigt for hans Kones og hendes Fosters Frelse, at han skulde vise hende denne uhyre Eftergivenhed, som vel endog, i sine Følger, kunde blive hende meget skadelig, kan paa ingen Maade sluttes af den Fremstilling, der findes i bemeldte Jahrbücher. Som særdeles Omstændigheder, der talte mod begge de Tiltalte, kan anmærkes, at Konen førte en Kurv med sig at tage Æblerne i, og at de virkeligen med forenede Kræfter fik taget et ikke ubetydeligt Qvantum, der blev taxeret til en

Gylden. Iøvrigt kan det ikke nægtes, at det medicinske Pårere, som Justitsministeriet indhentede, temmeligt bestemt indeholdt, at Handlingen ikke var den sigtede Kone at tilregne. Men, om den Synsmaade, som ligger til Grund for denne Betænkning, i sig er antagelig, er Spørgsmaalet.

Det andet af de ovenmeldte Tilfælde, der tildrog sig i de baierske Rhinprovindser, er endnu mærkeligere. Et udenfor Ægteskab besvangret Fruentimmer, der ikke vil have vidst af sit Svangerskab at sige, blev paa en Tid, da hun var ene paa sit Kammer, forløst og nægtede i Begyndelsen dette, da Folk kom til, men maatte omsider tilstaae det, da man fandt et dødt Barn i en Æske, som var indsat i en Kuffert. Barnet befandtes at have sex Stiksaar paa Halsen og der fandtes desuden Fracturer paa Hjerneskallen; iøvrigt eragtedes det, at have været et modent og til Livets Fortsættelse skikket Foster. Det medicinske Parere fandt Dødsaarsagen saavel i fornævnte Fracturer som i Arteriernes Overskjærelse. Moderen vedblev, at hun blev overrasket af Forløsningen og ikke derved var sine Sandser mægtig. De Eedsvorne i Zweibrücken erkjendte hende eenstemmigen for skyldig i frivilligt Fostermord, hvorfor hun, i Overeensstemmelse med code pénal, blev dømt til Døde. Efter hvad her fortælles, bifaldt alle Tilhørere i den talrige Forsamling de Eedsvornes rigtige Dom. Da Acterne imidlertid kom til Justitsministerium, fandt man stor Tvivl ved Dommens

Rigtighed. For det Første fandt Referenten, med Hensyn til den subjective Strafbarhed, Anledning til at antage, at den Tiltalte kan i en Tilstand af Bevidstløshed eller momentan Afsindighed have bibragt Barnet de ovenmeldte Stik; men endnu vigtigere Tvivl fandt han med Hensyn til den objective Side. Han meente nemlig, at de forefundne Fracturer maatte være frembragte ved Barnets Fald til Jorden og maatte have bevirket sammes Død, inden Stikkene kom til. Disse hans personlige Tvivl foranledigede, at Overmedicinal-Committeens Parere blev indhentet, og dette erklærede det for vist, at fornævnte Fracturer maatte være frembragte ved Barnets Fald fra den i staaende eller siddende Stilling fødende Moder, og at de maatte have foraarsaget Barnets Død, førend hine Stik bleve det bibragte. Det fandtes derfor, at den Anklagede ikke kunde ansees skyldig i frivilligt Fostermord, men kun i Drab af Uagtsomhed, og at hun derfor allene kunde ansees efter code pénal Art. 319, i hvis Følge Ministerium androg paa Straffens Nedsættelse til eet Aars Fængsel.

Mod denne Sagens Behandling i Ministerium yttres her for det Første den Tvivl, om de Edsvornes Dom kunde være anden Forandring underkastet end ad Benaadningsveien. Den franske Codex hjemler ikke en saadan Forandring, som den, der her fandt Sted, og den synes at være stridende mod Naturen af den franske Strafferoces, der ikke kjender formelige og fuldstændige Acter,

hvorimod Sagen paakjendes efter Totalindtrykket af alle Beviser, der fornemmeligen indeholdes i de mundtligen afhørte Personers Forklaringer. Fremdeles erindres det, at den Bevidstløshed, som stundom findes hos Fødende, først indfinder sig kort førend Fødselen i de sidste Veer og ophører med Forløsningen, hvorpaa den opløser sig i en saadan legemlig Svaghed, hvori det var umuligt, at den Anklagede kunde have givet Barnet sex Stik, afvaske Blodpletterne og lægge det i en Æske. Forfatteren forsikkrer ogsaa, at ikke en Eneste, der, som Tilhører ved den mundtlige Forhandling, havde faaet tilstrækkelig Kundskab om Sagen, har troet paa hiin foregivne Bevidstløshed. Videre findes det ubegribeligt, hvorfra Over-Medicinal-Collegiet kan have den Vished om, at de forefundne Fracturer havde foraarsaget Barnets Død, førend Moderen fik bibragt det de sex Stik. Hiint Collegium har desuden hverken seet den Plads, hvorpaa Faldet skal være foregaaet, eller havt fuldstændige Acter at gaae efter. Det bemærkes derhos, at et af Referenten paaberaabt medicinsk Skrift netop gaaer ud paa at advare imod den for store Tilbøielighed til at hidlede et Fosters Død fra Fracturer, foranledigede ved dets Fald. Det er og ubegribeligt, hvorfor den Anklagede skulde have bibragt Barnet hine sex Stik, naar det allerede var dødt, hvorhos det bemærkes, at hun i alt Fald, hvis hun, i en urigtig Tanke om, at det endnu havde Liv, havde foretaget sig Handlingen, var, efter hiin Referents

egen Straffetheorie, skyldig i et attenteret Mord. Endeligen begribes det ikke, hvorledes den Tiltalte, naar hun havde befundet sig i bevidstløs Tilstand, kunde straffes som for Drab af Uagtsomhed.

Disse Indvendinger imod Justitsministeriets Behandling af Sagen ere vistnok for den største Deel meget vel grundede. Kun turde det ikke være ubetinget urigtigt, at en Regjering af Retsgrunde formildede den af Eedsvorne affagte Dom. Et meget bekjendt Exempel herpaa har man i den seneste Tid havt i den Fonkiske Sag, hvori Kongen af Preussen, ved sit Rescript, erkjendte, at den til Døde dømte Anklagede ei kunde ansees skyldig. Da den preussiske Regjering i denne Sag har havt den vistnok vel grundede Overbeviisning, at de mod Fonk frembragte Beviisligheder, veiede mod dem, der vare fremkomne til hans Fordeel, ingenlunde vare tilstrækkelige til at retfærdiggjøre enten Dødsdommens Fuldbyrdelse eller nogen anden Strafs Anvendelse paa ham, saa var det en Nødvendighed, aldeles at ophæve Dommen og, som en Følge heraf, at erkjende den Anklagede for uskyldig *). Man vilde

*) Herved mener jeg dog ikke Andet, end at han ikke kunde ansees overbeviist. Jeg antager ingenlunde de positive Beviser, en Mængde Skribenter have fremført for hans Uskyldighed, som afgjørende. I det Høieste kunde man deraf slutte, at Factum ikke var saaledes tilgaaet, som Hammacher i sin siden fragaaede Forklaring havde foregivet. Dette er vistnok tilstrækkeligt til at omstøde det Væsent-

dog vel ikke, at Kongen imod sin Overbeviisning skulde lade den Anklagede henrette eller dog hensætte i evigt Fængsel (hvilket sidste endda ikke vilde have været meget consequent, da der, hvis den Anklagede havde været skyldig, aldeles Intet var at sige for at benaade ham); men, skulde Kongen, i Medhold af sin Overbeviisning, frie ham for al Straf, saa maatte det nødvendigviis erkjendes, at han ei kunde ansee Dommen for vel grundet; en Opreisning, hvortil og den uden tilstrækkelig Grund dømte Mand maatte være berettiget.

Det er ikke sjeldent, at man saaledes i Kongeriget Baiern har gjennem Justitsministerium erklæret endelige Domme, hvorved Nogen er funden skyldig til Straf, for aldeles grundløse. Et Exempel, nok saa mærkeligt, som noget af de to oven omhandlede, findes anført i jur. Tidsskrift 6 B. 2 H. S. 54-55 Note taget af de ovenmeldte Jahrbücher S. 273-301. En Dom, hvorved den Paagjeldende var anseet for falsk Vidnesbyrd, blev, og det uagtet han selv havde acqviesceret ved samme, og den allerede var begyndt at fuldbyrdes, casseret, fordi det i Justitsministerium antoges, at den Domfældte, der selv havde tilstaaet, at en af ham aflagt edelig Forklaring var stridende mod Sandhed,

ligste af de Beviser, der paaberaabtes mod den Anklagede, og som i sig selv, efter Maaden, hvorpaa hiin Forklaring var tilveiebragt, var af meget tvetydigt Værd, og de øvrige Indicier, som talte mod ham, vare meget fjerne, skjøndt de Grunde, der ere anførte for at reducere dem til aldeles Intet, neppe ere tilfredsstillende.

ikke med Rette kunde siges at have begaaet denne eller nogensomhelst Brøde, siden han selv, ved paa ny, 8 Dage efterat hiin falske Forklaring var afgiven, at blive kaldet for Dommeren, (som iøvrigt dertil var foranlediget ved andre fremkomne Oplysninger, der modsagde hiin Forklaring) havde berigtiget sin forrige Forklaring, tilføiende, at han ikke havde anseet Sagen for vigtig eller troet, at hans første Forklaring, hvorved han blot havde nægtet at have Kundskab om det under Spørgsmaal værende Factum, kunde ansees som løgnagtig. Det antoges nemlig, at den sidste Forklaring maatte ansees som en Fortsættelse af den foregaaende, og at derfor den 58de §. i Straffelovbogen, hvorefter den, som frivilligen opgiver Forsøget paa en Forbrydelse, er straffri, maatte komme ham tilgode. Dommen blev saaledes ikke aleneste casseret, men den Paagjeldende, der alt havde staaet i Gabestokken og var indbragt i Arbeidshuset, blev endog restitueret in integrum, og det paalagt Undersøgelsesretten, at kundgjøre denne Resolution, for at tilintetgjøre Straffens Følger. Hvor urigtige de Forestillinger ere, som ligge til Grund for den saaledes antagne Mening, har jeg paa det oven anførte Sted tydeligen udviklet. Det kan ikke Andet, end have den fordærveligste Indflydelse paa den offentlige Mening, naar grove Forbrydelser paa slige Skingrunde erklæres for straffrie, og at de Domstole, som have fundet de Paagjeldende skyldige, derfor udsættes for Beskjemmelse. — Disse maa have

megen Fasthed, dersom de ikke ved slige Begivenheder lade sig bevæge til en grændseløs Lemfældighed, der let kan føre en moralsk Opløsning efter sig. For Resten er hvad der er anbragt til Styrke for hine Resultater, kunstigt og skarpsindigt nok udtænkt, og en Defensor vilde maaskee have havt Ære af slige Deductioner, skjøndt man maatte tilstaae, at de laae paa Grændserne af det Slags Argumenter, som en Defensor kan betjene sig af, og at mangen Defensor heller havde holdt dem tilbage, fordi han erkjendte, at de kün vare en forgjeves Anvendelse af Kløgt, uden at han kunde gjøre sig Haab om, derved virkeligen at udrette noget for sin Client.

Under No. 3 afhandles det Spørgsmaal, hvorvidt en Secundant kan ansees som strafbar Deeltager i en Duel. Forfatteren anfører ikke uvigtige Grunde for den benægtende Mening. Secundanter tjene til at tilveiebringe Orden i Duellen, forhindre Udbrud af vild Hevnelyst og forebygge alle eller dog de betydeligste Ulykker, som Duellen kunde føre med sig. Det er ideligen Tilfældet, at Duellen er endeligen besluttet, inden Secundanterne træde til, og ofte gjøre de sig først Umage for at forlige de stridende Parter. De gaae saaledes ikke ud paa at frembringe en Lovovertrædelse, men paa at forebygge de fordærveligste Følger af samme. Imidlertid vil Forfatteren ikke, at en Secundant ubetinget skal være brødefri, men der maa tages Hensyn deels til Maaden, hvorpaa han er kom-

men til som Secundant, deels til hans Forhold før og efter Duellen. Dersom han selv har ophidset til Duellen eller trængt sig til samme, dersom han, istedet for at virke til at forsone Gemytterne, har søgt at forhindre en Udsoning, eller han har bidraget til at gjøre Duellen hidsigere og farligere end den ellers vilde været, kan han ikke fritages for Straf. Forfatterens Bemærkninger ere vistnok meget vel grundede, og den eneste Betænkelighed, som der kunde være ved at gjøre de deri opstillede Grundsætninger gjeldende, er den, at de ikke aldeles bestaae med den ubetingede Strafværdighed af Dueller, som Lovene antage, men som dog ikke lade sig sætte igjennem i det virkelige Liv. Naar det først antages, at en Duel ubetinget er en Misgjerning, saa synes det, at den, der medvirker til sammes Existents, om det end skeer i nok saa god Hensigt, og for at forebygge større Ulykker, ikke kan være uden Brøde. Men saa meget er dog vist, at Straffen for Secundanter, under mange Omstændigheder, burde være ubetydelig, og at de strenge Straffe, hvormed adskillige Love true Secundanten, som Duellanten, ligesaa lidet ere hensigtsmæssige, som de staae i noget passende Forhold til den virkelige Skyld, der findes ved Gjerningen.

No. 4 indeholder en Undersøgelse angaaende de Love i Preussen, som angaae Udvandringer og Forledelse til Udvandringer. Den her anstillede Fortolkning kan ingen synderlig Interesse have for dette Tidsskrifts Læsere og forbigaaes derfor. (Fortsættes.)

Domme, afsagte ved den Kongelige Lands-Over- samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn.

No. 1.

Ubeføiet Anke over tvende Kjendelser, hvorved Hammerslag var givet paa Auctionsbud, og Kjøberen indsat i Besiddelse af den solgte Eiendom. — En Udlægsforretning, tildeels stadfæstet, tildeels underkjendt.

I Sagen:

Forpagter Frederik Østrup,

contra:

Svendborg Kjøbstæds og Sunds Gudme Herreders Overformynderier samt Proprietair True, Forpagter Soel, Skolelærer Clausen, Forvalter Preisler, Birkedommer Haastrup, Herredsfoged Christensen og Examinatus juris Wilhjelm.

(Afsagt den 13de Mai 1822).

Ved et imellem Citanten Forpagter Frederik Østrup og Sunds Gudme Herreders samt Svendborg Kjøbsteds

Overformynderier for vedkommende Forligelses-Commission indgaaet Forlig har Citanten overdraget bemeldte Overformynderier at sælge ved offentlig Auction den ham tilhørende Boyeskougaard til Fyldestgjørelse for de deri indestaaende Umyndiges Penge.

Det første, Citanten nu under nærværende Sag fører Anke over, er, at det ved den fjerde af de, i Overeensstemmelse hermed, afholdte Auctioner over Eiendommen skeete høieste Bud, af Auctionsretten er, med Hensyn til forskjellige Dele af Eiendommen, bleven bekræftet ved gjentaget Hammerslag, hvilket han mener ikke burde have skeet.

Denne Anke deler sig igjen i tvende, hvoraf den første gaaer ud paa, at det høieste Bud paa en Deel af Eiendommen ikke var blevet approberet af Overformynderiet, der havde stillet Eiendommen til Auction, men ikkun af Proprietair True, der, paa en tredie Mands Vegne, havde gjort Bud paa den, og som havde en Capital indestaaende paa første Prioritet i denne Deel af Eiendommen, og da det ommeldte Forlig ikke var indgaaet med True, og denne heller ikke var i Besiddelse af noget andet Forlig eller Dom, hvorefter hans Fordring paa den Tid endnu var forfalden til Betaling, ligesom han heller ikke var Reqvirent af Auctionen, mener Citanten, at Auctionsretten har været ubeføiet til, paa Grund af hans Approbation, at give gjentaget Hammerslag paa det gjorte Bud.

Denne Citantens Erindring kan imidlertid ikke komme i Betragtning; thi da Eiendommen af Overformynderiet var stillet til Auction for at bortsælges, og fire Auctioner nu vare afholdte, blev det en Følge heraf, at det ved den sidste Auction skeete høieste Bud maatte blive gjeldende, naar hverken Overformynderiet eller de andre i Eiendommen prioriterede forlangte, at fornyet Auction skulde forsøges, hvilket her var Tilfældet, i det Overformynderiet udtrykkelig tilkjendegav, at det frafaldt yderligere Auction og derfor henstillede til True, som den, der havde en fortrinligere Prioritet i berørte Deel af Eiendommen, om han vilde approbere eller forkaste det gjorte Bud, og den af ham derefter givne Approbation gaaer derfor blot ud paa, at han ikke, med Hensyn til den Fordring, han havde indestaaende i Eiendommen, fandt sig foranlediget til at forlange, paa sin Regning, yderligere Auction afholdt. Det kan saaledes ikke, som Citanten mener, siges, at True har ladet Eiendommen sælge, da han allene har tilkjendegivet, at han ikke, som Prioritetshaver, fandt Anledning til at modsætte sig, at det Bud, han paa en andens Vegne havde gjort, blev antaget.

Den anden af de ovenanførte Indsigelser med Hensyn til den af Auctionsretten ved gjentaget Hammerslag givne Bekræftelse paa det høieste Bud ved fierde Auction, betreffer, at Budet paa Parcellerne No. 3, 4, 6 og 8 ikke, uagtet Overformynderiet appro-

berede det, kunde være gyldigt, da Overformynderiet deels skulde have forsømt i rette Tid at meddele Approbation paa det Bud, som var gjort paa disse Parceller ved tredie Auction, og som var større end det ved den fierde Auction, og desuden Auctionsconditionerne vare blevne forandrede af Overformynderiet i Mellemrummet fra den tredie og til den fierde Auction, i det at det var bestemt, at en Capital, som efter de ældre Conditioner skulde blive indestaaende i disse Parceller, ikke kunde blive staaende der, men at hele Kjøbesummen skulde udbetales. Men, hvad den første af disse Bemærkninger angaaer, da maa den saa meget mere bortfalde, som Citanten selv ikke vilde antage det ved tredie Auction skeete høieste Bud, men forlangte en fjerde Auction, hvortil desuden kommer, at Overforformynderiet, førend den fjerde Auction blev afholdt, har tilbudt Approbation paa det ommeldte Bud ved tredie Auction, naar Byderne kunde stille Caution; men at de erklærede ikke at kunne stille Sikkerhed; og den anden Erindring om Forandring i Conditionerne kan heller ikke komme i Betragtning, da denne Forandring var en nødvendig Følge af, at det blev oplyst, at denne Capital ikke indestod i disse, men i nogle andre Parceller, og der altsaa ikke kunde blive Spørgsmaal om fremdeles at lade dem forblive, hvor de ikke vare.

Den paaankede Kjendelse af 7de April f. A. maa derfor blive at stadfæste. Dette maae ligeledes blive

Tilfældet med Kjendelsen af 12te s. M., hvorved Kjøberen af en Deel af Eiendommen er indsat i den Brug af den, som Auctionsconditionerne hjemlede ham, siden denne Indsættelse var en ligefrem Følge af hvad der i Conditionerne var tilsagt Kjøberne.

Vel yttrer Citanten, at han ved Auctionsforretningens Slutning havde erklæret at ville appellere den, men dette kan saa meget mindre vitiere berørte Indsættelses Forretning, siden han først, efterat Fogdens Kjendelse var affagt, er fremkommen med denne Indsigelse, og den altsaa ikke af Fogden kunde tages under Paakjendelse.

Nu staaer allene tilbage den paaankede Executionsforretning. Denne findes forsaavidt Svendborg Kjøbstæds Overformynderie angaaer, og forsaavidt den ikke strækker sig uden til de Overformynderiet pantsatte Effecter, at have udtrykkelig Hjemmel i det indgaaede Forlig.

Vel yttrer Citanten, at Forliget ikke bestemmer nogen vis Tid til dets Opfyldelse, men dette er en Følge af, at Citanten ikke, ved Forliget, forpligter sig til at betale noget, hvilket det maa antages at Parterne ere gaaet ud fra, at han ikke var istand til, hvorimod Forliget giver Overformynderiet Ret til at stille den faste Eiendom til Auction, hvilken Ret maa antages, efter Forliget, strax at skulde indtræde, og med Hensyn til de øvrige pantsatte Effecter er det bestemt, at disse i April Maaned maatte bortsælges.

Det findes derimod ikke, at Svendborg Kjøbstæds Overformynderie, siden Forliget, som ovenfor bemærket, ikke har nogen almindelig Bestemmelse om Betaling til en vis Tid, men allene giver Ret til at forauctionere Pantet (confr. Udtrykkene i Forliget efter den specificerede Liste, "samt i Tillægget til Forliget") kan enten efter Forliget eller efter dets Obligation, være berettiget til at gjøre Execution for dets Fordring i andet end Pantet.

Og hvad Sunds Gudme Herreders Overformynderie angaaer, da siden dette intet Pant udenfor den faste Eiendom har, maa det ansees i det Hele at have været ubeføiet til den foretagne Execution, thi vel har dette tiltraadt det af det andet Overformynderie indgaaede Forlig, men da berørte Forlig, forsaavidt det giver Ret til at sælge Citantens Besætning og Indboe, efter dets udtrykkelige Indhold, er indskrænket til det Overformynderiet ved dets Obligation pantsatte Indboe, Besætning ꝛc., saa kan det ikke antages, at denne Deel af Forliget ogsaa skulde gjelde for Sunds Gudme Herreds Overformynderie, siden i saa Fald den ene Authoritet var givet Ret til at sælge det, der var pantsat til den anden.

Den foretagne Executionsforretning vil derfor være at stadfæste, forsaavidt angaaer Svendborg Kjøbstæds Overformynderie, der, efter hvad der af Parterne er vedgaaet under Forretningen, skulde have lige Ret i det Udlagte med det andet Overformynderie, og for-

saavidt den er foretaget i de til Overformynderiet pantsatte Effecter, men iøvrigt være at ophæve. Den af de Indstævnte Proprietair True og Forpagter Soel i Indlæg af 3die Septbr. f. A. paastaaede Mortification vil være at meddele, hvorimod deres Paastand om Mulct for Citanten ikke kan komme i Betragtning.

Processens Omkostninger blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: De paaankede Kjendelser af 7de og 12te April f. A. bør ved Magt at stande. Saa bør og den paaankede Udlægsforretning, forsaavidt Svendborg Kjøbstæds Overformynderie efter den har faaet Udlæg i de til bemeldte Overformynderie pantsatte Effecter, ved Magt at stande, men derimod, forsaavidt den gaaer uden for disse Effecter og tillige forsaavidt Sunds Gudme Herreders Overformynderie angaaer, være ophævet.

De paaankede Udladelser af Citanten Forpagter Frederich Østrup i hans Indlæg for Overretten af 28de Juli f. A. om de Indstævnte Proprietair True og Forpagter Soel mortificeres.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 2.

Spørgsmaal i Anledning af en Accord om en Brændeleverance efter Middelprisen paa denne Varesort.

I Sagen:

Handelshuset J. P. Suhr & Søn,

contra:

Kjøbenhavns Magistrat.

(Afsagt den 20de Mai 1822).

Citanterne Handelshuset J. P. Suhr & Søn søge under nærværende Sag de Indstævnte Kjøbenhavns Magistrat til at betale dem, som et Restbeløb af den Sum, de formene at tilkomme for et Qvantum Brænde, de efter Accord med de Indstævnte have leveret til Stadens Brændeoplag, ialt 2232 Rbdlr. 1 Mk. 12 ß. i S. og T., hvorimod de Indstævnte formene, at Citanterne, efter den med dem indgaaede Accord, ikkun tilkommer, foruden de Summer de allerede have oppebaaret, 1777 Rbd. 3 Mk. 10 ß.

Grunden til den Differençe, der saaledes er imellem det Beløb, Citanterne fordre, og det, de Indstævnte indrømme at skylde dem, ligger deri, at Betalingen, der, efter den indgaaede Accord, skulde erlægges efter en Middelpriis af de gjeldende Priser paa Brænde her i Havnene fra 1ste Mai til Udgangen af September 1820, er af de Indstævnte beregnet efter

de fra Kjøbenhavns Politiekammer udgivne ugentlige Priiscouranter, hvilken Beregning Citanterne formene at være urigtig, da den i de nævnte Priiscouranter anførte Betaling, efter en fra Stadens Politiedirecteur derom fremlagt Attest, ikkun er uddragen af Prisen paa Brænde, der har været til Salg i Børsens Havnedistrict, hvorimod Priserne paa det Brænde, der er udsolgt i Nyehavn, og hvor Priserne formenes at have været høiere, ikke ere tagne med i Beregningen.

Hvad nu først angaaer det Spørgsmaal, om de nævnte Priiscouranter kunne antages at afgive en ufravigelig Regel, hvorefter Betalingen bør beregnes, da findes dette ikke at kunne antages, siden den Authoritet, fra hvilken disse Priiscouranter udgives, selv har erklæret, at det allene er Priserne i Børsens Havnedistrict, hvoraf Betalingen i Priiscouranterne er uddragen, og Citanterne efter det i den med dem indgaaede Accord brugte Udtryk "her i Havnene" maae være berettigede til at fordre, at de Priser, der have fundet Sted i alle Byens Havne, hvor Brænde udsælges, skulle komme med i Beregningen.

Men derimod maatte det paaligge Citanterne at tilveiebringe Beviis for Rigtigheden af den af dem fremsatte Ytring: at Priserne paa Brænde i Nyehavn virkelig have været høiere end de, der i Priiscouranterne ere anførte, og som have fundet Sted i de andre Byens Havne, og et saadant Beviis findes ikke fra deres Side at være tilveiebragt.

Vel have de fremlagt en Attest fra Havnefogden i Nyehavn, som for hver af de 5 Maaneder, der er Spørgsmaal om, opgiver et maximum og et minimum af de Priser, der skulde have fundet Sted der i Havnen; men Rigtigheden af denne Attest have de Indstævnte benægtet, og, om det end antages, at berørte Foged, efter sin Embedsstilling, kunde meddele Attest herom, med den Virkning, at Attesten maatte antages at indeholde Beviis for det, den gik ud paa, vilde dog i nærværende Tilfælde, efter de Forklaringer Udstæderen under det ene af de optagne Tingsvidner har afgivet, Attesten ingen saadan Troværdighed tilkomme. Under dette Tingsvidne har nemlig den ommeldte Havnefoged vedgaaet, at han ingen paalidelig Kundskab om Brændepriserne i det nævnte Tidsrum har havt, men at han ikkun undertiden, ikke paa Embedsvegne, men til egen Efterretning har forespurgt sig hos en og anden om Prisen paa Brænde, og at det Opgivende, hans Attest indeholder om Priserne, er grundet paa deels hvad han af disse af og til gjorte Forespørgsler havde erfaret, og deels paa den Underretning han, efterat Citanternes Forespørgsel var indløben til ham, indhentede hos andre, der i det nævnte Tidsrum havde kjøbt Brænde i Nyehavn, saa at det ikke er paa egne Erfaringer, men kun paa andres Yttringer til ham, at hans Opgivende i Attesten er grundet. Hertil kommer endnu, at han selv forklarer, at han ikke veed, om de Priser, som Skippere og Bræn-

behandlere have opgivet for ham, virkelig ere betalte for Brændet eller det blot var den Sum, hvori de paa den Tid holdt Brændet, ligesom han og tildeels selv synes at modsige sin Attest, i det han, under Forhøret, med Hensyn til at Prisen for en heel Maaned af ham paa Attesten var opgivet til 14 Rbdlr., yttrer, at det vilde være en Sjeldenhed, at Prisen saalænge skulde holde sig eens.

Paalideligheden af de i Attesten opgivne Priser maa ogsaa for en stor Deel antages svækket ved de Forklaringer, der indeholdes i det første i Sagen optagne Vidneforhør. Af de under dette sidste, efter Foranstaltning af de Indstævnte, optagne Vidneforhør, gjorte Forklaringer, hvis Troværdighed Citanterne selv have bestridt, kan heller ikke udledes noget til Fordeel for Citanterne, da disse enkelte tildeels meget ubestemte Forklaringer, naar noget af dem skulde kunne udledes, maatte sammenlægges, og en Middelpriis af samtlige Summer uddrages, hvilket ikke kan antages at lede til et fordeelagtigere Resultat for Citanterne, end det Priiscouranterne afgive.

Betræffende dernæst den af Citanterne beregnede Godtgjørelse for Favnemaalspenge til Beløb 20 Rbd. 5 Mk., da findes denne at maatte tillægges dem, siden Foreningen imellem dem og de Indstævnte bestemmer, at Brændet skal leveres frit til Bolværket, og Citanterne altsaa, efter Bestemmelserne i Foreningen, fra den Tid det er kommet til Bolværket, ingen videre

Udgivt paa det skulle have. De Indstævnte blive derfor pligtige at tilsvare Citanterne 1798 Rbdlr. 2 Mk. 10 ß. Sedler og Tegn, dog med Renter fra Paaklagen til Forligelses-Commissionen; thi at noget Tilbud om forelsbig Udbetaling af denne Sum skulde have fundet Sted er ikke godtgjort.

Processens Omkostninger blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

Thi kjendes for Ret: De Indstævnte Kjøbenhavns Magistrat bør til Citanterne Handelshuset J. P. Suhr & Søn betale 1798 Rbdlr. 2 Mk. 10 ß. Sedler og Tegn med Renter 4 pC. deraf fra Dato af Klagen til Forligelses-Commissionen den 17de Novbr. 1820 indtil Betaling skeer; men iøvrigt for deres Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger ophæves.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 3.

De ved en Fæsteforeening bestemte Afgifter nedsatte paa Grund af, at der, i Følge et ældre Skjøde, heftede den Indskrænkning paa Eiendomsretten over den bortfæstede Gaard, ikke at maatte forhøie de daværende Afgifter.

I Sagen:

Fæstegaardmand Søren Olsen af Carlsdahl,

contra;

Kammerherre og Hofjægermester Baron Løvenskiold.

(Afsagt den 20de Mai 1822).

Ved en under 8de Mai 1819 indgaaet Fæsteforening afstod Gaardmand Ole Sørensen med Herskabets Samtykke Gaarden Carlsdahl i Uggeløse Sogn under Baroniet Løvenborg, som han siden 12te Octbr. 1773 havde havt i Fæste, til sin Søn Søren Olsen under Vilkaar at denne, foruden adskillige aarlige Reiser og Brændetransporter, til Herskabet i Landgilde og Hoverie aarlig skulde svare 46 Rbd. Sølv, 3 Td. Rug, 5 Td. Byg, 2 Td. Havre, 1 Lam, 1 Gaas med 1 Skp. Havre, 2 Høns og 20 Æg.

Denne Forening blev dernæst approberet af Kammerherre Baron Løvenskiold, der ogsaa, efter hvad der er in confesso, af Søren Olsen modtog den stipulerede Indfæstning 300 Rbd., men Sidstnævnte, paa Grund af at han var kommet til Kundskab om, at der existerede Adkomstbreve, i hvis Følge Herskabet skulde være uberettiget til at forhøie Fæsteafgiften af den omhandlede Gaard, vægrede sig senere ved at betale mere end hans Fader aarlig havde erlagt, nemlig 21 Rbd. 1 Mk. 2 ß. Sølv og 2 Skpr. Byg, og Kam-

merherre Løvenskiold lod ham derfor sagsøge til at høre Foreningen, paa Grund af Misligholdelse, ophævet; hvorimod Søren Olsen, efter udtaget Contrastævning, paastod Vederparten tilpligtet, inden den i Forordn. 9de Febr. 1820 fastsatte Tid og under den sammesteds bestemte Mulct, at meddele ham Fæste paa Gaarden qvæstionis med tilhørende Jorder imod den ovenanførte aarlige Landgilde og Havérieafgivt 21 Rbd. 1 Mk. 2 ß. Sølv og 2 Skpr. Byg.

Da ved den i første Instants inden Baroniet Løvenborgs Birketingsret afsagte Dom, Baron Løvenskiolds Paastand i det væsentligste blev taget til Følge, har Søren Olsen indanket samme her for Retten til Underkjendelse, Tilsidesættelse og Forandring i Overeensstemmelse med hans for Underretten nedlagte Paastand.

Indstævnte Baron Løvenskiold, for hvem Kammeradvocaten Etatsraad Schønheyder har givet Møde, har derimod procederet til Underretsdommens Stadfæstelse.

Det Document, hvorpaa Citanten grunder sin Paastand om de af ham indgaaede Fæstevilkaars Nedsættelse, er et af Etatsraad Jens Bruun Neergaard til Professor Joh. Ludvig Braband den 12te Febr. 1782 udstædt Skjøde, ved hvilket han iblandt andet til Sidstnævnte solgte 8 Gaarde i Uggeløse og deriblandt Gaarden Carlsdahl. I dette Skjødes anden Post hedder det: Kjøberen forbinder sig og efterkom-

I Sagen:

Fæstegaardmand Søren Olsen af Carlsdahl,

contra:

Kammerherre og Hofjægermester Baron Løvenskiold.

(Afsagt den 20de Mai 1822).

Ved en under 8de Mai 1819 indgaaet Fæsteforening afstod Gaardmand Ole Sørensen med Herskabets Samtykke Gaarden Carlsdahl i Uggeløse Sogn under Baroniet Løvenborg, som han siden 12te Octbr. 1773 havde havt i Fæste, til sin Søn Søren Olsen under Vilkaar at denne, foruden adskillige aarlige Reiser og Brændetransporter, til Herskabet i Landgilde og Hoverie aarlig skulde svare 46 Rbd. Sølv, 3 Td. Rug, 5 Td. Byg, 2 Td. Havre, 1 Lam, 1 Gaas med 1 Skp. Havre, 2 Høns og 20 Æg.

Denne Forening blev dernæst approberet af Kammerherre Baron Løvenskiold, der ogsaa, efter hvad der er in confesso, af Søren Olsen modtog den stipulerede Indfæstning 300 Rbd., men Sidstnævnte, paa Grund af at han var kommet til Kundskab om, at der existerede Afkomstbreve, i hvis Følge Herskabet skulde være uberettiget til at forhøie Fæsteafgiften af den omhandlede Gaard, vægrede sig senere ved at betale mere end hans Fader aarlig havde erlagt, nemlig 21 Rbd. 1 Mk. 2 ß. Sølv og 2 Skpr. Byg, og Kam-

merherre Løvenskiold lod ham derfor sagsøge til at høre Foreningen, paa Grund af Misligholdelse, ophævet; hvorimod Søren Olsen, efter udtaget Contrastævning, paastod Vederparten tilpligtet, inden den i Forordn. 9de Febr. 1820 fastsatte Tid og under den sammesteds bestemte Mulct, at meddele ham Fæste paa Gaarden qvæstionis med tilhørende Jorder imod den ovenanførte aarlige Landgilde og Havericafgivt 21 Rbd. 1 Mk. 2 ß. Sølv og 2 Skpr. Byg.

Da ved den i første Instants inden Baroniet Løvenborgs Birketingsret afsagte Dom, Baron Løvenskiolds Paastand i det væsentligste blev taget til Følge, har Søren Olsen indanket samme her for Retten til Underkjendelse, Tilsidesættelse og Forandring i Overeensstemmelse med hans for Underretten nedlagte Paastand.

Indstævnte Baron Løvenskiold, for hvem Kammeradvocaten Etatsraad Schønheyder har givet Møde, har derimod procederet til Underretsdommens Stadfæstelse.

Det Document, hvorpaa Citanten grunder sin Paastand om de af ham indgaaede Fæstevilkaars Nedsættelse, er et af Etatsraad Jens Bruun Neergaard til Professor Joh. Ludvig Braband den 12te Febr. 1782 udstædt Skjøde, ved hvilket han iblandt andet til Sidstnævnte solgte 8 Gaarde i Uggeløse og deriblandt Gaarden Carlsdahl. I dette Skjødes anden Post hedder det: Kjøberen forbinder sig og efterkom-

mende Eiere af dette Gods, at det bestandigen skal blive befriet for alt Slags Hoverie uden at forhøie Landgilde og Hoverie-Afgivterne saaledes som de nu ere bestemte.

At der nu ved denne Clausul ogsaa har været sigtet til de efterfølgende Fæstere paa Godset og ikke blot til de daværende, er indlysende deels deraf, at der i den citerede Passus tales om efterfølgende Eiere og om en bestandig Fritagelse ꝛc., deels deraf, at det, hvad de dengang levende Fæstere angaaer, var en Selvfølge, at Eieren ikke vilkaarlig kunde forøge Afgivterne, naar Fæsterne iøvrigt holdt sig deres eengang indgaaede Fæstecontracter efterrettelige.

Den Begunstigelse, som saaledes i Skjødet af 1782 er tilsagt hvilkesomhelst tilkommende Fæstere af de omhandlede Gaarde, er rimeligviis ved Godsets successive Overdragelse æquivaleret ved Moderation i Kjøbesummen, og der er under denne Forudsætning saa meget mindre Anledning til med Indstævnte at ansee samme som en urimelig Indskrænkning, den første, der havde havt Eiendommen under de anførte Betingelser, vilde lægge paa de senere Eiere, der i al Fald, da de til dem successiv udstædte og under Sagen fremlagte Overdragelses Documenter stedse referere sig til de Foregaaende, have været satte i Stand til at undersøge Betingelserne, og at bedømme, om de desuagtet fandt det stemmende med deres Interesse at tilforhandle sig Eiendommen eller ikke.

Indstævnte, der har arvet det samlede. Gods, hvorom her er Spørgsmaal, efter sin Fader, til hvem det blev overdraget af den daværende Ejer Cancellieraad Neergaard med samme Ret og Rettighed, som Sidstnævnte besad det (cfr. Skjøde 15de Juli 1790 indført i Citantens Litr. B. Pag. 35 - 37 sammenholdt med Kjøbe - Contract 15de Octbr. 1789 indført i Litr. B Pag. 32 - 34) maa saaledes, ifølge det ovenanførte, ansees at have været uberettiget til af Citanten at udbetinge sig større aarlige Præstationer end der hvilede paa dennes Fader.

Forsaavidt Indstævnte under sin Procedure er gaaet ud fra, at Citanten i flere Henseender har overtraadt den paa hans Samtykke grundede Forening, og at han følgelig af samme, — den eneste Kilde til hans Rettigheder, — aldeles ingen Fordeel kan søge, da bemærkes, at den Omstændighed, at Citanten har samtykt i at overtage Gaarden under byrdefuldere Betingelser end hans Fader har havt den, ikke, efter Rettens Skjønnende, kan antages at have indeholdt tilstrækkelig Hjemmel for Indstævnte til at affordre ham det Overskydende, thi for det første er Citanten ikke imod sin Benægtelse overbeviist om, at han, da han indgik den af Indstævnte approberede Fæsteforening med sin Fader, havde Kundskab om de Indskrænkninger, der vare forbundne med Indstævntes Dispositionsberettigelse over Godset, og som han ikke havde saa let Adgang til at blive bekjendt med

som Indstævnte, der havde Overdragelses-Documenterne i sin Besiddelse, og som altsaa i al Fald maatte tilregne sig selv sin Uvidenhed og sammes Følger. Dernæst vilde Citantens Samtykke i at overtage de i Fæsteforeningen foreskrevne Forpligtelser forsaavidt de stipulerede Reiser og Kjørsler angaaer, under alle Omstændigheder, være uforbindende for ham med Hensyn paa Frd. 6te Decbr. 1799 §. 7. Fremdeles udtaler ikke blot det citerede Lovbud, men ogsaa Frd. 13de Mai 1769 §. 4, 8de Juni 1787 §. 2 og 19de Marts 1790 m. fl. det Princip, at Personer af Bondestanden, som en Følge af deres præsumerede Mangel paa Indsigt og det Afhængigheds Forhold hvori de befinde sig, ikke, forsaavidt der er Spørgsmaal om Retsforhold, der etableres imellem dem og deres Herskab, i samme Grad som Andre skulle være bundne ved Erklæringer eller Renunciationer, der ved nøjere Prøvelse befindes at være til deres Skade. Endelig maa det bemærkes, at den i Skjødet af 1782 indførte Bestemmelse, der, som ommeldt, maa antages at sigte til Begunstigelse for de senere Fæstere og der altsaa kan betragtes som en det Offentlige tilstaaet Rettighed, ikke vilde opnaae sin Hensigt, naar det stod til Gods-Ejeren ved Contract med enkelte Liebhabere der vilde give mere, at tilsidesætte den *).

*) Den omhandlede Clausel i Skjødet af 1782 maa have samme Virkning som om der existerede et Lovbud, som satte en Grændse for Fæsteafgifterne.

Antages det, i Overeensstemmelse hermed, at Citanten ikke var bundet ved de i Fæsteforeningen indeholdte Betingelser, forsaavidt de vare byrdefuldere end de under hvilke hans Fader besad Gaarden, findes der heller ingen Grund til at frakjende ham Ret til Fæstet, fordi han ikke har holdt sig Contracten i det hele efterrettelig. At nemlig Fæsteforeningen, fordi den ikke i sin fulde Omfang ansees bindende for Citanten, aldeles skal kuldkastes, finder Retten ingen Anledning til at statuere, hvorimod den bliver at tilsidesætte, forsaavidt den strider imod Anordningerne og Indstævntes Adkomstbreve. — Dette Resultat følger ikke allene af at det begrundede ikke bør gaae videre end Grunden, men det er ogsaa overeensstemmende med Frd. 6te Decbr. 1799 §. 7, der ikke tillader en Jorddrot aldeles at ophæve en saadan Fæsteforening, hvorved Bonden uden Rentekammerets Approbation har samtykket i forøget Hoverie, men kun bestemmer, at et saadant Fæstebrev skal være ugyldigt, forsaavidt den skeete Forøgelse af Hoveriet angaaer.

Den af Indstævnte for Overretten inhærerede Indvending, at Gaarden den 8de Mai 1819, da Fæsteforeningen blev indgaaet, ei endnu var fæsteledig, kan ikke komme i Betragtning, siden Faderen Ole Sørensen var enig i Gaardens Overdragelse til Sønnen og Indstævnte, der, som ommeldt, ifølge For-

Enhver derimod stridende Forening maatte, ifølge 5—1—2, forsaavidt være ugyldig.

kningen, har modtaget den stipulerede Indfæstning, maa altsaa ogsaa ansees pligtig fra sin Side at holde sig Contracten efterrettelig, saaledes som samme overeensstemmende med Adkomstbrevene og Frd. 6te Decbr. 1799 bliver at modificere.

Retten finder ingen Anledning til at give Sagen et andet Udfald af den Grund, at Indstævnte maaskee kun med Hensyn til de forøgede Byrder, Citanten iøvrigt overtog, lod sig nøie med 300 Rbd. i Indfæstning, og at han, naar den med Citanten indgaaede Fæsteforening* blev ophævet, af en anden, der erholdt Gaarden paa de Vilkaar, paa hvilke det nu befindes at den bør bortfæstes, kunde erholde større Indfæstning. Indstævnte har nemlig ikke paaberaabt sig denne Omstændighed, og den følger ikke ligefrem af Sagens Natur, thi den af Indstævnte approberede Fæsteforening indeholder, at Citanten, der, efter hvad fra hans Side uimodsagt er avanceret, siden Aaret 1810 har forestaaet Gaarden og i Henseende til hvem Indstævnte ingen speciel Grund til Utilfredshed har anført, naar undtages at han ikke har villet erlægge hvad han, efter nærværende Sags Udfald, ikke kan ansees pligtig til, har bestemt sig til at overtage Fæste derpaa, forbi hans Fader, naar han forlod ham, ikke længere forsvarlig kunde bestyre den, og det er altsaa ikke utænkeligt, at Citanten, der, efter Foregivende, kun overtog Gaarden for at hjelpe paa sin Fader, af den anførte Grund har indvilliget i at give saa stor Indfæst-

ring, at en anden, selv naar Vilkaarene iøvrigt nedsattes, i Særdeleshed under nærværende Conjuncturer ikke vilde give mere *).

I Henseende til Citantens Paastand maa endnu bemærkes, at Frd. 9de Febr. 1820, med Hensyn paa hvilken han vil have Dommen clausuleret, egentlig ikke er anvendelig i nærværende Sag; thi Bonden, hvis Begjæring om at erholde Fæste vinder Rettens Medhold, er ikke ved bemeldte Forordning afskaaret sin Ret til at faae Dommen exequeret inden de sædvanlige Terminer, og det kan kun antages, at være af statsoeconomiske Grunde, at Lovgiveren i det anførte Lovbud har befalet, at Gods-Ejeren (selv naar Bonden der har vundet Processen forholder sig roelig) skal mulcteres, naar han 6 Maaneder efter Processens Tilendebringelse forsømmer at udstæde Fæste. Men da Retten paa den anden Side ingen Anledning finder til ex officio at forkaste eller i det mindste modificere den anførte Paastand; saa bliver samme i Overeensstemmelse med alt det Ovenanførte at tage til Følge.

*) Det var og ganske imod den velgjørende Hensigt med Skjødet af 1782, at Fæsteren, ved en forøget Indfæstning, skulde godtgjøre de ham derved tiltænkte Lettelser, skjøndt det ikke kan nægtes, at den mere velmeente end gjennemtænkte Bestemmelse giver Jorddrotten Leilighed til, paa den Maade, at skaffe sig Dækning i det mindste for en Deel for den Afgang i aarlige Indtægter, som Bestemmelsen fører med sig.

I Processens Omkostninger for begge Instantser, som begge Parter have paastaaet sig tilkjendte, vil Indstævnte til Citanten have at erlægge 36 Rbd. Sølv, hvoraf Sidstnævntes respective befalede Sagførere for Underretten og Overretten Næsted og O. Høegh-Guldberg tillægges hver 12 Rbd. Sølv og hvormed iøvrigt bliver at forholde i Overeensstemmelse med de Citanten forundte beneficia paupertatis. Den befalede Sagførelse for Underretten befindes ikke at qvalificere sig til Mulct; Behandlingen i første Instants fra Dommerens Side og Sagførelsen for Overretten har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Kammerherre og Hofjægermester Baron Løvenskiold bør inden 6 Maaneder efter denne Doms lovlige Forkyndelse under en aarlig Mulct af 20 Rbd. Sølv til vedkommende Fattigkasse for hver Tønde Hartkorn, der henhører under Gaarden Carlsdahl, der er beliggende i Uggeløse Bye og Sogn, meddele Citanten lovligt Fæstebrev paa bemeldte Gaard indeholdende, at Sidstnævnte deraf svarer i aarlig Landgilde og Hoverie-Afgivt 21 Rbd. 1 Mk. 2 ß. Sølv og 2 Skpr. Byg.

Saa bør han og inden 8 Uger efter Dommens Forkyndelse, og ligeledes under Adfærd efter Loven til Citanten betale Processens Omkostninger med 36 Rbd. Sølv, hvoraf Citantens befalede Sagførere for Under- og Overretten Næsted og Høegh-Guldberg tillægges hver især 12 Rbd. Sølv, og hvormed iøvrigt forholdes

i Overeensstemmelse med det Citanten til Sagens Førelse for begge Instantser forundte beneficium paupertatis.

No. 4.

En Bonde, der havde overkjørt to Personer, hvoraf den eene derved fandt sin Død, frifunden, fordi det fandtes, at dette hverken havde sin Grund i Forsæt eller i Uagtsomhed, men i et utilregneligt Uheld.

I Sagen:

Procurator Payngk som Actor,

contra:

Gaardmand Niels Jørgensen.

(Afsagt den 10de Juni 1822).

Tiltalte Gaardmand Niels Jørgensen er under nærværende Sag af Justitien saggivet for at have overkjørt 2 Personer, af hvilke dog den ene ei er tilføiet nogen Skade, hvorimod den andens Død Dagen efter indtraf som Følge af denne Overkjørsel.

Om Anvendelsen af Bestemmelserne i Lovens 6—7—18 og Frd. af 13de Decbr. 1793 §. 89 kan der, som Underdommeren har bemærket, ikke være Spørgsmaal, da det ved samtlige under Sagen afgivne Forklaringer maa antages godtgjort, at Tiltalte hverken forsætlig eller af Uagtsomhed har overkjørt

nævnte Personer, men dette Uheld var en Følge af, at den ene Tømme, da han vilde drage Hestene der arbeidede sig fremad, lidet fra den Side, hvor ovenanførte Personer stode, sprang, hvorved Tiltalte blev sat ud af Stand til at styre dem længere; og er det, hvad Beskaffenheden af Tømmen angaaer, oplyst ved et af Rettens Vidner derover afgivet Skjøn, at denne var saaledes som Bønder i Almindelighed bruge dem. Underdommeren har derimod antaget, at Tiltalte maatte tilsvare den i Lovens 6—11—1 fastsatte Bod for Vaadesdrab, men dette finder Overretten ikke at kunne billige, thi den meerbemeldte Person tilføiede Læsion, der paaførte ham Døden, kan ikke siges at være bibragt ham af Tiltalte, der ved et indtruffet og ham ikke tilregneligt Uheld var sat ud af Stand at styre Hestene, og naar det saaledes ikke er Tiltalte, fra hvem hiin Læsion er kommen, kan han heller ikke siges, ved en Vaadesgierning, at have paaført den anden Døden, hvoraf igien følger, at den for Vaadesdrab fastsatte Bod ikke kan blive at affordre ham. Han vil derfor blive for Actors Tiltale i denne Sag aldeles at frifinde, og blive, som en Følge heraf, de Actor og Defensor ved Underretsdommen tillagte Salarier at udrede af det Offentlige.

Sagens Behandling ved Underretten og den befalede Sagførelse ved begge Retter har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Tiltalte Gaardmand Niels Jørgensen bør for Actors Tiltale i denne

Sag frie at være; og blive de Actor og Defensor for Underretten, ved Underretsdommen, tillagte Sallarier at udrede af det Offentlige.

No. 5.

Et Decret underkjendt, hvorved en Skifteret i et Fallitboe urettelig havde besluttet at bortsælge nogle Jorder, der inden Fallittens Udbrud vare bortskjødede af Fallenten, men som forud vare pantsatte til tredie Mand, ligesom Skjødet ved Tinglæsningen havde faaet Paategning, at Udstæderen manglede tinglæst Adkomst.

I Sagen:

Kjøbmand Jochum Rosendahl Holm,

contra:

Overformynderne i Nakschou, Kjøbmændene J. C. Jensen og N. Riddersberg, samt Skifteforvalterne, Cancellieraad, Borgermester og Herredsfoged Pontoppidan, samt Cancellieraad, Bye- og Herredsfoged Schwensen.

(Afsagt den 17de Juni 1822).

Under Skiftebehandlingen af afgangne Kjøbmand Niels Oddes Enkes til Skifte og Deling mellem hendis Creditorer den 21de December 1820 opgivne Boe i

Nackschou, anmeldte Indstævnte Kjøbmændene J. E. Jensen og N. Riddersberg, som Overformyndere i bemeldte Byr, en Fordring efter en af Kjøbmand Niels Odde under 17de December 1812 til Nakschou Byes Overformynderie udstædt Obligation stor 4500 Rdlr. D. C. omskrevne til 900 Rbd. Sølv, med første Prioritet i Gaardene No. 85 og 95 i Byens Veilegade, samt en Have udenfor Veilegade Port og 2 Gaards Jorder i Byens Mark.

Da disse Jorder ikke fandtes paa den Fortegnelse over Boets faste Eiendomme, som Kjøbmand Oddes Enke havde indleveret til Skifteretten, blev hun af samme anmodet om at forklare, hvor disse Jorder vare beliggende, og hvorfor de ikke vare anførte som Indtægt i Boet, i hvilken Anledning hun erklærede, at de ommeldte Jorder efter Udskiftning vare beliggende paa Roelsnæs, samt at hun ikke havde opgivet dem som Boet tilhørende, fordi hun i Efteraaret 1820 havde bortskjødet dem til Citanten Kjøbmand Jochum Rosendahl Holm i Nakschou, der og, for at Rigtigheden af dette Assertum kunde erfares, i Mødet den 2den Juni f. A. fremlagde et af Oddes Enke, for hvem han under Skiftet havde givet Møde som Laugværge, under 14de Octbr. 1820 til ham udstædt og den 23de s. M. tinglæst Skjøde paa 3⅞ Tønder Land paa Roelsnæs, hvilket Skjøde iøvrigt var givet den Paategning ved dets Læsning, at Sælgerinden manglede tinglæst Adkomst til Jorderne. I Mødet den 15de Aug. næstefter

besluttede derpaa Skifteretten, deels paa Grund af Sælgerindens Mangel paa Adkomst til at hjemle de bortsolgte Jorder, deels med Hensyn til, at Overformynderne i Nakschou, i Anledning af en mellem dem og nogle andre Panthavere i Boet opstaaet Tvistighed om Maaden, hvorpaa de dem pantsatte Eiendomme, der af afgangne Kjøbmand Odde vare sammenbyggede, skulde realiseres, havde paastaaet, at alt det Pant, hvori Nakschou Byes Overformynderie var givet første Prioritet, ved Skifterettens Foranstaltning snarest muligt skulde bortsælges, saaledes som det da forefandtes, samlet under eet og ved eet Hammerslag, at registrere bemeldte Jorder, som Boet tilhørende til Indtægt, hvorhos det blev anmærket, at Auctionerne over Boets samtlige faste Eiendomme vare berammede til den 21de Septbr., 5te og 19de Octbr. s. A.

Denne Beslutning har Citanten Kjøbmand Jochum Rosendahl Halm nu, under Benævnelse af "en Decision, som Cancellieraad og Borgemester Pontoppidan og Cancellieraad og Byefoged Schwensen have eragtet udi en Dispute, som paa Skiftet af Enken Anne Cathrine Oddes Opbudsboe er opstaaet mellem Citanten paa den ene og Overformynderne i Nakschou paa den anden Side, betræffende Gyldigheden af et til Citanten under 14de Octbr. 1820 udstædt Skjøde paa en Jordlod paa Roelsnæs, stor $3\frac{7}{8}$ Td. Land, samt Maaden, hvorpaa den i al Fald ved Auction bør realiseres", ved Stævning af 17de Septbr. s. A. til

Underkjendelse, Tilsidesættelse og Forandring indanket her for Retten; hvorhos han har paastaaet, at den paaankede Decision underkjendes og derhen forandres, at Skifteforvalterne kjendes uberettigede til at stille den omhandlede Jordlod til Auction, og subsidialiter: at denne Jordlod bør forauctioneres særskilt. Saa har han og paastaaet, at de indstævnte Overformyndere, Kjøbmændene Jensen og Riddersberg tilpligtes at betale Processens Omkostninger her for Retten, samt at Skifteforvalterne vorde anseete, fordi de have havt Qvæstionen optaget til Decision i længere Tid, end den lovbefalede.

Indstævnte, Overformynderne Jensen og Riddersberg, som er meddeelt beneficium processus gratuiti, have derimod paastaaet den ergangne Decision stadfæstet og Citanten tilpligtet at betale Sagens Omkostninger skadesløs.

Endelig have Skifteforvalterne, Cancellieraaderne Pontoppidan og Schwensen, principaliter nedlagt Paastand om Sagens Afviisning, og in subsidium om at vorde frifundne.

Foreløbig maa det bemærkes, at der ikke, saaledes som det i Stævningen hedder, kan antages, at have existeret nogen Tvistighed under Skiftebehandlingen mellem Citanten og Nakschou Kjøbstæds Overformynderie.

Tages der nemlig Hensyn til hvad der under Skiftet er passeret, erfares det, at Citanten, ligesom

han under samme i det Tidsrum, hvorom her er Spørgsmaal, allene kan antages at have mødt som Lavgværge for Oddes Enke, ogsaa blot har produceret det til ham udstædte Skjøde i det Øiemeed at oplyse, at den af hende angivne Grund, hvorfor de i Skjødet ommeldte Jorder ei af hende vare anførte paa den indleverede Fortegnelse over Boets faste Eiendomme, nemlig at de vare Citanten tilskjødede, forholdt sig rigtig.

At Citanten derimod ikke ved Skjødets Production har tilsigtet, at sætte nogen Ret igjennem under Skiftet for sit eget Vedkommende, er allerede klart deraf, at han hverken herom i mindste Maade har udladt sig, eller fremsat nogen Indsigelse mod den af Rakschou Overformynderie nedlagte Paastand om Realisationen af dets Panter, ligesaalidet som han fra sin Side har nedlagt nogen Paastand eller indladt nogen Qvæstion til Skifterettens Kjendelse.

Hertil kommer, at den foregivne Tvistighed, ligesom den de facto ikke har existeret, saaledes ei heller efter sin Natur henhørte under Skiftet, efterdi Skifterettens Competence allene strækker sig til mellem Vedkommende at skifte og dele, hvad der er Boets Eiendomme, hvorimod det ikke vedkom den at sentere over Gyldigheden af det til Citanten udstædte Skjøde, eller at udvide sin Raadighed til de Jorder, der vare sammes Gjenstand, saalænge Citantens Ret efter Skjødet ei paa lovlig Maade var tilintetgjort. Den ommeldte

Beslutning at registrere disse Jorder Boet til Indtægt, kunde ei heller i mindste Maade tillægges nogen Retsvirkning med Hensyn til Gyldigheden af Citantens Skjøde, da denne Beslutning, der allene var taget med Hensyn til deres Tarv, som vare Interessentere i Boet, maatte være Citanten, der, som Eier af titnævnte Jorder, intet i Boet havde at bestille, aldeles uvedkommende; ligesom samme ei heller, naar Boet enten anlagde Søgsmaal mod Citanten for at vindicere den ham tilskjødede Jordlod, eller i Medfør af den tagne Beslutning reqvirerede Jordlodden stillet til Auction, kunde betage ham nogen af de Indsigelser, han derimod maatte have at fremsætte paa Grund af det til ham udstædte Skjøde.

Skjøndt nu Citanten, efter alt foranførte, ikke kan antages som Part i Skiftesagen, eller hvad derunder er passeret, kan det dog saameget mindre nægtes ham, at faae Lovligheden af hiin Beslutning om Jordernes Indregistrering og Realisation, hvorunder hans Interesse dog middelbar verserer, taget under Paakjendelse, som herimod ingen Indsigelse af de indstævnte Overformyndere er gjort, og disse, hvilke det in specie med Hensyn til den paabegyndte Auction over Jorderne i Forbindelse med Overformynderiets øvrige Panter kan interessere, nu at faae Lovligheden af Skifterettens Decreter paakjendte, følgelig maae antages at være eenige i, at Sagens Realitet paadømmes.

Da nu Skifteretten var albeles ubeføiet til at ansee de ommeldte Jorder som Boets Eiendom af den Grund, at Oddes Enke manglede tinglæst Adkomst til samme, siden det er klart, at Fallitboets Eiendomsret ei kunde strække sig ud over Fallentens, hvorimod der af ovennævnte Mangel paa Adkomst for Sælgerinden allene kunde flyde, at Citanten maatte finde sig i at vige for enhver, der kunde godtgjøre sin lovlige Adkomst til Jorderne, og den Omstændighed, at Nakschou Kjøbstæds Overformynderie besad en Panteret i Jordlodden, der var ældre end Citantens Skjøde, heller ingenlunde kunde medføre, at samme maatte betragtes som tilhørende Boet, der i sin Tid havde faaet Fyldestgjørelse i Kjøbesummen, men i al Fald blot kunde vitiere Citantens Skjøde relativ til Overformynderiets Panteret, saa vil den paaankede Beslutning være at underkjende, og Skifteretten at kjende uberettiget til at foranstalte den Citanten tilskjødede Jordlod paa Roelsnæs stillet til Auction som Boets Eiendom.

Hvad den af de indstævnte Skifteforvaltere for deres Vedkommende nedlagte Paastand om Sagens Afviisning, forbi den formeentligen ikke er incamineret i behørig Form, angaaer, da findes der ikke at være nogen Anledning til at tage samme til Følge, efterdi det, efter hvad der under Sagen er oplyst, maa antages, at Citanten var ude af Stand til at producere Skifte-Acten in forma paa den Dag, Appellationsstævningen faldt i Rette. Derimod vil deres Paastand

om Frifindelse, da der, efter hvad foran er anført; ei kan blive Spørgsmaal om Anvendelsen af 1—5—8 in casu, være at give Medhold.

Processens Omkostninger vil, efter Omstændighederne, være at ophæve. I Henseende til Kost og Tæring for de indstævnte Skifteforvaltere bliver intet at paakjende, da ingen Paastand herom fra deres Side er nedlagt.

Den befalede Sagførelse har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede, af Skifteretten i Nakschou under Behandlingen af afg. Kjøbmand Niels Oddes Enkes Fallitboe, den 15de Aug. f. A. tagne Beslutning at registrere bemeldte Boe til Indtægt, den af Oddes Enke ved Skjøde af 14de Oct. 1820 Citanten Kjøbmand Jochum Rosendahl Holm overdragne Jordlod paa Roelsnæs, stor 3⅞ Td. Land, underkjendes og bør bemeldte Skifteret være uberettiget til at foranstalte fornævnte Jordlod stillet til Auction som Boet tilhørende.

Indstævnte Skifteforvaltere, Cancellieraad Borgemester og Herredsfoged Pontoppidan samt Cancellieraad Bye- og Herredsfoged Schwensen bør for Citanten Kjøbmand Jochum Rosendahl Holms Tiltale i denne Sag frie at være.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 6.

Frd. 14de Mai 1754 §. 8 kan ikke være hinderlig i, at Aagersigtelse, som Exception imod en Gjeldssag, fremføres ved den ordinaire Ret. — Dette kan endog skee, uagtet Søgsmaalet blot er anlagt til Renters Betaling; dog kan i saa Fald intet i Dommen bestemmes om Capitalens Confiscation.

I Sagen:

Justitsraad Dinesen,

contra:

Arvefæstegaardmand Niels Jensen.

(Afsagt den 24de Juni 1822).

Citanten Justitsraad Dinesen har, under nærværende Sag, sagsøgt Indstævnte Arvefæstegaardmand Niels Jensen til at betale 200 Rbd. i Sedler som resterende Renter for eet Aar af en Capital paa 4000 Rbd., som Citanten, efter Panteobligation af 6te Novbr. 1817, har tilgode hos Indstævnte, hvorimod denne sidste har fremsat den Indsigelse, at der af Hovedstolen er taget Aager.

Hvad nu først angaaer den Erindring af Citanten, at den fremsatte Aagersigtelse ikke, imod hans Protest, skulde kunne paakjendes her under Sagen, men efter Bestemmelsen i Frd. af 14de Mai 1754 §. 8 henhøre under Behandling ved Politieretten; da kan denne ikke billiges, siden Aagersigtelsen allene er frem-

sat, som Exception mod Citantens Krav, og ikke gaaer ud paa at erholde nogen officiel Undersøgelse af Citantens Forhold i denne Henseende. Ligesaalidt kan det komme i Betragtning, at Hovedstolen, hvoraf Aager, efter Indstævntes Opgivende, skulde være taget, ikke er Gjenstand for Paatale under nærværende Sag, men allene et Aars lovlige Renter deraf; thi forholder det sig, som Indstævnte har opgivet, at der af Hovedstolen er taget Aager, saa har Citanten ingen Adkomst til at erholde hos Indstævnte de denne under nærværende Sag affordrede Renter, siden i saa Fald Obligationen, hvorefter han skulde svare dem, er ugyldig, og det kan derfor ikke formenes ham at faae Citanten, her under Sagen, tilpligtet med Eed at bekræfte, at der ikke af den nævnte Hovedstol er taget Aager, da det kun derved kan oplyses, hvorvidt hans Indsigelse med Hensyn til det Beløb Citanten affordrer ham, maa antages grundet eller ei. Derimod maa den Omstændighed at Hovedstolen ikke er Gjenstand for Søgsmaalet, saaledes som det er anlagt, have den Virkning, at ingen videre Bestemmelse med Hensyn til dens Forbrydelse eller Ikkeforbrydelse her under Sagen finder Sted.

Den næste Erindring af Citanten, som gaaer ud paa, at det efter de gjeldende Love ikkun er Capitalen og ikke Renterne af den, der er Gjenstand for Forbrydelse, maa vel gives Medhold; men heraf kan allene følge, at ingen Confiskation af de nævnte Renter til

Deling imellem Kongens Kasse og Indstævnte vil blive at fastsætte, hvorimod Beløbet, da Citanten, naar han ikke med Eed fralægger sig Sigtelsen og altsaa maa antages at erkjende at Aager er taget, ingen Adkomst har til at erholde samme, ganske maa bortfalde.

Indstævnte bliver derfor, hvis Citanten ikke aflægger Eeden, at frifinde, ligesom i saa Fald Citanten bliver at tilpligte at betale ham Processens Omkostninger for begge Retter med 25 Rbd. Sølv, men aflægger han Eeden bliver han at tillægge hos Indstævnte det paastævnte Beløb med Renter samt Processens Omkostninger for begge Retter, der blive at bestemme til 40 Rbd. Sølv.

Den i Underretsdommen tagne Reservation af det Offentliges Ret bliver ikke Gjenstand for Overrettens Paakjendelse.

Thi kjendes for Ret: Naar Citanten Justitsraad Dinesen efter foregaaende lovlig Stævning til Vedkommende inden sit Værneting med sin corporlige Eed bekræfter, at han af den under Sagen ommeldte af Indstævnte Arvefæstegaardmand Niels Jensen til ham under 6te Novbr. 1817 udstædte Pante-Obligations Beløb 4000 Rbd. i Sedler, ikke, enten som Renter, Douceur, Provision eller under hvad Navn nævnes kan, har oppebaaret meer, end de i Anordningerne tilladte Renter, bør Indstævnte til ham betale de paastævnte 200 Rbd. i Sedler med

Renter 4 pC. deraf fra Dato af Klagen til Forligelses-Commisssionen den 24de Juni forrige Aar indtil Betaling skeer, ligesom han da og bør betale Citanten Processens Omkostninger for begge Retter med 40 Rbd. Sølv.

Trøster han sig derimod ikke til at aflægge denne Eed, bør Indstævnte for hans Tiltale i denne Sag frie at være, og bør han da betale Indstævnte Processens Omkostninger for begge Retter med 25 Rbd. Sølv.

At efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 7.

En Dommer tilpligtet, ifølge den eene Parts derom gjorte Paastand, at vige sit Sæde, deels paa Grund af, at denne Part havde gjort Beskyldninger imod ham, af den Beskaffenhed, at han burde frakægge sig dem ved Dom, deels fordi han om bemeldte Part havde brugt Yttringer, som røbede Animositet.

I Sagen:

Enkefrue Edele Marie Sehestedt til Broeholm,

contra:

Niels Hansen af Brudager og Herredsfoged Christensen.

(Afsagt den 15de Juli 1822).

Under nærværende Sag paaanker Citantinden Enkefrue Edele Marie Sehestedt til Broeholm en af Herredsfoged Christensen i Sunds og Gudme Herreder under 15de Novbr. forrige Aar afsagt Kjendelse i en Sag mellem Indstævnte Niels Hansen af Brudager paa den ene og Citantinden paa den anden Side, ved hvilken Kjendelse Underdommeren har forkastet en af hende mod ham fremsat Exception, der gik ud paa, at han, som hendes Avindsmand, burde vige sit Sæde.

Til Styrke for bemeldte Exception har Citantinden deels paaberaabt sig, at Underdommeren i Anledning af en fra hendes Side under 24de Mai forrige Aar passeret Reqvisition har yttret, at han intet derpaa vilde svare, da saadant ikkun var at indlade sig paa en stor Mængde frække Grovheder, et Sprog, der ei anstod nogen sædelig Mand, men hvilket han vel kunde tiltroe Citantinden, hvem han agtede at drage til vedbørlig Ansvar for de i Reqvisitionen fremsatte Beskyldninger og Fornærmelser, deels anført, at Underdommeren af Citantinden er indstævnet i en anden Sag til, formedelst en af ham qva Foged hos hende foretaget Arrestforretning, at bøde sine Voldsbøder.

Vel er det nu klart, at den Omstændighed, at Underdommeren af Citantinden er stævnet til at bøde sine Voldsbøder for den omhandlede Arrestforretning,

ikke i og for sig kan medføre, at han skulde ansees som hendes Avindsmand, ligesom bemeldte Forretning ei heller findes at kunne hjemle det Resultat, Citantinden deraf har villet uddrage; men da Citantinden i den ommeldte Reqvisition, der er foranlediget af en Betænkning, som Underdommeren, paa vedkommende Amtmands Forlangende, havde afgivet over en Indberetning fra Forstinspecteuren angaaende Skovenes Tilstand ved Stamhuset Broeholm, har imputeret Underdommeren, at han i sin Betænkning forsætligen har fordreiet Sandheden for at fremstille hendes Bestyrelse af Stamhuset som skadelig saavel for Staten som hendes Familie, og følgelig gjort Beskyldninger mod ham af saadan Natur, at han, ifølge Lovens 1—5—2, 3—4—4, Frd. 27de Septbr. 1799 §. 10 cfr. Cancellie-Skr. af 8de Novbr. 1804, burde fralægge sig samme ved Dom, saa kan det ikke være nogen Tvivl underkastet, at han, skjøndt de ommeldte Beskyldninger, saalænge det er aldeles uafgjort, hvorvidt de maatte være grundede eller ikke, ei kan tjene til Beviis for at han skulde være hendes Avindsmand, dog ikke, under disse Omstændigheder, bør kunne paatvinge Citantinden sig til Dommer. Saavel Retfærdighedens Haandhævelse som Lovgivningens Grundsætninger, medføre nemlig, at den Dommer, mod hvis frie og af alle udvortes Forhold uafhængige Blik i Sagen der kan opkastes grundet Tvivl, ei bør paatvinges nogen Part, som af denne Aarsag attraaer hans Fratrædelse,

og om end de af Citantinden gjorte Beskyldninger maatte være ugrundede, bør saadant, foruden det deraf flydende Ansvar, dog ingenlunde berøve hende noget af den Sikkerhed for upartisk Retspleie, enhver Borger kan fordre. At Underdommeren i nærværende Sag bør vige sit Sæde, maa in casu saameget mere antages, som hans Svar paa Requisitionen bærer Præg af en personlig Animositet mod Citantinden, og Lovens Analogie tilsiger, at en ringere Grad af et ligeartet personligt Forhold med det, som omhandles i Lovens 1—13—15, bør bevirke Dommerens Fratrædelse i Sagen. Da nemlig 1—13—16 sammenholdt med de Love, der bestemme Slægtskabs og Svogerskabs Indflydelse paa Dommerens Habilitet, viser, at dette Forhold har en mere udstrakt Virkning i sidstnævnte Henseende end i at svække et Vidnes Troeværdighed, saa maa og heraf følge, at et Forhold, der vel henhører under det genus, som efter 1—13—15 gjør et Vidne ugyldigt, men dog finder Sted i mindre Grad, desuagtet maa kunne have Indflydelse paa Dommerens Habilitet *).

Efter alt Foranførte vil Underdommeren være pligtig i nærværende Sag at vige sit Sæde.

*) Cfr. juridisk Arkiv No. 14, Side 178 + 179; hvor man tillige vil finde nogle indvortes Grunde som tale for det Resultat, der her sees at have Hjemmel i Lovenes Grundsætninger.

Processens Omkostninger blive efter Omstændigheherne at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Underdommeren Herredsfoged i Sunds og Gudme Herreder, Erich Christensen bør i nærværende Sag vige sit Sæde.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 8.

Klage til Forligelses-Commissionen er aldeles overflødig, naar nogen vil for Retten afgive en Declaration, som han stævner en Anden til at paahøre. De Indsigelser, denne anden under en saadan Sag fremsætter mod Declarationens Retsgyldighed, kunne ikke komme under Paakjendelse.

I Sagen:

Gaardmand Mikkel Christensen af Jersie,

contra:

Gaardmand Hans Jensen af Sollerød.

(Afsagt den 15de Juli 1822).

Nærværende Sag er foranlediget ved en af Indstævnte Gaardmand Hans Jensen af Sollerød under 12te Oct. f. A. til Ramsøe Thune Herredsret udtagen Stævning, ved hvilken han indvarslede Appellanten Gaardmand Mikkel Christensen af Jersie til at paahøre, at han inden Retten tilbagekaldte en af ham den 28de Juli

1820 for samme Ret gjort Declaration, hvorved han til Appellanten havde overdraget sin fremtidige Bestyrelse, og frasagt sig enhver Disposition over Gaarden og dens Tilliggende m. v., mod at Appellanten indestod for alle Afgivters og Præstationers rigtige Erlæggelse i rette Tid, hvilken Declaration, efterat den af begge Parter var ratihaberet, under 14de Aug. s. A. var bleven tinglæst.

Denne Stævning lod Appellanten principaliter paastaae afviist, da det Tilstævnte formeentlig, i Overeensstemmelse med Frd. 10de Juli 1795 §. 19 cfr. §. 49, burde have været Gjenstand for Forligsmægling, hvorhos han, for det Tilfælde, at denne Paastand ei maatte biefaldes, in subsidium lod bemærke, at Indstævnte ei allene ikke havde forbeholdt sig at ophæve eller tilbagekalde den afgivne Declaration, men at samme endog lød paa en uindskrænket fremtidig Bestyrelse og desuden maatte betragtes som en tosidig Contract, der ei af den ene Part uden Medcontrahentens Samtykke kunde ophæves. Han lod derfor subsidialiter paastaae, at Indstævnte kjendtes uberettiget til at tilbagekalde den ommeldte Declaration, og at denne derimod blev kjendt ved Magt at stande.

Den første af disse Paastande blev af Underdommeren ved en under 23de Novbr. s. A. afsagt Kjendelse forkastet, da Underdommeren antog, at Forligsprøve nødvendigen forudsætter en Retstrætte, der, i Mangel af Forlig, skal afgjøres ved endelig Dom, hvilket

in casu ikke var Tilfældet, da den af Appellanten nedlagte Protest paa den ene Side allene kunde have til Øjemeed, at betrygge hans Ret til Tid og Sted, hvorimod der ei var Spørgsmaal om den afgivne Declarations Retsgyldighed, og Indstævnte, paa den anden Side, ifølge Kaldsedbelen blot attraaede at tilbagekalde Declarationen, uden at fordre afgjort, hvorvidt denne Tilbagekaldelse kunde have nogen Virkning, saa at Parternes gjensidige Retsforhold, der ikke ved en eensidig Handling kunde ophæves, ei derved i nogen Maade blev forandret, og hvad den subsidiaire Paastand angik, fandt Underdommeren sig ei heller foranlediget til at formene Indstævnte at yttre sin Villie angaaende den omhandlede Declaration, da en saadan Erklæring i og for sig ikke kunde indskrænke Appellantens Ret efter Declarationen, om hvis Retskraft intet blev at paakjende. Paa Grund heraf eragtedes, at den af Appellanten nedlagte Protest ikke burde være Indstævnte hinderlig i, for Retten at afgive en Erklæring angaaende den omstæpnte Declaration, hvorefter Indstævnte, i Medhold af den afgivne Eragtning under 30te Novbr. f. A., til Protocollen erklærede den af ham forhen gjorte Declaration for ophævet.

Denne Eragtning har Appellanten nu indanket her for Retten, og, i Henhold til sin for Underretten nedlagte Afviisnings-Paastand, principaliter paastaaet, at den for Hjemtinget brugte Behandling kjendes uefterrettelig at være, hvorhos han for det Tilfælde, at

Sagens Realitet tages under Paakjendelse, in subsidium har paastaaet, at den paaankede Eragtning, samt den af Indstævnte, i Medhold deraf, afgivne Erklæring tilsidesættes saaledes: at den Sidstnævnte ikke betager den mellem Parterne under 28de Juli 1820 indgaaede Forening angaaende Bestyrelsen af Indstævntes Gaard sin Retsgyldighed i nogen Maade. Endelig har han og i begge Tilfælde nedlagt Paastand om at tilkjendes Processens Omkostninger for begge Retter hos Indstævnte med 50 Rbd. Sølv.

Indstævnte har derimod paastaaet den indankede Retsbehandling stadfæstet, samt Appellanten anseet for Trættekjærhed og tilpligtet at udrede Appellens Omkostninger. Da man nu, paa de af Underdommeren anførte Grunde, maa være aldeles enig i, at det ei kunde formenes Indstævnte uden foregaaende Forliigsmægling til Protocollen at afgive den tilstævnte Erklæring, saa vil den paaankede Eragtning saavelsom den i Sagen brugte Behandling være at stadfæste.

Processens Omkostninger her for Retten vil Appellanten være pligtig at betale Indstævnte med 10 Rbdlr. Sølv; hvorimod der, efter Omstændighederne, ei findes Anledning til at tage den Deel af Indstævntes Paastand til Følge, der gaaer ud paa, at Appellanten tillige skulde ansees for unødig Trætte.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Eragtning saavelsom den i Sagen brugte Retsbehandling bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger her for Retten betaler Appellanten Gaardmand Mikkel Christensen af Jersie til Indstævnte Gaardmand Hans Jensen af Sollerød med 10 Rbdlr. Sølv. Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 9.

Den, der gifter sig med en Gaardfæsters Enke, har ikke jus qvæsitum til at faae Gaarden i Fæste. — Ubefoiet Paastand om Hævd paa Fæsterettighed.

I Sagen:

Møller Hans Hansen,

contra:

Kammeradvocaten Etatsraad Schønheider Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand paa Embeds Vegne.

(Afsagt den 22de Juli 1822).

Under nærværende ifølge det Kongelige Rentekammers Foranstaltning anlagte og i 1ste Instants ved Frederichsborg Distrikts Birketing behandlede og paakjendte Sag, søges Citanten Hans Hansen, som Bruger og Besidder af den saakaldte Hestetangsmølle paa Frederichsborg Distrikt, til at fravige fornævnte Ejendom

paa Grund af at han ikke har villet modtage samme i Fæste paa de ham fra bemeldte Collegiums Side opgivne Vilkaar.

Vel har nu Citanten paastaaet sig friefunden for Søgsmaalet, og anført, at han formeentlig skulde være berettiget til at vedblive Møllens Brug paa de Vilkaar, hvorefter samme havde været den sidste Fæster, hvis Enke Citanten i Aaret 1799 har ægtet, overladt, deels paa Grund af at Lovens 3—13—4 skal have gjort det til Pligt for Herskabet at overlade Fæstegaarden til den Person, med hvem den afdøde Fæsters Enke indlader sig i nyt Ægteskab, naar denne vil tiltræde Gaarden paa de Vilkaar, hvorefter Enken besad samme, deels fordi han over i 21 Aar uftævnt skal have besiddet samme, og saaledes, i Medhold af Bestemmelserne i 5—5—1 og 2, formeentlig maa være berettiget til fremdeles at forblive i Stedets Besiddelse. Det findes imidlertid ikke, at Citantens Paastand kan være at tage til Følge.

Hvad nemlig den af Citanten først anførte Grund betræffer, da kan det ingenlunde antages, at Lovens 3—13—4 skulde være at fortolke paa den af ham angivne Maade, hvorimod Meningen af dette Lovsted, sammenholdt med Frd. 19de Marts 1790, Pl. 7de Juni 1806, og flere Lovbestemmelser netop maa antages at være, at Enken efter den afdøde Fæster ved paa nye at indlade sig i Ægteskab taber Ret til at forblive i Gaardens Besiddelse, hvilket ikke kunde siges at være

Tilfældet, saafremt der paalaae Herskabet den Pligt, mod Indfæstnings Erlæggelse, at overdrage Gaarden til den Person, med hvem Enken givtede sig *).

Ligesaalidet findes det, at Citantens Paastand om at have vundet Hævd paa Brugen af den omhandlede Eiendom, kan komme i Betragtning, thi, foruden at de af Citanten for Underretten fremlagte Skrivelser af 27de Novbr. 1811 og 18de Septbr. 1812 udvise, at han i Hævdsperioden har anseet sig uberettiget til at besidde Ejendommen for et længere Tidsrum end medens hans Kone levede, hvorfor der i al Fald nu ikkun kunde være Spørgsmaal om, hvorvidt han, paa Grund af hans 20 aarige Besiddelse, hertil kunde være berettiget, saa maa han derhos, da han har vedgaaet, i Hævdsperioden forskjellige Gange fra det Kongelige Rentekammers Side at have været anmodet om at tage Fæste paa Møllen qvæstionis, saafremt han vilde vedblive sammes Besiddelse, ansees at have været vidende om, at Collegiet ikke samtykkede i, at han vedblev at bruge Ejendommen for hans Kones Levetid; thi at Collegiet derefter har ladet flere Aar hengaae, forinden nærværende Sag blev anlagt, kunde ikke berettige ham til at antage Tilværelsen af et saadant Samtykke, da han, efter hvad der var foregaaet, maatte

*) See fornemmelig Canc. Skr. af 24de Septbr. 1791, der indeholder en Kongl. Resolution, hvorved D. L. 3—13—4 og N. L. 3—13—1 fortolkes som ovenanført.

betragte saadant som en Velvillighed, Collegiet udviiste imod ham, uden derfor herved at ville paadrage sig nogen Pligt, og han maa derhos ogsaa, da han, ifølge hans Vedgaaelse af, at han ikkun, paa Grund af sit Ægteskab med den foregaaende Fæsters Enke, har troet sig berettiget til at tage Møllen i Brug, ansees overbeviist om uretmæssigen hidtil at have været i Besiddelse af den omhandlede Eiendom, og saaledes, ifølge Naturen af Hævd og den i Henseende til samme gjeldende Lovgivning, antages at have været ude af Stand til at vinde Hævd paa samme.

Paa Grund heraf vil Underretsdommen, der har tilpligtet Citanten efter foregaaende Opsigelse at fravige fornævnte Mølle samt at udrede et Sallarium af 10 Rbd. Sølv til Overkrigs Commissair Hass, der, paa Rentekammerets Vegne, efter Ordre har paatalt Sagen for Underretten, være, ifølge Indstævntes Paastand at stadfæste, dog at Citantens befalede Sagfører for Underretten Kammerraad Feilberg tillægges et Sallarium af 8 Rbd. Sølv, der udredes af det Offentlige.

I Sallarium til Kammeradvocaten her for Retten betaler Citanten 10 Rbd. Sølv.

Behandlingen i 1ste Instants har været forsvarlig. Den befalede Sagførelse sammesteds har ikke været forbundet med noget Ophold, som kunde virke Ansvar.

Thi kjendes for Ret: Underretsdommen bør ved Magt at stande; dog saaledes at Citantens befalede Sagfører for Underretten, Kammerraad Feilberg tillægges et Sallarium af 8 Rbd. Sølv, der tilsvares af det Offentlige. I Sallarium til Indstævnte her for Retten betaler Citanten 10 Rbd. Sølv.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 10.

Lovens 6—18—1 ansees ikke anvendelig paa en Guldsmed, der skaffer sit Arbeide stemplet til en Lødighed, som blot en enkelt ved Prøven foreviist Deel af samme har. Ei heller findes §. 11 i Guldsmedlaugets Artikler anvendelig paa dette Forhold, hvorimod den Skyldige belægges med en arbitrair Straf.

I Sagen:

Procurator Ring som Actor,

contra:

Arrestanten Guldsmedemester Christian Flyger Walther i Roeskilde.

(Affagt den 23de Juli 1822).

De Facta, der maa falde Arrestanten Guldsmedemester Christian Flyger Walther i Roeskilde, som under nærværende Sag sigtes for Bedragerie, til Last, ere, at han

til Sognefoged Andreas Pedersen i Gjøderup har forfærdiget et Kruuslaag af Sølv, hvoraf ikkun et Stykke af Kanten, der er forsynet med Prøvestempel, 13½, er fuldlødigt, hvorimod den øvrige Deel ved Undersøgelse er befundet ikke at holde den befalede Prøve, men derimod at være 12lødigt, samt at han ligeledes til Kroemand Hansen i Blæsenborg Kroe af 2 ham leverede Sølvspiseskeer og en Sølv Theskee, om hvilke det dog ikke er oplyst, at flere end den ene Spiseskee havde Prøvestempel, har forfærdiget en Kageskee, der, uagtet den er forsynet med Prøvestempel, dog ikke i det Hele er fuldlødig.

Ved disse Arbeider foregiver Arrestanten at have brugt den Omgang, at indsende et Stykke af det dertil anvendte Sølv til Prøve, hvilket han, efterat det var bleven forsynet med Stempel, derpaa har tillodet den øvrige mindre lødige Deel, ligesom det forøvrigt ved de under Sagen indhentede Oplysninger er godtgjort, at det blandt Guldsmedene er almindelig Brug ikkun at indsende en enkelt Deel af Sølvarbeider, der bestaae af flere sammenloddede Dele, til Prøve.

For dette Forhold er Arrestanten, ved Roeskilde Bytings Dom af 23de Juni d. A., tilfundet efter Lovens 6—18—1 og Guldsmedenes Laugsartikler af 7de Novbr. 1685 §. 11 at miste sin Haand.

Men, ligesom bemeldte §. i Guldsmedenes Laugsartikler, naar den forudsætter, at det forfalskede Arbeide er saaledes gjort, at det, som til Prøve paa

Prøvestenen eller Smeltningen falder, findes godt, og det andet i n d e n f o r falskt, omhandler et andet Factum end det, hvori Arrestanten har gjort sig skyldig, saaledes findes det ei heller, at den Omstændighed, at Arrestanten har søgt at give mindre lødigt Sølv Udseende af at være fuldlødigt, hvilket i og for sig kun viser, at Arrestantens Forhold henhører under Begrebet om Falsk, saaledes som Underdommeren har antaget, ligefrem kan medføre, at han skulde ansees efter 6—18—1, hvilket derimod først da kunde antages, naar Arrestantens Forhold enten henhørte under dette Lovsteds udtrykkelige Ord, eller i al Fald i Henseende til dets Strafbarhed maatte staae ved Siden af de deri ommeldte Handlinger. Dette skjønnes imidlertid ikke at være Tilfældet. Vel omtaler Artiklen blandt andet det Factum, at handle med falsk Sølv eller Guld, men, ligesom det Arbeide, Arrestanten har leveret, der, skjøndt det ei har den fulde Lødighed, dog, efter hvad der under Sagen er oplyst, endog maa antages at være af bedre Gehalt end det Sølv, der i Almindelighed forarbeides i Provindserne, hvor Forbudet i Guldsmedenes Laugsartikler §. 6 cfr. Cancellieskrivelse af 16de Juni 1792 mod at forarbeide andet end 13½lødigt Sølv, jævnligen tilsidesættes, ei kan henføres under Benævnelsen "falsk Sølv", saaledes viser og Slutningen af 6—18—3, at den foregaaende første Artikel ikkun har det Tilfælde for Øie, hvor Metal, der ingen

indvortes Værdie har, gives Udseende af, at være og forhandles som Sølv.

Men, skjøndt Arrestanten saaledes ikke findes at kunne ansees efter Lovens 6—18—1, saa er det dog, paa den anden Side, klart, at hans Brøde ingenlunde kan afsones med den i fornævnte Laugsartiklers 6te §. fastsatte Mulct, efterdi hans Forhold med at lade Arbeidet forsyne med Prøvestempel, om han end ikke kan antages umiddelbar at have forurettet dem, af hvem det var bestilt, ved at lade sig det betale som om det var fuldlødigt, dog lettelig kunde medføre Tab for tredie Mand, der, af Ukyndighed om den med Stemplets Paasættelse brugelige Omgang, kunde forledes til at troe, at han derved var fuldkommen sikkret for, at Arbeidet i det Hele havde den fulde Lødighed. Arrestanten, der er over Lavalder, vil derfor være at ansee med en arbitrair Straf, der, efter Omstændighederne, fastsættes til Fængsel paa Vand og Brød i 3 Gange 5 Dage, hvorhos han vil være pligtig at udrede Actionens Omkostninger, hvorunder dog det ved Underretsdommen Actor Procurator Tofte tillagte Sallair nedsættes til 5 Rbdlr. Sølv, og det Defensor Prøveprocurator Houg tilkjendte Sallair til 4 Rbdlr. Sølv. I Henseende til Erstatningen bliver under nærværende Sag intet at paakjende, hvorhos det anmærkes, at det omhandlede ufuldlødige Sølvarbeide af Underdommeren er anholdt. Under Sagens Behandling i første Instants har intet ulovligt Ophold

fundet Sted. Den befalede Sagførelse for begge Retter har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Guldsmedemester Christian Flyger Walther af Roeskilde bør hensættes i Fængsel paa Vand og Brød i 3 Gange 5 Dage, samt udrede alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger, hvorunder de ved Underretsdommen tilkjendte Sallarier nedsættes for Actor Procurator Tofte til 5 Rbdlr. Sølv og for Defensor Prøveprocurator Houg til 4 Rbdlr. Sølv.

At efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 11.

En af en mindreaarig Militær uden sin Chefs Samtykke imod Frd. 13de April 1754 contraheret Gjeld bliver ikke gyldig derved, at den er stiftet med en af Øvrigheden beskikket Curators Samtykke. — Uvidenhed om Personens militære Stilling kan ei heller komme Creditor tilgode. — Spørgsmaal om det ugyldig kjendte Gjeldsbrevs Extradition til Udstæderen.

I Sagen:

Grosserer Mads Fonnesbeck junior,

contra:

Niels Hansen Søndersøe med Værge Lands-Over samt Hof- og Stadsrets Procurator Hansen.

(Afsagt den 29de Juli 1822).

Citanten Grosserer Mads Fonnesbeck junior søger under nærværende Indstævnte Niels Hansen Søndersøe med Værge Lands-Over samt Hof- og Stadsrets Procurator Hansen til at indfrie en af Indstævnte under 28de Marts 1818 med hans dahavende Værge Krigsraad Niels Anthon Top til Citanten for den Sum 2000 Rbd. N. V. udstædt Obligation, hvorfor der er givet Sikkerhed i et Indstævnte heri Staden tilhørende Huus næstefter 600 Rbd. Sølv og 1500 Rbd. N. V., der indestode i samme paa 1ste og 2den Prioritet. Indstævnte har, efter anlagt Contra-Søgsmaal, paastaaet den paastævnte Obligation kjendt ugyldig samt sig extraderet til Udslettelse af Pantebogen og Citanten derhos tilpligtet at tilsvare ham den Sum, hvortil det for Obligationen stillede Pant ved den over samme afholdte Auction er udbragt højere end Beløbet af de paa samme med 1ste og 2den Prioritet hæftende Summer.

Til Styrke for denne Paastand har Contracitanten anført, deels at han, der, efter hvad han har oplyst den Gang han udstædte Obligationen, ligesom nu, var Underofficeer ved det Kongelige Artilleriecorps, ikke har havt sin Compagniechefs Samtykke til at contrahere Gjelden, deels at Bestemmelserne i Frd. 26de Octbr. 1804 ikke aldeles nøiagtigen skulde være fulgte ved den paastævnte Obligations Udstædelse.

Vel har nu Citanten betræffende den første Indsigelse erindret, at Frd. 13de April 1754, forsaavidt samme forbyder at creditere Penge eller Vahre til nogen Underofficeer eller Gemeen uden vedkommende Compagniechefs skrivtlige Consens, maatte være uanvendelig in casu, deels paa Grund af at Indstævnte har havt den ham af Øvrigheden beskikkede Curators Samtykke til at contrahere Gjelden, deels at han maa ansees at have været uvidende om Indstævntes militaire Stilling da Laanet skeete. Det findes imidlertid ikke at Citantens Formening i denne Henseende kan gives Biefald. Hvad den første Omstændighed nemlig betræffer, da kan samme ikke bevirke, at Contracitanten, med Hensyn til den omhandlede Gjeld, skulde betragtes som habilis contrahendi, efterdi selv den Gjeld, som fuldmyndige Personer contrahere, ifølge den citerede Lovgivnings Forskrivt er ugyldig, naar de befinde sig i den i samme nævnte Stilling, og ikke have forsynet sig med deres Compagniechefs Samtykke til at indgaae Gjelden, og den Omstændighed, at Contracitanten i den omhandlede Henseende har handlet i Forening med Curator, ene kan bevirke, at han, forsaavidt Lovgivningens Forskrivter herved ere iagttagne med Hensyn til bemeldte Handling, betragtes som enhver anden i Almindelighed myndig Person, men ikke kan hæve den Umyndigheds Tilstand, hvori Contracitanten, ifølge specielle Lovbud, befandt sig.

Med Hensyn dernæst til den af Citanten paabe-

raabte Uvidenhed om Contracitantens Stilling, da Gjelden blev stiftet, da, foruden at Citanten ikke har modsagt at have havt Leilighed til at erfare samme af den Contracitantens daværende Værge meddeelte Værgemaals Constitution, der, ifølge den af Contracitanten under 18de Febr. sidstleden fremlagte Attest fra Kjøbenhavns Raadstues 1ste Secretariats Contoir af 16de næstforhen, har indeholdt Oplysning om Citantens militaire Stilling, og Citantens Foregivende om forgjeves at have gjort sig Umage for at erholde Efterretning om samme følgeligen ikke kan komme i Betragtning, saa er det derhos, saavel ifølge Sagens Natur som Bestemmelsen i Frd. 14de Decbr. 1804 §. 4, klart, at det maatte paaligge Citanten, som Creditor, at forskaffe sig Visshed om, at Contracitanten var i saadan Stilling, at han eene behøvede sin af Øvrigheden beskikkede Curators Samtykke, for med Gyldighed at kunne stifte et Laan, samt at Creditors Uvidenhed om Debitors Stilling ikke kan gjøre en imod Forbudet i Frd. 13de April 1754 oprettet Contract tvertimod Forordningens Bestemmelse forbindende for Debitor.

Naar dette antages, vil følgeligen ikke heller den Omstændighed, at Contracitanten i den af Notarius publicus Obligationen i Overeensstemmelse med Frd. 26de Octbr. 1804 meddeelte Paategning er benævnet som Vertshuusholder, hvilken Stilling Contracitanten ved den af ham under 4de Febr. sidstleden fremlagte af Contoirchefen for Kjøbenhavns Raadstues 2det Secre-

tariat udstædte Attest maa antages at have godtgjort at være ham fremmed, kunde tillægges nogen Indflydelse, paa Contracitantens Forpligtelse i den omhandlede Henseende, da der ikke under nærværende Sag, der fra Citantens Side eene er anlagt til Indfrielse af den paastævnte Obligation, kan opstaae Spørgsmaal om, hvorvidt Contracitanten, saafremt han i den Hensigt at forlede Citanten til at give sig Credit, maatte befindes at have brugt et urigtigt Foregivende om sin Stand, kunde være pligtig til at give Citanten Erstatning for den Skade, som denne maatte antages herved at være paaført. Efter hvad der saaledes er anført, og da Frd. af 13de April 1754, ved at erklære den Gjeld, der indgaaes imod sammes Forskrivt, for ugyldig, maa ansees at have hjemlet vedkommende Debitor Fritagelse for at tilsvare samme, uden at der hertil udfordres nogen desangaaende udtrykkeligen nedlagt Paastand fra vedkommende Compagniechefs Side, der ikke af Citanten er inddraget under Sagen i Overeensstemmelse med bemeldte Anordning sammenholdt med Pl. 10de Juni 1778 §. 2 samt Pl. 18de Mai 1785, for Citantens Tiltale under nærværende Sag blive at frifinde; ligesom den paastævnte Obligation ogsaa, ifølge Contracitantens Paastand, bliver at kjende ugyldig, og det er følgeligen ufornødent at undersøge, hvorvidt der ved den omhandlede Obligations Udstædelse maatte være handlet imod Bestemmelserne i Frd. 26de Octbr. 1804.

Forsaavidt Contracitanten forøvrigt har nedlagt Paastand om at erholde Obligationen extraderet i quitteret Stand, saa at den af Pantebogen kan udslettes, findes det imidlertid ikke, at der er Anledning til at tage samme til Følge, da Contracitanten, naar bemeldte Obligation ved Dom kjendes ugyldig, er sikkret for videre Krav efter samme *), hvorimod det nærmest maa antages at interessere Citanten, der, ifølge hvad der er oplyst, er bleven Eier af det pantsatte Sted, at forblive i Besiddelse af Obligttionen for at erholde samme af Pantebogen udslettet.

Med Hensyn dernæst til den Deel af Contra-Søgsmaalet, hvorunder Contracitanten hos Hovedcitanten fordrer sig tillagt den Sum, hvortil den ved den paastævnte Obligation pantsatte Eiendom ved den over samme afholdte Auction maatte være udbragt mere end de paa samme forud hæftende Prioriteter udgjøre, da maa det i denne Henseende bemærkes, at det mellem Parterne er in confesso, at den Sum, Citanten, som Kjøber af Ejendommen, har at erlægge for

*) Det kan dog vel i Almindelighed antages, at et ugyldigt Gjeldsbrev bør tilbagegives Udstæderen, deels fordi Ihændehaveren ei kan have nogen Ret til at beholde et saadant Document, hvoraf ingen lovlig Benyttelse kan haves, (condictio sine causa), deels fordi Udstæderen, ved Documentets Misbrug (der forresten især kunde være skadelig for tredie Mand), i al Fald udsættes for Tidsspilde og mange Slags Ubehageligheder.

samme, beløber sig til 2000 Rbd. S., ligesom og at Summen af hine Prioriteter, paa hvilke Citanten har benægtet, at der har fundet noget Afdrag Sted, med paaløbne Renter udgjøre 1800 Rbd. Sølv, hvilket og bestyrkes ved Indholdet af den paastævnte Obligation. Af den af Contracitanten fremlagte Udskrivt af den afholdte Auctionsforretning erfares det endvidere at have været et Vilkaar for Salget, at Kjøberen, foruden Kjøbesummen, hvoraf Overformynderiets første Prioritet paa 600 Rbd. Sølv med Renter skulde indeholdes af Kjøberen, og Resten i 11te Juni Termin 1821 tilsvares Auctions Reqvirenten, der, som 2den Panthaver, havde ladet sig Ejendommen efter foregaaende Forliig udlægge, skulde erlægge alle forfaldne Skatter og Afgivter af Ejendommen samt alle af Executionen og Auctionen flydende Omkostninger.

Vel har nu Citanten, i Indlæg af 22de April sidstleden, anført at have betalt hele Kjøbesummen til Reqvirenten af Auctionen; men saadant kan imidlertid imod Contracitantens Benægtelse ikke antages, da Citanten, der, ifølge den af Contracitanten udstædte Obligation, ansaae sig panteberettiget i Ejendommen næstefter Auctionsreqvirenten, i saadan Egenskab ikke kunde antages forpligtet til denne at udrede den Deel af Kjøbesummen, der maatte ansees at falde paa hans egen Prioritet og følgeligen skulde oppebæres af ham selv. Ogsaa maa Citanten antages i forbemeldte Indlæg selv at have erkjendt, at Auctionsre-

Citanten ikke havde erholdt en større Deel af Kjøbesummen end der, ifølge hans Panteret, tilkom ham, i det han har anført, at de 200 Rbd. rede Sølv, hvormed Kjøbesummen oversteeg Prioriteterne, ere medgaaede til Omkostninger og Afgivter, hvilke det, ifølge Auctionsconditionerne, paalaae Kjøberen at tilsvare.

Det skjønnes derfor ikke rettere end at Citanten, der, ifølge bemeldte Conditioners Indhold, var uberettiget til i Kjøbesummen at afdrage Beløbet af Afgivterne, der hæftede paa Stedet samt Omkostningerne ved sammes Salg m. v. samt ifølge det Foregaaende ikke kan antages som Panthaver at tilkomme nogen Deel af Kjøbesummen, maa være forpligtet til Contracitanten, hvis Mindreaarighed, ifølge den af ham under Sagen fremlagte Døbeattest, nu er ophørt, at tilsvare 250 Rbd. Sedler, hvortil den resterende Deel af Kjøbesummen, ifølge den ved Contraklagens Indgivelse gjeldende Qvartals Cours, beløber sig, dog at det overlades Citanten, i Overeensstemmelse med det Kongelige aabne Brev af 6te April 1818 samt flere Anordninger at afgjøre Gjeldens Beløb i Sølv; hvorhos Citanten bliver pligtig at udrede Renter 4 pC. af det saaledes tilsvarende Beløb fra Indleverings Datum 30te April 1821 af Contraklagen til Forligelses Commissionen indtil Betaling skeer; men forøvrigt for Contracitantens Tiltale i denne Sag vil være at frifinde.

Hoved-Sagsmaalets Omkostninger vil Citanten

derhos være pligtig til at betale Contracitanten med 16 Rbd. Sølv, hvoraf dennes befalede Sagfører Procurator Hansen tillægges i Sallarium 10 Rbd. Sølv og hvormed forøvrigt bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Contracitanten til Hovedsagens Udførelse forundte beneficium paupertatis.

Contrasøgsmaalets Omkostninger blive derimod efter Omstændighederne mellem Parterne at ophæve.

Endelig forbeholdes det Offentliges Ret imod Contracitanten Niels Hansen Søndersøe med Hensyn til den paastævnte af ham imod Forskriverne i Frd. 13de April 1754 udstædte Obligation. Den befalede Sagførelse findes med Hensyn til den af Procurator Hansen under 1ste April sidstleden fremlagte Tilstaaelse fra Contracitanten af 9de Decbr. næstforhen ikke at have været forbundet med noget Ophold som bør paadrage Ansvar.

Thi kjendes for Ret: Contracitanten Niels Hansen Søndersøe bør for Citanten Grosserer Mads Fonnesbecks juniors Tiltale i denne Sag fri at være og bør den paastævnte af Contracitanten med Værge under 28de Marts 1818 til Citanten udstædte Panteobligation være ugyldig.

Derimod bør Hovedcitanten til Contracitanten betale 200 Rbd. rede S. eller 250 Rbd. Sedler med Renter 4 pC. heraf fra den 30te April 1821 indtil Betaling skeer; saa betaler han og til denne Hovedsøgsmaalets Omkostninger med 16 Rbd. Sølv, hvoraf

Contracitantens befalede Sagfører Procurator Hansen tillægges 10 Rbd. Sølv og hvormed forøvrigt bliver at forholde overeensstemmende med det Contracitanten under Hovedsøgsmaalet meddeelte beneficium paupertatis.

Forøvrigt bør Citanten for Contracitantens Tiltale i denne Sag fri at være og Contrasøgsmaalets Omkostninger mellem Parterne være ophævede.

Endeligen forbeholdes det Offentliges Ret med Contracitanten med Hensyn til den paastævnte af ham imod Forskriverne i Frd. 13de April 1754 udstædte Obligation.

Det Idømte at udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 12.

Vilkaarlig Straf for en Politiebetjent, der i at bruge Magt imod Uordener og Voldsomheder af en forsamlet Mængde, var gaaet for vidt, i Særdeleshed ved paa nye at forfølge en Person, som han engang havde kastet til Jorden, og bibringe denne voldsomme Slag med et farligt Redskab, uagtet Personen, efterat han, ved Andres Hjelp, havde reist sig, ingen nye Vold havde udøvet *).

*) Cfr. Lovens 6—12—6.

I Sagen:

Procurator Guldberg, Actor,

contra:

Ole Michael Mønster.

(Afsagt den 30te Juli 1822).

Tiltalte Ole Michael Mønster actioneres under nærværende i første Instants ved Amager Birks Extraret behandlede og paakjendte Sag for ved formeentlig voldsomt Overfald paa Overconstabel Mons Hansen Holm at have misbrugt sin Stilling som Politiebetjent ved Birkets Jurisdiction.

Det maa i denne Henseende ansees oplyst, in specie ved Tiltaltes Moders og Hustrues samt Underofficier Pollacks og Huusmand Jens Jensens Forklaringer, i Forbindelse med Indholdet af Tiltaltes og Politiebetjent Linds under Sagen afgivne Rapporter og Udsagn, at Tiltalte, der, tilligemed nysnævnte Betjent, paa Politiets Vegne, skulde overholde Orden ved en Lystighed, der sidste Fastelavns Mandag fandt Sted udenfor Stjernekroen paa Amager, er, da han bestræbte sig for at holde Tilskuerne tilbage fra det Sted, hvor der af nogle Ridende blev slaget til Tonden, af flere af de Tilstedeværende bleven overfaldet med Hug og Slag, samt nedkastet i en Grøft og traadt paa; ved hvilken Leilighed det maa ansees tilfulde oplyst, at Tiltalte, for at sætte sig til Modværge

mod Angrebet, havde, efterat have mistet sin Stok, grebet en Høetyv, der blev afbenyttet til at styre Tønden, med Skaftet af samme har uddeelt forskjellige Slag, og derved bibragt Overconstabel Holm tvende Saar i Hovedet, der foraarsagede, at han i en bevidstløs Tilstand maatte kjøres herind til Staden, men som dog, ifølge de Oplysninger Sagen indeholder, have været uden videre Følge for ham.

Skjøndt nu den Behandling, Tiltalte, ved ovennævnte Leilighed, har været udsat for, ifølge det foranførte, samt de flere herhen hørende Oplysninger, Sagen indeholder, maae ansees at have været af den Beskaffenhed, at han maatte ansees berettiget til at sætte sig til Modværge med de Vaaben, som først forekom ham, ligesom der og, in specie ved Indholdet af Politiebetjent Linds Forklaring, er tilveiebragt Formodning for, at den ovennævnte Saarede har været een af dem, som ved bemeldte Leilighed have øvet Haandgjerning imod Tiltalte, kan Sidstnævnte dog, selv naar dette forudsættes, ikke undgaae at betragtes som den, der ved sit ovenfor nævnte mod Holm udviiste Forhold, har gjort sig skyldig i en lovstridig Adfærd.

Det er nemlig, af flere Vidner, under Sagen forklaret, at Tiltalte, efterat han havde grebet forommeldte Høetyv og med samme slaaet blandt Mængden og derved tilføiet Holm eet Slag, der havde til Følge, at han, ifølge hans Forklaring, i en bevidstløs Tilstand styrtede til Jorden ned i en ved Veien, hvorpaa

Tiltalte, tilligemed den forsamlede Mængde, befandt sig, værende Grøft, har, da Holm, ved Hjelp af Andre, havde reist sig af Grøften og begivet sig paa den modsatte Side af samme ned paa Marken, forfulgt ham der, og med Skaftet af Høetyven bibragt ham et Slag, der bevirkede, at han aldeles bevidstløs maatte føres fra Stedet.

Om det nu end, i Betragtning af den Tilstand, hvori Tiltalte, under Overfaldet, befandt sig, samt, med Hensyn til den i Lovgivningen indeholdte Advarsel for Uvedkommende, til ei at opholde sig paa Steder, hvor urolige Optrin forefalde, ikke kunde lægges Tiltalte til Last, at han, ved at forsvare sig mod Mængden, feilagtigen var kommen til at bibringe en Person, der ingen Deel havde taget i det mod ham udøvede Overfald, et Slag, saa maa Tiltalte dog, ved, som foranført, at have anfaldet Holm, paa en Tid, da denne, om han endog tidligere havde angrebet Tiltalte, dog var bleven sat ud af Stand til at skade ham, ansees at have overskredet Grændsen for den ham tilkommende Forsvarsret.

Vel har Tiltalte anført, at han, paa den Tid det omhandlede passerede, skulde have befundet sig i en saadan Tilstand, at han ikke var istand til at reflectere over det Ulovlige i sit Forhold, men saadant kan imidlertid, i Særdeleshed som stridende mod Tiltaltes øvrige ved den omhandlede Leilighed brugte, under Sagen oplyste Forhold, ikke antages, og han kan følgeligen

ikke undgaae, for sit foranførte Forhold, at vorde belagt med Straf, hvilken imidlertid, med Hensyn til samtlige Sagens Omstændigheder, og in specie den oprørte Sindstilstand, hvori Tiltalte, da Handlingen foregik, dog maa antages at have befunden sig, passende, saaledes som i Underretsdommen er antaget, formenes at kunne bestemmes til 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød, hvorhos Tiltalte, i Overeensstemmelse med Dommens Indhold, vil være at tilpligte at udrede alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger, samt derunder det hans befalede Defensor for Underretten tilkjendte Sallarium.

Behandlingen i første Instants og Sagførelsen for begge Retter har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Birketingsdommen bør ved Magt at stande.

No. 13.

Det kunde ikke efter den for Pl. 19de Juni 1822 gjeldende Lovgivning ansees som en overalt gjeldende Regel, at Vurderingssummen paa en pantsat Eiendom skulde udbringes, for at første Prioritetshaver, imod seenere Prioritetshavers Protest, kan paastaae Tilslag paa det ham udlagte Pant *).

*) Efr. herved Collegial-Tidende for 1822, No. 28 Side 341-353.

J. Sagen:

Silke- og Klædekræmmer J. T. Melbye,

contra:

Capitain Brockdorff.

(Afsagt den 5te Aug. 1822).

Citanten Silke- og Klædekræmmer J. T. Melbye fører under nærværende Sag, som anden Prioritetshaver i Gaarden Nyegaard ved Lyngbye, Anke over, at Indstævnte Capitain Brockdorff, der var første Prioritetshaver i bemeldte Ejendom, og i denne Egenskab havde, efter forud foretaget Execution i den, stillet Eiendommen til Auction, er ved den 3die over Gaarden afholdte Auction, givet Hammerslag paa det af ham gjorte Bud af 600 Rbd. rede Sølv, uagtet Citanten havde nedlagt Protest imod, at Hammerslag maatte gives, naar ikke den fulde Vurderingssum 1600 Rbd. Sølv kunde erholdes for Eiendommen.

Hvad nu først angaaer den af Citanten paaberaabte Bestemmelse i Frd. af 19de Decbr. 1693, da indeholder denne ikke nogen almindelig Forskrift om, at en, som Tilfældet er, i nærværende Sag, ved Execution udlagt Ejendom ikke, naar den derefter stilles til Auction, maa bortsælges for et ringere Beløb, end Vurderingssummen udgjør, og om det end heri Staden og paa nogle andre Steder har været Praxis, at berørte Bestemmelse, der blot handler om Salg af

Umyndiges Gods, blev anseet som en almindelig Forskrivt, kunde saadant dog i nærværende Tilfælde saameget mindre gjøre noget til Sagen, siden det ikke er oplyst, at en slig Praxis har fundet Sted i den Jurisdiction, hvor Ejendommen var beliggende. Det kan ogsaa bemærkes, at Ejendammen, efter hvad Citanten selv indrømmer, allerede forud, efter Foranstaltning af ham, havde været stillet til Auction 4 Gange efter hinanden, uden at, efter hvad Indstævnte uimodsagt har avanceret, ved nogen af disse Auctioner, et saa stort Beløb, som det Indstævnte har staaende paa første Prioritet, et budt for den; hvorfor der saameget mindre var Anledning til, paa Indstævntes Bekostning (thi Citanten tilbød ikke at betale Omkostningerne paa en fornyet Auction) at stille den, efter at nu igjen 3 Auctioner vare forsøgte, til en fjerde.

Den Forandring, Indstævnte, ved tredie Auction, tilbød at gjøre i Auctionsconditionerne, nemlig at forlænge Betalingsterminerne, for om muligt, derved at opmuntre flere til at byde paa Ejendommen, kunde heller ikke gjøre det til Pligt for ham at lade en fjerde Auction forsøge; thi vare Conditionerne, som de fra først af vare indrettede, lovlige, hvilket Citanten ikke har modsagt, saa kunde den Omstændighed, at Indstævnte frivillig renuncerer paa endeel af sin Ret, ikke paaligge ham nogen yderligere Forpligtelse end den Renunciationen selv indeholdt.

Citanten paaberaaber sig endvidere, at der ikke

i Auctionsbekjendtgjørelsen har været indført, at Eiendommen ved den tredie Auction absolut og uden flere Auctioners Holdelse skulde bortsælges. Men denne hans Erindring kan ikke komme i Betragtning, da det maa ansees tilstrækkeligt, at der i Bekjendtgjørelsen stod, at det var tredie og sidste Auction.

Vel har Citanten fremlagt en Attest fra Auctionsdirecteuren heri Staden om, at den førstnævnte Bekjendtgjørelsesmaade heri Staden finder Sted, naar en fast Ejendom virkelig agtes ved den Auction, som Bekjendtgjørelsen angaaer, bortsolgt; men foruden at dette kun er en Vedtægt, gaaer Attesten ogsaa blot ud paa hvad der heri Staden er almindeligt, hvorimod det ikke er oplyst, at nogen saadan fast Regel ogsaa alle andre Steder i Riget følges.

Citantens Anke over, at Indstævnte, uagtet hans Protest, ved den tredie Auction, er givet Hammerslag, maa derfor ansees ugrundet, og altsaa bortfalder tillige den sidste Deel af hans alternative Paastand, som gik ud paa den Erstatning, han meente at kunne fordre hos Indstævnte; hvorimod den paaankede Auctionsforretning, efter denne sidstes Paastand, vil blive at stadfæste.

Processens Omkostninger bliver Citanten at tilpligte at betale Indstævnte med 20 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Auctionsforretning bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger betaler Citanten Silke,

og Klædekræmmer J. T. Melbye til Indstævnte Capitain Brockdorff med 20 Rbd. Sølv, som udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 14.

Det i Oktroi 21de Marts 1792 §. 9 det asiatiske Compagnie forundte Beneficium *) at kunne forhandle en Ladning ved Auction for et bestemt Honorarium kan kun anvendes paa det første og oprindelige Salg af Ladningen og altsaa ikke fritage Compagniet for at betale Auctionssallarium, naar enkelte Dele af Ladningen, efter engang at være solgte paa Auction, atter bortsælges paa første Kjøbers Regning, som ei har modtaget og betalt dem. — Spørgsmaal, om en Auction er at ansee som frivillig eller nødvendig med Hensyn til Anvendelsen af Sportel-Reglem. 22de Marts 1814 §§. 99 eller 104.

I Sagen:

Auctionsdirecteuren her af Staden Overkrigs-Commissair Fick,

*) Et lige Beneficium er og tilstaaet private Entrepreneurer for ostindiske Expeditioner. See Frd. af 16de Juni 1797 §. 20, cfr. Sportel-Reglementets §. 108.

contra:

Directionen for det Kongelige octroierede asiatiske Compagnie.

(Afsagt den 5te Aug. 1822).

Under nærværende Sag søger Citanten Auctionsdirecteuren her af Staden Overkrigs-Commissair Fick, de Indstævnte Directionen for det Kongelige octroierede asiatiske Compagnie til at betale sig et Beløb af 566 Rbd. 87½ ß. rede Sølv, som han ifølge den under Sagen fremlagte Auctions-Regning hos dem formeentligen erholder tilgode.

Hvad nu først angaaer de Indstævntes principale Paastand om aldeles Frifindelse for at betale det debiterede Beløb, som formeentlig hjemlet i den samme under 21de Marts 1792 givne Octroi dens 9de og 12te §§., da kan denne ikke være at give Medhold.

De Compagniet i forbemeldte §§. forundte beneficia kunne nemlig med Hensyn paa de Grunde, der maae antages at have fremkaldt disse Bestemmelser, og efter Reglerne for Privilegiers Fortolkning, naar der opstaaer Spørgsmaal om hvor stort et Omfang disse bør tillægges, ikkun antages at sigte til de Tilfælde, hvor Compagniet, som første Eier, sælger Varene ved Auction, uden at disse tilforn for Compagniets Regning have været bortsolgte, hvilket ogsaa bestyrkes ved Bestemmelserne i Sportel-Reglem. 22de Marts 1814 §. 108, der indeholde, at de ovennævnte beneficia ikke

finde Anvendelse i de Tilfælde, hvor noget af den Ladning, der sælges, først har været afhændet til andre.

Dette finder nu Sted in casu, da de paa Regningen anførte Gebyhrer debiteres for en Auction, der af Compagniet er foranstaltet afholdt over tidligere ved Auction bortsolgte men ei af Kjøberne modtagne Varer, som desaarsag for deres Regning bleve bortsolgte. Derimod skjønnes det ikke rettere, end at de under Sagen omhandlede Gebyhrer maa blive at beregne efter den 104de §. i Sportel-Reglementet, istedetfor som skeet er, efter den 99de §., efterdi det, ifølge det uimodsagte Indhold af Auctions-Conditionerne, maa antages ikke ved disse at være gjort Compagniet til Pligt, at stille de af de første Kjøbere uindfriede Varer til nye Auction, men det derimod var Compagniet overladt, naar og paa hvilken Maade det maatte finde for godt, at søge dets skadesløse Betaling; og som Følge heraf den foranstaltede Auction, der, forsaavidt Spørgsmaalet er, om samme skal ansees for frivillig eller nødvendig, bør bedømmes i Hensyn til Compagniet som Reqvirent og egentlig Sælger, ikke kan betragtes anderledes end som frivillig.

I Forhold til det saaledes beregnede Auctions-Sallarium ville derhos de Indstævnte have at tilsvare 20 pC. Forhøielse, samt Fattigespenge, foruden ligeledes at tilsvare de øvrige paa Regningen anførte Poster til Beløb 3 Rbdlr. 2 Mk. 15 ß. rede Sølv alt med

Renter 4 pC. fra Stævningens Datum indtil Betaling skeer.

Processens Omkostninger blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: De Indstævnte Directionen for det Kongelige octroierede asiatiske Compagnie, bør til Citanten Auctions-Directeuren her af Staden Overkrigs-Commissair Fick betale det under Sagen omhandlede Auctions-Sallarium beregnet efter Bestemmelserne i Sportel Reglementet af 22de Marts 1814 §. 104 samt 20 pC. Forhøielse og Fattigespenge i Forhold dertil foruden de i Regningen anførte 3 Rbd. 2 Mk. 15 ß. rede Sølv, alt med Renter 4 pC. fra Stævningens Datum den 10de Novbr. f. A. indtil Betaling skeer, men iøvrigt for Citantens Tiltale i denne Sag frie at være.

Processens Omkostninger ophæves.

At efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 15.

En Executions-Forretning kjendt uefterrettelig, fordi det Forlig, hvorpaa samme var grundet, var afsluttet af en Sagfører, som Forligelses-Commissionen uden for de Tilfælde, hvori Undtagelse fra den alminde-

lige Regel i Frd. 10de Juli 1795 §. 38 finder Sted, havde antaget til Møde *).

I Sagen:

Gaardmand Lars Jørgensen af Polleholmgaard paa Langeland,

contra:

Enken Margrethe Rasmusdatter af Hindeballe.

(Afsagt den 12te Aug. 1822).

Under nærværende Sag paaanker Citanten Lars Jørgensen af Polleholmgaard paa Langeland en af Justits-

*) De fleste af de Grunde, som Indstævnte havde benyttet for at holde det omtvistede Forlig og den derpaa byggede Executionsforretning ved Kraft, ere vistnok aldeles tilstrækkelig gjendrevne i Lands-Over-Rettens Dom. Imidlertid turde det dog være Spørgsmaal, om den Overtrædelse af Frd. 10de Juli 1795 §. 38, som var begaaet, efter Forordningens Aand, virkelig burde gjøre Forliget ugyldigt. Det er vist, at fornævnte Lovsteds Ord ikke dertil give noget Vink. Det maatte altsaa være, fordi saadan Ugyldighed var en naturlig Følge af hiint Lovsteds Tilsidesættelse. Men det er neppe afgjort, at en Handling, fordi Loven, ved samme er tilsidesat, derfor absolut og i alle Henseender er ugyldig. (See min Haandbog 1 Bind, S. 272-276); og det omhandlede Lovbud synes tilstrækkelig garanteret derved, at Mø-

raad og Herredsfoged Herholdt qua Foged paa Reqvisition af Indstævnte Enken Margrethe Rasmusdatter af Hindeballe under 28de Decbr. f. A. hos Citanten effectueret Executionsforretning, hvorved Indstævnte, paa Grund af et mellem Parterne inden Langelands Herreds Forligelses-Commission den 10de Juli f. A. indgaaet Forlig, ved hvilket Citanten havde

det, saafremt Forlig ei var blevet indgaaet, var blevet anseet som intet Møde og altsaa Sagen behandlet som Lovgivningen foreskriver for Tilfælde af Udeblivelse fra Forligelses-Commissionen. Hvor Forlig virkelig opnaaes, har Lovgivningens Hensigt i det mindste intet Afbræk lidt derved, at en Person, der præsumeres ei at være tilbøielig til Forlig, har givet Møde. Fra den Overlegenhed, som en Part fik ved at lade en Sagfører møde for sig, kan Lovbestemmelsen ikke hidledes; thi, ligesom Forligelses-Commissionens Styrelse af Mæglingen, efter hele Indretningens Natur, maa antages at beskjærme den mindre oplyste Part imod at forraskes af sin klogere Modpart, saaledes bliver Stillingen heller ikke en anden end den vilde være, hvis Sagføreren selv var Part, eller var i noget af de Tilfælde, hvori han kan antages til Møde for Anden. Endnu kan herved bemærkes Cancelliets Promemoria af 23de Juni 1798, hvorefter en Skrivelse, som indeholder de Vilkaar, hvorunder vedkommende Part vil indgaae Forlig, kan antages, naar Forlig derved kan opnaaes, uagtet det ellers ikke kan træde i Stedet for lovligt Møde at sende en saadan Skrivelse.

forpligtet sig til, ifølge Kjøbe-Contract af 20de Marts 1820 betreffende Polleholmgaard, at betale Indstævnte 2000 Rbd. Sedler med lovlige Renter deraf for eet Aar, nemlig fra 11te Decbr. 1820 til 11te Decbr. 1821, er givet Udlæg for 2080 Rbd. i Sedler i den Ret og Rettighed, som Cita[illegible], ifølge bemeldte Kjøbe-Contract, har til at blive Ejer af Polleholmgaard med Underliggende, som og en under bemeldte Executionsforretning afsagt Kjendelse, hvorved er eragtet, at den reqvirerede Udlægsforretning burde nyde sin Fremme.

Denne Udlægsforretning har Citanten principaliter paastaaet kjendt uefterrettelig at være eller ophævet, hvorhos han subsidialiter har paastaaet, at bemeldte Forretning, forsaavidt den er fremmet for en større Sum end 182 Rbd. 2 Mk. 3 ß. Sølv, bør være ophævet.

Indstævnte har derimod, med Hensyn til at Citanten under 8de Jan. d. A. har afbetalt 1450 Rbd. i Sedler paa den Sum, hvorfor Udlægget er gjort, paastaaet, at den paaankede Executionsforretning stadfæstes, forsaavidt de endnu skyldige 930 Rbd. i Sedler betreffer, men at iøvrigt enten Sagen afvises eller Indstævnte frifindes for Citantens Tiltale.

Endelig have begge Parter hver for sig nedlagt Paastand om at tilkjendes Processens Omkostninger.

Parternes Mellemværende hidrører fra en mellem Rasmus Boesgaard Hansen, som Sælger, og Citan-

ten som Kjøber, under 20de Marts 1820 om Polleholm indgaaet Kjøbecontract, i hvis 4de Post var fastsat, at Kjøbesummen 5565 Rbd. 21 ß. Sølv skulde betales efter den da gjeldende Qvartalscours, uden Hensyn til hvad Coursen paa Betalingstiden maatte være, me[illegible]000 Rbd. i Sedler i 3 paa hinanden følgende Terminer nemlig 2000 Rbd. til 11te Juni og 3000 Rbd. med Renter deraf for et halvt Aar til 11te Decbr. Termin s. A. og Resten af Kjøbesummen 3000 Rbd. til 11te Juni 1821 tilligemed lovlige Renter fra 11te Juni 1820; hvorhos det var bestemt, at 2000 Rbd. af det sidste Afdrag, tilligemed Renterne, skulde erlægges til Sælgerens Moder Indstævnte Margrethe Rasmusdatter, hvilke hun havde betinget sig som Erstatning for hendes Ret til Aftægt efter Skjøde af 28de Juni 1814; hvorpaa hun havde renunceret. Da Citanten, der under 15de Juni og 27de Decbr. 1820 havde afdraget 5,300 Rbd. i Sedler paa Kjøbesummen, ei til 11te Juni Termin 1821 betalte Indstævnte de hende tilkommende 2,000 Rbd., foranledigede dette det mellem Parterne den 10de Juli næstefter indgangne Forlig, hvorefter den paaankede Executionsforretning er foretaget.

Citanten grunder sin principale Paastand blandt andet derpaa, at det omhandlede Forlig, der er afsluttet mellem ham og Procurator Boesgaard som Indstævntes Laugværge, formeentligen er ugyldigt, da Procurator Boesgaard, efter den 38te §. i Frd. af

10de Juli 1795, var uberettiget til at møde i Forligelses-Commissionen, og den paaankede Executionsforretning, som foretaget efter et ugyldigt Forlig, følgelig maa være uefterrettelig.

Vel har nu Indstævnte herved erindret, at en Enke ei kan være formeent at lade møde i Forligelses-Commissionen ved sin Laugværge, hvad enten denne er Sagfører eller ikke, samt at saadant Møde og i Praxis skal være antaget som lovligt, men da det almindelige Forbud, fornævnte 38te §. indeholder mod Procuratorers Møde ved Forligelses-Commissionen, i Forbindelse med Canc. Circulairet af 27 Juli 1799, cfr. Cancellie Skrivelserne af 2den April 1796 og 30te Marts 1797, viser, at en Sagfører ei kan admitteres ved bemeldte Commissioner i Egenskab af Laugværge, og det derhos ikke kan antages, at de Betingelser, hvorunder Sagførerne in praxi admitteres til at møde i Forligelses-Commissionerne, hvilken Praxis tildeels bestyrkes ved Cancellie Circulairet af 15de Decbr. 1798, in casu have været forhaanden, efterdi det fra Indstævntes Side end ikke er avanceret, at hun paa den Tid Forliget blev indgaaet opholdt sig udenfor Forligelses-Commissionens District, saa vil disse Bemærkninger bortfalde.

Naar Indstævnte dernæst har anført, at Citanten, saafremt han havde havt nogen Indsigelse at fremsætte mod Procurator Boesgaards Competence til at møde, da maatte have fremført samme, medens

Sagen stod for Forligelses-Commissionen, men at han, ved ikke at gjøre dette, men endog indgaae Forlig, fra sin Side har renunceret paa enhver saadan Exception, samt at i al Fald de Grunde, hvorpaa Forbudet mod Procuratorers Møde i Forligelses-Commissionerne er bygget, in casu maa være uanvendelige, da Forlig virkelig er opnaaet, kan hertil svares, at da det ikke stod i Citantens Magt, ved sit Samtykke, at afhjelpe Procurator Boesgaards Mangel af Competence til at afslutte Forliget, saa er det, forsaavidt der spørges om sammes Retsgyldighed, i og for sig irrelevant, om han har benyttet den omhandlede Indsigelse ved Forligelses-Commissionen eller ikke, ligesom det og er klart, at den Exception, Citanten, paa Grund af at Forliget var afsluttet med en Sagfører, har fremsat mod sammes Gyldighed under Executionsforretningen, ikke kan siges at være kommet for sildig, siden Fogden, om endog aldeles ingen Indsigelse i saa Henseende var gjort, ex officio burde have nægtet Forretningen Fremme. At Forliig virkelig er afsluttet kan naturligviis ikke medføre, at samme skulde ansees for retsgyldigt, naar dog den ene af Parterne var incompetent til deri at indlade sig; thi hvad den af Citanten for den modsatte Mening paaberaabte Grund angaaer, da er det aabenbart, at saavel vedkommende Forligelses-Commissarier som Fogden vare ubeføjede til ikke at tage Lovgivningens almindelige Forbud mod Sagførerers Møde i Forligelses-Commissionerne i Betragtning,

om endog de Grunde, hvorved samme antages at være fremkaldte, i det concrete Tilfælde fandtes at være uanvendelige. Forsaavidt Indstævnte fremdeles har anseet det, som en umiddelbar Følge af, at Frd. 10de Juli 1795 §. 43 tillægger de ved de anordnede Forligelses-Commissioner afsluttede Foreninger samme Kraft og Virkning, som en usvækkelig og upaaanket Dom, at Domstolene maae være aldeles incompetente til at tage Exceptioner mod et saadant Forligs Gyldighed under Paakjendelse, samt endelig endnu har paaberaabt sig, at Citanten ved, efterat Executionsforretningen var afholdt, at afbetale en betydelig Deel af den Sum, for hvilken Udlægget var effectueret, i al Fald har erkjendt saavel Forligets som Executionsforretningens Gyldighed, maa det bemærkes, at den Virkning, Lovgivningen, som meldt, har tillagt de omhandlede og andre i Klasse med dem staaende Forlig, allene kan medføre, at de Indsigelser, som Vedkommende kunde have gjort mod den Ret han ved Forliget har indrømmet, aldeles maa bortfalde, forsaavidt han retsgyldigen kunde disponere over samme, naar eengang Forliget er afsluttet, hvorimod Domstolene ingenlunde kunne ansees uberettigede til at afgjøre, hvorvidt de Betingelser, hvoraf Forligets Gyldighed i det Hele efter Lovgivningen var afhængig, maatte være iagttagne eller ikke; det modsatte vilde være stridende saavel mod Sagens Natur som Analogien af 1—6—17.

Den Afbetaling, der senere er skeet af Citanten, kan naturligviis ikke bevirke, at Forliget, der, paa Grund af den med samme forbundne Mangel, blot kunde betragtes som en privat Forening, skulde erholde lige Virkning med en usvækkelig Dom, ligesaalidet som det stod i Citantens Magt ved nogensomhelst Acquiescents fra sin Side at holde den paaankede Executionsforretning i Kraft, naar samme, som foretaget efter et ugyldigt Forlig, laborerede af en Nullitet. Da nu Executionsforretningen allerede paa Grund af det Foranførte vil være at kjende uefterrettelig, bliver det unødvendigt at undersøge de øvrige Indsigelser, Citanten har fremført til Styrke saavel for sin principale som subsidiaire Paastand.

Processens Omkostninger vil Indstævnte være pligtig at betale Citanten med 25 Rbd. Sølv, hvormed bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Citanten meddeelte beneficium paupertatis.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Executionsforretning og derunder affagte Kjendelse bør uefterrettelig at være. Processens Omkostninger betaler Indstævnte til Citanten Gaardmand Lars Jørgensen af Polleholmgaard med 25 Rbd. Sølv, hvormed forholdes i Overeensstemmelse med det Citanten meddeelte beneficium paupertatis. Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 16.

En efter Udløbet af fatalia appellationis saavelsom af den ved erhvervet Opreisning bevilgede Frist udtaget Ankestævning kan ikke, i Analogie af Frd. 19de Aug. 1735 §. 10 og Reskr. 19de Dec. 1749 §. 2, holdes i Kraft ved Hjelp af en ældre formedelst en Formalitetsfeil afviist Stævning, naar der fra Afviisningsdommens Afsigelse er forløbet en længere Tid end den, Pl. 2den Juni 1819 tilstæder fra Opreisningens Udfærdigelse.

I Sagen:

Mogens Christensen Munck i Øster Larskier Sogn og Niels Mortensen i Rutscher Sogn paa Bornholm, som Værge for afgangne Jeppe Hellitzens Børn Hans Weidemann og Thor Ibsen,

contra:

Thor Ibsens Enke, Ellen Elisabeth Hansdatter med hendes nu havende Mand Jens Hansen i Røe Sogn og Jeppe Lorensen Ibsen paa 5te Selveiergaard i Rutscher Sogn, som Værge for Myndlingen Hans Thorsen.

(Afsagt den 19de Aug. 1822).

Under nærværende Sag paaanke Citanterne Mogens Christensen Munck i Øster Larskier Sogn og Niels Mortensen i Rutscher Sogn paa Bornholm, som Værge for afgangne Jeppe Hellitzens Børn Hans Weidemann og Thor Ibsen, ved Stævning af 17de Mai d. A., en under 14de Decbr. 1820 paa Skiftet efter afgangne Undentægtsmand Thor Ibsen afsagt Decision, hvorved en Summa af 266 Rbd. 4 Mk. Sølv, som Citanterne, paa deres Myndlingers Vegne, i Følge Indholdet af en af den Afdøde under 13de Novbr. 1807 oprettet Undentagscontract, formene sig deels berettigede til at tilbageholde, deels til at erholde udbetalt af Boets Masse, er ført Boet til Indtægt, samt derefter, tilligemed Boets øvrige beholdne Formue, deelt imellem Indstævnte Ellen Elisabeth Hansdatter, som den Afgangnes Hustrue, Citanternes Myndlinger som Sønnesønner efter den Afdøde, og dennes i Ægteskab med Ellen Elisabeth Hansadtter avlede efterladte Søn Indstævnte Hans Thorsen.

Indstævnte, for hvem Stævningen med lovligt Varsel er behørigen forkyndt, har hverken mødt eller ladet møde.

Da denne Sag allerede tilforn ved Stævning af 17de Decbr. f. A. og efter Opreisning af 10de f. M. har været indbragt her for Retten, men ved Dom af 15de April d. A. er bleven afviist formedelst en Mangel

i Indstævningen, og Citanterne derefter, som meldt, først under 17de Mai næstefter have udtaget nye Stævning uden paa nye at have erhvervet Opreisningsbevilling, saa maa bemeldte Stævning, til hvis Udtagelse Citanterne dog, efter Analogien af Forordn. af 19de Aug. 1735 §. 10 og Reskr. af 19de Decbr. 1749 §. 2, i intet Tilfælde kan antages at have tilkommet længere Frist fra Afviisningsdommens Afsigelse, end den, der i Følge Pl. af 2den Juni 1819 var tilstaaet ved Opreisningen selv, ansees at være ugyldig, og den bliver derfor at afvise.

Imidlertid findes der dog, efter Omstændighederne, ei at være tilstrækkelig Anledning til at drage Citanternes befalede Sagfører Procurator Baggesen til Ansvar for Sagens Ophold.

Thi kjendes for Ret: Overretsstævningen i denne Sag afvises.

No. 17.

At rørligt Gods er pantsat til tredie Mand kan ikke være en Creditor til Hinder i at erholde Udlæg i samme; dog at det Udlagte ikke realiseres, forinden Panthaveren bliver betrygget for Følgerne.

I Sagen:

Procurator Larsen af Mariboe, som Mandatarius for Abraham Heidenheim i

Schwerin og Kjøbmand Vallentin Hertz i Mariboe,

contra:

Procurator Bagger, som Fuldmægtig for Handelshuset Johann Kuhlmann i Lübeck, samt Byefoged Møller i Mariboe.

(Affagt den 2den Septbr. 1822).

Under nærværende Sag paaanker Citanten Procurator Larsen af Mariboe, som Mandatarius for Abraham Heidenheim i Schwerin og Kjøbmand Vallentin Hertz i Mariboe, en af Indstævnte Byefoged Møller i Mariboe under 28de Febr. sidstleden, ifølge Reqvisition fra Indstævnte Procurator Bagger, som Fuldmægtig for Handelshuset Johann Kuhlmann i Lübeck, under 28de Februari sidstleden afholdt Udlægsforretning, hvorved Sidstnævnte, efter en ved Mariboe Byeting under 7de Jan. 1822 affagt Dom, er givet Udlæg i Kjøbmand Vallentin Hertz's Løsøre og Krambodvare for et Beløb af 671 Rbdlr. 3 ß., og dennes Krambod, indtil nærmere Overeenskomst mellem Parterne kunde træffes, er bleven lukket og forsynet med Rettens Segl.

Citanten, der har paastaaet bemeldte Forretning enten kjendt uefterrettelig at være eller underkjendt tilsidesat og derhen forandret, at det under samme givne Udlæg ophæves, og at Fogden tilpligtes igjen at aabne den omhandlede Boutiqve og fratage samme Rettens

Segl, samt at Procurator Bagger kjendes uberettiget til ved Auction at bortsælge de udlagte Effecter og derhos, i Forening med Fogden, tilpligtes at betale Citantens Mandantere Erstatning for det dem ved Forretningen tilføiede Tab, har, med Hensyn til den førstnævnte Deel af bemeldte Paastand, anført, at Fogden under den omhandlede Forretning, saavel ved at give det omhandlede Udlæg, som ved at foranstalte ovenmeldte Boutiks Lukning, skal have handlet aldeles uden Competence, i det saadant ikke fra Indstævnte Procurator Baggers Side under Forretningen skal være paastaaet; hvorhos han, med Hensyn til den øvrige Deel af Paastanden, har bemærket, at Kjøbmand Heidenheim i Schwerin, forinden Forretningen foretoges, ved en af Kjøbmand Herz under 16de October sidstleden udstædt og den 22de næstefter tinglæst Pante-Obligation, var givet Pant i alle de Effecter, hvori Udlægget blev effectueret, ligesom og at de Indstævnte formeentlig herom ikke have været uvidende.

Med Hensyn til den Deel af Citantens Paastand, der gaaer ud paa, at Fogden maatte tilpligtes at oplukke Kjøbmand Herz's Krambod og fratage Rettens derfor satte Segl, har Indstævnte erindret, at Undersøgelsen af Fogdens Fremgangsmaade i denne Henseende ikke for Tiden skulde kunne være Gjenstand for Overrettens Bedømmelse, da ovennævnte Retshandling er iværksat uden Anke fra Parternes Side, og den Erindring, hvorpaa bemeldte Deel af Paastanden er

bygget, derhos ikke er fremsat i første Instants. Men, da den Omstændighed, at Kjøbmand Hertz ikke under Foged-Forretningen har protesteret imod bemeldte Foretagende fra Fogdens Side, ikke skjønnes at burde bevirke, at han skulde være uberettiget til, i Overeensstemmelse med 1—6—6, at faae Fogdens Forhold i ovennævnte Henseende undersøgt ved Overretten, ligesom saadant i al Fald maatte staae Abraham Heidenheim frit for, der, ifølge hvad der er in confesso, ikke har været kaldet til Udlægsforretningen, og, som en Følge heraf, ikke har været i Stand til under samme at fremføre de Indsigelser, som hans Tarv maatte udfordre, saa er det klart, at Fogdens Forhold i ovennævnte Henseende, ifølge Citantens Paastand, maa blive at undersøge.

Hvad nu først angaaer det Spørgsmaal, om Fogden, ved hans under den paaankede Forretning brugte Fremgangsmaade og in specie ved den foretagne Tillukkelse og Forsegling af Hertz's Handelsboutik, kan ansees at være gaaet udenfor Indstævntes i Reqvisitionen og under Forretningen fremførte Paastand, da skjønnes saadant ikke at kunne antages.

At Indstævnte har samtykket i Kjøbmand Hertz's under Forretningen fremsatte Begjæring, om at lade det Registerede henstaae til Indløsning i 4 Uger, samt, forsaavidt de udlagte Handelsvahre angaaer, hvis Værdie under Forretningen var ansat til omtrent 255 Rbd. Sedler, at maatte blive givet frie Raadig-

hed over samme imod at stille antagelig Sikkerhed for Bekøbet, kan nemlig ikke, saaledes som Citanten har formeent, afgive noget Beviis i denne Henseende, da Indstævntes Samtykke i at de omhandlede Effecter stode til Debitors Løsning i det ovenfor nævnte Tidsrum ikke indeholdt nogen Renunciation paa at erholde Udlæg i samme, men tvertimod endog forudsatte, at dette vilde finde Sted, og Forseglingen af Kramboden ikke heller streed mod det af Indstævnte givne Løvte om at overlade Hertz fri Raadighed over dennes Indhold, naar han stillede Sikkerhed for Beløbet, da det er in confèsso, at saadant ikke under Forretningen fra hans Side er skeet.

Ikke heller kan den Omstændighed, at Indstævnte hverken i Reqvisitionen eller under Forretningen udtrykkelig har nedlagt Paastand om, at Hertz's Krambod maatte blive lukket og forseglet, bevirke, at Fogdens Foretagende i denne Henseende skulde tilintetgjøres som en Nullitet; thi, foruden at Citantens Mandantere ikke tilføjedes noget Tab ved Fogdens Forhold, eftersom Hertz dog, ifølge Udlægget, maatte være uberettiget til at disponere over de i Boutiken værende Vahre, saa maa det derhos ogsaa antages at have været Fogden tilladt at forsikkre sig de udlagte Effecters Tilstædeblivelse paa den omhandlede Maade, da Hertz ikke, forinden han stillede Sikkerhed for disses Beløb, havde Ret til at fordre at blive dem raadig.

Den nedlagte Paastand om at den paaankede

Forretning i det Hele eller for en Deel, formedelst Fogdens Incompetence til at foretage samme, skulde kjendes uefterrettelig, bliver følgelig at forkaste.

Betræffende dernæst Spørgsmaalet om Gyldigheden af det Indstævnte under den paaankede Forretning givne Udlæg da maa det vel ved den af Citanten i Udskrivt fremlagte under Sagen uimodsagte Panteforskrivning af 16de Octbr. f. A. antages beviist, at Abraham Heidenheim i Schwerin, saaledes som Citanten har anført, havde, forinden Udlægget foregik, erhvervet Panteret i de Ting, der vare Gjenstand for samme. Da det imidlertid ikke kan antages, at den Omstændighed, at Domfældte tidligere har pantsat sine Ejendele, kan indeholde nogen gyldig Grund til at nægte 3die Mand at erholde Udlæg i samme, da saadant kan skee uden at Panthaveren derved lider Tab, saa er det klart, at den blotte Omstændighed, at de under nærværende Sag udlagte Effecter forud vare stillede til Underpant, ikke, paa Grund af Lovens Bestemmelser i 1—24—26 og 5—7—7, kan gjøre det skete Udlæg ugyldigt.

Vel har Citanten yttret, at vedkommende Creditor, der for sin Fordring er givet Underpant i Løsøre og rørlige Effecter, skulde miste den ham ved Pantsætningen tillagte Sikkerhed, saafremt der blev tilstaaet 3die Mand Udlæg i det Pantsatte, og denne saaledes blev givet Leilighed til at disponere over dette. Men, foruden at Udlægshaveren muligen ikke attraaer

før Øieblikket at erholde nogen Disposition over det Udlagte eller at ville bortsælge dette; men er tilfreds med ved det passerede Udlæg at have erhvervet Ret til eengang i Tiden, naar til Ex. Panthaveren af Debitor bliver udløst af Pantet eller hiin, for at erholde Betaling, lader dette bortsælge, at kunne søge fortrinlig Betaling i de udlagte Effecter eller sammes, efter Fradrag af Panthaverens Fordring overskydende Værdie, i hvilket Tilfælde det er utvivlsomt, at Panthaveren intet liider ved det senere Udlæg, saa er det derhos i al Fald klart, at Udlægshaveren, eftersom han ved det passerede Udlæg ikke kan erhverve større Rettighed over det Udlagte end Ejeren, fra hvem det er udlagt, forhen besad, og denne, saavel med Hensyn til Panthaverens Interesse som til Sikkerhed for 3die Mand i Almindelighed, maa ansees uberettiget til enten ved Salg, Overleverelse til haandfaaet Pant eller anden Overdragelse at lade de til Underpant stillede Løsøre og rørlige Effecter komme ud af sin Besiddelse, ikke heller kan være berettiget til at bortflytte de udlagte Ting, eller lade samme bortsælge eller paa anden Maade disponere over dem, forinden han har stillet Panthaveren Sikkerhed for alle de ufordeelagtige Følger, et saadant Foretagende fra hans Side kunde have for denne. At de udlagte Ting in casu under Forretningen ere vurderede til en langt mindre Sum end den, hvorfor de ere givne i Pant, kan ikke gjøre nogen Forandring i hvad forud er antaget eller bevirke

det passerede Udlægs Ugyldighed; thi, foruden at det, i Henhold til hvad der er ovenfor anført, kan være muligt, at al Collision mellem Pant- og Udlægshaveren, naar denne ikke attraaer strax at erholde Raadighed over det Udlagte, af sig selv kan bortfalde, saa maa det og herved bemærkes, deels at Heidenheim tillige ved den i Udskrivt fremlagte Forskrivning er givet Pant for sin paa Hertz havende Fordring i en denne tilhørende, i Mariboe Bye beliggende Gaard, næstefter 1000 Rbd. S., der hefte paa samme med første Prioritet, og at der saaledes, om endog Heidenheim, for at komme til sin Betaling, nødes til at holde sig til Pantet, mueligen af dette, forsaavidt deri er skeet Udlæg, kan blive et Overskud, der kan komme Indstævntes Mandantere, som Udlægshavere, tilgode, deels at Udlægshaveren i al Fald, med Hensyn til Bestemmelserne i 1—24—32, maa være berettiget til, uagtet de udlagte Effecter ere vurderede til en ringere Sum end den hvorfor de ere givne i Pant, at fordre samme bortsolgte ved Auction (dog at han som foranbemærket stiller Panthaveren Sikkerhed for Følgerne af en saadan) for derved at kunne komme til Kundskab om hvorvidt Effecterne, efter Afdrag af Pantesummen, maatte kunne tjene ham til Fyldestgjørelse.

Naar Citanten in specie, forsaavidt Udlægget i Kjøbmand Hertz's Krambodvare angaaer, har paastaaet dette ophævet paa Grund af, at han ved den til Indstævnte Procurator Bagger ergangne under Sagen

fremlagte Reqvisition af 16de Marts sidstleden, skulde have tilbudet Sikkerhed for bemeldte Vares Vurderingssummer, uden at saadant af Indstævnte, der, som anført, under Forretningen har samtykt i, at Hertz, naar saadan Sikkerhed stilledes, blev givet frie Disposition over bemeldte Vare, er bleven modtaget, da skjønnes der ikke hertil at kunne tages noget Hensyn, da Citanten ikke, uagtet den hertil i Indstævntes Procedure indeholdte Opfordring, har godtgjort at have havt Fuldmagt til paa Heidenheims Vegne at give det i Reqvisitionen indeholdte Løfte, om at der stedse i Hertz's Boutik skulde forefindes Varer for et Beløb af 255 Rbd. Sedler, hvilket ingenlunde flød af Citantens Stilling som Heidenheims under Sagen brugte Sagfører.

Den paaankede Forretning og det under samme givne Udlæg findes derfor i det Hele ifølge Indstævntes Paastand at maatte stadfæstes, hvoraf følger, at Spørgsmaalet angaaende den af Citanten med Hensyn til bemeldte Forretnings Foretagelse af begge de Indstævnte fordrede Erstatning maa bortfalde.

Hvad endelig den Deel af Indstævntes Paastand angaaer, i hvis Følge han forøvrigt har paastaaet Sagen afviist med Hensyn til Citantens Paastand om saavel at erholde den omhandlede Krambod aabnet med videre, som at erholde det ved Dom afgjort, om Indstævnte kunde ansees berettiget til at bortsælge de udlagte Effecter, da kan samme, efter det Foranførte,

ikke blive at tage til Følge. Imidlertid findes det ikke fornødent i Conclusionen af nærværende Dom udtrykkeligen at bestemme noget angaaende Indstævntes Ret til at erholde de ved den paaankede Forretning udlagte Effecter bortsolgte, da herom ingen bestemt Paastand fra hans Side er fremført, og saadant forøvrigt vil komme til at beroe paa Beskaffenheden af den Sikkerhed, han, saafremt han attraaer de udlagte Effecters Salg, maatte stille Vedkommende i Henseende til Auctionens Følger.

Hvad Processens Omkostninger angaaer, da opstaaer herom intet Spørgsmaal mellem Citanten og Indstævnte Byefoged Møller, der er stævnet til at stande til Rette for den paaankede Forretning, men som ikke har givet Møde her for Retten; derimod vil Citanten, efter Omstændighederne, være pligtig at godtgjøre Indstævnte Procurator Bagger Processens Omkostninger her for Retten, der bestemmes til 12 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Executionsforretning bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger her for Retten betaler Citanten Procurator Larsen af Mariboe som Mandatarius for Abraham Heidenheim i Schwerin og Kjøbmand Vallentin Hertz i Mariboe til Indstævnte Procurator Bagger som Fuldmægtig for Handelshuset Johann Kühlmann i Lübeck med 12 Rbd. Sølv, der udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 18.

Efterat den, der er dømt til Benægtelseseed, har udtaget Stævning til sammes Afslæggelse, kan Execution ikke af Modparten iværksættes paa Grund af at de i Dommen forelagte termini executionis vare forløbne, inden Stævningen blev udtagen *).

I Sagen:

Cathrine Elisabeth Brandt,

contra:

Procurator Petersen, som Curator i afdøde Fuldmægtig Daniel Gjedes Boe.

(Afsagt den 2den Septbr. 1822).

Ved denne Rets Dom af 17de Decbr. f. A. blev Citantinden i nærværende Sag, Cathrine Elisabeth Brandt til afdøde Fuldmægtig Carl Daniel Gjedes Boe, tilpligtet enten at udlevere et Gulduhr med Tilbehør, eller betale sammes Værdie 150 Rbd. Sedler med Renter, saa og Processens Omkostninger, dersom hun ikke trøstede sig til at aflægge den hende ved Dommen foreskrevne Eed, hvilken Dom, som var clausuleret at efterkommes inden 15 Dage efter Forkyndelsen, den 14de Jan. d. A. blev forkyndt for Citantinden og den paafølgende 4de Febr. for hendes af Øvrigheden beskikkede Værge Frands Martin Lange; hvorpaa hun, ved

*) Cfr. Eunomia, 1ste Bind, Side 304.

udtagen Hovedstævning af 25de næstefter, som blev forkyndt den 4de Marts sidstleden og faldt i Rette den 11te s. M., har indstævnet Procurator Petersen, som Curator i forrnævnte Stervboe, til at paahøre hende aflægge den idømte Eed.

Imod denne Eeds Aflæggelse blev protesteret af Indstævnte paa Grund af, at Stævningen ikke var udtaget inden Forløbet af den ved Dommen givne Frist, og, paa samme Grund, havde han allerede den 9de Marts dette Aar ved Underfogden hos Citantinden til bemeldte Doms Fyldestgjørelse ladet paabegynde en Executionsforretning, der blev sluttet den 11te næstefter, og hvorved blev givet Udlæg i nogle Gangklæder, som bleve vurderede til 8 Rbd. Sedler.

Herpaa har Citantinden, efter udtagen Continuationsstævning af 1ste Juni d. A., paastaaet sig kjendt berettiget til at aflægge den tilstævnte Eed, den foretagne Executions-Forretning med de derunder affagte Kjendelser, ved hvilke Forretningen imod hendes Indsigelser er tillagt Fremme, kjendt ugyldig og ophævet, saa og Citantinden tilkjendt det Udlagtes Tilbagelevering i uskadt Stand og for tilføiet Tort og Krænkelse m. m. en passende Reparation, tilligemed Sagens Omkostninger skadesløst; hvorimod Indstævnte har nedlagt Paastand om, at de paaankede Kjendelser blive ved Magt kjendte og Citantinden anseet uberettiget til den paastævnte Eeds Aflæggelse, samt at Boet hos

hende med Værge tillægges Processens Omkostninger Skadesløst.

Citantinden grunder sin Paastand derpaa, at hun formener, at den ved Dommen givne Frists Udløb forinden Eedsstævningen blev udtagen, ikke kunde betage hende Ret til at aflægge den idømte Eed, og at den efter Forløbet af bemeldte Termin udtagne Eedsstævning skulde være tilstrækkelig til at hindre Dommens Execution, hvisaarsag hun anseer den paaankede Executions-Forretning, som foretagen efter Stævningens Udtagelse, for at være ubeføiet.

Vel har nu Indstævnte herimod erindret, at dersom den, i Dommen fastsatte Terminus skulde have nogen Hensigt, og dersom Boets Ret til at fordre Uhret udleveret efter Dommens andet Alternativ nogensinde skulde indtræde, saa maatte det være efter Expirationen af den 15de Dag efter Dommens Forkyndelse, saafremt Eedsstævning da ikke var udtaget, og den saaledes engang erhvervede Ret formener han, at Boet ikke igjen kunde miste ved den senere udtagne Eedsstævning.

Men, ligesom det nu er utvivlsomt, at en Dom, der i Henseende til det Idømte ikke indeholder nogen betingende Clausul, ikke kan æskes exeqveret, forinden terminus executionis er udløben, samt at Executionen af sig selv maa bortfalde, naar den Domfældte da godvilligen opfylder samme, saaledes skjønnes ei heller rettere end at heraf ligefrem maa følge, at det, naar

Dommen er alternativ, maa staae til Domfældte, af hvem Dommen, efter Udløbet af den ved samme givne Frist, æskes opfyldt, at fyldestgjøre hvilket Alternativ han vil. Det findes saaledes ikke, at en Domhaver, derved at den Domfældte ikke inden Exspirationen af fornævnte Termin har udtaget Stævning til Aflæggelse af den ved Dommen alternativ foreskrevne Eed, eo ipso kan, naar Dommen ikke paaankes, være berettiget til at paastaae Opfyldelsen af Dommens andet Alternativ, hvorimod det ei skjønnes rettere, end at Domfældte efter Foranførte, maa ved Eedsstævningens Udtagelse førend Dommen æskes exeqveret, anseet at have banet sig lovlig Adgang til derefter at aflægge den tilstævnte Eed og derved befrie sig fra at efterkomme, hvad Dommen i Mangel af Eedens Aflæggelse maatte paalægge.

At den en alternativ Dom tillagte terminus executionis ingenlunde, som af Indstævnte erindret, under denne Forudsætning, bliver hensigtsløs, indlyser af sig selv.

Ogsaa synes Analogien af Bestemmelsen i Lovens 1—24—54 om at en Doms Execution skal standses, naar Appellationsstævning fremlægges, at tale for, at det samme bør gjelde i Henseende til en Eedsstævning. Da nu Citantindens udtagne Eedsstævning var forkyndt for Indstævnte, forinden han forlangte den paaankede Execution, saa maa han ansees at have været uberettiget til at lade samme foretage.

Efter det Foranførte vil Citantindens Paastand

blive at tage til Følge; dog skjønnes der ikke at være tilstrækkelig Anledning til at tillægge hende den paastaaede Reparation, ligesom ogsaa Processens Omkostninger, efter Omstændighederne, ville blive at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Execution bør være ophævet og de ved samme udlagte Effecter af Indstævnte Procurator Petersen, som Curator i afdøde Fuldmægtig Carl Daniel Giedes Boe, tilbageleveres Citantinden Cathrine Elisabeth Brandt i uskadt Stand. Derhos bør Citantinden være berettiget til at aflægge den tilstævnte Eed. Iøvrigt bør Indstævnte for Citantindens Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves.

Det Idømte at tilbageleveres inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 19.

Naar Nogen, som sin Ejendom, vil tilvende sig noget, der findes i et Boe, er det ei Skifteretten, men de Vedkommendes sædvanlige Værneting, hvorved Sagen skal paakjendes *). — Derimod afvises en actio personalis paa Boet ex officio fra den ordinære Ret **). — Spørgsmaal om nogle Medarvingers Competence til at pantsætte Boets Effecter.

*) Jevnfør den siden Pag. 223 sqq. anbragte Note.
**) See samme Note.

I Sagen:

Skifte-Commissarierne i afgangne Etatsraad Ole Christian Borchs Stervboe, Justitsraad og Justits-Secretair i Højesteret, Colbjørn Deegen samt Justitsraad og Højesterets Advocat Bilsted,

contra:

Papiirhandler Bing og Bogholder Helman som executores testamenti i afgangne Jacobine Salomons Boe.

(Afsagt den 16de Septbr. 1822).

Citanterne Skifte-Commissarierne i afgangne Etatsraad Ole Christian Borchs Stervboe, Justitsraad og Justits-Secretair i Højesteret, Colbjørn Deegen, samt Justitsraad og Højesterets Advocat Hans Bilsted, søge under nærværende Sag Indstævnte Papiirhandler Bing og Bogholder Hellmann, som executores testamenti i afgangne Jacobine Salomons Boe til, under en daglig Mulct, til Citanterne i ovennævnte Egenskab at udlevere 7 Stykker Actiebreve i det Kjøbenhavnske Søe-Assurance Compagnie, alle daterede 16de Octbr. 1813, lydende paa afgangne Etatsraad Ole Christian Borchs Navn, og hans Boe formeentligen tilhørende, betegnede med No. 766, Prot. Litr. D Folio 105, samt ligeledes til dem at betale det af

disse Actiebreve forfaldne Udbytte, forsaavidt samme maatte være hævet af Jacobine Salomon eller førnævnte hendes Testaments Executorer, med lovlige Renter deraf fra Dato af Klagen til Forligelses-Commissionen den 14de Decbr. f. A. indtil Betaling skeer, saavelsom denne Processes Omkostninger skadesløst.

Disse Actiebreve ere, ved Vexelobligation af 3die Novbr. 1819, stor 5000 Rbd. Sølv, overleverede afgangne Jacobine Salomon som haandfaaet Pant af Obligationens Udstæder, Handelshuset Schultz & Borch, og 6 Stk. af samme ere af Boets Curator, Procurator Delbanco foreviist under en Skiftesession den 1ste Novbr. 1820 i afgangne Etatsraad Borchs Stervboe, tilligemed 2 af Directionen for Sukkerraffinaderiet i store Kongensgade No. 64, udstædte Actier, betegnede No. 19 og 20, ligeledes lydende paa afgangne Etatsraad Borchs Navn, der ere givne bemeldte Jacobine Salomon i Pant istedetfor den i Vexelobligationen nævnte 7de Actie.

Mod dette Søgsmaal er fra Indstævntes Side principaliter erindret, at de, der, som executores testamenti i afgangne Jacobine Salomons Boe, ikke proprio nomine, men blot, paa Boets Vegne, have de omtvistede Actier i deres Værge, ikke kunne søges til at udlevere samme ved almindelig Rettergang, men at derimod Spørgsmaalet, om Citanterne ere berettigede til at erholde en saadan Udlevering, bør afgjøres paa Skiftet efter bemeldte Afdøde.

De have derhos bemærket, at de allermindst kunde sagsøges til at betale Citanterne det af Actierne forfaldne Udbytte, forsaavidt samme maatte være hævet af afgangne Jacobine Salomon, da det afgangne Etatsraad Borchs Boe i saa Henseende tilkommende Krav, under ingen Omstændigheder, kunde betragtes anderledes end som en Gjeldsfordring, hvilken hans Boes Bestyrere maatte have anmeldt i Jacobine Salomons Boe, og der modtaget Udlæg eller Decision for at det ikke kunde gives.

Paa disse Grunde have de næst at reservere sig yderligere Formalitets-Exceptioner, samt i alt Fald at give Tilsvar i Realiteten, paastaaet Sagen afviist, samt Citanterne in solidum tilpligtede at betale Indstævnte hver især en passende Kost og Tæring.

Skjøndt nu de Indstævnte, ved aldeles principaliter at have indladt sig i en udførlig Discussion om Handelshuset Schultz & Borchs Competence til at pantsætte de ommeldte Actiebreve, hvilket Spørgsmaal var Sagens formelle Qvæstion, der blot gik ud paa, ved hvilken Ret Citanternes actio rei vindicatoria burde paakjendes, aldeles uvedkommende, men derimod henhørte under Sagens Realitet, de facto have desereret den nedlagte Afviisnings Paastand, vil Retten ikke destomindre ex officio have at paakjende samme, eftersom det ikke staaer i de Indstævntes Magt, at bemyndige Retten til at paadømme Sagen, saafremt samme, efter sin Natur, maatte

ligge udenfor de ordinaire Domstoles Ressort. Saafremt denne Undersøgelse imidlertid maatte falde derud, at Sagens Qvæstion enten ganske eller for endeel henhører under denne Rets Paakjendelse, vil der, da de Indstævnte, som have indladt sig i Sagens Realitet, maatte have at anføre, hvad de derunder havde at erindre, førend de indlode Sagen, i saa Fald intet være til Hinder for, at samme og forsaavidt nu kan tages under Paadømmelse.

Da Citanternes Søgsmaal har en dobbelt Gjenstand, nemlig: deels Vindicationen af de omtvistede, afgangne Etatsraad Borchs Boe formeentligen tilhørende Actiebreve, deels Udbetalingen af det Udbytte, hvilket afgangne Jacobine Salomon eller Indstævnte, som hendes Testaments Executorer, maatte have oppebaaret, vil Rettens Competence til at paakjende nærværende Sag være at afgjøre med Hensyn til ethvert af disse tvende Puncter især.

Hvad nu den første Deel af Søgsmaalet angaaer, da findes det ikke, at samme, saaledes som Indstævnte have formeent, kan blive at paakjende under Skiftet efter afgangne Jacobine Salomon.

Da nemlig Skifterettens Competence, efter Lovgivningens Grundsætninger i 5—2 og 5—14, allene strækker sig til at skifte og dele Boets Ejendomme mellem vedkommende Arvinger og dem, som i Boet have Gjæld at fordre, men Afgjørelsen af det Spørgsmaal, om en individuel, i Boet værende Ting,

hvorpaa tredie Mand gjør Prætension, er Boet tilhørende eller ikke, ingenlunde integrerer hiin Raadighed, der meget mere, forsaavidt den omtvistede Ting angaaer, er betinget af Spørgsmaalets bekræftende Besvarelse, saa kan sammes Paakjendelse heller ikke antages at henhøre under Skifterettens Ressort, men maa vedkomme de ordinaire Domstole.

Det er og klart, at den Handling at skifte og dele, efter sin Natur, forsaavidt Delingen skal skee efter Retsgrunde, ei kan forudsætte andet, end at Vedkommende, til hvilke noget bør udlægges, have en almindelig Fordring paa den fælleds Gjenstand, hvorimod Restitutionen af individuelle Ting, der allerede ere Reclamanternes iforveien, ei kan henføres under Begrebet om Deling. Paakjendelsen af en rei vindicatio kan følgelig, efter Sagens Natur, ei vedkomme Skifteretten, der blot har med Boets Skifte og Deling at bestille, ligesom vor Lovgivning ei heller kjender til andet Udlæg paa Skifte, end det, der skeer til Arvinger eller Creditorer cfr. 5—2—14 og 15 samt 5—14—33 og 35. Hertil kommer, at Lovgiveren saafremt han var gaaet ud fra den modsatte Synspunct, da ikke, saaledes som 5—6—1 bestemmer, kunde have tilladt den, der troede, at have lovlig Adkomst til en Ting, som paa Skifte var anden Mand udlagt, at tilbagesøge samme ved en simpel rei vindicatio, efterdi det af Skifteretten udstædte Proclama, naar den lige saavel var competent til at sentere over

Boets Eiendomsret til de i dets Værge værende Effecter, som til at paakjende vedkommende Arvingers og Creditorers Prætensioner, da maatte antages at indeholde en Opfordring til den formeentlige Eier at melde sig paa Skiftet, og der coram foro competente gjøre sin lovlige Adkomst gjeldende, hvoraf da igjen fulgte, at hans Ret, naar han undlod dette, ligesom enhver Creditors, der var i samme Tilfælde, maatte ansees for at være præcluderet. Det Udlæg, der siden skete til 3die Mand, maatte og, fra hiin Synspunct, eo ipso indeholde et Retsdecret for, at Tingen var Boet tilhørende, og det kunde følgelig, efter Grundsætningerne i Lovens 1—6—6, ei svækkes ved noget andet Retsmiddel end Paaanke *).

*) Det er efter mit Skjøn et ikke lidet tvivlsomt Spørgsmaal, om den Ret, der haver at skifte og dele et Boe, saaledes som her antages, er ucompetent til at paakjende nogen rei vindicatio, som maatte fremsættes imod Boet. Dommen indeholder vigtige Grunde for den deri antagne Mening. Imidlertid lader sig maaskee dog endeel sige for den modsatte. Da Besidderen, efter Sagens Natur og Lovens 5—5—3, har Formodningen for sig at være Eier, saa synes det, at alt, hvad der findes i Boets Besiddelse, retteligen betragtes som en Deel af samme, hvilket Vedkommende maa søge hos den Ret, som det er overdraget at paakjende alle de Fordringer, nogen maatte have paa Boet. Den Bemærkning, at Loven intet andet Udlæg paa Skifte omtaler end det, der

Forsaavidt Citanterne derimod søge Indstævnte til at betale det Udbytte af Actierne, som Jacobine Sa-

skeer til Arvinger eller Creditorer, er maaskee ikke afgjørende, thi deels er Materien om Skiftevæsenet i det Hele alt for lidet udviklet i Loven til, at man kan argumentere deraf, at Udlæg til dem, der anstille rei vindicatio, der ei er omhandlet; deels forekommer i selve denne Materie, i Særdeleshed i 5—14—46, Ordet Creditorer brugt i en saa vidtløftig Betydning, at Vindicantere og derunder indbefattes. Argumentet, som hentes af Lovens 5—6—1, tilstæder og Indvendinger; thi 1) kunde vel Vindicanternes Paastand i vidtløftig Forstand regnes til Fordringer paa Boet, der høre under Skifterettens Paakjendelse, uden at høre til de Creditorer, som præcluderes ved Proclama, hvorfra man, efter den vedtagne Fortolkning, endog udelukker Pantecreditorer. (See Collegial-Tidende for 1819, Side 528), 2) kunde det i Artiklen omhandlede Udlæg gjerne være skeet uden at Proclama var udstædt, og i al Fald var dette, udstædt paa den i 5—14—29 foreskrevne Maade, ikke altid præclusivt for enhver Creditor. (See nyt juridisk Arkiv 1ste Bind, Side 206-209). Jeg vilde iøvrigt have antaget, at den nedlagte Afvisnings Paastand bortfaldt, fordi den, efter hvad Dommen indeholder, var frafaldet; thi vel er jeg aldeles eenig i, at den frivillige Vedtagelse ei kan give en Ret Competence i Sager, af et andet Slags end de, hvortil den samme betroede Jurisdiction strækker sig, (See juridisk Arkiv, No. 22 Side 230-233), men jeg tvivler om denne Regels Anvendelighed in casu, hvor der kun var

lomon maatte have hævet, indeholder Søgsmaalet en Fordring paa hendes Boe, hvis Gyldighed allene kan være Gjenstand for Skifterettens Paakjendelse og Sagen bliver følgelig forsaavidt at afvise; thi den af Citanterne paaberaabte Sætning accessorium seqvitur principale suum, kan ikkun anvendes paa den Deel af Udbyttet, der endnu ikke maatte være oppebaaret og hvilket som fructus pendentes ligesaavel maa kunne vindiceres som Actierne selv. Hvad endelig det Udbytte betræffer, som Indstævnte qva executores testamenti i Jacobine Salomons Boe maatte have hævet, da skjønnes det ei rettere end at de ved de ordinaire Domstole maae kunne søges til at fralægge sig samme, da Citanterne forsaavidt ei kunne betragtes som Creditorer i Boet, men dette paa hvis Vegne den ommeldte Deel af Udbyttet, saafremt noget saadant af Indstævnte maatte være oppebaaret, er hævet, meget mere i saa Henseende er Part i Sagen.

Under Sagens Realitet have Indstævnte, som Hjemmel for den af Handelshuset Schultz & Borch gjorte Pantsættelse af de omtvistede Actiebreve, paaberaabt sig, at bemeldte Schultz & Borchs Medarvinger efter afgangne Etatsraad Borch, hvis samtlige Arvinger uden Skifterettens Mellemkomst selv overtoge

Spørgsmaal om, hvorvidt de indstævnte Personer i denne Sag hørte under Lands-Over- samt Hof- og Stads-Retten, men Sagen selv aldeles var af det Slags, der hører under dens Virkekreds.

som Schultz & Borch som Arvinger efter afgangne Etatsraad Borch, efter Forholdet af deres Arvelodder til samtlige Arvinger i Stervboet, have havt i forbemeldte 8 Stykker Actier.

Iøvrigt bør de Indstævnte for Citanternes Tiltale i denne Sag frie at være.

Processens Omkostninger ophæves.

Det Idømte at efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

Undersøgelse om Straffen for overlagte Legemsbeskadigelser, samt Fortolkningen af Lovens 6—5—11; ved Licentiatus juris W. H. Dreier, Notarius ved det juridiske Facultet.

Hr. Candidatus juris Algreen-Ussing har for nogen Tid siden meddeelt en Fortolkning af Lovens 6—6—11, *) ifølge hvilken denne Artikel stedse skulde være anvendelig paa den, der ved Raad eller Tilskyndelse er psychologisk Biaarsag til Legemsbeskadigelser, uden Hensyn til Beskaffenheden af den Legemsbeskadigelse, til hvilken han har raadet eller tilskyndet; hvorimod den Raadende, forsaavidt som han havde været psychologisk Hovedaarsag,

*) "Om den psychologiske Aarsags Straf efter vore Love, og især om Fortolkningen af Lovens 6—6—11 og 12 af T. Algreen-Ussing, Candidat i Lovkyndigheden", i juridiske Afhandlinger af T. Algreen-Ussing og H. Marius Svane, Pag. 246 til 271; see især Pag. 258 ff.

skulde straffes i Analogie af 6—6—12 med samme Straf som den physiske Aarsag. Denne Fortolkning har Hr. Usſing for en stor Deel støttet paa den Betragtning, at den physiske Aarsag til en Legemsbeskadigelse, saafremt han har paafort samme med Overlæg, altid maatte i Analogie af Lovens 6—7—1 belægges med en betydelig arbitrair Straf (udentvivl af Vand og Brød eller offentligt Arbeide). *) Da jeg ikke ganske kan tiltræde denne Hr. Candidat Usſings Fortolkning, og tillige troer i Anledning heraf at kunne fremsætte nogle eiendommelige Bemærkninger, vil jeg tillade mig paa nye at drøfte de Materier, som i bemeldte Afhandling af Hr. Usſing ere behandlede. Denne min Undersøgelse har jeg troet passende at kunne dele i 3 Afdelinger, nemlig

1) Kan man antage den af Hr. Candidat Usſing fremsatte Mening, at enhver med Overlæg paaført Legemsbeskadigelse i Analogie af 6—7—1 skal medføre en betydelig arbitrair Straf?
2) Ifald denne Mening ikke skulde kunne følges, kan man da ikke paa nogen Maade tilveiebringe en bedre Harmonie i Lovens Bestemmelser om Legemsbeskadigelser, end der ved den sædvanlige Fortolkning fremkommer?

*) De i 6—7—8 omtalte Fornærmelser, saavelsom ubetydelige Saar, maatte vel, efter denne Fortolkning, naar de vare paaførte med Overlæg, straffes med Vand og Brød; andre Legemsbeskadigelser derimod med offentligt Arbeide.

3) Ifald en saadan nye Fortolkning kunde udfindes, hvad kan man da af denne udlede med Hensyn til Lovens 6—6—11?

Hvad nu det første Spørgsmaal angaaer, da synes det mig ingen Tvivl underkastet, at man maa besvare samme benægtende. Hensyn til hvad der efter Sagens Natur kunde være rigtigt, har her ubentvivl bragt Hr. Usſing til at tilsidesætte de af ham selv saa ofte paaberaabte rigtige Fortolknings Regler. Det maa nemlig bemærkes, at Hr. Usſing i hele denne Undersøgelse aldeles har glemt Lovens 6—9—24, hvilket Lovsted med udtrykkelige Ord befaler, at den som overfalder sagesløs Mand, skal foruden rette Bøder, bøde trende fyrgetyve Lod Sølv. Nu er det vel saa, at denne Artikel end ikke forudsætter Overlæg som nogen bestemt Betingelse, men ogsaa er anvendelig paa den, som uden foregaaende Plan overfalder en Anden, der ingen Anledning hertil har givet. Et saadant Overfald kunde f. Ex. skee af blot Raadhed, og da hver den maa ansees for sagesløs, som ikke umiddelbar før Angrebet skeer, har givet Anledning til samme, maatte ligeledes den siges at have overfaldet sagesløs Mand, som, ved at see sin Uven paa Gaden, blev henrevet af en pludselig Affect, og uden foregaaende Plan styrtede løs paa hiin *). Men

*) Cfr. Hr. Professor Sibberns Afhandling i juridisk Archiv, No. 23, Pag. 176 in fine og

skjøndt saaledes 6—9—24 ikke er indskrænket til det Tilfælde, da Overlæg har fundet Sted, saa kan den dog paa ingen Maade siges at udelukke samme. Naar nu altsaa, efter den sædvanligen antagne Fortolkning, 6—7—1 første Membrum bestemmer Straffen for Afhug begaaet udenfor Slagsmaal, og dets sidste Membrum fastsætter Straffen for Afhug som skeer i Slagsmaal, samt derhos de øvrige Artikler i 6—7 antages kun at indeholde Straffen for de Legemsbeskadigelser, som paaføres i Slagsmaal: saa er det vel noksom klart, at 6—9—24 netop maa antages at bestemme, hvorledes de i 6—7 fra 2den til 9de Artikel omtalte Beskadigelser skulle straffes, naar de paaføres udenfor Slagsmaal, hvad enten det skeer med Overlæg eller ei. 6—9—24 kan nemlig ingenlunde modtâge en saadan indskrænkende Fortolkning, at den kun skulde anvendes i de faa Tilfælde, hvor Overfaldet var skeet uden Overlæg; thi dens aldeles almindelige Udtryk tale altformeget derimod. Hertil kommer, at man efter Hr. Etatsraad Ørsteds af Hr. Usfing saa ofte paaberaabte Regel for den indskrænkende Lovfortolkning, for at kunne

183; Etatsraad Ørsteds Eunomia 3 B. Pag. 84; min Disputats *de injuriis realibus* Pag. 249 til 258. Af ældre Lovfortolkere blev 6—9—24, som bekjendt, udelukkende forstaaet om det Tilfælde, da Overlæg havde fundet Sted; see Nørregaards Criminalret §. 1191 og 1192.

ansee sig berettiget til en saadan Indskrænkning, maatte kunne bevise, at Lovgiveren umueligen kunde have villet, at nogen af de i 6—7—2 til 9 omhandlede Legemsbeskadigelser skulde, naar den paaførtes med Overlæg, kunne afsones med Bøder. Dette Beviis lader sig nu udentvivl ingenlunde føre. Vel maa man med Hensyn til endeel af disse Beskadigelser, in specie til dem som omtales i 6—7—4, 5, 7 og 9 nødvendigen tilstaae, at Bøder er en meget for ringe Straf i Forhold til Forbrydelsens naturlige Beskaffenhed; men med Hensyn til Saar, der ingen vedvarende Skade efterlade, og med Hensyn til de i 6—7—8 omhandlede Fornærmelser, kan det dog ganske godt lade sig tænke, at en Lovgiver kunde ansee Bøder for tilstrækkelige. Da nu Artikel 2 til 9 udgjøre en sammenhængende Kjæde af Bestemmelser, og Ordene i 6—9—24 tillige ere saa aldeles almindelige, tør man neppe tillade sig en saadan Indskrænkning med Hensyn til nogle af disse Bestemmelser, naar man ikke tør anvende den ved dem alle*).

*) I Henseende til 6—7—5 har jeg i min Disputats *de injuriis realibus*, Pag. 289 til 292, ikke noksom iagttaget den her fremsatte Bemærkning. Grunden hertil maa søges deri, at jeg dengang endnu troede, at der nødvendigviis maatte antages en paafaldende Anomalie enten imellem 6—7—5 og 6—7—1 eller imellem 6—7—5 og 6—7—4, 7, 9, i det Tilfælde, da Nogen med Overlæg bibragte en Anden et saadant Saar, at noget

Og man maa dog vel nødvendigen indrømme, at det, for at kunne underkaste 6—9—24 en almindelig Indskrænkning i denne Henseende, maatte være nødvendigt, at Lovgiveren umuligen kunde have villet, at nogensomhelst med Overlæg paafort Legemsbeskadigelse skulde affones med Bøder. Kan dette altsaa ikke bevises, og ere Bestemmelserne i Lovens 6—7—2 til 9 tillige aldeles uadskillelige: saa maa jo nødvendigviis den hele Indskrænkning aldeles falde bort. Endnu bør det bemærkes, at historiske Data tale saa meget imod den nysomtalte Indskrænkning. Det er nemlig bekjendt, at vore 4 gamle Hovedlovbøger, og især desbed jydske Lov, som er Kilden til 6—7—1 sidste Membrum samt 6—7—2 til 9

af hans Lemmer derved blev unyttigt. Den Forudsætning, at en saadan Anomalie ikke kunde undgaaes, havde jeg, saavidt jeg veed, tilfælles med alle vore bedste Fortolkere. Saaledes antager Hr. Professor Sibbern i juridisk Archiv No. 23 Pag. 176 den første, og Hr. Conferentsraad Brorson i hans Fortolkning over Lovens 6 Bog Pag. 199 til 200, samt Nørregaard i hans Forelæsninger over Criminalretten §. 1193 No. 2, den sidste af disse Anomalier. Imidlertid maa jeg nu frafalde min paa bemeldte Sted yttrede Mening, forsaavidt som jeg troer at have udfundet og længere hen skal fremsætte en Fortolkning, hvorved begge disse Anomalier aldeles undgaaes.

saavelsom Artikel 24, kun straffede alle Legemsbeskadigelser uden Undtagelse, selv om de paaførtes med Overlæg, ja endog under de meest qvalificerende Omstændigheder, med Bøder. Naar altsaa denne Straf, efter den hos Folket og de foregaaende Lovgivere rodfæstede Synsmaade, altid blev anseet for tilstrækkelig, saa kan man saameget mindre finde det umueligt, at Christian den 5te, som endog optog jydske Lovs Bestemmelser i sin Lovbog, skulde i Almindelighed have fundet den samme Straf tilstrækkelig. Ikke uvigtigt er det ogsaa, at Voldbøderne baade efter de Tiders Pengeforhold udgjorde en langt betydeligere Sum, end for nærværende Tid, samt at de ogsaa efter Loven medføre et Slags Infamie. Cfr. 1—24—13; Ørsteds systematiske Udvikling af Begrebet om Tyverie, Pag. 62 til 63.

II.

Jeg troer saaledes tilstrækkeligen at have beviist, at den af Hr. Candidat Ussing fremsatte Fortolkning af Lovens Bestemmelser om overlagte Legemsbeskadigelser, ikke lader sig antage. Imidlertid kan det dog ikke nægtes, deels, at disse Lovens Bestemmelser, saaledes som man pleier at forklare dem, kun stemme slet med den borgerlige Sikkerhed, deels, hvad der er end vigtigere, at der ved den sædvanlige Fortolkning opstaaer en høist betydelig Anomalie

imellem 6—7—1 og de øvrige Artikler i 6—7. Hvor urimeligt, at den som med Overlæg afhugger Nogen to Fingre, straffes i det mindste med Fredløshed og Boeslods Forbrydelse, den derimod som ligeledes med Overlæg saarer en Anden saaledes, at de samme to Fingre blive aldeles ubrugelige, slipper med en Pengemulkt! En Urimelighed af samme Beskaffenhed, skjøndt noget mindre, opstaaer ved at sammenligne Straffen i 6—7—1 første Membrum med dem i 6—7—4, 7, 9, hvilke Lovsteder alle omtale Beskadigelser, der meget nærme sig til dem, som omhandles i 6—7—1. Her opstaaer nu altsaa det Spørgsmaal, om der da aldeles ingen Fortolkning kan udfindes, hvorved en bedre Overeensstemmelse kunde tilveiebringes mellem disse Lovens Artikler? hvilket Spørgsmaal man, saavidt jeg veed, hidtil stedse har besvaret benægtende *). Ikke destomindre troer jeg, at man ved en simpel Analyse af Lovens Bestemmelser i 6—7 og 6—9 vil finde, at selve disse Bestemmelser medføre og fordre en Fortolkning, hvorved ikke allene al Anomalie imellem de forskjellige Straffe for Legemsbeskadigelser hæves, men hine endog, om de end ei fuldkommen svare til den borgerlige Sikkerheds Krav, dog komme i langt bedre Harmonie med samme, end ved den sædvanlige Fortolkning. Denne min Paastand skal jeg nu korteligen bevise.

*) Cfr. Pag. 235-236, Note.

Man pleier ved Fortolkningen af 6—7—1 i Almindelighed at fremstille Sagen saaledes, som om Loven kun omhandlede to Tilfælde, nemlig det da Beskadigelsen paaføres udenfor Slagsmaal, og det da samme skeer i Slagsmaal, hvoraf da følger, at Gjerningen i det første Tilfælde maa straffes efter Artiklens første Membrum, og i det andet Tilfælde efter det sidste Membrum. Dernæst bemærker man, at de øvrige Artikler i 6—7 kun handle om det Tilfælde, da Slagsmaal har fundet Sted, og at altsaa i det modsatte Tilfælde de i disse Artikler fastsatte Straffe maae cumuleres med Boden efter 6—9—24. Men det lader sig uden tvivl let bevise, at Loven med Hensyn til Afhug skjelner imellem tre Tilfælde, hvoraf da naturligviis følger, at den ogsaa med Hensyn til andre Legemsbeskadigelser i Almindelighed maa antages at skjelne imellem tre Tilfælde. Beviset for denne Sætning udledes nemlig af 6—9—2, som lyder saaledes: "End gjør han dennem anden Skade med Afhug eller Saar, eller i andre Maader dem udformer, da bøde han over andre rette Bøder trende fyrgetyve Lod Sølv". Af denne Artikels klare Ord følger nemlig, at naar Afhug er paaført, 3 Tilfælde kunne tænkes; Forbrydelsen kan nemlig enten høre 1) under 6—7—1 første Membrum; eller 2) under samme Artikels andet Membrum samt 6—9—2; eller 3) under det andet Membrum alene. Spørgsmaalet bliver da kun, hvorledes det første af disse Tilfælde skjelnes fra det andet? Og herpaa maa

Svaret blive, at i det første Tilfælde efter Ordene i 6—7—1 forudsættes en bestemt Hensigt til at afhugge enten det Lem, som virkelig bliver afhugget, eller et andet af lige Vigtighed; hvorimod 6—9—2 ingen saadan bestemt Hensigt forudsætter, men kun et ulovligt, med Hensigt til i det Hele at udøve Voldsomheder forbundet, Angreb paa en Mand i hans Huus *), hvorhos 6—9—5 og 6—9—24 vise, at den samme Mulkt maa anvendes, naar man paa hvilketsomhelst Sted overfalder en sagesløs Mand og afhugger noget af de i 6—7—1 opregnede Lemmer, uden at have havt den bestemte

*) Med Hensyn til Afhug er det allerede af Hr. Etatsraad Ørsted i Eunomia 2 Bind Pag. 443 bemærket, at Loven saaledes skjelner imellem 3 Tilfælde; see især følgende Ord: "Artiklerne (6—9—1 og 2) forudsætte vel, at den Paagjeldende med overlagt Forsæt udøver Voldsomheder, men derfor ikke at Overlægget har gaaet ud paa det Onde, som ved Handlingen virkelig frembringes; hvorimod 6—7—1 ganske bestemt kræver, at den her omhandlede Skadetilføielse er udøvet med Overlæg, eller i det mindste med bestemt Forsæt". Imidlertid har, saavidt mig er bekjendt, hverken Etatsraad Ørsted eller nogen anden Lovkyndig hidtil anvendt den samme Distinction paa andre Legemsbeskadigelser, hvilket dog i det mindste Loven burde have gjort, dersom den skal kunne ansees for consequent.

Hensigt at afhugge et saadant. *) Men har Loven saaledes med Hensyn til Afhug udtrykkeligen fastsat tre Tilfælde, saa vilde det være i høieste Grad inconseqvent, om den ei med Hensyn til andre Legembeskadigelser ogsaa havde fastsat tre Tilfælde, forsaavidt saamange forskiellige Tilfælde ogsaa med Hensyn til disse maatte kunne tænkes. Nu har Loven i 6—7—2 til 9 bestemt Straffen for de Legemsbeskadigelser, som svare til det under No. 3 omtalte Tilfælde, og i 6—9—24 for dem som svare til No. 2, hvorimod de Legemsbeskadigelser, som i deres Beskaffenhed ere analoge med No. 1, ere aldeles uomtalte i Loven. Christian den 5tes Lov har nemlig med Hensyn til Legemsbeskadigelser i Almindelighed aldeles ikke omtalt det Tilfælde, da Nogen har til Hensigt at paaføre en Anden en vedvarende Legemsbeskadigelse ved at saare eller slaae ham, og virkelig paafører ham en saadan vedvarende Legemsbeskadigelse. Men det følger da vel nu uimodsigeligen af Sammenhængen imellem 6—7—1 og samme Capitels øvrige Artikler, at dette Tilfælde, som med Hensyn til Afhug er saa aldeles affondret fra de 2 andre, ogsaa med Hensyn til andre vedvarende Legemsbeskadigelser maa behandles efter en ganske særegen Regel, og altsaa efter den hertil hørende

*) Confr. Sibberns Afhandling i juridisk Archiv No. 23, Pag. 177 til 181.

Analogie af 6—7—1 første Membrum. Følgelig maa den Skyldige ansees med en efter Beskadigelsens Beskaffenhed lempet arbitrair Arbeidsstraf, dog saaledes, at han i det 6—7—5 omtalte Tilfælde, forsaavidt som det hører herhen, straffes efter 6—7—1 første Membrum, da de i disse Artikler omhandlede Forbrydelser baade efter Sagens Natur og Lovgiverens tilkjendegivne Villie ere aldeles eensartede.

Jeg har i det Foregaaende antydet, at der gives Legemsbeskadigelser, hvor man ifølge Sagens Natur aldeles ikke kan tænke sig nogen Forskjel mellem den Skade, som paaføres med den bestemte Hensigt at paaføre denne selvsamme Skade, og den som paaføres uden en saadan bestemt Hensigt. Jeg har ligeledes sagt, at en arbitrair Straf kun skulde finde Sted, hvor den paaførte Beskadigelse efterlader vedvarende Følger. Disse Sætninger, som i Grunden kun udgjøre een, skal jeg nu stræbe at forsvare, da man maaskee her ved første Diekast kunde beskylde mig for Inconseqvents, eftersom det kunde synes, at der ved enhver Art af Legemsbeskadigelse maatte skjelnes imellem de forhen omtalte 3 Tilfælde. Dog denne min Sætning er vistnok saare let at forsvare. Det indlyser nemlig ved en simpel Undersøgelse af Beskadigelsens Natur, at jeg umuligen kan med Overlæg saare eller slaae Een, uden at have den bestemte Hensigt at saare eller slaae ham. Derimod kan jeg med Overlæg angribe Een, og i det han forsvarer sig, afhugge ham hans

Arm eller gjøre ham den unyttig, uden at have den bestemte Hensigt at berøve ham hans Arm eller gjøre den ubrugelig. Naar jeg ved et Hug paaføver Nogen en vedvarende Lyde, da maa jeg nødvendigen have havt den Hensigt at ramme og derved saare ham, men det er ingenlunde nødvendigt, at jeg tillige har villet paaføre ham den vedvarende Lyde. Og hermed er da min nys fremsatte Distinction aldeles retfærdiggjort. Den Undtagelse, som man altsaa, efter hvad jeg ovenfor har viist, ikke vilkaarligen turde tillade sig ved en indskrænkende Fortolkning af 6—9—24, findes nu, efter den af mig opstillede Classification af Tilfælde, som en absolut Følge af Sagens Natur, og er altsaa nu ligesaa nødvendig, som den der vilde have været forkastelig. Det maa tillige herved bemærkes, at min nylig fremsatte Fortolkning egentlig slet ikke er grundet paa en Indskrænkning af 6—9—24; thi denne Artikel refererer sig ifølge sine udtrykkelige Ord kun til det Tilfælde, da Beskadigelsen, saafremt Overfald paa sagesløs Mand ikke havde fundet Sted, kunde afsones med Bøder, men aldeles ikke til det i 6—7—1 første Membrum omtalte Tilfælde, eller saadanne, som ere analoge med samme, da disse jo aldrig kunne afsones med Bøder. Det er klart, at ved den af mig fremsatte Fortolkning al den Anomalie, som de Lovkyndige hidtil have troet at finde imellem 6—7—1 og samme Capitels øvrige Artikler,

aldeles bortfalder, og derimod en fuldkommen Conseqvents imellem Lovens Bestemmelser opnaaes. Jeg troer tillige at have viist, at denne Fortolkning ingenlunde er vilkaarlig, men at den er en nødvendig Følge af den Betragtning, at Lovens 6—7—1 cfr. 6—9—2 viser, at Lovgiveren med Hensyn til Afhug har skjelnet mellem trende Tilfælde. Denne min Fortolkning har blandt andet ogsaa det Fortrin for Hr. Ussings, at 6—9—24 ikke efter denne, saaledes som efter hiin, underkastes en aldeles vilkaarlig Indskrænkning, eller bliver saa godt som uskreven; dernæst er den ikke grundet paa det blotte Hensyn til Sikkerhedens og Retfærdighedens Fordringer ɔ: til blotte politiske og naturretlige Argumenter, men den udfindes umiddelbar af Lovens egne Forskrifter, hvorfor den vel i det mindste maa synes antageligere end Hr. Ussings.

Endnu maa jeg omtale nogle af de, efter mit Skjøn, vigtigste Indvendinger, som kunne gjøres imod den af mig her fremstillede Theorie. For det Første kunde man nemlig hente en saadan Indvending fra Lovens 6—7—18, i det denne Artikels klare Bogstav synes at medføre, at den som forsætligen ager eller rider paa Mand, Qvinde eller Barn, kun bliver at straffe med Bøder, saafremt anden Skade skeer end Drab, uagtet denne Handling dog aabenbar er af den Natur, at den tilkjendegiver en Villie til at skade, der i det mindste Intet har imod, om

Følgen endog skulde blive den Andens Død eller en meget betydelig Legemsbeskadigelse. *) Men herimod maa jeg tillade mig den Bemærkning, at der unægteligen gives Tilfælde, hvor den som beskadiger en Anden ved at kjøre eller ride paa ham, efter Lovens udtrykkelige Bud, ikke kan slippe med Bøder, uagtet den Beskadigede beholder Livet. 6—7—18 byder nemlig udtrykkeligen, at Forbryderen i alle under denne Artikel hørende Tilfælde skal straffes ligesom han havde gjort det med egen Haand, hvilken Bestemmelse dog vel maa ansees som den principale, hvorimod Lovgiveren maa formodes kun at have omtalt Bøder i Tilfælde af Legemsbeskadigelse af den Grund, at Legemsbeskadigelser dog efter Loven i de fleste Tilfælde kunne afsones med Bøder. Lovens Bestemmelse, at han skal straffes som om han havde gjort det med egen Haand, medfører dog unægteligen, at den som i Kongens Gaard ved at overkjøre eller override Nogen beskadigede ham saaledes, at derved fløb Blod, maatte straffes efter 6—7—11, og at den som med bestemt Forsæt havde kjørt Arm eller Been over paa Een, maatte straffes efter 6—7—1 første Membrum. Men heraf sees det altsaa, at Ordene "paa Liv eller Bøder" i

*) Da Hr. Etatsraad Ørsted i Eunomia 3 B. Pag. 331 har tillagt denne Betragtning en betydelig Vægt, anseer jeg det for min Pligt her at omtale samme.

6—7—18 ingenlunde udtømme alle de Straffe, som i Tilfælde af Beskadigelse, foraarsaget ved Kjøren eller Riden, kunne finde Sted.*) Man maa vel altsaa ogsaa her være berettiget til at antage den ovenfor fremsatte Distinction, og skjelne imellem om den, som overkjører eller overrider en Anden, gjør dette med bestemt Hensigt til at paaføre ham en vedvarende Beskadigelse, eller ikke. Vel indseer jeg, at denne Distinction her neppe bliver af nogen synderlig practisk Nytte; men man kan dog maaskee ikke paastaae, at den skulde være aldeles uanvendelig; og i alle Tilfælde troer jeg det her Anførte tilstrækkeligt til at svække det Argument, som fra 6—7—18 muligen kunde hentes imod min Theorie i det Hele.

Den nys fremsatte Indvending imod den af mig opstillede Distinction, at samme nemlig med Hensyn til 6—7—18 ikke kan være af synderlig practisk Vigtighed, lader sig ogsaa fremsætte som en ganske almindelig Indvending, forsaavidt som det stedse maa være overmaade vanskeligt at bevise, hvorvidt den omtalte bestemte Hensigt til at paaføre en vedvarende Legemsbeskadigelse har

*) Denne Bemærkning har jeg allerede forhen fremsat i min Disputats *de injuriis realibus*, Pag. 300, og i mit Svar paa Hr. Licentiatus juris Normanns Recension over bemeldte Disputats, Pag. 45-46.

fundet Sted eller ikke, hvoraf altsaa kunde synes at følge, at de af mig foreslaaede arbitraire Straffe kun yderst sjelden ville komme til Anvendelse. Men herved maa jeg bemærke, at Lovgiveren i 6—7—1 jo dog unægteligen har taget denne bestemte Hensigt i Betragtning, og paa samme bygget en overordentlig stor Forskjel imellem Straffene; Lovgiveren maa altsaa have forudsat, at det var muligt at udfinde, om en saadan Hensigt virkeligen havde fundet Sted; hvilket man vel ogsaa ved Hjelp af Sagens Omstændigheder nogenlunde maa kunne, ligesaavel som man i saa mange andre Tilfælde ved Hjelp af disse maa stræbe at komme til Kundskab om en Forbryders Hensigt. At min Fortolkning heller ikke i denne Henseende kan blive til Skade for den borgerlige Sikkerhed, men tvertimod gavnlig for samme, haaber jeg vil indlyse deraf, at denne Fortolkning jo dog medfører, at der gives Tilfælde, hvor Legemsbeskadigelser, som efter den almindelige Mening kunde afsones med Boder, maae belægges med en betydeligere Straf. *).

*) At Hr. Usfings Fortolkning vilde være gavnligere for den borgerlige Sikkerhed, vil jeg hermed ingenlunde nægte; men dette kan ikke være tilstrækkeligt til at skaffe den Fortrin for min, da den, som jeg ovenfor har viist, aldeles strider imod Loven.

I Henseende til Beviset for den bestemte Hensigt til at paaføre en vedvarende Legemsbeskadigelse, maa jeg endnu tillade mig nogle Bemærkninger. Ved første Oiekast kunde det nemlig synes, at den hele paaførte Skade, i Analogie af 6—6—1 cfr. 6—11—1, altid maatte kunne tilregnes Forbryderen, som om den var paaført med bestemt Forsæt. Sagens Natur taler nemlig her endog langt mere end i det lovbestemte Tilfælde for at ansee den indirecte Gjerning ligemed den directe, efterdi det snarere lod sig bevise, at man kun havde villet skade, men ikke dræbe, end hvorvidt Eens Hensigt til at skade egentlig strakte sig. Dette lader sig imidlertid aldeles ikke gjøre, da det ovenfor er viist, at Loven med Hensyn til Legemsbeskadigelser saa udtrykkeligen skjelner imellem, om den bestemte Hensigt er tilstæde eller ikke, hvilken Forskjel jo, dersom man antog den nys omtalte Udvidelse, aldeles maatte bortfalde. Mere kunde der maaskee anføres for den Mening, at dog i denne Henseende en *præsumtio juris* burde statueres imod den Skyldige. Man kunde nemlig sige, at skjøndt Analogien af Bestemmelsen om Drab ikke fuldkommen kan anvendes paa Legemsbeskadigelser, saa fulgte dog deraf ikke, at den skulde falde bort, forsaavidt som den kunde være anvendelig, hvilket den da kunde være, forsaavidt som man her, imod de almindelige Regler, kunde antage en *præsumtio juris* imod Forbryderen.

Dog tør jeg ikke antage denne Mening, i hvor meget den end efter Sagens Natur kunde have for sig; thi deels maa man udentvivl i ulovbestemte Tilfælde følge Lovens almindelige Regler om Beviisbyrden, og ikke specielle Bestemmelser, der dog kunne være byggede paa særegne Grunde (her for Exempel paa Drabsforbrydelsens større Skadelighed og Farlighed); deels kan man ikke nægte, at den hele Sammenhæng i 6—7 og 6—9, og in specie 6—7—1 sidste Membrum samt 6—7—4, 5, 7, 9, 18 *) og 6—9—2 cfr. 1 bestemt tale imod at antage en saadan Præsumtion, der ogsaa vilde medføre, at Lovens udtrykkelige Bestemmelser kun vilde blive anvendelige i det sjeldne Tilfælde, da den Skyldige kunde afbevise den imod ham antagne Præsumtion, og at derimod de sædvanlige Tilfælde skulde bedømmes efter en Regel, som Loven ikke udtrykkeligen har fastsat. Man maa altsaa udentvivl i denne Henseende følge de almindelige Regler, som vor Lovgivning

*) Man vil let see, at jeg uden Inconseqvents ved denne Leilighed kan beraabe mig paa 6—7—18; thi uagtet denne Artikel, efter min Mening, ikke viser, at den, som beskadiger en Anden ved at kjøre eller ride paa ham, altid kan slippe med Bøder, saa viser den dog unægteligen ved den Form, hvori den er affattet, at denne Straf i det omtalte Tilfælde maa være den almindeligste.

og Sagens Natur frembyde for Beviset om dolus og culpa, *) saaledes nemlig, at der hverken antages nogen Formodning for eller imod den bestemte Hensigt til at paaføre den indtrufne Legemsbeskadigelse, men at det alene af Sagens Omstændigheder maa afgjøres, hvorvidt en saadan Hensigt fornuftigviis kan antages at have fundet Sted, eller ikke.

III.

Efter saaledes at have fremsat Alt, hvad jeg troede at være nødvendigt med Hensyn til det andet Hovedspørgsmaal, kommer jeg nu til det tredie Spørgsmaal, nemlig angaaende Fortolkningen af 6—6—11. Her troer jeg nu atter, at det maa komme i Betragtning, om Raadet eller Tilskyndelsen gaaer ud paa at paaføre den Anden en vedvarende Legemsbeskadigelse, eller ikke; i første Tilfælde maa nemlig den Raadende eller Tilskyndende altid straffes med en betydelig arbitrair Straf, som maaskee i Analogie af 6—6—11 sidste Membrum kunde, hvor det lod sig gjøre, være halv saa stor, som den, der rammer Hovedmanden; i sidste Tilfælde maa derimod den, som har raadet eller tilskyndet, slippe med Bøder, og det hvad enten en vedvarende Legemsbeskadigelse paaføres eller ikke. Denne

*) Cfr. Eunomia 2 B. Pag. 244-262, Ørsted om Tyverie Pag. 333-338.

min Mening motiverer jeg ved den allerede af Hr. Usſing i den citerte Afhandling Pag. 262 fremſatte Betragtning, at nemlig Ordene "da bøde halv ſaa meget ſom den der Skaden gjorde", i ſig ſelv involvere, at Hovedmanden ſlipper med Bøder. Det Tilfælde, da Hovedmanden underkaſtes en ſtrængere Straf, er altſaa ulovbeſtemt med Henſyn til den Raadende *), og kunde ſaameget lettere være dette, da en ſaadan ſtrengere Straf for Hovedmanden ſelv i de fleſte Tilfælde ei heller er udtrykkeligen faſtſat, uagtet jeg ovenfor har viiſt, at en ſaadan, ifølge Lovens Analogie, ofte maa anvendes paa ham. Forſaavidt nu ſelve Raadet gik ud paa en vedvarende Legemsbeſkadigelſe, medfører altſaa baade Sagens Natur og Analogien af 6—6—11, at en betydelig arbitrair Straf maa anvendes paa den Raadende; var dette derimod ikke Tilfældet, da viſer Analogien af 6—6—11 førſte Membrum, at den Raadende dog maa ſlippe med Bøder, efterdi han, ſom Etatsraad Ørſted allerede i juridiſk Archiv No. 16 Pag. 161 Note har bemærket, ikke kan ſtraffes haardere, naar Legemsbeſkadigelſe paaføres, end naar Drab ſkeer. I at beſtemme denne Bod maatte vel iøvrigt, i Analogie af ſamme Membrum, den paa-

*) For Kortheds Skyld nævner jeg paa dette og følgende Steder den Raadende alene, uagtet det ſamme naturligviis maa gjelde om den Tilſkyndende.

førte Skades Beskaffenhed komme noget i Betragtning. Efter denne Fortolkning vil altsaa Loven med Hensyn til den Raadende, i Overeensstemmelse med Sagens Natur, langt mere have taget selve Hensigten i Betragtning end den indtrufne Følge, hvilket dog, efter hvad jeg ovenfor har viist, ogsaa er Tilfældet med Hensyn til Hovedmanden. Om derimod den Raadende er psychologisk Hovedaarsag eller psychologisk Biaarsag, vil, efter min Mening, ikke have nogen Indflydelse paa Straffen, undtagen i de Tilfælde, hvor samme er arbitrair. Om en saadan præsumtio juris, som ieg ovenfor har omtalt i Anledning af Hovedmanden, kan der iøvrigt, hvad den Raadende angaaer, aldeles ikke blive Spørgsmaal, da 6—6—11 første Membrum i Henseende til det Tilfælde, da Drab skeer, er saa aldeles afvigende fra det som 6—6—1 cfr. 6—11—1 bestemmer om den physiske Aarsag.

Den af mig her fremsatte Mening troer jeg at stemme fuldkommen med Retfærdighed og Sagens Natur, ligesom den ei heller staaer i nogen Modsigelse med Loven, og i det mindste ligesaa godt kan bestaae med sammes Ord, som Hr. Ussings. Iøvrigt troer jeg ogsaa, at denne Mening stemmer med hvad Hr. Etatsraad Ørsted paa de af Hr. Ussing citerte Steder har villet udtrykke; thi ved et ubestemt Raad til at skade har Hr. Etatsraaden vel egentligen tænkt sig et saadant, som ikke bestemt

gik ud paa nogen vedvarende Beskadigelse. Da man nemlig med Hensyn til 6—7—1 første Membrum nævner den bestemte Hensigt som en qvalificerende Omstændighed, kunde man let kalde et Raad ubestemt, naar samme ikke var forbundet med en saadan bestemt Hensigt til at skille den Fornærmede ved et Lem (eller paaføre ham en vedvarende Legemsbeskadigelse). At dette ogsaa virkeligen har været Hr. Etatsraad Ørsteds Mening, sees paa det tydeligste deraf, at Etatsraaden i Modsætning til det saakaldte ubestemte Raad omtaler "et Raad, der bestemt gik ud paa Lemlæstelse, vedvarende Forstands eller Sundheds Forstyrrelse, Kydskheds Berøvelse eller deslige Brud paa Personligheden af det allergroveste Slags." Den af Hr. Usſing i denne Anledning mod Etatsraad Ørsted fremsatte Dadel kan jeg derfor aldeles ikke finde grundet.

Endnu maa jeg, uden i mindste Maade at ville fornærme Hr. Usſing, tillade mig nogle Bemærkninger ved de af denne Lovkyndige fremsatte Argumenter, samt ved de af hans Fortolkning fremkommende Resultater, da jeg maaskee ellers kunde synes at have forbigaaet Noget, som talte imod min Mening.

Hr. Usſings Hovedargument, som ligger deri, at den, som med Overlæg paaſører en Legemsbeskadigelse, aldrig maatte straffes med Bøder, men altid med en

betydelig arbitrair Straf, troer jeg ovenfor tilstrækkeligen at have gjendrevet. Kun maa jeg endnu bemærke, at det *ikke* synes mig *saa aldeles consequent*, paa Grund af Sagens Natur, *tvertimod Lovens tydelige Ord*, at antage en arbitrair Straf for Hovedmanden, og *deraf atter at udlede*, at den Raadende, forsaavidt som han kun var *psychologisk Biaarsag*, altid maatte slippe med Bøder. Bestemmelsen i 6—6—11 er dog unægteligen *langt mindre tydelig* end den i 6—9—24, som viser, at der gives Tilfælde, hvor den, som overfalder sagesløs Mand, og paafører ham en Legemsbeskadigelse, kan afsone sin Forbrydelse ved Bøder. Og ville vi beraabe os paa *Sagens Natur* og *Reglerne for indskrænkende Lovfortolkning*, da vilde det vistnok indeholde *den største Urimelighed*, dersom Lovgiveren i alle de Tilfælde, hvor den som raader til at paaføre Nogen en vedvarende Legemsbeskadigelse, kun er at ansee som *psychologisk Biaarsag*, vilde lade ham slippe med Bøder. Denne Straf vilde vistnok her være *langt mere upassende*, end den er med Hensyn til den, som med Overlæg giver en Anden et Ørefigen eller et Slag af en Stok. Og dog har Hr. Ussing, i Medhold af Reglerne for indskrænkende Lovfortolkning, antaget, at Lovgiveren *vel kunde tænkes* at have foreskrevet Bøders Anvendelse *i det første* af de her anvendte Tilfælde, men at han derimod *umuligen*

kunde tænkes at have paalagt en saadan Straf i det sidstnævnte. *) Hr. Usfing har vel selv i den citerte Afhandling tilstaaet, at hans Fortolkning af 6—6—11 ikke frembringer et med Retfærdighed og Lovgivningens Grundsætninger fuldkommen overeensstemmende Resultat; men denne Indvending har han vistnok ikke fremsat i den tilbørlige Styrke, eller tillagt samme den fornødne Vægt, da den ellers nødvendigen maatte have bragt ham til aldeles at frafalde hiin Fortolkning. Herved maa endnu bemærkes, at den af Hr. Usfing antagne Straf for den psychologiske Biaarsag ikke alene absolut taget er meget for mild, men at den endog staaer i den meest skrigende Disharmonie med Straffen for den psychologiske Hovedaarsag. Hr. Usfing vil nemlig Pag. 269, at enhver psychologisk Hovedaarsag (følgeligen ogsaa den, der ved et Raad er psychologisk Hovedaarsag) **) til Legemsbeskadigelser skal ansees med samme Straf, som den physiske Aarsag. Men nu vilde det vistnok være i høieste

*) Udtrykkeligen har Hr. Usfing vel ikke sagt dette, men det følger dog *per bonam conseqventiam* af hans i den ofte omtalte Afhandling antagne Meninger, sammenholdte med de af ham selv paaberaabte Regler for den indskrænkende Lovfortolkning.

**) Cfr. Pag. 267, hvor Hr. Usfing selv indrømmer, at der gives Tilfælde, hvor den Raadende maa ansees som psychologisk Hovedaarsag.

Grad urimeligt, at den, som ved et Raad fra først af vakte det Forsæt hos Nogen at stikke en Andens Øie ud, skulde straffes i det mindste med Fredløshed og Boeslods Fortabelse, hvorimod den, som naar Tanken om en saadan Forbrydelse løseligen var opstaaet hos Hovedmanden, af alle Kræfter bestyrkede ham i samme, skulde slippe med halv Mandebods Erlæggelse. *) Det er dog indlysende, at den psychologiske Biaarsags Brøde i dette og i saa mangfoldige andre Tilfælde grændser paa det allernærmeste til den psychologiske Hovedaarsags.

Fremdeles har Hr. Ussing ikke heller tilbørligen taget Hensyn til den ogsaa af ham selv sammesteds fremsatte Indvending, at nemlig hans Fortolkning af Ordet "raade" i 6—6—11 ikke ganske har Medhold i Sproget. Det vilde dog vistnok være besynderligt, om der skulde gives Tilfælde, hvor den Raadende ikke skulde straffes efter 6—6—11, som fastsætter Straffen for den der raader, men derimod efter 6—6—12, som ikke fastsætter Straffen for den der raader, men for den der befaler eller kjøber. Lovgiveren maa vel, efter Ordene i 6—6—11 og 12, antages at have lagt mere Vægt paa

*) Cfr. Hr. Ussings Afhandling Pag. 263 "Lovgiveren maa ved Udtrykkene: "bøde halv saa meget som den der Skaden gjorde" sigte til de Bøder, som den physiske Aarsag, naar Overlæg ikke havde fundet Sted, skulde have erlagt."

de brugte Motivers Beskaffenhed, end paa den Omstændighed alene, om den psychologiske Aarsag var Hovedaarsag eller blot Biaarsag. Selv med Hensyn til Ordet "tilskynde" er det iøvrigt neppe saa ganske ophøiet over al Tvivl, at samme udelukkende bruges om den psychologiske Biaarsag.

Med Hensyn til Hr. Ussings Argument Pag. 263-264, at der, naar Drab begaaes, finder et ganske andet Forhold Sted imellem den physiske og psychologiske Aarsags Straf, end det der, efter den af ham forkastede Fortolkning, vilde finde Sted efter Artiklens andet Membrum, maa jeg bemærke, at denne Anomalie, efter den af mig fremsatte Fortolkning, aldeles ikke finder Sted. *) Lovgiveren har nemlig, efter min forhen udviklede Mening, hvad enten Drab skeer eller ikke, stedse taget væsentligt Hensyn til Raadets eiendommelige Beskaf-

*) For at undgaae Misforstaaelse, maa jeg erindre, at den Fortolkning, som Hr. Ussing paa det her citerte Sted forkaster, heller ikke er den samme, som jeg har antaget, men derimod skulde gaae ud paa at straffe den Raadende med en arbitrair Straf, saasnart en betydelig Legemsbeskadigelse var paaført, om end samme laae aldeles uden for den Raadendes Hensigt. Hr. Ussings ved denne Leilighed brugte Argument er derfor vel i sig selv meget rigtigt, men det kan blot ikke anvendes imod min Fortolkning.

kenhed, og kun meget lidet til den tilfældige Følge. Naar Hr. Usfing Pag. 266 paastaaer, at selve Ordene "hvo som raader eller tilskynder Nogen til at gjøre anden Mand Skade, saa at han derover bliver dræbt", tydeligen vise, at Lovgiveren just ikke tænker sig Raad til ringe og ubetydelige Skadetilføielser, men at han tvertimod har meget betydelige og farlige Legemsbeskadigelser for Øie, da kan jeg aldeles ikke indrømme Rigtigheden af dette Argument; thi man maatte jo efter den samme Slutningsform, da Loven unægteligen i det mindste ogsaa omtaler saadanne Beskadigelser, som af Hovedmanden affones med Bøder, ligesaa godt kunne uddrage det modsatte Resultat, nemlig at Loven egentligen kun havde ubetydelige og ufarlige Beskadigelser for Øie.*) Muligheden af at den Angrebne

*) Det her fremsatte gjendrives naturligviis ikke ved den Betragtning, at Lovgiveren dog først omtaler det Tilfælde da Drab skeer, og altsaa nærmest maatte have tænkt paa dette. Grunden til at dette Tilfælde omtales først, maa udentvivl blot søges deri, at samme er det vigtigste og medfører den strengeste Straf. Endnu bør det erindres, at den her i Texten omtalte Slutningsmaade efter Hr. Usfings Theorie om Straffen for den physiske Aarsag endog fortrinligen maatte kunne anvendes; thi efter denne skulde jo alle udenfor Slagsmaal paaførte Legemsbeskadigelser medføre en betydelig arbitrair Straf for Hovedmanden. Naar man altsaa, som man vist-

bliver dræbt, kan desuden tænkes, om end Raadet gik ud paa den allerubetydeligste Beskadigelse, da deels Hovedmandens Hensigt kunde gaae uden for Grændserne af Raadet, deels den Angrebne ved Hovedmandens Uforsigtighed og aldeles imod hans Hensigt kunde blive dræbt.

Hermed har jeg nu fremsat Alt, hvad jeg med Hensyn til Hr. Candidat Usings Afhandling over Lovens 6—6—11 havde at erindre. Jeg haaber, at Enhver, som læser disse Bemærkninger, vil føle sig overbeviist om, at ikke Lyst til at nedsætte Hr. Usîng eller til at glimre paa hans Bekostning, men kun Lyst til at udfinde Sandhed, har bevæget mig til at nedskrive samme. Ligesaavel som jeg ikke har fundet mig beføiet til at antage Hr. Usings Meninger i denne Materie, ligesaavel har jeg ogsaa ved denne min Undersøgelse berigtiget adskillige af mig selv i min Disputats de injuriis realibus fremsatte Fortolkninger. *)

nok bør, holder sig til Ordene i 6—6—11, der jo involvere, at Hovedmanden slipper med Bøder, saa vilde den i 6—6—11 fastsatte Straf for den Raadende kun blive anvendelig, naar den, som Raadet blev givet, allerede forhen befandt sig i Slagsmaal med den, som Skaden, i Overeensstemmelse med Raadet, blev paaført.

*) Confr. Noten ovenfor Pag. 235 - 236, samt min Disputats Pag. 301 - 304. I Forbigaaende

Jeg har herved viist, hvor fuldkommen jeg erkjender Rigtigheden af Hr. Usſings Paaſtand, at man ved at tilſtaae, at man har feilet, kun erklærer, at man idag er klogere end man var igaar. Iøvrigt maa jeg endnu bemærke, at dersom min i denne Afhandling fremſatte Mening om Straffen for overlagte Legemsbeſkadigelſer maatte finde Bifald, da er Hr. Usſings Fortjeneſte af denne Materie i det mindſte at anſee for lige saa ſtor ſom min, efterdi de af mig herom opſtillede Ideer førſt ved at gjennemlæſe hans Afhandling ere blevne vakte, og mine Reſultater desuden, i denne Henſeende, ſtemme ligeſaameget med Hr. Usſings, ſom med dem, der fremkomme ved den ſædvanlige Fortolkning.

bemærkes, at ingen af diſſe Sætninger hører til dem, ſom af Hr. Licentiatus juris Normann ere blevne angrebne.

Et Par Ord i Anledning af den forestaaende Afhandling.

Ligesom Legemsbeskadigelser i og for sig udgjøre et særdeles vanskeligt Stof for Lovgivningen, der, især hvis den gjør sig til Formaal at ordne alt ved nøiagtig afgrændsede Forskrifter, staaer Fare for at opoffre den virkelige Retfærdighed og Forholdsmessighed i Afstraffelsen for sin Stræben efter nøiagtig Bestemthed *), saaledes er det almindelig erkjendt, at denne Materie hører til dem, hvori Christian den Femtes Lovbøger have været mindst heldige. Det nye Forsøg, den oven

*) Man sammenholde hermed hvad jeg i dette Tidsskrift, 7 B. 1 H. S. 84-100 har bemærket saavel i Særdeleshed om de Bestemmelser, det i saa Henseende findes i det nye Udkast til en Straffelovbog for Kongeriget Bayern, som og tillige over de flere nyere Straffeloves Maade at behandle hiin Gjenstand paa; hvorved jeg ligeledes har udladt mig over den Fremgangsmaade, som jeg finder at være den hensigtsmessigste ved Behandlingen af foranførte Gjenstand.

meddeelte Afhandling indeholder paa, i een af de vanskeligste Punkter i forommeldte Materie, at indbringe en indvortes Consequents og en Overeensstemmelse med Retfærdighedens og den borgerlige Sikkerheds Fordringer, som synes at savnes efter de sædvanlige Fortolkninger, fortjener derfor vist nok al Opmærksomhed. Det er med stor Foie Hr. Forfatteren modsætter sig Hr. Usfings Paastand, at ingen med Overlæg udovet Legemsbeskadigelse kan afsones med Boder, men altid, i Analogie af 6—7—1, bør ansees med en betydeligere Straf. Hans Gjendrivelse heraf er saa indlysende, at der ikke levnes nogen Tvivl tilbage. Kun maa man falde i Forundring over, at Hr. Usfing, der ellers gjør sig saa meget til af den Strenghed, hvormed han holder over faste Fortolknings Grundsætninger, og som saa bjærveligen sætter vore Lovfortolkere irette for den Løshed og Vilkaarlighed, hvormed de, efter hans Mening, gaae frem i at forklare Loven*), har kunnet fremsætte en Mening, der er saa dristig og saa grundløs, som noget, der nogensinde er kommet frem under Navn af Lovfortolkning, kan være.

*) See fornemmelig Fortalen til de ovennævnte juridiske Afhandlinger. I Anledning af denne tappre Fortale kan jeg ikke undlade at fremsætte det Spørgsmaal: Hvo er det, der som Fortolkningsregler har anført "affidige Blik, sunde Anskuelser, en vis Takt for det Passende, et rigtigt Skjøn over Livets mange Forholde"? Jeg frygter meget for, at de Herrer Forfattere

Den nye Fortolkning, Hr. Licentiat Dreier har sat i Stedet for den, han, med saa god Grund, har forkastet, er, uden al Sammenligning, bedre motiveret end denne. Jeg er og aldeles af hans Mening, at den, der, med bestemt Forsæt, har tilføiet Nogen en Beskadigelse af det Slags som 6—7—4 eller 5 omtale, eller med lige Forsæt har paaført Nogen Afsindighed, Sygdom o. s. v., kan straffes med Hensyn til 6—7—1, første Membrum, snart med sammes høieste Straf, snart efter dens mildeste Alternativ, og snart med en i Forhold til dette Lovsted lempet ringere Straf; en Mening, som og ligger til Grund for adskillige mine

der have gjort sig skyldig i en snurrig Forvexling. Der gives vist mange Retslærere, der antage, at ingen bliver en sand, dygtig Lovfortolker, blot ved at kunne analysere Lovene, men at der blandt andet ogsaa behøves klare og sunde Blik over de Forhold i Livet, Lovene gaae ud paa at ordne. Jeg tør endog nedkjende mig denne Paastand, som jeg derhos troer at have strengelig beviist. Men jeg skjønner ikke, at deraf kan flyde den skrækkelige Ulykke og Fare, hiin Fortale skildrer, og som Forfatterne føle sig kaldede til at afvende fra Land og Rige. Derimod vil der vist ikke findes Nogen, der har erklæret det ovenomtalte alsidige Blik o. s. v. for Lovfortolkningsregler; hvilket vilde være reen Nonsens. Iøvrigt har man ikke af disse Forfattere endnu faaet det ringeste Bidrag til en Forbedring af Lovfortolkningslæren.

Ytringer, f. Ex. i det af Hr. Licentiat Dreier oven Side 253 paapegede Sted. At disse større Skadetilføielser, i Modsætning af dem, der, i alle Tilfælde, kunne affones med Bøder, betegnes som vedvarende Legemsbeskadigelser, kan jeg heller ikke andet end billige. Kun maa det bemærkes, at denne Betegnelse dog har noget meget relativt, da det vist ikke bør indskrænkes til de Beskadigelser, som ere absolut ulægelige, en Egenskab, som, i faa Tilfælde, med Sikkerhed kunde udsiges om de Beskadigelser, som her omhandles. Ved Hr. Dreiers i Hovedsagen meget tilfredsstillende Argumentation maa jeg dog tillade mig et Par Bemærkninger. Naar han S. 243 mener, at 6—9—24 end ikke, efter sin Bogstav, kan være Regel for de Tilfælde, hvor saa betydelige Beskadigelser ere paaførte nogen, og det fordi disse aldrig kunne affones med Bøder, saa er dette nok ikke saa ganske rigtigt. Det er jo uomtvisteligt, at ingen anden Straf kan anvendes, hvor nogen i Slagsmaal har skadet en Anden paa Legemet, om dette endog er gaaet til Beravelse af de vigtigste Lemmer. Det bogstavelige Indhold af 6—9—24 udelukker altsaa end ikke de største Legemsbeskadigelser. Det er kun, forsaavidt andre Grunde kræve en større Straf, at hiin Artikels Anvendelse maa bortfalde; og en saadan Grund afgiver 6—7—1, første Membrum, bogstavelig med Hensyn til forsætlige Lemlæstelser, og analogisk hvad de øvrige med bestemt Forsæt tilføiede Beskadigelser af det større Slags angaaer.

Forsaavidt Hr. Forf. S. 245-246 omtaler 6—7—18 og derved tager Hensyn til hvad jeg i Eunomia, 3 B., S. 331, har anført, kan jeg ikke ganske indrømme, hvad han derved bemærker. Han søger at godtgjøre, at fornævnte Artikel, i visse Tilfælde, formedelst de særdeles Betingelser, hvorunder Gjerningen skeer, undtagelsesviis maa for den, der, ved forsætligen at age eller ride paa Mand, Qvinde eller Barn, gjør dem Skade paa Helbred og Lemmer, føre til en større Straf end Bøder. Men det bliver derfor dog ligefuldt vist, at dette Lovsted, uagtet den store og umiddelbare Fare, som den i Artiklen beskrevne Handling i sig selv, og uden Hensyn til hvad der end tilfældigviis bliver dens Følge, sætter Andre blot for, ordentligviis lader Gjerningsmanden slippe med Bøder, naar ingen derved sætter Livet til. Denne Bestemmelse frembyder vist nok en vigtig Indvending imod den Sætning, at ethvert Angreb, hvorved man aabenbar sætter en Andens Liv i Fare, bliver at ansee med høiere Straf end Bøder. Hvad jeg l. c. har villet udlede af hiint Lovsted er altsaa usvækket*). Forsaavidt min Argumentation, med nogen Modification,

*) Hr. Licentiat Dreier har og, paa de i Noten citerte Steder, og ligeledes Hr. Ussing i juridiske Afhandlinger S. 263 overseet, at det er selve Handlingen og ikke først Graden af den Beskadigelse, som deraf maatte flyde, som synes at tilkjendegive den Hensigt, at tilføie en Anden den største Beskadigelse, endog Døden.

ogsaa synes at kunne benyttes imod Hr. Forfatterens Lære, kan man sige, at det dog lader sig tænke, at den, der overkjører eller overrider Nogen, som mueligt paa en eller anden Maade har opirret ham, ikke har et saa bestemt og omfattende ondt Forsæt som det, der forudsættes i 6—7—1 første Membrum, eller i de Tilfælde, hvorpaa der, efter Hr. Dreier, skal gjøres analogisk Anvendelse af dette sidste Lovsted. Vist nok bliver det imidlertid, at baade 6—7—18 og samme Capitels 14, 15, 16 ere skrevne i en Aand, som ikke uden Vanskelighed forenes med deres Lære, som, i større eller mindre Omfang, ville, at visse betydelige og overlagte Legemsbeskadigelser, uden for det i 6—7—1 omhandlede Tilfælde, skulle belægges med større Straf end Bøder.

Hr. Usfings Fortolkning over 6—6—11 har Hr. Licentiat Dreier og tilstrækkelig gjendrevet. Denne Fortolkning er ligesaa voldsom som den ovenanførte af samme Forfatter. Man vil ikke let hos nogen anden Forfatter finde Mage til en saadan Vilkaarlighed som den, at det Lovens 6—6—11 udtrykkelig fastsætter om den, som raader eller tilskynder til Forbrydelser, ei maa anvendes uden under den særdeles Betingelse, at den man virker paa alt forud omgikkes med det onde Forsæt, hvortil han opmuntres, og at den, som, under andre Omstændigheder, raader eller tilskynder, skal ansees saaledes som 6—6—12 fastsætter om den, som befaler eller kjøber. Denne

Fortolkning, der strider saa ligefrem imod al Sprogbrug (cfr. herved endnu 6—4—13 og 6—19—5) og imod al fornuftig Sammenhæng mellem 6—6—11 og 12 Artikler, støtter Hr. Ussing blot paa den Nødvendighed, der, efter hans Mening, er i at lægge saadan Mening ind i Loven, naar denne skal give rimelige og forholdsmessige Resultater. Hvor lidet denne Nødvendighed, om den end fandt Sted, kunde retfærdiggjøre en imod al Ordbetydning og indvortes Sammenhæng mellem 6—6—11 og den paafølgende Artikel stridende Fortolkning, indlyser af sig selv. Men det er desuden klart, at den nævnte Artikels Indhold, ved en langt naturligere Fortolkning, giver meget antageligere Resultater. Han har selv maattet tilstaae, at Lovstedet dog ikke ved hans Fortolkning bringes i Overeensstemmelse enten med almindelige Grundsætninger eller med Lovens øvrige Bestemmelser. Det er derhos i Øine faldende, at Forskjellen mellem Livsstraf og ringe Bøder derved knyttes til en Forskjæl i Gjerningen, hvorom det næsten aldrig bliver muligt at faae en nogenlunde tilfredsstillende Oplysning. Den af mig forhen fremsatte Fortolkning, der egentlig nok slet ikke er forskjellig fra den Hr. Dreier opstiller, er derimod baade fuldkomment stemmende med Lovens Ord og bringer derhos langt større Consequents og Retfærdighed i dens Bestemmelser. Vel erindrer Hr. Ussing mod denne Fortolkning 1) at Ordene "Hvo som raader eller tilskynder Nogen til at gjøre anden Mand Skade"

ere saa vidtløftige, at de indbefatte enhver, der raader til nogen som helst Legemsbeskadigelse, den være stor eller ringe, Raadet bestemt eller ubestemt, og at det altsaa er aldeles imod Ordene i 6—6—11, naar jeg lærer, at samme kun sigter til det Tilfælde, hvor Raadet har en saadan Ubestemthed, at man ikke i dets eget Indhold men kun i det virkelige af dette Raad flydende Onde har en Maalestok for Straffens Størrelse; 2) at mit Foredrag er utydeligt og usammenhængende, i det jeg, som Modsætning af et sligt ubestemt Raad, og som noget, der er uden for Artiklens Grændser, kun nævner de Raad, der gaae ud enten paa Drab eller paa andre af de allergroveste Brud paa Personligheden, uagtet ogsaa det bestemte Raad kan gaae ud paa en ringe Beskadigelse, i hvilket Tilfælde det dog vilde være en aabenbar Absurditet og Anomalie, om det skulde straffes med en betydelig Straf i Analogie af 6—7—1 første Membrum, medens den, der, i almindelige Udtryk, giver et Raad til at skade, som endog paapeger betydelig Beskadigelse, slipper med nogle ringe Bøder. Men disse Indvendinger ere neppe af synderlig Vægt. Hvad No. 1 angaaer, er det vist nok, at Ordene i 6—6—11 ikke udelukke det Raad, som gaaer ud paa Lemlæstelse eller nogen anden nok saa grov Beskadigelse. Men hvad der egentlig paapeges er dog et blot Raad til at angribe den anden paa Legemet, uden videre Bestemmelse, og at Lovgiveren kun har havt et saadant ubestemt Raad for Øie, synes at være meget

indlysende deraf, at den af ham opstillede Maalestok for den Raadendes Straf ene og allene er taget af den tilfældige Følge, som dog vist nok vilde være imod al Rimelighed, hvis den forudsatte et Raad, som havde en bestemt Charakteer. At Hr. Uøsing forekaster min Fortolkning, at den ei nøie følger Lovens Bogstav, er iøvrigt høist forunderligt, da han troer sig berettiget til selv at give en Fortolkning, der i en langt høiere Grad afviger fra Bogstaven. Betreffende det under No. 2 anførte, da er det ingenlunde en Følge deraf, at Artiklen blot antages at have et sligt ubestemt Raad for Øie, at derfor ethvert bestemt Raad til at skade skal straffes efter en anden og større Maalestok end den, Lovstedet foreskriver. Jeg har jo meget udtrykkelig indskrænket den større Straf til de Tilfælde, hvor Raadet ei blot har en bestemt Charakteer, men og denne Charakteer selv er af en saadan Natur, at Retfærdighed og Lovens Analogie frembyder en større Straf. Hvis nogen raader til en Beskadigelse af en bestemt men ubetydelig Størrelse, saa er dette vel ikke egentlig det Tilfælde, hvortil Artiklen nærmest sigter, men der er dog aldeles ingen Retsgrund til at behandle samme anderledes end efter Lovstedets Bestemmelser. Jeg har ingenlunde overseet, at der, foruden de af mig berørte to Tilfælde, gaves dette tredie; men jeg har ikke fundet det fornødent særskilt at omhandle det, fordi jeg ikke troede, at nogen Lovkyndig kunde være tvivlraadig angaaende Bedømmelsen.

Det er overalt en forunderlig logisk Pedantisme, som ligger til Grund for de mange Forsøg, Hr. Using har gjort paa at nedrive mine Arbeider. Han gaaer herved stedse ud fra den Fordring, at alt udtrykkelig skal siges og bevises; han vil ikke, at noget maa forstaae sig selv, at nogen nærmere Bestemmelse i en Sætning, noget Leed i Beviiskjæden kan udelades i den Forudsætning, at enhver Læser med et sundt Hoved selv vil vide at lægge samme til. Derfor finder han saa idelig Ubestemthed, Ufuldstændighed, Petitiones principii o. s. v. i mit Foredrag. Men, om det end var mig mueligt at tilfredsstille hiin Fordring, saa kunde jeg dog ingenlunde beqvemme mig til at lempe mig derefter, da jeg derved maatte blive uendelig kjedsommelig baade for mig selv og for Andre. Jeg maa tilstaae, at jeg snarere nærer nogen Frygt for, at jeg stundom forfalder til en for stor Omhyggelighed og Nøiagtighed i min Beviisførelse, men jeg haaber hos den mere skarptseende Læser, for hvem jeg vist nok ofte er for omstændelig, at finde Undskyldning deri, at jeg og maa sørge for andre Læseres Tarv. Et mærkeligt Exempel paa hiint Træk i Hr. Usings Polemik, finder man, i ovennævnte Samling af Afhandlinger S. 236. Jeg har i Eunomia 3 Bind S. 64 66 undersøgt det Spørgsmaal, om Forældre og Huusbonder, som, ved Overdrivelse af den dem ved Lovene hjemlede Huustugt, imod deres Villie, skille et Barn eller Tyende ved Livet, kunne belægges med Lovens Straf for for-

sætligt Manddrab; og jeg har forberedet min Undersøgelse (der forresten dreier sig om Lovens 6—6—5, som det eneste Lovsted, der kunde give den bekræftende Mening noget Skin af Sandhed) med den Bemærkning, at det er indlysende, at en slig Handling, ligesom den, paa ingen Maade, i egentlig Forstand, kan siges at indeholde et forsætligt Manddrab, end ikke kan indbefattes under Lovens udvidede Bestemmelser om denne Forbrydelse, da Revselsen ikke kan antages at have havt til Hensigt at skade, men det maa formodes, at Diemedet har været den Revsedes Forbedring, og at den Revsende ikke har villet paaføre ham et andet Onde end det, han var beføiet til at paaføre ham. Heri finder nu Hr. Ussing en petitio principii, og, da jeg forhen ikke har villet troe ham paa hans Ord, hvor han har paasagt mig denne Slutningsfeil, saa meddeler han, skjøndt som det synes ikke uden et Slags Uvillie over min Særhed, en Forklaring af sin Sigtelse, lovende for Fremtiden at ville gjøre det samme, naar han finder Anledning til at tildele mig en lige Revselse. Denne Forklaring bestaaer for denne Gang deri, at min Bemærkning opløser sig i følgende Slutning! "Forældre og Husbonder kunne i dette Tilfælde ikke antages at have villet skade Børnene eller Tjenestefolkene, fordi de ikke kunne antages at have villet skade dem" *). Dette Sted

*) S. 274 Note har han, paa en ligesaa c'ras Maade, paadigtet mig en lignende grov Petitio principii eller rettere circulus in demonstrando.

er saare charakteristisk; thi det viser tydelig, hvilke skjæve Begreber om Beviisførelse og de Regler, som Logiken med Hensyn dertil opstiller, der ligge til Grund for den idelige Sigtelse for petitio principii, som Hr. Ussing gjør mig. Det er aabenbart, at jeg aldeles ikke har forsøgt at bevise den Sætning, at Forældre og Husbonder i det omhandlede Tilfælde ei kunne formodes at have havt Hensigt at skade, og at jeg altsaa umuelig kan have ført Beviset ved en saa uhørt plump Cirkel (thi hertil og ikke til en simpel petitio principii vilde hiin Slutningsfeil reducere sig). Jeg har anseet hiin Sætning for saa indlysende, at den blot behøvede at nævnes for at erkjendes, og jeg vilde have anseet det for en Fornærmelse imod mine Læseres sunde Forstand, om jeg vilde have indladt mig i at bevise den. Nu erfarer jeg rigtig nok af Hr. Ussing, at Sætningen kan bestrides (ab esse ad posse); men, om dette end var andet end et af de uberegnelige Indfald, som man umuelig forud kan være belavet paa, saa kunde man dog aldrig i Verden beskylde mig for at have begaaet hiin grove Slutningsfeil, hvor jeg slet ikke har sluttet. Men Hr. Ussing synes at regne det til petitio principio, naar man forudsætter noget uden derfor at føre Beviis. Dersom dette var nok til at udgjøre en petitio principii, saa vilde man kunne finde petitio principii i ethvert Ræsonnement, der nogensinde er blevet eller nogensinde vil blive seet eller

hørt. Det er ugjørligt, for enhver Sætning, som man bruger i sin Beviisførelse, atter igjen at føre et Beviis, og saaledes fremad i det Uendelige; og det er heller ingenlunde muligt at hidlede alt det Mangfoldige i den reelle Tænkning af de almindelige Tænkningslove, hvilket forresten ikke engang vilde være nok. Ney, først da er man skyldig i petitio principii, naar man lægger en Sætning til Grund, som i den Tankerække, hvori Beviisførelsen bevæger sig, fornuftigviis ikke kan forudsættes at være indrømmet af den, man vil overbevise. Ingen forstandig Mand vil kalde det en petitio principii, naar Nogen, i en Bedømmelse af en given Handling, forudsætter Eiendomsrettens Hellighed. Man vilde tvertimod ansee den for en Pedant, som, ved en slig Leilighed, indlod sig paa at bevise en saa almindelig erkjendt Sandhed. Kun, dersom Nogen, hvor det gjaldt om videnskabelig at begrunde Eiendomsretten, mere eller mindre aabenbar lagde hiin Forudsætning til Grund, kunde man bebreide ham saadan Slutningsfeil.

Om jeg for Resten har havt Ret eller Uret i, at ansee hiin af Hr. Ussing angrebne Sætning for saa klar, at den intet Beviis behøvede, er en anden Sag. Det blev i sidste Tilfælde dog ikke hiin plumpe logiske Feil, hvori jeg havde gjort mig skyldig. Men jeg tvivler desuden ikke paa, at den sunde, ukunstlede Forstand vil give mig Ret, og ei i Hr. Ussings Indvendinger finde andet end et Exempel paa synderlig Skjævhed.

Han paastaaer, at den Fader eller Huusbond, som udøver Huustugten paa en Uskyldig, ikke kan have havt anden Hensigt end at skade, siden der ei kan være Tale om Forbedring, hvor ingen Forseelse er begaaet. Men han overseer her den dog meget i Dine faldende Mulighed, at Faderen eller Huusbonden kan have antaget Forseelse, hvor ingen var. Videre siger han, at den, der, naar hans Børn eller Tyende have forseet sig, farer løs mod dem med Kniv og Dolk, eller, hvad der er det samme, mishandler dem med Hug og Slag, aldrig kan, og mindst naar Mishandlingen gaaer saavidt, at den Mishandlede derved omkommer, antages at have villet andet end skade Vedkommende, da denne Mishandling jo aldeles ikke er fornøden til at forbedre dem. Jeg vil gjerne indrømme dette med Hensyn til den, der bruge Knive og Dolke mod sine Børn eller Tyende; dette er Noget, der ikke kan tænkes som sigtende til en passende Revselse, ligesom det og udtrykkelig er forbudt i 6—5—5. Men det, hiin Forfatter paastaaer at være det samme, nemlig overdreven Brug af i sig tilladelige Revselsesmidler, er noget ganske andet. Det er saare begribeligt, at den Fader, som, i Vrede, revser sit Barn med en Kjep, et i Loven udtrykkelig tilladt Straffemiddel, kan slaae saa uforsigtigt til og være saa uheldig, at han, skjøndt hans Hensigt blot var at give Barnet en maadelig Revselse, skiller det ved Livet. Han kan vist nok ikke undgaae at ansees med alvorlig

Straf for sin Ubesindighed. Men hvorledes kan det, selv i Ordets meest udvidede Betydning, siges, at han har havt til Hensigt at skade, og derfor, ifølge 6—6—1, sammenholdt med 6—11—1, skal bøde Liv for Liv? Hr. Usfing paastaaer, at jeg har havt Uret i at sige, at Faderen ei kan antages at have villet paaføre Barnet andet Onde, end det, han var beføiet til at paaføre ham (den temperære Smerte, som dog sigtede til hans eget Vel); thi "den Revsende var jo slet ikke beføiet til at paaføre den Revsede et saadant Onde, som det, der har foraarsaget Døden": Dette er nu meget sandt; men med Hensyn til Spørgsmaalet, om den Revsende har villet hiint Onde, er det aldeles intetbetydende. Hr. Usfing, der indrømmer, at 6—5—5 ikke i og for indeholder nogen tilstrækkelig Grund til at anvende Dødsstraf i det omhandlede Tilfælde, har saaledes vist nok aldeles ikke svækket den af mig fremsatte og ved flere Lands-Overrets- samt Høiesterets Domme antagne Mening, at kun en arbitrær Straf deri er anvendelig. Naar han iøvrigt i Noten S. 242 angriber en af bemeldte Domme, som indeholdende en ulogisk Modsætning, saa er det og her mødt ham, at han ei tilgavns har fattet den Argumentation, han bestrider. Modsætningen ligger nemlig ikke imellem "temporær Smerte" og et "Onde, man er uberettiget til at tilføie Nogen", men mellem dette sidste og "hvilket som helst Onde", hvorimod de Udtryk "eller en tem-

porær Smerte", kun ere anbragte som et forklarende Tillæg med Hensyn til at det aldrig kan være et virkeligt og varigt Onde, Huusbonden eller Faderen kan være beføiet til at paaføre sit Barn eller Tyende, men kun en temporær Smerte. Naar hiin Forfatter vilde gjøre sig mere Umage for at sætte sig ind i Andres Tankegang, vilde han vist ikke saa tit blive plaget med at finde Usammenhæng i deres Slutninger, som han nu bliver; og den Tid, han nu forøder paa intetsigende Gjendrivelser, vilde han da kunne anvende paa mere frugtbare Bestræbelser for Retsvidenskaben. Sandelig det er mere for at advare en ung Mand, som jeg har tiltroet Evne til at fremme Retsvidenskaben, imod en huul al sand Videnskabelighed forstyrrende Spidsfindighed, end for at forsvare mine egne Sætninger, som vel for dem, der vilde gjøre sig den Umage, at sammenligne dem med Hr. Ussings Angreb, kunde forsvare sig selv, at jeg saa alvorlig har indladt mig med ham.

Jeg har saa meget mere fundet mig opfordret til at fremstille hiint logiske Pedanterie, som det synes at gribe meget om sig blandt dem, der i den seneste Tid træde frem som Forfattere i Retsvidenskaben, og det desuden idelig anvendes for at skolemestrere mig. Det nyeste Exempel herpaa findes i Hr. Procurator Høsts i Arkiv for Lov og Ret 3die Hefte meddeelte yderligere Udvikling af de i juridisk Tidsskrift 8 B. 2 H. omtalte Anmærkninger ved min Formularbog. Denne Forfat-

ter, som for Resten kun i myndig Tone og Lyst til at være spidsfindig, kan lignes med Hr. Ussing, troer, til Exempel, at jeg i min Formularbog Side 54 har sagt en sand Urimelighed, ved at lære at den, der meddeler et skadesløs Transport paa et Gjeldsbrev, i Tilfælde af Debitors Uvederheftighed, blot har at tilbagebetale den Sum, hvorfor han solgte det, og ei den større, hvorpaa det lyder, og det forbi i det mindste Renter og Omkostninger tillige maatte tilsvares; som om det ikke, af Modsætningen, var klart nok, at det ikke vare disse accessoriske Præstationer, men kun Adgangen til at erholde den hele Sum, hvorpaa Gjeldsbrevet lød, jeg nægtede Cessionarius. Ligeledes vil denne Forfatter S. 228, ved en bogstavelig Fortolkning af hvad han har sagt i 2det Hefte Side 157, redde sig for at have gjort den grundskjæve Slutning fra Lovens 5—1—2, som jeg, i juridisk Tidsskrift 8 B. 2 H. S. 230, har tillagt ham. Han paastaaer nu, at han, ved at sige, at den Lære, han bestred, ei havde Medhold i hiint Lovsted, blot har villet sige, at den ei deri havde positiv Hjemmel; en Bemærkning, som vilde være heel synderlig, da jeg aldrig har søgt eller fornuftigviis kunnet søge noget Argument for min Mening i denne Artikel. Men hvad han af Artiklen har citeret, er aabenbar citeret som noget, der skulde gjendrive min Mening, hvilket han dog nu maa indkomme, at det aldeles ikke gjør. Bemeldte Artikel er og det eneste Lovdatum, han har anført imod min

Mening; og hvad det Argument angaaer, som han hentede af Sagens Natur, saa tilstaaer han S. 229, at Slutningsmaaden i sig er grundløs, men mener at dette bortfalder fordi han blot har anvendt den paa et vist Slags Contrakter, som om derved Slutningens Forkeerthed tabte sig i mindste Maade. Men allersynderligst er dog Forfatteren, naar han Side 232 citerer 1—4—18. 25 (skal vel være 4—1—18. 25) som Beviser paa at Ordet "Ingen" stundom i Loven tages "i en mindre ampel Betydning", udelukkende Fruentimmer. Et mærkeligt Beviis paa Skarpsindighed finder man og S. 222, hvorefter en Notarius kan i en Notarialhandling, uden videre, antage en ham ubekjendt Person for den, Medcontrahenten udgiver ham for, og dette dog skal ansees som saa bindende, at end ikke Notarius om han siden kom til bedre Overbeviisning, kan svække den engang forudsatte Identitet; S. 223, hvor han forsvarer dette dermed, at Personen dog kan være den, Notarius engang antog ham for; S. 224, hvor han sammenligner en senere nærmere Forklaring eller, om man vil, partiel Fragaaelse af en Embedsattest, med en senere Forklaring, hvorved en Dommer forandrede sin egen Dom; S. 229-230, hvor han lægger den Forudsætning til Grund, at en Mindreaarig ikke handler lovstridigt ved at sælge eller ødelægge Ting, der ere ham overdragne til Brug, Forvaring, Bearbeidning, Bortbringelse o. s. v.; Side 233-234, hvor han mener, at det ei kunde skade

noget, at ethvert Gjeldsbrev kunde præjudiceres ved et hemmeligt Anbringende om, at Udstæderen dertil var tvungen, og hvor han af den Præsumtion, der er med Svig og Troløshed, argumenterer til at det er unødvendigt at stævne den Sigtede; S. 234, hvor han troer at jeg havde besværet mig over, at han for mig vilde skjule en Deel af sin Viden, skjøndt jeg kjendelig kun har opholdt mig over den vigtige Mine, hvormed han, som egen Viisdom, havde fremsat det han havde andetsteds fra. Dog det vilde være alt for vidtløftigt og kjedeligt, om jeg vilde nævne alt, hvad der findes lignende i dette lidet Arbeide.

Trykfeil:

Side 12 Lin. 5 charakteriske læs: charakteristiske
— 14 — 17 moralske l. umoralske
— 15 — 3, 4 og 5 fra neden staaer to Gange Affindighed istedetfor: Afhængighed
— 20 — 11 de l. dem,
— 26 — 16 maa l. man
— 44 — 13 ere l. er
— 46 — 2 skal sættes Komma istedetfor Punctum
— 80 — 12 Man l. Men

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Etatsraad
og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Niende Bind, andet Hefte.

Kjøbenhavn 1824.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Rec. March 7, 1915

Indhold.

Criminalistisk Literatur.

(Fortsættelse af den i dette Tidsskrift 9 B. 1 H. afbrudte kritiske Anmeldelse af neues Archiv des Criminalrechts, 4 B. 4 St. und 5 B.)

I. Ueber die verschiedenen Arten lossprechender Urtheile im Criminalprocesse. Von Kleinschrod. 5 B. (S. 1-15).

Denne Afhandling indeholder egentligen blot en Fremstilling af den baierske Straffelovs Bestemmelser angaaende de forskjellige Maader, hvorpaa den Anklagede kan frifindes. I Stedet for den i Tydskland sædvanlige Forskjel mellem den fuldstændige Frifindelse (den saakaldte absolutio ab actione) og den blotte Suspension af Søgsmaalet (absolutio ab instantia) antager denne Lovbog tre Slags Frifindelse. Naar den Anklagede, ved et directe Beviis, har godtgjort, at han ikke har kunnet begaae eller dog ikke har begaaet den paatalte Forbrydelse, samt naar der er tilveiebragt fuldkomment Beviis for en Indsigelse, der ophæver al

Strafbarhed, saa bliver han ved Dom erklæret uskyldig (2 Th. Art. 353). Naar den Anklagedes Uskyldighed vel ikke paa foranførte Maade er beviist, men dog den Mistanke eller de Beviismidler, som vare tilveiebragte mod ham, ere ophævede eller i det Mindste saa vidt svækkede, at de ikke findes tilstrækkelige til at bevirke Special-Inqvisition (hvilket svarer til hos os at sættes under Tiltale), samt naar en Indsigelse, der vilde ophæve den Anklagedes Strafbarhed, ikke er fuldstændigen beviist, men dog bragt til Sandsynlighed, saa skal Dommen lyde paa, at den Anklagede ikke er befunden skyldig og altsaa bliver at frifinde for Straf (Art. 354). Saafremt endeligen de mod den Anklagede tilveiebragte Oplysninger vel ikke ere tilstrækkelige til at fælde ham, men der dog ikke er ført noget Slags Beviis for hans Uskyldighed, eller naar dette dog ikke har været anderledes beskaffent, end at der dog bliver saa megen Mistanke tilbage, som udkræves for at underkaste Nogen Special-Inqvisition, saa bliver Dommen at affatte saaledes, at Undersøgelsen af Mangel paa Beviis indstilles, (hvilket Lovbogen benævner ved det Kunstudtryk "Entlassung von der Instanz" Art. 356). Disse forskjellige Frifindelsesformer have og forskjellige Virkninger. Naar Een er frifunden enten i den første eller i den anden af bemeldte Former, træder han tilbage i alle de Rettigheder, som den fuldkomne borgerlige Ære fører med sig, og alle de juridiske Følgen,

som ere forbundne med at være sat under Tiltale, ophøre; hvorhos han er berettiget til at fordre Dommen offentligen bekjendtgjort (Artikel 386). Dersom Dommen har erklæret ham uskyldig, saa kan ingen Undersøgelse i Anledning af samme Forbrydelse igjen anstilles mod den Frifundne, med mindre der fremkomme nye hidtil ubekjendte Omstændigheder og Beviser, hvorved Falskheden af de Beviismidler, hvorpaa hiin Dom var grundet, lægges for Dagen, for Exempel, naar det viser sig, at Documenterne have været forfalskede, Vidnerne falske, eller deres Vidnesbyrd grundet paa en væsentlig Vildfarelse med Hensyn til Person, Handling, Tid eller Sted (Art. 387). Den, som er bleven aldeles frifunden, men dog uden positiv Erkjendelse af hans Uskyldighed, kan derimod ei blot i det fornævnte Tilfælde sættes under ny Tiltale, men og naar ellers nye Beviser for hans Skyld fremkomme, dog saaledes, at disse, saafremt der i den forrige Sag er bleven nogen Mistanke tilbage, have saa megen Vægt, at de udfylde, hvad der manglede til at kunne begrunde Special-Inqvisition, og at de under den modsatte Forudsætning have den Vægt, at de i og for sig kunne være tilstrækkelige til derpaa at grunde en Straffedom (Art. 388). Ny Undersøgelse kan iøvrigt ikke finde Sted uden efter Overappellationsrettens Beslutning; ligesom og denne nye Undersøgelse bortfalder, hvis de i Lovbogen bestemte Betingelser for Præscription finde Sted (Art. 389). Den, der

frikjendes ab instantia, bliver derimod ikke at løslade af Arresten, førend han har stillet tilstrækkelig Sikkerhed, for, at han stedse, paa Opfordring, igjen vil stille sig for Retten, og ikke uden Rettens Forevidende forlade det ham til Ophold anviiste District. Kan han ikke stille denne Sikkerhed, bliver han sat under særdeles Politie-Opsyn paa hans Hjemsted (Art. 390). Hiin Sikkerhed maa stilles ved vederhæftige boesatte Borgeres Caution eller ved i Retten nedlagte Panter for en Sum, der i intet Tilfælde maa være under 200 Gylden, men iøvrigt bestemmes vilkaarligt af vedkommende Ret med Hensyn til Forbrydelsens Størrelse, dog saaledes, at tillige de sandsynlige Procesomkostninger samt Skadeserstatningen tages i Betragtning (Art. 137 cfr. 138). Var Forbrydelsen af det Slags, hvorfor Straffen kunde blive 20 Aars Tugthuus eller en endnu haardere Straf, saa bliver den Anklagede, i Mangel af behørig Sikkerheds Stillelse, at hensætte i et offentligt Arbeidshuus; men, hvis han kan stille Sikkerhed, dog at sætte under Politiets Opsigt (Art. 391). Det forordnede Politieopsyn med den Løsladte, saavelsom den stillede Sikkerhed og alle øvrige skadelige Følger af den blotte Frifindelse ab instantia, ophøre dog om fem Aar, og, hvis Forbrydelsen kun havde medført Arbeidshuusstraf, om to Aar fra den Tid, den Anklagede har faaet sin Frihed tilbage eller, hvis han ikke har været heftet, fra den endelige Doms Dato (Art. 392). Den, der, i Medhold af

det Foranførte, er, som frifunden ab instantia, hensat i Arbeidshuset, løslades og om fem Aar, dog saaledes, at han da sættes under Politiets Opsigt, hvormed da iøvrigt forholdes efter de almindelige Regler om sligt Politieopsyns Virkninger og Varighed (Art. 393). Saavel i dette sidstnævnte Tilfælde, som ellers, kan Politieopsynet dog, paa vedkommende Politieøvrigheds Andragende, ved Criminal-Rettens Kjendelse, forlænges, naar den Løsladte ved sit Forhold har lagt en vedvarende Farlighed for Dagen (Art. 394). Den ab instantia Frifundne kan, uden nogen Kjendelse fra Overappellationsretten, paa ny bringes til Undersøgelse og heftes, saasnart der fremkommer nye Oplysninger eller Grunde til Mistanke, der give Haab om, enten alene, eller i Forbindelse med de allerede forhen fremkomne, at tilveiebringe fuldt Beviis eller Tilstaaelse. Derhos tilstedes det den Anklagede, selv at forlange ny Undersøgelse, naar han kan opgive nye Omstændigheder eller Beviser, der kunne ophæve den mod ham værende Mistanke eller vise hans Uskyldighed (Art. 395). Med Hensyn til Actionens Omkostninger, da kan Den, som ligefrem frifindes, ikke dømmes i disse, uden forsaavidt han, ved egen Forseelse, har foranlediget den Mistanke, hvorpaa Undersøgelsen blev bygget (Art. 405). Men Den, som frifindes, dømmes altid til at betale Sagens Omkostninger (Artikel 407). Endeligen er der mellem de forskjellige Frifindelsesformer en betydelig

Forskjel med Hensyn til Statstjenere. Naar nemlig en Saadan kun frifindes ab instantia, saa vedvare Følgerne af den mod ham anstillede Special-Inqvisition, saalænge til han kan erhverve en egentlig Frifindelsesdom. Han vedbliver altsaa at være suspenderet fra sit Embede og mister, hvis han er en egentlig Statsembedsmand, sit hele Gehalt, men, saafremt det er en anden offentlig Tjener, nyder han dog den ene Trediedeel deraf. Derimod bliver den Statsembedsmand eller anden offentlig Tjener, som ligefrem frifindes, strax igjen indsat i sit Embede og erholder sit i Suspensionstiden indeholdte Gehalt godtgjort. (Art. 437-440).

Forfatteren synes ligefrem at billige alle foranførte Bestemmelser. Imidlertid kunde der mod en Deel af disse gjøres betydelige Indvendinger. At der virkeligen er en væsentlig Forskjel paa, om den ikke overbeviste Anklagede dog har en saadan Formodning mod sig, der kan ansees som tilstrækkelig til at begrunde Arrest og Forfølgning, eller om Beviserne mod ham, veiede mod de Oplysninger, der ere fremkomne til hans Fordeel, ere af et svagere Slags, eller om der endeligen slet ingen Mistanke bliver tilbage, det er vist nok. Ogsaa vore Retter bruge forskjellige Udtryk, for at betegne disse forskjellige Forudsætninger, nemlig: "N. N. bør for Actors videre Tiltale fri at være", "N. N. bør for Actors Tiltale fri at være", og "N. N. bør for Actors Tiltale aldeles fri at være". Den

sidste Terminologie forekommer vel yderst sjeldent, fordi det naturligviis ei let indtræffer, at den Anklagede saaledes retfærdiggjør sig, at aldeles Intet bliver tilbage af de Beviser, hvorpaa Sagen mod ham blev grundet. Men man har dog Exempler paa, at Høiesteret har benyttet sig af dette Udtryk, for at give den uskyldige Forfulgte en fuldkommen Opreisning i Meningen. Derimod finder jeg det ikke consequent, at den Tiltalte skal nyde en mindre fordeelagtig Frifindelsesdom, naar han har tilveiebragt Oplysninger, der aldeles tilintetgjøre den mod ham opvakte Mistanke, end naar har har ført et positivt Beviis for sin Skyldfrihed. Logisk betragtet, er der vel en Forskjel. I det første Tilfælde er Beviset mod ham reduceret til Nul; i det sidste har han derimod, som det synes, endog et positivt Beviis for sig. Men, tænker man sig nærmere de Betingelser, hvorunder den ene eller den anden Frifindelsesdom skal finde Sted, saa overbeviser man sig let om, at denne Forskjel dog ingen reel Grund har. Det Beviis, som den Anklagede har ført for sin Uskyldighed, udelukker ikke Muligheden af, at der kan være førte stærke Beviser imod ham. En ikke ubetydelig Grad af Beviis maa der altid have været imod ham, da han ellers ikke, efter Lovbogens Forskrift, kunde være sat under Special-Inqvisition. Men det kan endog være muligt, at det har havt alle de Egenskaber, som udkræves til et fuldstændigt Beviis. Naar et ligeledes fuldstændigt

Beviis føres for den Tiltalte, f. E. naar hans alibi godtgjøres ved to uforkastelige Vidner, uden at dog de Vidner, som have paasagt ham Gjerningen, i mindste Maade tilbagekalde deres Vidnesbyrd, eller overbevises at være falske eller uefterrettelige Vidner, saa maae Domstolene vel aldeles frifinde ham. Men egentligen er dog Stillingen kun den, at Beviserne paa begge Sider have reduceret hinanden til Nul, og det er kun en Illusion, at den Anklagedes Uskyldighed er positivt beviist. Det turde endog være, at der, efter Omstændighederne, kunde være mere Grund til endnu at beholde nogen Mistanke tilbage mod den Frifundne, end hvar denne, uden at tilveiebringe noget umiddelbart Beviis for sin Uskyldighed, dog fuldkomment havde godtgjort de mod ham fremkomne Beviisers Utilforladelighed, for Exempel, beviist, at de mod ham førte Vidner vare bestukne. Imidlertid erholder i dette Tilfælde den Anklagede kun simpel Frifindelsesdom, istedetfor at han i hiint vilde erholde den positive Erklæring af hans Uskyldighed.

Hvad de forskjellige Virkninger angaaer, som hiin Lovbog tillægger de forskjellige Frifindelsesformer med Hensyn paa Justitiens Adgang til, paa Grund af nye Oplysninger, at begynde ny Sag, saa bør, som jeg allerede et andet Sted har bemærket *), den Omstændighed, om Personen ved den afsagte Dom er funden

*) See nyt jur. Ark. 10 B. S. 95-96.

mere eller mindre mistænkt, ikke gjøre Udslag i denne Henseende. Oftmeldte Lov har heller ikke i noget Tilfælde tillagt Frifindelsesdommen den Følge, at beskjerme den Anklagede mod Virkningen af senere fremkommende Beviser. Den har kun fastsat de forskjellige Betingelser, under hvilke den nye Sag, efter den forhen afsagte Doms Indhold og de nye fremkomne Oplysningers Beskaffenhed, skal kunne reises. For en stor Deel er hvad den i saa Henseende bestemmer aldeles grundet i Sagens Natur, men behøvede forsaavidt aldeles ikke nogen speciel Lovhjemmel, og i andre Tilfælde kunne Bestemmelserne føre til et urigtigt Resultat, eller i det mindste til Tvivl og Vanskeligheder, som kunde været undgaaede, saafremt Loven ikke havde indladt sig i disse detaillerte Regler, men overladt Anvendelsen af de almindelige Grundsætninger til Domstolenes Skjøn. Da der, til at sætte en Person i Anklagestand (under Special-Inqvisition), udfordres en vis Grad af Beviis, saa er det indlysende, at denne ikke mod den engang frifundne Person kan finde Sted, med mindre de nye Oplysninger, saa fremkomne, supplere hvad der forhen manglede i sligt Beviis; hvortil hører, at de og maae hæve de positive Data, som forhen vare tilveiebragte til hans Fordeel, saaledes at Overskudet af de Beviisligheder, der blive tilbage mod den Anklagede, beholde den, til at retfærdiggjøre Special-Inqvisition, nødvendige Styrke. Herefter vilde Domstolene, uden nogen speciellere Regler, være istand til, i ethvert Til-

fælde, at bedømme, om Personen paa ny skulde sættes under Anklagestand. Den Forskjel, som det i saa Henseende maatte gjøre, om den Anklagede forhen var frifunden formedelst positive Beviser, der vare fremkomne til hans Fordeel, eller blot formedelst Utilstrækkeligheden i de mod ham talende Beviser, vilde ligefrem resultere af den almindelige Grundsætning. Det er, til Exempel, klart, at, hvis han var frifunden formedelst en mere eller mindre fuldkommet beviist Omstændighed, som hæver den med den ellers beviste Gjerning forbundne Straffskyld, saa kunde ingen senere fremkommende Beviser, der blot betraf Gjerningen selv, men ikke svækkede Beviserne for hiin Omstændighed, komme i mindste Betragtning. Naar derimod Lovbogen vil, at der i de Tilfælde, hvor Personen er erklæret uskyldig, ingen andre nye Oplysninger maae komme i Betragtning, end de, der fremstille de til hans Fordeel anbragte Beviismidler som falske, saa kunde dette let føre til Resultater, som ikke fortjente at billiges, for Exempel, at, naar en Persons alibi ved den første Dom var antaget beviist, saa kunde intet nyt Beviis, som umiddelbart gik ud paa Forbrydelsen selv, men kun saadanne, som angrebe selve Beviset for alibi, komme i Betragtning. Det er dog vist nok, at nye Beviser, som umiddelbart gaae ud paa, at den Anklagede har gjort sig skyldig i den paatalte Gjerning, efter Grundsætningerne i Art. 294 No. 3, maatte kunne svække det beviste alibi, ved hvilken Maade at bevise

sin Uskyldighed paa, saa fyldestgjørende den end kunde synes at være, dog mange Misligheder kunne indløbe. Aldeles vilkaarlig er den Forskjel, som Art. 388 gjør imellem det Tilfælde, hvor der ved den forrige Dom blev fundet at være nogen Mistanke tilbage, og hvor al Mistanke ansaaes hævet. Den naturlige Følge, at der i sidste Tilfælde, for at retfærdiggjøre en ny Forfølgning, behøves saadanne nye Data, der i og for sig kunne hjemle en Anklage, i første derimod kun saa meget, som udkræves, for at supplere de allerede forhen tilværende Data til dette Punct, vilde finde sig af sig selv uden noget Lovbud. Men, at der i hiint Tilfælde ingen ny Sag maa reises, førend man har en til en Straffedoms Afsigelse tilstrækkelig Vished, synes at være uden al Grund. Naar de nye fremkomne Oplysninger have i og for sig selv saa megen Styrke, som i det andet omhandlede Tilfælde de ældre og de nye Beviser tilsammentagne, saa staaer Sagen ganske paa samme Punct. Det synes og at føre til Forviklinger i Formen, at ingen Sag maatte besluttes, førend der var et til at fælde den Anklagede tilstrækkeligt Beviis; thi derved bliver Anklagedecretet eo ipso en Fordømmelsesdom, saa at det Forsvar, der dog maatte tilstedes den Anklagede, ikke kunde komme i Betragtning, uden i det sjeldne Tilfælde, at der atter igjen maatte fremkomme nye Beviser til hans Fordeel. Den Anklagede blev saaledes ved hiint Princip, saa gunstigt det end ellers synes for ham, i Virkningen for en Deel

udelukket fra den i 1 B. Cap. 5 hjemlede Ret til, efter Special-Inqvisitionens Tilendebringelse, inden endelig Dom afsiges, at faae en Forsvarer beskikket til at tale hans Sag. Det indlyser iøvrigt af sig selv, at alle de foranførte Bestemmelser angaaende de Betingelser, hvorunder ny Undersøgelse maa begynde, fornuftigviis allene kunne have Hensyn til Special-Inqvisitionen, hvorom jeg derfor og allene har forstaaet dem. Anvendte paa General-Inqvisitionen, vilde de indeholde en aabenbar Urimelighed; thi ved dennes Begyndelse kan man umuligt forud vide, hvilke og hvor stærke Beviser, der ville udkomme.

De Bestemmelser, Lovbogen indeholder angaaende den, der under en Sag, hvorunder der var Spørgsmaal om en Forbrydelse, som kunde medføre 20 Aar Tugthuus- eller en større Straf, er frifunden ab instantia, løbe i Grunden ud paa en overordentlig Straf formedelst ufuldkomment Beviis, uagtet den baierske Lov roses for at have udslettet dette i den almindelige tydske Criminalproces herskende Princip. Oftest vil en saadan Anklaget ikke være istand til at tilveiebringe den Sikkerhed for sin Tilstædeblivelse, som kræves af ham, og, som Følge deraf, vil han, efter Undersøgelsens Slutning og afsagt Frifindelsesdom, komme til at sidde 5 Aar i Arbeidshuset. Man kan ingenlunde retfærdiggjøre denne fortsatte Detention dermed, at den Tiltalte, formedelst den mod ham talende Mistanke, maa vedblive at taale det samme Frihedstab,

som han, under Sagens Forfølgning, selv har været underkastet. Foruden at Lovgivningen, ved at forordne hans Hensættelse i et Arbeidshuus, har viist, at den ikke vil have Sagen betragtet fra dette Synspunct, er det og klart, at en Frihedsberøvelse, som fandt Sted, medens Undersøgelsen stod paa og i den Forudsætning, at denne vilde ende med at finde den Paagjeldende skyldig til Straf, ikke er anvendelig, efterat det af Domstolen er befundet, at han ei kan ansees overbeviist, og at der i det Mindste for Øieblikket ingen videre Undersøgelse er at anstille. Den blotte Mulighed, at der siden kunne fremkomme nye Data, som kunne anledige en fornyet Undersøgelse, kan naturligviis ikke retfærdiggjøre en fortsat Detention, der ellers kunde vedvare i det Uendelige. Den Omstændighed, at Art. 391 cfr. 393 kun angaaer visse grovere Forbrydelser, vidner og tydeligen om, at den der hjemlede Frihedsberøvelse ikke kan betragtes som en Fortsættelse af den Arrest, som under Sagen har fundet Sted.

At Frisindelse ab instantia altid medfører Forpligtelse at betale Omkostningerne, uden at den Forskjel gjøres, som ved anden Frifindelse finder Sted, om den Paagjeldende selv har forskyldt den mod ham opvakte Mistanke eller ikke, kan neppe heller bestaae med strenge Retsgrundsætninger. Hvad Kleinschrod S. 14 anfører til Retfærdiggjørelse herfor, er iøinefaldende svagt; nemlig at hiin Frifindelse forudsætter en betydelig Mistanke, som den Mistænkte ikke formaaer at

Special-Inqvisitionen er besluttet (see 1 Buch 4 Cap.) Men af Arresten vil Suspension blive en uadskillelig Følge.

II. Ueber das chinesische Strafgesetzbuch, im Auszuge mitgetheilt, von Herrn Hof- und Canzleyrath Spangenberg zu Celle (S. 16-49).

Den chinesiske Straffelovbog formodes at hidrøre fra Aar 249 før Christi Fødsel, men at være bygget paa Kilder, der naae op til den graae Alderdom. Men samme har senere modtaget mange Forandringer indtil den Aar 1646, kort efterat det nærværende Dynastie besteeg Keiserthronen, blev promulgeret i den Skikkelse, hvori den endnu er i Kraft. Senere ere der udkomne flere Udgaver af denne Lov, den fjerde og sidste i Aaret 1799, forsynet med en Commentar og en Deel Retstilfælde og udgjørende 2906 Sider i Octav. I Aaret 1810 har Lord Staunton heraf udgivet en engelsk Oversættelse, der indeholder hele Straffecodex selv, men af de senere Suplementer kun et Udvalg. Af dette Værk er i 1812 udkommet en fransk Oversættelse af Renouard de St. Croix, en Ven af Lord Staunton, der kraftigen skal have understøttet ham ved denne Oversættelse. Hiin mærkelige Lovbog indeholder ikke blot den egentlige Criminalret, men ogsaa de Straffebestemmelser, som knytte sig til Overtrædelserne af Civillovene, Rituallovene, Militairlovene,

Kammeralloven og Finantslovene, saa at den kommer til at berøre mange Dele af Statsforvaltningen og den borgerlige Ret. Den er særdeles detailleret og indeholder nøiagtige Bestemmelser for de forskjellige Gradationer, som Forbrydelserne kunne modtage. Den opbevarer derhos de ældre Bestemmelser, som ved nyere Love ere blevne forandrede. Ved alt dette er den bleven vidtløftig og vildsom. Den indeholder, som man kunde forudsee, en Mængde Bestemmelser, grundede i østerlandske Forestillingsmaader, som i høi Grad maae paafalde os Europæere, for Exempel, et overordentligt Hensyn til Forbryderens Stand, Straffens Udstrækning til Forbryderens Slægt, f. E. i Tilfælde af Høiforræderie, da alle Forbryderens mandlige Ascendenter og Descendenter, samt hans Farbrødre og disses Sønner over 60 Aar, uden Hensyn til hvor de opholde sig, men hans øvrige mandlige Slægtninge kun, forsaavidt de ere 60 Aar og i Forbrydelsens Dieblik boede under Tag med Forræderen, halshugges, men de Yngre gjøres til Slaver og, som saadanne, uddeles mellem Rigets Stordignitairer; Læger eller Saarlæger, som ved feilagtig Cuur have bevirket Nogens Død, straffes paa Livet. I Slutningen af denne Afhandling meddeles Oversættelse af en Criminalberetning til Keiseren, der indeholder en meget ordentlig, klar og kjernefuld Fremstilling af den deri omhandlede Sag.

III. Die neuesten militairischen Strafgesetze für die schweizerschen Truppen von Mittermaier. (S. 50-73).

Ligesom denne Forfatter allerede forhen har meddeelt en Efterretning om en ny militair Straffelov for Kongeriget Würtemberg *), saaledes giver han her en kort Underretning om den i 1819 sanctionerede nye Straffelov for de sveitzerske Tropper. Den meget summariske Angivelse, som findes af denne Lovs enkelte Straffebestemmelser, kan ikke synderligen interessere nærværende Tidsskrifts Læsere. Af større Interesse er den Undersøgelse, om den militaire Straffelovgivnings og Strafferetspleies Omfang, som fremsættes Side 50-51 og 68-69. Hiin sveitzerske Militairlov indeholder og de borgerlige Forbrydelser, som kunne begaaes af Krigerne, og underlægger ogsaa disses Paakjendelse de militaire Domstole. Lovcommissionen anførte til Retfærdiggjørelse derfor følgende Grunde, der i det Væsentlige ere de samme, som de, hvorpaa man altid har bygget hiin Udstrækning af den militaire Criminaljustits: Armeen danner en væbnet og vandrende Stat, hvis Overhoved er den commanderende General; Justitsvæsenets Organisation maa derfor omfatte alle de Grene, som denne vigtige Deel af den offentlige Bestyrelse har i enhver ordnet Stat, og det saameget mere, som Intet er mere uforeenligt med den

*) See herom jur. Tidsskrift 1 B. S. 351-361.

militaire Aand og med Krigstjenesten, end Soldaternes umiddelbare Afhængighed af de civile Øvrigheder; Troppecorpsets ustadige Opholdssted gjør desuden Benyttelsen af de borgerlige Justitsauctoriteter umuelig for samme. Heri er Mittermaier ingenlunde enig. Han mener, at de militaire Domstoles Virkekreds bør indskrænke sig til militaire Forbrydelser, og at Krigeren for almindelige borgerlige Forbrydelser bør søges efter de almindelige borgerlige Love for de almindelige borgerlige Domstole. Dette fordrer allerede Retsligheden. Det privilegerede militaire Forum bliver desuden let et privilegium odossum, da Militairjustitien ikke tilstæder den Uafhængighed og Selvstændighed hos Dommerne, den Offentlighed i Forhandlingen og hvad der ellers udgjør Betingelserne for en betryggende Retspleie i criminelle Sager som den civile Justits. Forfatteren skjønner heller ikke, at den militaire Aand kan lide Noget, ved at Morderen, Røveren stilles for den ordentlige Dommer. Kun General-Undersøgelsen af almindelige borgerlige Forbrydelser bør føres ved de militaire Domstole; men, saasnart Special-Undersøgelse decreteres, bør den Anklagede udleveres til den competente Dommer. Et Troppecorpses ustadige Opholdssted er ikke hinderligt herfor, da forum delicti commissi bliver competent, og Forbryderen maa tilbageholdes, uagtet Corpset marscherer. Han anfører iøvrigt, at Frankrigs Lovgivning siden Reolutionen

har indskrænket den militaire Jurisdiction til militaire Forbrydelser. (Side 52, 54, 68, 69).

Forfatterens Grunde ere vist ikke uvigtige, og mere, end disse, vilde den nyelig anførte Auctoritet tale for den af ham antagne Grundsætnings Foreenelighed med Militair-Statens Tarv. Men hans Undersøgelser ere dog langt fra at være udtømmende. Paa den ene Side lod der sig endnu anføre Adskilligt for hiin Begrændsning af den militaire Jurisdiction. Hertil kan regnes de Collisioner, som ideligen opstaae, naar Militaire og Civile ere indviklede i en Sag, som medskyldige, eller naar der handles om gjensidige Fornærmelser. I hine Tilfælde kan det skee, at, under lige Omstændigheder, noget ansees beviist imod den militaire Anklagede, som de Domstole, der afgjøre de Civiles Skjæbne, ikke finde beviist, og omvendt. Det kan og i dem hænde, hvad der i det sidstmeldte Slags Sager er hyppigt, at hvad der taler til Fordeel for den Ene, falder den Anden til Last; og det kan da ligeledes blive Tilfældet, at hvad der antages af den øverste militaire Domstol, der afgjør Sagen forsaavidt den Militaire er anklaget, og af den høieste Civilret, hvorved den Civiles Skyld eller Uskyld skal paakjendes, ikke stemmer overeens. Det er end ikke utænkeligt, at slig Ulighed i de forskjellige Domstoles Forestillingsmaader vil blive tilskrevet en Forkjærlighed for den Stand, hvortil de hver for sig høre. Hvad den Betragtning angaaer, at et Troppecorps altid maa ansees som

beredt til Marsch, saa turde deri mere ligge en Grund mod end for den under Spørgsmaal værende Udstrækning af Militair-Jurisdictionen. Meget ofte kan Corpset, ved sin Afmarsch, ikke uden Skade for Sandhedens Opdagelse, tage den Anklagede med, fordi Sagen kræver Undersøgelser, som alene kunne anstilles paa det Sted, hvor Gjerningen er begaaet. Det bliver da ofte nødvendigt, at efterlade det til en Krigsrets Dannelse fornødne Personale, som kan medføre betydelige Omkostninger og anden Ulempe. Ogsaa i ethvert Tilfælde, hvor ikke den Troppe-Afdeling, som garnisonerer paa et eller andet Sted, indeholder det fornødne Personale til en Krigsrets Holdelse, møde lignende Uleiligheder. Følgen bliver desuden, at man ofte maa behjælpe sig med en mindre fuldstændig Krigsret. Men paa den anden Side ere der dog ikke faa Vanskeligheder ved at indskrænke den militaire Jurisdiction paa foranførte Maade. Der gives adskillige Tilfælde, hvor den militaire Stilling ikke kan andet, end have Indflydelse paa Bedømmelsen af Handlinger, som maa regnes til de almindelige borgerlige Forbrydelser. Dette gjelder til Exempel, med Hensyn til Injurier, Selvtægt og hvad dermed staaer i Forbindelse, uagtet dette Slags Sager just give Anledning til de meest ubehagelige Forviklinger. Ogsaa kan der iøvrigt være Anledning til, for de mindre betydelige Forseelser, at lempe de sædvanlige borgerlige Straffe saaledes, at den Paagjeldende ikke derved gaaer tabt

for Tjenesten. For disse enkelte Sager, hvori den militaire Stilling maa indvirke paa Forbrydelsens Bedømmelse, ere særskildte Love, til disse særegne Reglers Anvendelse behøves Kjendskab med de militaire Indretninger og den militaire Aand, ligesom det og, ved visse arbitrære Straffes Bestemmelse, er tjenligt, at Individet er Dommerne bekjendt. Men, saasnart Reglen, at militaire Personer for borgerlige Forbrydelser høre under de borgerlige Domstole, skal have Undtagelser, saa bliver det maaskee nødvendigt, for at undgaae Collisioner og Forviklinger, aldeles at opgive den. Grændsen mellem den Grad af en Forbrydelse, der vilde høre under militair Jurisdiction, og den, som derfra skulde udelukkes, er nemlig ikke altid given, og der kunde derfor let opstaae en fordærvelig Stræben efter at udvide sin egen Jurisdiction ved at erklære Noget, som liggende indenfor Grændsen, der ikke med Rette dertil kunde henføres. Endog med Hensyn til de betydeligste borgerlige Forbrydelser kunde der opstaae Spørgsmaal om, hvorvidt den Militaires Stilling kunde faae Indflydelse paa sammes Bedømmelse; f. Ex. naar der for et Mandddrab søges Undskyldning i Nødværges Retten, der, med Hensyn til de Militaire, maa have Modificationer, som ei passe sig paa Civile. At isolere dette Forspørgsmaal fra Sagens endelige Paadømmelse, kunde lede til mangfoldige Forviklinger. Dersom vor Forfatter, der indrømmer, at de sædvanlige Domstoles Virkekreds først

begynder, naar Special-Undersøgelsen er decreteret, herved forudsætter, at dette Decret skal tilfalde den militaire Auctoritet selv, hvilket synes at være hans Mening, saa falder det i Øinene, at en saadan Bestemmelse kunde give Anledning til de største Misbrug og Klager. En noget lignende Bestemmelse har iøvrigt fundet Sted i Kjøbenhavn fra 1771 til 1778. Thi, efter Forordn. af 15de Juni 1771 §. 3, skulde Krigsretten aflevere Personen til den ordinaire Ret, naar Forbrydelsen fandtes at gjøre ham udygtig til videre at tjene. De Grunde, som fremkaldte den Forandring heri, der skete ved Placat 10de Juni 1778 *), fik vel for en Deel deres Kraft af vore Krigslovs særegne Beskaffenhed og vor Armees daværende Organisation samt den da herskende Tænkemaade, med hvilken hiint Lovbud stod i en altfor skjærende Modsigelse; ligesom det og var saa meget mere paafaldende, som den militaire Jurisdiction vedblev uden for Hovedstaden at strække sig endog til næsten alle civile Sager. Men det Foranførte viser, at dog ogsaa Tingenes Natur frembyder mange Vanskeligheder mod hiin Regel. I alle Tilfælde er det og meget klart, at den militaire Jurisdiction, naar Armeen er i Feldten, bør udbrede sig til de Militaires hele Forhold; hvilket af Forfatteren ikke er berørt. Paa den anden Side maa det og bemærkes, at en Militairlov ikke behøver, saaledes

*) See Stampes Erklæringer 6 B. S. 342-43.

som ovenmeldte sveitserske Krigslov, at afhandle alle Slags borgerlige Forbrydelser, da disse i de allerfleste Tilfælde bør straffes efter de sædvanlige borgerlige Love. Dette findes allerede tildeels iagttaget i vore Krigslove, skjøndt disse, med Hensyn til det daværende Forhold, have anordnet særegne Straffe for Militaire, hvor man vist, saafremt en Krigslov nu skulde gives, vilde lade det forblive ved de almindelige borgerlige Love.

En mærkelig Bestemmelse i hiin Lov er det, at ogsaa andre Personer, efter Art. 148, i Krigstider underkastes den militaire Jurisdiction, naar de beskyldes for at hverve eller udspionere for Fienden eller at have udøvet Forbrydelser mod Personer eller Ting, der høre til Armeen eller til militaire Forretninger. Dette Bud har en saare viid Strækning og synes meget betænkelig for den borgerlige Frihed og Selvstændighed. Derefter bliver Krigsretten i Krigstider Dommer over enhver civil Person, der anklages for at have fornærmet en Soldat, stjaalet eller forvansket Noget, der hører til Armatur, Mundering, Fourage. Det synes heller ikke, at Nødvendigheden kræver en saa exorbitant Regel. Thi, foruden at mange af de Handlinger, som indbefattes under samme, ikke derved, at Landet er indviklet i Krig, ubetinget erholde nogen særdeles farlig Characteer, vilde det og i ethvert Tilfælde meget vel kunne betroes de civile Domstole, at bestemme den strengere Straf, hvormed de omhandlede Forbrydelser i Krigstider kunde være at ansee. Selv i beleirede

Stæder turde det være rettere, at en civil eller dog en blandet Ret, skjøndt under en Standrets Former, paakjendte slige Sager mod civile Personer. Det undrer mig meget, at Mittermaier aldeles ingen Bemærkning har gjort ved ovenanførte Bestemmelse.

Som særdeles mærkværdig anfører Forfatteren Lovcommissionens Erklæring med Hensyn til Tvekamp. Tvekamp, hedder det, er ved de europæiske Nationers nærværende Culturtilstand et nødvendigt Onde blandt de Militaire. Alle hidtil gjorte Forsøg paa at udrydde samme ere strandede paa den offentlige Menings eller Fordommens Magt; og der, hvor man paa nogen Tid har sat dem igjennem, have de fremkaldt talløse Vanskeligheder og virket saa skadeligt paa den militaire Aand, at man igjen maatte opgive Strengheden, for atter at bringe Troppernes indre Gehalt paa samme Høide, som andre Troppers. Man kan altsaa ikke ligefrem forbyde Tvekamp ved Straffelovene, men ligesaa lidet tillade dem; men man maa taale dem, som et Middel til at hindre Udbrudet af raae Lidenskaber, og blot vaage mod Misbrug, for at ikke Duel skal bruges som Maske for Mordanslag, eller udarte til modvillig Slagsmaalslyst. Det Sidste kan ikke bevirkes ved nogen Lov, men kun ved en klog og fast Adfærd fra Stabsofficierernes Side. Med Hensyn hertil er der endog i Art. 57, hvor der handles om Mandedrab, tilføiet den Betingelse, "naar den Dræbte ikke har indvilliget i Gjerningen." Jeg maa herved hen-

vise til nyt jur. Arkiv 15 B. S. 210-225, der viser, at jeg for en stor Deel er enig i den ovennævnte Synsmaade. Imidlertid finder jeg det dog ikke lidet betænkeligt, paa en saa høitidelig Maade, at erklære Dueller for straffefrie.

Blandt de mærkelige Bestemmelser i hiin Militairlov er den, at der kræves tre Vidner til at fælde Nogen, som skyldig til Dødsstraf (Art. 278). Jeg har i Eunomia 4 B. S. 414-415 fremsat en, som jeg troer, vigtig Bemærkning imod de Criminalisters Lære, som ville, at der med Hensyn til de grovere og strafværdigere Forbrydelser skulde kræves et forøget Antal Vidner. Det synes mig og, at Lovgivningen geraader i en Inconseqvents, naar den selv saaledes erkjender, at de Beviser, som den antager for tilstrækkelige til at fælde enhver Borger paa Ære og Frihed, dog i sig selv ere upaalidelige. At et Vidnebeviis angaaende de omhandlede Forbrydelser bliver saa godt som umuligt ved hiin Bestemmelse, falder i Øinene. Da hiin Lov heller ikke tillægger Beviis ved Indicier nogen afgjørende Kraft og ligesaa lidet tilsteder, det være sig under Navn af Straf eller under nogen anden Benævnelse, at tilføie den noget Onde, der blot findes mistænkt, saa er herved aabnet en viid Mark for Misgjerningers Strafløshed. Ved Siden heraf forundrer det Een, at een troværdig Person, der beviisligen har lidt legemlig Vold, kan ved sin Eed overbevise, hvem den sigter som Gjerningsmand. Det er allerede ikke uden

al Betænkelighed, at tillægge den Fornærmede samme Troværdighed, som et upartisk Vidne, især naar han ikke giver Slip paa Skadeserstatning *). Men at tillægge ham en langt større Troværdighed, end et classisk Vidne, er at gaae meget vidt. Den omhandlede Sigtelse kunde iøvrigt, naar den Mishandlede siden døde af den lidte Vold, endog blive en Sigtelse for Mord, altsaa for en Forbrydelse, der medfører Dødsstraf, naar den nemlig indeholdt, at Angriberen havde lagt den Hensigt, at stille ham ved Livet, for Dagen (Overlæg kræves ikke i Art. 71 cfr. 76).

IV. Ueber das Verbrechen der Brandstiftung von Dr. Carl Hofacker, Professor der Rechte zu Tübingen (S. 74-137).

Skjøndt man, efter Indledningen, maatte vente ovennævnte Forbrydelse afhandlet ikke blot efter den romerske Ret, men og med Hensyn til de øvrige Dele af den almindelige tydske Criminalret, finder man her dog kun det første, uden at der bebudes nogen Fortsættelse, ligesom en saadan heller ikke findes i de hidtil udkomne Hefter af Arkivet. Resultaterne af Forfatterens udførlige Undersøgelser af de herhen hørende Steder af den romerske Ret og i Særdeleshed af lex Cornelia de sicariis, der er det vigtigste hidhørende Lovstykke, ere følgende. Til Forbrydelsens Væsen

*) See Eunomia 4 B. S. 301-312.

hører, at Ilden virkeligen er udbrudt, fa at denne skal være af en saadan Natur, at den frembringer en almindelig Larm, Sammenløb og Forskrækkelse, hvilket han grunder paa Betydningen af Ordet incendium (Side 94). Den blotte Antændelse eller Opflammen er ei nok, for at udgjøre Forbrydelsen; dog blev Forsøget, ifølge lex Cornelia de sicariis, saaledes som ogsaa gjeldte med Hensyn til andre grove Forbrydelser, straffet lige, men hvilket ikke tilintetgjør den factiske Forskiel mellem begge eller betager samme sin practiske Indflydelse i den tydske Criminalret, hvorefter Forsøget straffes mildere, end den fuldbyrdede Misgjerning. Forfatteren mener iøvrigt, at, hvis den blotte Antændelse eller Opflammen var tilstrækkelig, saa kom man i Modsigelse med Grundsætningerne om culpos Brandstiftelse, da man saa og maatte antage, at en saadan kunde finde Sted, uden al foraarsaget Skade. Iøvrigt forudsætter lex Cornelia, at Branden maa være frembragt enten i en Bye, eller paa Landet i et beboet Huus eller paa et Sted, som støder umiddelbart til et saadant. Videre forudsætter denne Lov ei allene dolus; men endog at den Skyldige maatte gaae ud paa enten at gjøre Bytte eller at skille en Person ved Livet. Visse andre Arter af dolos Brandstiftelse bleve, naar de vare forbundne med Vold, straffede efter lex Julia de vi publica & privata. For dolos Opbrændelse af Markfrugter, Viinranker, Olietræer ꝛc. fandt særdeles Straffebestemmelser Sted. Anden do-

los Brandstiftelse medførte ikke offentlig Straf, men kunde blot paatales ex lege Aquilia til Skadeserstatning, og paa en vis Maade privat Straf (forsaavidt den opbrændte Tings høieste Værd i de sidste 30 Dage skulde lægges til Grund). Dog maatte, i Analogie af hvad der gjeldte om culpos Brandstiftelse, en offentlig Straf finde Sted, naar den Paagjeldende ikke kunde erstatte Skaden. Under denne Forudsætning bliver og Den, som, ved Uagtsomhed, har anstiftet Ild, straffet, hvorimod i andre Tilfælde den culpose Brandstifter kun straffes, naar Skjødesløsheden har været meget grov, og Tilfældet, efter sin objective Beskaffenhed, hører under lex Cornelia.

Uden at ville gjennemgaae Forfatterens hele omhyggelige Undersøgelse, skal jeg blot tillade mig et Par Bemærkninger ved samme. At Brandstiftelse ikke er fuldbyrdet, førend en virkelig Antændelse har fundet Sted, er vist nok. Men, at denne just skulde være af den Beskaffenhed, at den opvakte almindeligt Sammenløb eller Skræk, ligger nok ikke i Begrebet om incendium. Ligesaa lidet kan det udkræves, at virkeligen nogen betydelig Skade skal være skeet. Den Analogie, Forfatteren tager af hvad der gjelder om den culpose Brandstiftelse, er af liden Vægt. Det ligger i Sagens Natur, at de uagtsomme Handlinger ikke let kunne blive Gjenstande for Straf, naar de ere uden Følger *). Da, efter Forfatterens Lære, (som

*) Cfr. Eunomia 2 B. S. 220-221.

for Resten vel kunde taale Modsigelse) culpa ordentligviis ikke straffes, hvis Skaden kan erstattes, saa sees og heraf, at der ingen Analogie er mellem Betingelserne for den dolose og den culpose Forbrydelses Afstraffelse. Naar Forfatteren deraf, at den i lex Cornelia omhandlede Art af Brandstiftelse i Almindelighed benævnes, som foretagen prædæ eller inimicitiarum causa, slutter, at den nødvendigviis maa have et af de ovenanførte Diemeed, saa er denne Slutning neppe velgrundet; thi hine Udtryk betegne uden Tvivl saavel den egennyttige, som den skadelystne Hensigt i Almindelighed, og det bør nok saa meget mindre antages, at der ved inimicitiæ skulde, som Forfatteren mener, blot være meent det Sindelag, der gaaer ud paa at skille den Anden ved Livet, som der paa de af Forfatteren selv anførte Steder af Ulpian og Paulus tales om enhver data opera eller consulto foraarsaget Brand.

V. Ueber Detention der Verbrecher nach erlittener Straf von Dr. Stelzer in Berlin (S. 138-146).

Forfatteren mener, at der findes en uhyre Inconseqvents i den udi nogle nyere Love antagne Forholdsregel, at en Forbryder, efter udstaaet Straf, kan holdes tilbage i Straffeanstalten, indtil han ansees at være forbedret, og kan paavise en lovlig Næringsvei. Denne Forholdsregel finder han iøvrigt ikke blot i de

nyere Preussiske Criminallove, der umiddelbart hjemle samme, men ogsaa i den baierske og den derefter dannede oldenborgske Criminalcodex, forsaavidt samme, under Navn af Tugthuusarbeide paa ubestemt Tid, foreskrive en Frihedsstraf, der kan vedvare Forbryderens Livstid, men og, naar han kan ansees bedret, kan ophøre (dog ikke førend efter 16 Aars Forløb). Han mener, at slige Straffebestemmelser ganske forfeile deres Øiemeed, i det de mangle den fornødne Bestemthed og opvække den Reflexion hos dem, der have Tilboielighed til Straffelovens Overtrædelse, at de ved Rænker, Vilkaarlighed og andre Tilfælde kunne forkorte Straffetiden. Straffens Størrelse bliver paa denne Maade og overladt til Opsynsmanden eller andre Underbetjente i Straffeanstalterne, paa hvis Vidnesbyrd Anstaltens Direction og selv den høiere Auctoritet, til hvem Afgjørelsen overlades, maa støtte sig. Fangen har desuden ikke Leilighed til at vise sin Forbedring paa anden Maade, end ved Lydighed, Flid og Villighed i at rette sig efter den foreskrevne Orden. Men heraf kan man kun lidet slutte til, hvorledes hans Vandel vil blive, naar han igjen kommer i fri Tilstand. Straffeloven, der, efter Forfatteren, bestandigen skal have den Skyldiges Forbedring til sit Øiemeed, erkjender derhos den foreskrevne Strafs Utilstrækkelighed, naar den tilsteder, at den Skyldige kan, efter forløbet Straffetid, blive holdt tilbage i Straffeanstalten. Herved kan der ikke være at tage Hensyn til at Forbryderen i Straffean-

stalten selv kunde have viist en større Slethed, end den, der i Dommen var antagen; thi, for hans i selve Straffeanstalten udviiste slette Forhold maa han blive at ansee med særskilte Straffe. Naar det fordres, at den Skyldige, inden sin Løsladelse, skal kunne paavise en lovlig Næringsvei, saa indvender Forfatteren, at den physiske Mulighed heraf allerede indeholdes i hans sunde Lemmer, og at den psychiske Mulighed beroer paa hans Forbedring, der, efter fuldendt Straffetid, maa forudsættes.

Hvad Forfatteren erindrer angaaende de Misligheder, som ere forbundne med Bedømmelsen af Forbryderes Forbedring i Straffeanstalten, er vistnok for en stor Deel rigtigt, ligesom det og er almindeligt erkjendt og ved mangfoldige Erfaringer bekræftet. Imidlertid turde det dog ikke være saa aldeles forkasteligt, at give de i Straffeanstalterne indbømte Fanger noget Haab om, ved en regelmæssig Opførsel i Straffeanstalten, at kunne forkorte deres Fangenskab. Dersom dette Haab endog blot bidrog noget til, at afholde dem fra Uordener og Voldsomheder i Straffeanstalten, saa var allerede derved ikke saa ganske Lidet vundet. Men man kan heller ikke ubetinget nægte, at deres Forhold i Straffeanstalten kan give Anledning til at formode, at de ogsaa i fri Tilstand ville blive ufarlige for den almindelige Sikkerhed. Er Forbryderen virkeligen vant til Orden og Arbeidsomhed, og kommen til den Erfaring, at han derved befinder sig bedst, saa vil allerede

dette, om endog hans Sindelag ikke i det Væsentlige er bleven forbedret, dog ofte bevare ham mod de Forbrydelser, til hvilke han forhen var tilbøielig. I mange Tilfælde give de af Fangen begaaede Forbrydelser heller ikke just noget Beviis for et aldeles fordærvet Hjerte, men have blot deres Oprindelse fra Dovenskab og Udsvævelser, som han nu i Straffeanstalten kan være afvant fra. Der kan og bør desuden i Straffeanstalterne ogsaa sørges mere umiddelbart for de Skyldiges Forbedring ved Hjelp af moralsk og religiøs Underviisning. Man kan vel heller ikke ubetinget paastaae, at Opsynet i Anstalten blot har Leilighed til at bemærke Fangernes Flid og Lydighed. Det vil for et opmærksomt Tilsyn, i Forbindelse med Dem, som den moralske og religiøse Omhue for Fangerne er overladt, ikke blive ganske umuligt, at lægge Mærke til Træk, der i anden Henseende characterisere Fangens Sindelag; i hvilken Henseende, til Exempel, hans Forhold mod hans Medfanger ikke er af liden Vigtighed. Det er derfor neppe saa uhensigtsmæssigt, at tilstede Løsladelse paa Grund af den Skyldiges Forhold i Straffeanstalten; kun at dette ingenlunde strækker sig til alle Forbrydelser, og at den Afkortning i Straffetiden, som derved kan ventes, bliver indskrænket; hvorhos der, fremfor alt, bør bruges den største Vaersomhed i at bedømme den foregivne Forbedring. I denne Henseende kommer vistnok det Meste an paa Valget af de Mænd, der have det nærmeste Tilsyn

med Straffeanstalterne. Men, at Overbestyrelsen, hvis Medlemmer dog ideligen maae indfinde sig i Straffeanstalten, og som maae have et vaagent Øie med Tilsynsmændene, aldeles ikke skulde være istand til at bedømme disses Indstillinger, er dog nok en Overdrivelse. Selv de høiere Auctoriteter, gjennem hvilke den endelige Beslutning tages, ville, ved Opmærksomhed paa Indstillingerne og ved at sammenholde dem med selve de begaaede Forbrydelsers Beskaffenhed, ogsaa paa nogen Maade kunne bedømme Indstillingernes Værd. I Særdeleshed synes de Bestemmelser, som den baierske og, efter den, den oldenborgske Straffecodex indeholder i den omhandlede Henseende, at iagttage al mulig Vaersomhed i at tilstæde Forbryderen Adgang til Benaadning paa Grund af godt Forhold i Straffeanstalten. Herhen hører iøvrigt ikke blot den af ovennævnte Forfatter omhandlede Straffemaade af Hendømmelse til Tugthuset paa ubestemt Tid; men ogsaa den Adgang, der gives andre Fanger til at faae den ene Fjerdedeel af Straffetiden eftergivet (see den baierske Straffelov 1 Th. Art. 13 og 16 *). I Formen ere, som det synes, ogsaa disse Bestemmelmelser at foretrække for dem, som findes i de preussiske Love. Thi, uagtet det kunde synes at komme omtrent ud paa Eet, enten Loven bestemmer en kortere Straffe-

*) Den er og vedligeholdt i det Gønnerske Udkast 1 Th. Art. 25. Cfr. jur. Tidsskrift 1 B. 6 H. S. 253; see og s. S. Side 250-251.

tid men tilføier, at den Skyldige, efter sammes Udløb, kan, naar han ikke har forbedret sig, endnu holdes nogen Tid tilbage, eller den længere Straffetid forkyndes med tilføiet Haab om sammes Forkortelse formedelst godt Forhold, saa har dog det Sidste et langt bedre Udseende, da den første Form giver Tingen den Skikkelse, som om den fortjente Straf vilkaarlig blev forlænget. Ogsaa bliver den for Anvendelsen ikke ubetydelige Forskjel, at i hiint Alternativ Fangens Løsladelse efter udløbet Tid bliver ordinarium, som ei, uden særdeles vigtig Grund, bør nægtes ham, hvorimod i det sidste Alternativ den anticiperte Løsladelse er en Naade, som ikke bliver at tilstaae ham, med mindre der haves overtydende Prøver paa hans Forbedring.

Synderligt er det iøvrigt, at Forfatteren just i sit Strafferetssystem, hvorefter al Straf skal gaae ud paa Forbedring, har fundet særdeles Grund til at forkaste Straffetidens Forkortelse formedelst den Skyldiges Forbedring i Straffeanstalten *). Han lægger

*) Hvor lidt der iøvrigt er nogen Consequents i Stelzers Grundsætninger om Strafferetten, findes beviist i nyt jur. Arkiv 2 B. S. 56-60. I jur. Tidsskrift 4 B. 1 H. S. 183-186 vil man finde en Prøvelse af en anden Forfatters Lære, der, støttende sig paa samme Grundsætning om Forbedring, som den borgerlige Strafs eneste retmæssige Øiemeed, paastaaer, at enhver Straf

herved den besynderlige Forudsætning til Grund, at Straffeloven bør kunne med absolut Nøjagtighed afmaale det til Forbryderens Forbedring nødvendige Straffeonde, der, som han, hvad man i hans Theorie ikke skulde ventet, paastaaer, mere beroer paa objective end paa subjective Betingelser. Hvor urigtig denne Forudsætning er, falder i Öinene, og det vilde være en meget falsk Ambition af Lovgiveren, hvis han ikke vilde erkjende nogen Adgang til Straffetidens Forkortelse af den Grund, at heri laae en Erkjendelse af, at den fastsatte Straf ikke var rigtigt beregnet. Lovgiveren behøver ikke at skamme sig ved at tilstaae den Sandhed, som dog Enhver alligevel kan indsee, at Straffenes Størrelse umueligt kan afmaales med fuldkommen Sikkerhed, hvad enten man nu gjør Forbryderens indvortes Skyld eller Samfundets Betryggelse eller den Skyldiges Forbedring ril Maalestok. Men mindre lader sig dog Straffegraden med Nøjagtighed bestemme, naar man antager det sidstnævnte Öiemeed for Straffelovgivningen, end naar man tager Hensyn til Samfundets Betryggelse. Thi, hvad der udfordres til Gjerningsmandens Forbedring, beroer mere paa hans Individualitet, end paa Beskaffenheden af den begaaede Forbrydelse. Endnu skal jeg blot,

bør ophøre, naar Forbryderens Forbedring ved sammes Anvendelse er tilveiebragt. See og hvad der i Eunomia 2 Bind Side 58-64 er anført om Fichtes Straffesystem.

hvad Forfatterens Bemærkning angaaer ved den Fordring, at Forbryderen skal inden sin Løsladelse paavise en lovlig Næringsvei, tilføie den Erindring, at det vel har sin store Vanskelighed at bedømme, hvad der hører dertil, men at dog Tingen ikke er saa urimelig, som han vil udgive den for. Thi, foruden Arbeidsdygtighed, kommer det og an paa Leilighed til at anbringes i den Vei, hvori den Paagjeldende er istand til at ernære sig. Denne Leilighed er det ofte vanskeligt at finde og naturligviis mere for Den, der forlader en Straffeanstalt, end for Andre. Det kommer derfor ofte an paa, om der er Nogen, der vil tage sig af den udgaaende Fange enten ved at give ham Arbeide, eller den i Begyndelsen nødvendige Pengeunderstøttelse; og det er ikke saa ganske sjeldent, at Nogen lader sig bevæge til saaledes at antage sig en Fange, just fordi en ham tilstaaet Benaadning er betinget af, at han kan godtgjøre Udsigt til lovligt Erhverv. At en saadan Betingelse forresten kun ufuldkomment og i enkelte Tilfælde opnaaer sit Diemeed, er vist nok; men derfor er den dog ikke uden alt Værd.

VI. Beitrag zur Lehre vom Raube von Konopak (S. 147-155).

Denne Afhandling gaaer ud paa at bevise, at peinliche Gerichtsordnung Art. 126 ubetinget fastsætter Dødsstraf for ethvert Røverie, og at det er uden

Grund, naar en Mængde Fortolkere enten af det tilføiede Udtryk "boshaftiger" eller af den Henviisning til den almindelige keiserlige (romerske) Ret, som Artiklen indeholdet, have villet hidlede en indskrænkende Fortolkning af bemeldte Lovsted. Konopak godtgjør med Henviisning til adskillige andre Artikler i Carolina, at det paaberaabte Ord ikke betegner Andet, end en forsætlig Villen af det Utilladelige. Dernæst mener han, at Artiklens ubetingede Forskrift, at Røveren, skjøndt der ved hans Afstraffelse skulde tages Hensyn til de forskjellige Steders Sædvane, dog altid skulde straffes paa Livet, viser, at den ikke, ved at henvise til den romerske Ret, har villet indskrænke Dødsstraffen til de Røvere, som, efter den romerske Rets Forskrifter, bleve straffede med Døden (grassatores et latrones). Hvad den Grund for den bestridte Mening angaaer, som man henter af Carolina Art. 104, der indeholder, at samme aldrig har bestemt Dødsstraf, hvor ikke en saadan allerede indeholdes i den romerske Ret, saa finder han, at denne Artikel, der kan grunde sig paa en urigtig Forstaaelse af den romerske Ret, ikke kan anvendes til at indskrænke de Dødsstraffe, som bemeldte Lov dog virkeligen har fastsat udenfor den romerske Rets Grændser. Men endvidere bemærker Forfatteren, at hans Mening i høi Grad bestyrkes ved Art. 159, 160 og 162, hvorefter visse Tyverier, enten ubetinget eller under visse Omstændigheder, straffes paa Livet; hvorved han i Sær-

delesched beraaber sig paa, at Dødsstraffen er den ordentlige Straf for det bevæbnede Tyverie, der dog aabenbart er en mindre Forbrydelse, end Røverie, hvilket sidste forudsætter virkelig udøvet Vold mod en Person, medens hiint kun medfører en befrygtet Fare for Personen. Forfatterens Mening, der og antages af de nyeste og bedste tydske Criminalister, har, foruden de af Forfatteren paaberaabte Grunde, ogsaa Hjemmel i historiske Data. Hvad der dog ellers kunde, i Henhold til den romerske Ret, siges til Fordeel for den modsatte Mening, er det, at den omhandlede Artikel vel ubetinget dicterer Livsstraf for Røverie, men at den ikke bestemmet Begrebet om Røverie, saa at samme kunde saaledes begrændses, som Henviisningen til den romerske Ret og Indholdet af den 104de Artikel medfører. Imidlertid kan jeg saa meget mindre ansee denne Indvending som afgjørende, som blandt Andet de ovenberørte Artikler angaaende Tyvsforbrydelsen tydeligen vise, at det just ikke maa tages meget strengt med den i Art. 104 fremsatte Enunciation.

VII. Beurtheilung der neuesten criminalistischen Schriften (S. 156-172).

VIII. Die neuesten Nachrichten über den Zustand der Gefängniße in Frankreich von Mittermaier (S. 173-183).

Dette Stykke indeholder Udtog af Villermes Skrift des prisons telles, qu'elles sont & telles,

qu'elles devroient les être: og man seer heraf, at Fængslernes Tilstand i Frankrig er særdeles maadelig. Endog i Hovedstaden ere Fængslerne tildeels anlagte paa fugtige Steder, mangle behørigt Rum, Lufttræk, Reenlighed, Varme og Leilighed til Bevægelse i fri Luft; ligesom der er ikke sørget for de nødvendige Afsondringer. Det er sædvanligt, at to Fanger sove sammen, hvilket skal foraarsage, at unaturlig Vellyst i en utrolig Grad hersker i disse Fængsler. Personer af samme Kjøn indgaae endog Forbindelser med hinanden, som de kalde Ægteskaber, og hvori de med uhyre Skinsyge vaage over hinandens Troskab. I adskillige Fangeanstalter ere Kjønnene end ikke afsondrede fra hinanden og Udsvævelser af den Aarsag sædvanlige. Beklædningen er ofte meget slet og ligeledes Føden. Det paadnkes, at der i de Anstalter, hvori dømte Forbrydere holdes fangne, ordentligviis finder en bedre Forpleining Sted, end i Varetægtsarresterne. I de Fængsler, hvor Arbeide er indført, skal det være sædvanligt, at Administrationen veed at berøve Fangen den Arbeidsfortjeneste, der, efter de foreskrevne Regler, skulde falde ham tilgode. Det dadles, at Fangernes Beskjæftigelser i Almindelighed bestaae af siddende Arbeider, stundom endog saadanne, der umiddelbart ere skadelige for Sundheden, og Forfatteren vil, at man skulde anlægge Snedker- Tømmermands- Reebslager- og deslige Værksteder. Sundhedstilstanden i Fængslerne skal være sørgelig. Til Slutningen

bemærkes, i hvilke store Forhold Antallet af de Forbrydere, der aarligen komme for Domstolene, i de senere Aar er tiltaget saavel i Frankrig som i England. I dette sidste Rige har Antallet i 1817 været rigeligen det tredobbelte mod det i 1805.

Skjøndt Menneskevennen ikke kan Andet, end beklage den ufuldkomne Tilstand, hvori Fængslerne i de fleste Lande befinde sig, saa maa det dog ikke oversees, at det, naar man endog vil see bort fra de svære Omkostninger, som Fængslernes Indretning efter philanthropiske Ideer vilde medføre, dog ere mange indvortes Grunde til Hinder for disse Ideers fuldkomne Udførelse. Man maa og tage sig iagt for, ikke at sørge saadledes for Fangerne, at Fængselslivet for den største Classe af Forbrydere faaer Fortrin for det, de, efter deres Stilling, kunne forskaffe dem ved en retlig Vandel. Arbeiders Indførelse i de blotte Varetægtsarrester har betydelige Vanskeligheder, da slige Fængsler, hvoraf et District paa nogle Mile maa have sit eget, ikke vel kunne indrettes saaledes, at Enhver fandt Leilighed til Arbeide i det, hvortil han var oplært, og det nok heller ikke kunde forsvares, at tvinge slige Fanger til Arbeide. Herved foranlediges tildeels det, som iøvrigt rigtignok synes unaturligt, at Fangerne i Straffeanstalterne i Almindelighed have en bedre Forpleining, end i Varetægtsarresterne. De første maae ved strenge Arbeider fortjene deres Underholdning; de trænge ogsaa til bedre Næring; og den

Tvang til at arbeide, hvori de holdes, gjør, at deres Tilstand, uagtet de nyde bedre Kost, Beklædning, Soveleilighed o. s. v., end den fattige Frie, dog ikke synes dem eller Andre ønskelig. Dersom derimod en Person, der hensidder i Varetægtsarrest, i al Mageligheb nød samme gode Forpleining, vilde hans Tilstand, efter den raaere Menneskeclasses Maade at tænke og føle paa, maaskee ansees saa lykkelig, at dette kunde faae en skadelig Indflydelse paa Retligheden og den borgerlige Sikkerhed; ligesom det vel og vilde forarge Pluraliteten af Statens Borgere, som ved deres Anstrængelser maatte bidrage til at skaffe hine Personer en saa beqvem Existents. I Varetægtsarresterne staaer det desuden Enhver frit for, at skaffe sig de flere Beqvemmeligheder, som han, ved egne Midler, ved Arbeide, hvortil der maatte gives ham Leilighed, eller ved Venners Understøttelse kan bringe tilveie; hvorimod det ikke i Straffeanstalterne ordentligviis kan tilstedes, at Nogen skaffer sig en bedre, end den reglementerte Pleie. At beskjæftige Fangerne i Straffeanstalterne med forskjelligt Haandværksarbeide efter deres forskjellige Duelighed og Beqvemhed, er Noget, som vel fra nogle Sider meget anbefaler sig, men som dog ogsaa, foruden flere Uleiligheder, medfører den meget betydelige, at de Fanger, som medbringe større Duelighed til Erhverv, kunne skaffe dem langt bedre Kaar, end de affældige og svage eller ikke arbeidsvante Fanger, hvis Forbrydelser dog maaskee i denne deres Tilstand snarere

kunde finde nogen Undskyldning. Af det meddeelte Udtog er det iøvrigt ikke paa alle Steder klart, hvorvidt det, der anføres, gjelder baade om Varetægtsarrester og om Straffeanstalter.

IX er forhen afhandlet i Forbindelse med 4de Bind No. 22.

X. Bemerkungen über einige der wichtigsten Gegenstände der Strafrechtswissenschaft von Herrn Dr. E. Henke, Professor der Rechte zu Berlin. (S. 240-282).

Denne Afhandling indeholder de samme criminalistiske Ideer af Forfatteren, som jeg forhen i Eunomia 2 Bind S. 26-34 og flere Steder har havt Leilighed til at omtale. Han erklærer sig her, som andetsteds, heftigen imod den Theorie, der vil, at Straf skal uddeles med Hensyn til den borgerlige Sikkerheds Krav og ikke efter Graden af Gjerningsmandens moralske Skyld. Forsaavidt han ivrer imod dem, der med v. Almendingen, som, efter Forfatterens Mening, har fremsat den saa kaldte reen juridiske Tilregnelses Grundsætninger i den største Consequents, paastaae, at der ved Straffelovenes Anvendelse blot maa spørges, om den Paagjeldende uden udvortes Tvang har, med Bevidsthed om Følgerne og med Kundskab om Straffeloven, bestemt sig til Overtrædelsen, har Forfatteren vistnok megen Ret. I Særdeleshed maa det indrømmes, at denne Theorie dog ingenlunde undgaaer at

gjøre Tilregnelsen afhængig af noget Indvortes, og at de psychologiske Betingelser, hvorpaa den lader Tilregnelsen beroe, skjule sig ligesaa meget for de menneskelige Øine, som de moralske, hvorpaa en modsat Theorie bygges. Men uden at ville nægte moralske Forhold betydelig Indflydelse i Straffelovgivningen og dens Anvendelse, kan man dog, med Føie, paastaae, at den offentlige Freds og Sikkerheds Vedligeholdelse er Straffelovgivningens Hovedformaal, og indeholder Grundmaalestokken for Straffens Størrelse. Mod denne Lære, som jeg troer andetsteds *) at have tilstrækkeligen beviist, finder jeg Intet i denne Afhandling, der kan afgive nogen gyldig Indvending. Forfatteren beraaber sig vel paa Forbryderens Følelse, der vil opröres mod en Afstraffelse, der ikke staaer i Forhold til den indre Skyld i Gjerningen, medens han, med Glæde, underkaster sig enhver Straf, som svarer til hiin Skyld, ja endog fordrer den som en Ret. Men, ikke at tale om, at dette Sidste vistnok er et meget sjeldent Phænomen, og at Forbryderens egen Følelse meget ofte tillægger de Omstændigheder, som have forledet ham til hans Forbrydelse, en altfor stor undskyldende Kraft, saa turde man vel endog snarere gjøre Regning paa, at bringe Straffen i Harmonie med Forbryderens egen Følelse, naar den sættes i rigtigt Forhold til Borgerfredens Fordringer, end naar man

*) I Særdeleshed i Eunomia 2 B. S. 3-8.

paatager sig at udmaale den efter hans indre Skyld. Morderen vil maaskee i de Omstændigheder og Bevæggrunde, som have fremkaldt hans Misgjerning, finde en Undskyldning, der gjør, at han i indvortes Værd føler sig ophøiet ikke blot over mange mindre Forbrydere, men endog over den største Deel af dem, som føre en ustraffelig Vandel, muligt, at han endog i det Foretagende, som Lovene betragte som en grov Forbrydelse, kun seer et Værk af ædel Begeistring for en god Sag. Men, dersom han, med alle disse falske eller dog kun halvsande Forestillinger, besidder noget sundt Overlæg, saa vil han ligefuldt indsee, at Staten maa betragte den lovløse Maade, hvorpaa han søgte at frembringe det, der, efter hans Forestillingsmaade, var godt eller dog undskyldeligt, som en grov og høist strafværdig Forbrydelse. Han vil derfor uden Bitterhed lide sin Straf; og, idet han med mere eller mindre Grund fortrøster sig til, at den guddommelige Retfærdighed vil dømme ham mildere, end den menneskelige, vil han dog tillige indsee, at denne ikke kunde gjøre Andet, end hvad den har gjort. Endog hvor den hele Forbrydelse blot bestaaer i et betydeligt Brud paa den borgerlige Orden, vil den Paagjeldende ordentligviis selv kunne skjønne, at hans Brøde, saa undskyldelig den end kan være i hans egne Øine, dog maatte føre betydelig Straf efter sig, og man vil, til Exempel, vistnok sjeldent finde, at en Krigsmand, der lider for en Subordinationsforbrydelse, vil besvære sig over, at

han ansees med haard Straf, skjøndt han maaskee kun finder sin Samvittighed lidet betynget ved den Gjerning, han har udøvet. Selv med Hensyn til Straffelovenes moralske Virkning vilde det uden Tvivl være meget fordærveligt, om det, der virkeligen efter sin objective Beskaffenhed var et grovt Brud paa Andres Ret eller paa den borgerlige Orden, blev betragtet som et peccatillum, fordi den subjective Skyld i det givne Tilfælde kun synes ringe; thi derved vilde alle de Omstændigheder, som indbyde til en Forbrydelse eller besmykke samme, faae en forøget Virksomhed, medens det gjaldt om, at skjærpe Sindets Kraft til at modstaae Fristelsen og Forførelsen. Efter de forskjellige individuelle Forestillingsmaader vilde man endog kunne vente, at den Brøde af den ene Domstol blev betragtet som yderst ringe, ja at den endog, Handlingen henført til det Sindelag, hvoraf den reiste sig, fandt mere Fortjeneste, end Skyld, hvor en anden Domstol ikke i Handlingens Motiver og Omstændigheder saae nogen tilstrækkelig Grund til at fritage Forbryderen for den Straf, der i Almindelighed staaer paa hans Gjerning. Man tænke sig herved blot Sands Mord, og man kan ikke andet end skrækkes for de fordærvelige Følger, som det kunde have, om Straffe kunde nedsættes efter de forskjellige Forestillinger om den subjective Strafskyld. En rigtig Dømmekraft maa i dette Mord vist nok finde ligesaavel en Forkerthed i Villen som en Forvildelse i de moralske Begreber; men det er dog umiskjendeligt, at

det, naar der sees hen til Morderens Intentioner, ingenlunde kunde lignes med et af Egennytte eller personlig Hevn udført Mord. Om Grunden af den subjective Immoralitet kunde der saaledes tænkes meget forskjellige Synspunkter; hvorimod Ingen kunde være i Uvished om, at Borgerfredens Vedligeholdelse her krævede den høieste Straf; og Gjerningsmanden selv havde vist ikke nogen Tvivl om, at han, efter Naturen af den borgerlige Retfærdighed, kunde underkastes saadan Straf.

Forfatteren yttrer sig over den ham oftere gjorte Beskyldning, at han i sin Straffetheorie indblander Mystik. Han bemærker herved, at der i Privatretten ikke kan blive Tale om Mystik, da denne bestaaer af vilkaarlige Bestemmelser, der kun beroe paa det Nyttige, hvorfor den heller ikke kan modtage nogen videnskabelig Behandling (i denne Henseende citerer han sin Afhandling om Billighed i Criminalretten, indført i neues Archiv des Criminalrechts 2ter Band, ligesom jeg i denne Henseende kan henholde mig til min Bedømmelse over denne Afhandling i nyt jur. Arkiv 22 B. S. 40-44, hvor jeg har viist det Ugrundede i de Forestillingsmaader, som han her lægger til Grund). I Criminalretten er derimod Spørgsmaal om Noget, som ikke udvortes lader sig tilsyne, og man henviser endog til Noget, som ligger paa hiin Side af alt det Begribelige, Friheden nemlig, hvorpaa al Skyld og Strafværdighed beroer. Dersom altsaa den skal hedde

Mystiker, der ikke vil underkaste det Ubegribelige Begrebets Herredømme, der ikke vil gjøre det Ubetingede til noget Betinget, saa tilstaaer han, at hans Straffetheorie er mystisk. Men han paastaaer tillige, at de, som troe, at han med denne Tilstaaelse har udsagt sin egen Fordømmelsesdom, selv ere hildede i Mysticismens Baand, og at det kun er et slemt Selvbedrag, naar de troe at være frie derfor. Thi ogsaa de maae lade Tilregnelsen beroe paa noget Indvortes, der ikke er mindre hemmelighedsfuldt, end det, hvorpaa han bygger Tilregnelsen. Forfatteren har vel ikke Uret i hvad han saaledes har bemærket. Intet kan mere bevise en svag Forstand eller i det mindste en slet omfattende Brug af Forstanden, end naar Nogen forestiller sig, at han kan gjennemtrænge den hele Virkelighed, enten i den udvortes eller indvortes Verden, ved blotte Forstandsbegreber. Ligesom Umuligheden deraf allerede indlyser af det blotte Begreb om en endelig Forstand, saaledes støder Eftertanken overalt paa Noget, som den nødes til at erkjende, som virkeligt, uden at kunne aflede eller gjennemtrænge det ved Hjelp af Forstandens Love. Dette er nu fortrinligen Tilfældet med Hensyn til den moralske Verden, hvor det er aabenbart, at baade sammes Grundvold, Friheden, ligger udenfor det menneskelige Begrebs Grændser, og man tillige i mangfoldige specielle Undersøgelser støder paa Noget, som ikke lader sig opløse i Begreber, i hvilken Henseende det kan være nok, her at nævne den juridiske Vishedes Betingelser og

Grændser. Man kan altsaa ikke med Føie nægte, at man i vor Videnskab ofte vises tilbage til en umiddelbar Følelse; og, efter en ikke usædvanlig Sprogbrug, kunde man altsaa gjerne tilstaae, at den ikke var uden Mystik. Men man giver kun Anledning til Forvirringer og Misforstaaelser ved at benytte denne Talebrug. Paa den ene Side giver man sig blot for de Uforstandiges Haan, der ikke behøver Andet, end et sligt Udtryk, for at nedværdige det, hvorom de intet Begreb have. Paa den anden Side udsætter man sig for den alvorligere og mere indgribende Fare, at den Forvirring, der i en anden af hiint Ords mange Betydninger kaldes Mystik, indsniger sig til Fordærvelse for Videnskaben. Den menneskelige Forstand kommer i Retsvidenskaben, som ellers overalt, til Grændsepuncter, som den ikke kan overstige; men den kan og bør dog gjøre sig klar angaaende disse Grændsepuncter, og selv det, der ikke gaaer op i Begrebet, bør dog sættes i den muligste Forbindelse med den klare Erkjendelse. Saa langt, som denne kan strække sig, bør man ikke tage tiltakke med blotte Følelser; og selv, hvor Forstanden henviser os til disse, bør de omgives med den Klarhed, som kan faaes ved at udvikle de tilgrændsende Begreber. Det er, efter det Foranførte, langt fra, at jeg, der muligen er tilsigtet ved de Forfattere, mod hvilke Henke her har villet forsvare sig *), har villet gjøre ham en

*) See Eunomia 2 B. S. 25-34 og mit tydske Skrift über die Grundr. der Strafgesetzgebung S. 27-38.

Brøde af hvad han paa dette Sted selv tilstaaer. Derimod har jeg meent, at han har i flere af sine Skrifter indhyllet det i en Taage af dunkle Ord og Forestillinger, der meget godt kunde modtage et klart Lys. Iøvrigt finder jeg denne Feil, hvorfor hans ældste Arbeider ere frie, atter ringere i hans nyeste Arbeider, hvoriblandt hans Handbuch des Criminalrechts og der Criminalpolitik er meget fortjenstlig.

Forfatteren bemærker, at, efter Idealet for den straffende Retfærdighed, maatte Forskjellen mellem Lovgiver og Dommer bortfalde. For at sætte Straffen i det fuldkomneste Forhold til den virkelige Skyld, maatte man ganske give Slip paa at omfatte de tilkommende Tilfælde ved en almindelig Regel. "Mænd, i hvilke det menneskelige Væsens Adel glimrer i sin høieste Reenhed, skulde sidde Dom over den Skyldige; kun af deres Inderstes Dybder skulde de hente Dommen, og, hvad de saaledes, som Guddommens Organer, udtalte, maatte af den Strafbare selv æres som et høiere Væsens Udsagn, for hvilket enhver indre Modsigelse maatte forstumme. Men et saadant Ideals Udførelse lader sig kun tænke i den gyldne Tid, som Phantasien drømmer sig før og efter al Historie. I den virkelige Verden maa Lovgiveren agte paa Tidens og Rummets Forhold, for at skjønne, hvorledes han i større eller mindre Grad kan nærme sig Idealet. Den Stræben efter statsborgerlig Frihed, som udmærker de europæiske Nationer, bringer dem til at attraae Ga-

rantie imod Uretfærdigheder, som kunne begaaes ved Criminaljustitiens Forvaltning. Derfor vil man have Straffene forud anordnede ved mere eller mindre bestemte Love. Men dog kunne de nærværende europæiske Folkeslag, med al deres Tragten efter Frihed, ikke gaae tilbage til det Punct, hvorpaa deres Forfædre stode, da disse for ethvert Brud paa Retsordenen fastsatte bestemte Bøder, der vel udelukkede al Dommer-Vilkaarlighed, men heller ikke tilstædte noget Hensyn til de individuelle Omstændigheder, der bestemme Strafværdighedens Grad. En saadan raa Criminaljustits vilde oprøre enhver Følelse. Den attraaede Garantie bør derimod søges ved at adskille den dømmende Magt i to Bestanddele, saaledes at Prøvelsen af de factiske Beviser overlades til Edsvorne, men Retsreglernes Anvendelse paa det beviiste Factum, hjemfalder til de Retsforstandige." Han indrømmer, at Dommen over Factum ikke ganske kan affondres fra Retsspørgsmaalet, og at en Jury, som criminalistisk Indretning, er underkastet meget grundede Indvendinger. Men derhos mener han, at man maa beslutte sig til at lade noget falde af den straffende Retfærdigheds Fordringer, som dog den menneskelige Indskrænkning ikke tillader fuldstændigen at opfylde, for i hiin Anstalt at finde en fast Skranke mod despotisk Vilkaarlighed. Imidlertid yttrer han Tvivl om, hvor vidt denne Anstalt kan lykkes paa tydsk Grund, anførende blandt Andet, at det vel er givet Faa i det tydske Folk,

at lade Mennesket gaae op i Borgeren, at give den væsentlige og virkelige Ret til Priis for den formelige og med Glæde offre sig Lovens døde Bogstav, for ikke at indrømme Nogen en farlig Magt til at forklare samme.

Det er vanskeligt, at holde Forfatteren fast. Naar han et Øieblik synes at forkaste alle almindelige Regler, hvortil den straffende Retfærdigheds Udøvelse skulde bindes, saa lader det igjen næste Øieblik, som om Man, for at undgaae de Farer, hvorfor en Domstolene betroet ubetinget Vilkaarlighed kunde udsætte Folket, kunde være beføiet til ganske at give Slip paa hans Ideal og vedtage et Straffesystem, som bestemmer Lovovertræderens Skjæbne efter visse uforanderligen foreskrevne Regler, saa lidet disse end i det givne Tilfælde vilde passe sig til den virkelige Retfærdigheds Fordringer. Saaledes kunde man, i Hensyn til et andet Øiemeed, komme til at give den, efter Forfatterens Lære, den straffende Retfærdigheds Formaal aldeles fremmede objective Maalestok en endog langt større Virkekreds, end den, der indrømmes samme i de Systemer, han af den Aarsag bestrider. Men dette er en aabenbar Tilstaaelse af hans eget Systems Urigtighed. Her spørges jo ikke om Andet, end om de Grundsætninger, hvorefter den menneskelige Retfærdighed har at uddele Straffen; at denne Retfærdighed i og for sig er høist ufuldkommen, indrømmes villigen. Men, naar det, Forfatteren fra først af opstiller, som den

straffende Retfærdigheds Formaal og Grundregel, erkjendes som uudførligt i den Grad, at man kan blive beføiet til reent at opgive samme og søge Retssikkerheden opnaaet ad en ganske modsat Vei, saa indlyser det, at det aldeles ikke burde været opstillet i hiin Egenskab, hvorimod man strax burde have erkjendt et andet og mere begrændset Maal for den straffende Retfærdighed. Iøvrigt er det ingenlunde blot i Faren for den borgerlige Frihed, Grunden indeholdes til at forkaste det System, der, uden at ville vide af almindelige Love, overlader Straffens Udmaaling til Dommerens vilkaarlige Skjøn. Som vi have seet, forlanger ogsaa Moralitetens Interesse, at Straffene langt mere, end Forfatteren vil indrømme, rettes efter Forbrydelsens objective Størrelse, og Udmaalingen af den subjective Straffkyld vilde blive høist mislig, om man endog var nok saa sikker paa, at den stedse var i de viseste og ædleste Mænds Hænder. Hvad Forfatteren i Særdeleshed har bemærket i Hensyn til Jury-Indretningen, staaer ikke i den bedste Sammenhæng med det Øvrige. Man skulde først troe, at han i denne Indretning fandt et Middel til at forene den straffende Retfærdigheds Fordringer om Straffenes Bestemmelse efter enhver enkelt Forbrydelses eiendommelige Skikkelse, med den Betryggelse mod Vilkaarlighed, som den borgerlige Frihed fordrer; men strax efter seer man, at han under hiin Indretning forudsætter, at Straffene altid blive bestemte efter Lovens døde Bogstav, og at altsaa hine

første Fordringer ganske opoffres. Dette er og en nødvendig Følge af den Forestillingsmaade, som om de Edsvorne blot have at undersøge Factum, hvilket han og længere nede (S. 281) udtrykkelig erkjender *).

Forfatteren udbreder sig derefter over Vigtigheden af Straffeanstalternes hensigtsmæssigste Indretning; men han ytrer, at der med Tugt- og Arbeidshuses Natur ere forbundne saadanne Ufuldkommenheder, som selv den fasteste Villie, den dybeste Indsigt og den største Anvendelse af Midler ikke kan afhjælpe, og anbefaler derfor ivrigen Straffecolonier i den nye Verden. Mod det, han i saa Henseende anfører, er der i det Væsentlige intet andet at indvende, end at ikke alle Stater have over Colonier at byde, som dertil kunne passe sig, eller kunne gjøre Udveie til de uhyre Omkostninger, hvormed Forsendelsen til hine Himmelegne vilde være forbunden for en Nation, der ikke er i Besiddelse af den store Søfart, som Engelland, hvilken Stat og, efter hvad Forfatteren selv anfører, har maattet opoffre svære Summer paa sine Straffecolonier, og, som han bemærker, maa koste mere paa en enkelt Fange, end ofte en Embedsmands Løn i det øvrige Europa udgjør. Forresten viser Forfatterens Fremstilling, at blandt de Midler, hvorved man i disse Colonier tæmmer og forbedrer den forvildede Hob,

*) See nyt jur. Arkiv 10 B. S. 64-66; jur. Tidsskrift 1 B. S. 289-290.

spille frygtelige Straffe en betydelig Rolle. Dette anfører Forfatteren her, som Noget, han fuldkomment billiger, uagtet han ellers paa det heftigste udlader sig mod Benyttelsen af den sandselige Frygt til at afskrække fra Forbrydelser.

Til Slutningen yttrer Forfatteren sig nærmere over Straffelovenes Fortolkning og Anvendelse. Hvad han derom siger er lidet udtømmende. Han vil her, at Lovene blot maae bestemme Straffens Slags og Art, men ganske overlade dens Grad til Dommeren, der ikke blot har med abstracte Begreber at gjøre, men har den levende Anskuelse af en virkelig Gjerning. Men selv fra den bestemte Straffeart, der kun er beregnet paa de sædvanlige Forhold, maa, saa lærer han, Dommeren være beføiet til at afvige, naar der indtræffe Omstændigheder, hvorved Handlingen ikke blot modificeres i Bipuncter, men erholder en egen generisk Characteer, der enten er mere eller mindre strafværdig, end den i Loven forudsatte, altsaa fordrer Skjærpelse eller Formildelse. Kort efter synes Forfatteren derimod at erkjende, at Dommeren dog maa være indskrænket ved Straffelovene, at ogsaa Straffegraderne kunne være tildeels bestemte i Loven, naar kun ikke Grændserne ere for snevre, og endeligen at der kunne være Tilfælde, hvor Dommeren maa henvende sig til Regenten, for, ved dennes Myndighed, at faae Misforholdet mellem Skyld og Straf afhjulpet. Alt dette synes lidet at bestaae med den strax forhen fremsatte Lære, hvorefter ikke aleneste Straffegraderne

ganske skulde være overladte til Dommernes Skjøn, men denne endog have Ret til at gaae udenfor den lovbestemte Straffeart, og det baade skjærpende og formildende. Hvad Forfatteren iøvrigt ved denne Leilighed bemærker om de Resultater, som andre Strafferetstheorier give, med Hensyn til Straffelovenes Bestemthed, er ingenlunde aldeles grundet. Han antager til Exempel, at Afskrækkelsestheorien, naar den vil være consequent, ikke kan vide af andet, end fuldkomment bestemte Straffe at sige. Han mener nemlig, at det ved Loven forkyndte Onde saa meget mere maa være et fuldkomment bestemt, som det, naar man endog seer bort fra, hvor afmægtigt et dødt Begreb er i Sammenligning med en levende Anskuelse, er vist, at den Ildesindedes Phantasie vist vilde forringe den bebudede Straf, naar den var ubestemt. Men det er dog ustridigt, at en Straf, hvis Størrelse beroer paa Dommerens nærmere Bestemmelse efter enhver Forbrydelses Eiendommelighed, ogsaa kan virke afskrækkende; ja det er endog nødvendigt, at Dommeren faaer en saadan Myndighed, for at Straffeloven i de Tilfælde, hvor Forbrydelsens Grader ei lade sig udmaale ved nøiagtige Begreber, kan faae den forholdsmæssige afskrækkende Kraft, som behøves, for at der skal blive større Fare ved den større Forbrydelse, end ved den mindre. Phantasien, der kan smigre den Ildesindede med en lavere Grad af Straf, kan og skrække ham ved Forestillingen om den høiere. Hiint Phantasiens Smigre-

rie vil desuden vise sig paa en fordærveligere Maade virksom i at give den Ildesindede Haab om ganske at skjule sin Misgjerning og derved skaffe sig fuld Straf- løshed, end ved at lade ham haabe den mildere Straf. Fleerheden af dem, der have Lyst til Forbrydelser, tage og mere Hensyn til de Erfaringer, de have gjort om lignende Forbrydelsers virkelige Afstraffelse, end til selve Lovene, hvilke de sjeldent kjende og forstaae. Naar Domstolene ikke, i at anvende de ubestemte eller relativt bestemte Straffelove, vise nogen overdreven Lemfældighed, ville det Slags Straffelove derfor virke ligesaa meget til Afskrækkelse, som om Lovene kunde betegne Forbrydelsens Grader og de dertil svarende Straffe med mathematisk Nøiagtighed. At Afskrækkelsestheorien end ikke, saaledes som man pleier at antage, udelukker Straf for aldeles ulovbestemte Misgjerninger, findes beviist i Eunomia 2 B. S. 98.

XI. Beitrag zur Lehre vom sicheren Geleite von Kleinschrod. (S. 283-296).

Forfatteren, der forhen har leveret en meget udførlig Bearbeidelse af Materien om sikkert Leide *), der har havt stor Indflydelse paa alle senere Bearbeidelser, søger her at gjendrive en af en anden berømt

*) See Abhandlungen aus dem peinlichen Rechte und peinlichen Processe 2ter Theil S. 133-270.

Criminalist, Stübel *) fremsat Theorie om denne Gjenstand. I Stedet for at Kleinschrod betragter sikkert Leide som det yderste Middel, der kan anvendes for at bringe den Beskyldte til at stille sig for Retten, antager Stübel, at det blot grunder sig paa Arrestens Unødvendighed, som er lagt for Dagen derved, at den Paagjeldende har viist sig villig til at blive tilstæde eller komme tilbage og underkaste sig Sagens Undersøgelse, naar han kun bliver betrygget mod Arrest. Han lærer derfor og, at det sikkre Leide kun indeholder et Løfte om at forskaane den Beskyldte for Arrest, saa længe denne er undværlig. Kleinschrod bemærker herved, at en Flygtning, der erklærer sig villig til at vende tilbage imod at erholde trygt Leide, ingenlunde derved giver Sikkerhed for, at han virkeligen ikke frygter for Undersøgelsen, men kun for Arresten. Hans Attraae efter at komme tilbage kan have andre Aarsager, end Bevidstheden om hans Uskyldighed; han kan haabe at hjælpe sig igjennem med Benægtelser og stole paa, i alt Fald at kunne paa ny forlade Landet, inden en Straffedom paa ham kan fuldbyrdes. Fremdeles erindrer han, at sikkert Leide er overflødigt, naar der mangler tilstrækkelig Grund til at arrestere, og at man heller ikke kan retfærdiggjøre det Løfte fra Dommerens Side, der, efter hvad begge de nævnte Forf. ere enige i,

*) Criminalverfahren in den deutschen Gerichten, mit besonderer Rücksicht auf das Königreich Sachsen, 4ter Th. §. 1759-1835.

indeholdes i Leidet, med den af Stübel anførte Grund, at Dommeren maa være beføiet til at bestemme, hvorvidt han vil gjøre Brug af den ham tilkommende Arrestationsret; thi denne Ret kan ei gaae videre, end Pligten at arrestere, og altsaa ei tilstede noget vilkaarligt Godtbefindende. Den rigtige Synspunct for Leides Meddelelse er derimod, efter Forfatteren, at det, hvor der i og for sig var tilstrækkelig Grund til Arrest, men intet Middel gives til at blive den Tiltaltes Person mægtig, er et mindre Onde, at tilsige ham Arrestfrihed indtil Dommens Forkyndelse, end at lade Sagen ganske falde. Forfatteren modsiger derfor ogsaa Stübel, forsaavidt denne mener, at selv den Inqvisit, som er tilstede, kan erholde sikkert Leide. Dog bemærker han, at man paa en vis Maade hertil kunde henregne den Fritagelse for Arrest, som tilstaaes mod Caution, men at denne dog i sin Natur er væsentligt forskjellig fra det egentlige Leide.

Forfatterens Forestillingsmaade om Leidebrev er vistnok mere træffende og conseqvent, end Stübels. Men det turde være tvivlsomt, om de have Ret i en Forudsætning, som de dele med hinanden, og som fra den Tid, Kleinschrod skrev fornævnte Afhandling, har faaet almindelig Indpas hos de tydske Criminalister, den nemlig, at et Leides Meddelelse er en af Criminaljurisdictionen flydende Myndighed. Efter det af Stübel givne Begreb finder vel denne Sætning mindre Betænkelighed, da det kunde synes, at Leidet ikke var

Andet, end en Kjendelse, hvorved Dommeren eragtede, at den Paagjeldende, enten ligefrem eller imod en stillet Caution, var fri for Arrest. Men denne Forfatter vil dog ikke ligefrem have denne Handlings Virkning bedømt blot efter Naturen af en Kjendelse, hvorimod han tillige betragter Leidet som et Løfte, givet den Paagjeldende, ligesom han heller ikke antager, at ethvert nyt Datum, der fremkommer mod denne, berettiger Dommeren til at hefte ham, men kun vil, at denne Ret indtræder, naar Forbrydelsen ved Tilstaaelse, eller paa anden Maade bliver ham overbeviist. Dette forudsat, bliver et Leides Meddelelse en Handling, hvorved Justitien bindes til, under visse Omstændigheder, ikke at benytte den Ret, den ellers kunde have mod den Tiltalte, og dette Baand synes en Dommer ikke at være competent til at paalægge Justitien. Den, der er competent til at arrestere, er vistnok ogsaa beføiet til at erklære, at han ikke finder Grund til at arrestere; men denne Erklæring bør blot gjelde for Øieblikket og ikke betage Justitien Ret til senere at anvende Arrest, hvis Omstændighederne skjønnes at fordre det; ligesom den og maa være underkastet høiere Authoriteters Prøvelse. Endnu mere betænkeligt er det, at tilstaae enhver Dommer, der har Arrestations-ret, Myndighed til at meddele Leide i den betydningsfuldere og egentligere Ordets Bemærkelse, hvori det tages af Kleinschrod. Det kan ikke udledes af Criminaljurisdictionens Natur eller i Særdeleshed af Arre-

stationsretten, at vedkommende Dommer skal kunne tilsige en efter Forudsætningen aldeles arrestabel Person Arrest-Frihed, af den politiske Grund, at man ellers slet ikke sættes i Stand til at fremme Sagen. Det er derhos ingenlunde klart, at et sligt Privilegiums Meddelelse, saaledes som Kleinschrad mener, i sig er det mindre Onde. Det er vist, at en Forbryder, der ellers vilde have for mange Vanskeligheder ved at undflye, kan finde sin Regning ved at forstikke sig eller undvige for en kort Tid, naar han derved kan vinde Ret til at være paa fri Fod under den Criminalproces, som truer ham. Ogsaa kan det let være, at Staten er bedre tjent med, at Forbryderen, af Frygt for Crinaljustitiens Forfølgelse, aldeles expatrierer sig, hvilket, under de fleste Omstændigheder, alt indeholder et betydeligt Surrogat for Straffen, end med, at han i al Mag kan opholde sig hjemme og see det an, om han kan lyve sig igjennem eller ikke, i hvilket sidste Tilfælde han først blev nød til at underkaste sig den Flugt, hvori han ellers strax maatte søge sin Redning. Det er derfor neppe nogen Mangel i vor Criminalproces, at denne ikke, saaledes som adskillige andre Staters, kjender noget til frit Leide, som Dommeren kan udstede, men at denne Myndighed er forbeholdt Kongen selv (cfr. N. L. 6—12—3), og meddeles saa sjeldent, at selv den erfarne Criminalist næsten intet Exempel derpaa kjender. Nogle nyere tydske Love have og forladt den af Criminalisterne antagne Syns-

punct. Saaledes kræver den baierske Straffelov af 1813 2den Theil Art. 417 et Kongeligt Rescript til at hjemle sikkert Leide, hvilket dog afgives efter indhentet Betænkning fra vedkommende Criminalret. Den i Aaret 1821 udkomne Criminallov for Canton Basel §. 286 vil og, at Leidet skal meddeles af Raadet efter indhentet Betænkning af Criminalretten. Den østerrigske Criminallov §. 495 hjemler vel Leidets Meddelelse af Retten, men fordrer dog Overrettens Sanction, ligesom det heller ikke skal yttre sin Virkning længer, end til Beviis mod den Tiltalte er tilveiebragt.

XII. Ueber Auslieferung der Verbrecher, mit Bezug auf den neuesten Entwurf einer Uebereinkunft der eidgenossischen Cantone über diesen Gegenstand (S. 297-305).

Denne Afhandling begynder med den Bemærkning, at, saa ønskeligt som det fra een Side kunde være, om der mellem de tydske Stater kunde træffes en Forening om Forbryderes Udlevering, saa meget maa man, paa den anden Side, frygte for en overilet Udførelse heraf, da samme kunde give Vilkaarlighed eller Forfølgelsessyge en farlig Leilighed til at opnaae sine Planer. Iøvrigt indeholder dette Stykke blot en Meddelelse af hvad der er foregaaet i Anledning af et Forslag, som Canton Bern i Aaret 1817 havde gjort de øvrige sveitserske Cantoner til et Concordat om, at den, som havde

begaaet Forbrydelser i forskjellige Cantoner, skulde for samtlige Forbrydelser dømmes i det Canton, hvor den største Forbrydelse var udøvet. I Forbindelse hermed foranstaltede de forenede Cantons en Revision af et allerede i Aaret 1809 oprettet Concordat om Forbryderes Udleverelse og nedsatte i begge Henseender en Commission, bestaaende af de af andre legislative Arbeider bekjendte Mænd, Prof. Schnell og Oberstlieutenant Koch. Denne Commission fandt store Betænkeligheder ved det fra Barns Side gjorte Andragende, deels fordi det vilde paalægge de enkelte Stater Forpligtelse til at afstraffe Handlinger, hvorved deres Straffelove ikke vare overtraadte, og paa den anden Side medføre, at en Stat overdrog sin Strafferet til Personer, der ei vare den ansvarlige, samt endvidere fordi det var forbundet med uoverstigelige Vanskeligheder, foreløbigen at afgjøre, hvilken af de omhandlede Forbrydelser der var den største. Disse Vanskeligheder laae for en Deel i de forskjellige Cantoners høist forskjellige Straffelove. Thi vel var det foreslaaet, at den Forbrydelse, som efter de respective Cantonslove medførte høieste Straf, skulde drage de andre efter sig; men heraf vilde blandt Andet følge, at det ene Canton kom til at udlevere en Person, som der havde udøvet Stratenroverie, fordi han i et andet Canton havde begaaet Tyverie, naar nemlig dette sidste havde større Straf for den sidste, end hiin for den første Forbrydelse. Men hertil kommer endnu, at Spørgsmaalet, hvilken For-

brydelse der er den største, ofte ikke kan afgjøres, førend enhver Forbrydelse med alle sine Omstændigheder er given, hvilket deels forudsætter en fuldstændig Undersøgelse, deels beroer paa den Dom, der fældes saavel over Bevisernes Værd, som over de skjærpende eller formildende Omstændigheders Retsvirkning. Commissionen antog derfor, at det var meget rigtigere, at den Stat, hvori den Paagjeldende fandtes, først fuldbyrdede sine egne af ham krænkede Straffelove, førend den indlod sig paa nogen Udlevering. Iøvrigt antog den og, at selve Udleveringspligten burde begrændses saaledes, at den ei anvendtes paa Forbrydelser, der blot ved locale Love og ikke ved den almindelige Mening vare erklærede for Forbrydelser, og at den reqvirerende Stat havde at tilveiebringe i det Mindste Formodning for, at den reqvirerte Person var skyldig i den ham paasagte Forbrydelse. Med Hensyn hertil forelagde Commissionen Forslag til et nyt Concordat, hvoraf et Udtog her meddeles.

De Indvendinger, som vare fremsatte mod det ovennævnte Forslag af Canton Bern, ere fuldkomment velgrundede, og jeg finder intet Væsentligt derved at bemærke. Kun har jeg ved ovenstaaende Meddelelse paa eet og andet Sted skjærpet Argumentationen. Ligeledes finder jeg de Grundsætninger rigtige, som Commissionen har antaget angaaende Forbryderes Udlevering i Almindelighed, og paa det Enkelte i Udførelsen skal jeg ikke indlade mig, da det foreslaaede Concordat kun er meddeelt i Udtog. (Fortsættes).

Nogle Bemærkninger om Skovforbrydelser og de derfor dicterede Straffe samt Procesformen i Skovsager.

Blandt de ældre Anordninger, der synes at kunne behøve en Reform, henhører upaatvivleligen Skovforordningen af 18de April 1781, deels fordi den oprindeligviis ikke synes at være affattet med den Consequents, man kunde ønske, og deels fordi flere af de efter dens Emanation udkomne Anordninger formeentlig maatte have bevirket Modificationer i adskillige deri forekommende Bestemmelser.

De forskjellige Meninger, der i sidstnævnte Henseende herske blandt de Lovkyndige, fremavle mangen Tvivl ved dens Anvendelse og aldeles forskjellige Resultater ved Domstolene; hvilket sidste tildeels er en Følge af, at de Sager, der efter bemeldte Anordning paakjendes, næsten aldrig blive appellerede, i hvilken Henseende Veien (som jeg i det Følgende skal vise) næsten er spærret.

Det er her ikke min Hensigt, at berøre de Bestemmelser, der vedkomme Skovenes Behandling, hvilket

udfordrer en Kyndighed i Forstvæsenet, som jeg aldeles mangler, men hvad der fornemmeligen skal være Gjenstand for nærværende Bemærkninger, er:

1. Hvorvidt de for Overtrædelse af Skovanordningen dicterede Straffe kunne ansees hensigtsmæssige.
2. Maaden, hvorpaa Bøderne i Mangel af Betaling exeqveres, og
3. Den Procesform, der i disse Sager bruges.

Det særdeles Bekjendtskab, jeg, ved i nogle Aar at udføre Forstvæsenets Sager, har gjort med Skovforordningen og de Mangler i samme, jeg ved denne Leilighed har troet at opdage, har foranlediget nærværende Bemærkninger. Man vilde imidlertid i høi Grad miskjende mig ved at antage, at jeg tiltroede mig Evne til at levere en Afhandling, der omfattede alt hvad der om det opgivne Thema kan siges, eller at jeg uforgribeligen antog, at de Anskuelser, jeg i det Følgende agter at fremsætte, ere rigtige.

I saa Henseende bør jeg til mit Forsvar anføre, at mit Ønske i dette, som i alle Tilfælde er, at ledes paa den rette Vei, og at jeg aldrig vilde have ladet mine Tanker om meerbemeldte Anordning komme for Lyset, naar jeg ikke havde næret det Haab, at den Mand, der hidtil saa velvilligen veiledede enhver, der vovede sig paa en lignende Vei, ogsaa vilde berigtige mine Ideer, hvor han fandt at jeg havde feilet, og at disse Berigtigelser siden kunde være en ledende Stjerne for dem, der skulle anvende Anordningen.

Naar man læser Anordningens 3die Afdeling, der indeholder Straffen for Skovtyverie, saa møder først det Spørgsmaal: Hvad der vel er Grunden til, at der mellem Straffen for dette og almindeligt Tyverie, er en saa uhyre Forskjel?

Seer man hen til den særdeles Vanskelighed, det, endog med et betydeligt Antal Skovbetjente, medfører at bevogte en nogenlunde stor Skov, saa synes der virkelig snarere at have været Grund til at straffe dette Slags Tyverie haardere, end det, der begaaes paa Ting, som Eieren med langt mindre Vanskelighed kan vogte, hvilket Princip ogsaa paa det bestemteste etableres i Forordn. 20de Febr. 1789 §. 4.

Heller ikke kan man søge Grunden til den mildere Straf i Gjenstandens Ubetydelighed, da ikke blot de mindre men og de allerstørste Tyverier af det nævnte Slags første og anden Gang kunne afsones med Bøder. Iøvrigt bør man ikke tabe af Sigte, at den Person, der anholdes med en Dragt Brænde, som kan være af 16 Skillings Værdie, muligen har gjort Skoven Skade for flere Rbd., ved enten at afbryde unge Træer eller spolere ældre ved at afbrække friske Grene. At Grunden til den lemfældige Straf skulde være den, at Brænde er en af Livets første Nødvendigheder, kan heller ikke tænkes, deels fordi denne Bestemmelse vilde staae i en paafaldende Strid med den øvrige almindelige Tyvslovgivning og deels fordi der ikke er bestemt større Straf for den Formuende end for den Fattige,

og endeligen, at Forordningens §. 9 tillader fattige Folk paa visse Dage i Ugen at opsamle det nedfaldne Brænde.

Man kan saaledes ikke vel tænke sig anden Grund til den mildere Straf end den Herr Etatsraad Ørsted i systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie har antaget, nemlig at Lovgiveren har givet efter for den almindelige Opinion hos Almuen, der ei anseer denne Forbrydelse saa strafværdig, som almindeligt Tyverie.

Jeg skal ej udbrede mig over det Spørgsmaal om et saadant Princip, der ogsaa synes at have havt Indflydelse ved Bestemmelsen af Straffen for Toldsvig, i Almindelighed bør følges; men alene bemærke, at det i al Fald neppe kan bestaae med Retfærdighedens Fordringer at følge det i een Straffelov og ikke i andre. Saaledes er neppe nogen Opinion mere indgroet hos Almuen end den, at det ikke er Tyverie at stjæle Fødevare, naar det kun ikke er til Salg, og at den der finder en Ting er berettiget til at beholde den, som sin Ejendom, og dog dicteres der Tyvsstraf for begge disse Forbrydelser.

Uagtet det nu vel ikke kan nægtes, at en slig Opinion formindsker den subjective Umoralitet i Gjerningen, i det Forbryderen, skjøndt han forøver et Delictum, der har alle et Tyveries Creterier, dog ikke har villet begaae et saadant, men en i hans Tanker langt mindre Overtrædelse, saa er det dog, paa den anden Side, vist, at den i sine Følger er høist skadelig.

Den Omstændighed, at Lovgiveren har givet den nævnte Opinion sin Sanction, og saaledes, efter Almuens Formening, erkjendt, at den, der stjæler i Skoven, desuagtet ikke kan kaldes Tyv, bevirker, at Personer, hvis Æresfølelse ingensinde vilde tillade dem at begaae andet Tyverie, ikke alene ei tage i Betænkning selv at forøve Skovtyverie, men endog opmuntre deres Børn og Tjenestefolk dertil; disse blive imidlertid ordentligviis aldeles ikke straffede, siden Forældrene eller Husbonden som oftest betaler for dem.

Det indsees imidlertid letteligen, at, den, der har vant sig til uden Betænkning at begaae Skovtyverie, lettere fristes til at begaae andet Tyverie end den, der ikke saaledes er kommen i Vane med ei at respectere Eiendomsretten over et vist Slags Ting.

At det har den skadeligste Indflydelse paa Børns Characteer, at de fra Ungdommen af vænnes til enten selv at gjøre Brud paa Eiendomsretten, eller at see deres nærmeste Omgivelser gjøre det, behøver vel neppe at erindres. Vel dicterer Skovforordningen i den 50de §. corporlig Straf for Børn, der forøve Skovtyverie; men det er saavidt, mig bekjendt, almindelig Praxis at modtage Bøder af disse, naar de kunne udrede saadanne, og derfor kommer denne Straf sjelden til Anvendelse; at den iøvrigt, ingenlunde staaer i Forhold til den, der er bestemt for voxne Folk, kommer jeg siden til at omtale.

At Pengestraffe i Almindelighed ere uhensigtsmædsige er en saa almindelig antagen Sætning, at jeg ei videre derved skal opholde mig, og de bør derfor neppe dicteres, hvor det er muligt, at udfinde andre passende Straffe. Dette Slags Straf, er, efter min Formening, især upassende paa Skovtyverie, fordi den forleder Almuen til at ansee denne Forbrydelse fra en langt anden Synspunct end ellers vilde være Tilfældet, i det den nemlig, efter hvad jeg har erfaret, stedse anseer den Erstatning og Bod, der erlægges, som et Vederlag for det tagne Brænde, og altid fører det Raisonnement i Munden, at Skovtyverie neppe kan være nogen egentlig Forbrydelse, siden man kan løskjøbe sig med Penge. Hvad der endmere bringer denne Lære Proselyter, er den, efter det Kongelige Rentekammers Ordre trufne Indretning, at der prøves og virkelig indgaaes Forlig med enhver Skovforbryder, naar han dertil er villig. Denne Indretning medfører blandt andet ogsaa den Ulempe, at Straffen for anden og tredie Gang begaaet Skovtyverie aldrig kommer til Anvendelse.

Domstolene følge nemlig det i Forordn. 20de Febr. 1789 etablerede Princip, at en Forbryder, for at den i Gjentagelsestilfælde bestemte høiere Straf paa ham kan anvendes, maa ved Dom være anseet med den mildere Straf. For dette Princips ubetingede Anvendelse paa Skovforbrydere, er det unægteligen en vigtig Omstændighed, at et Forlig er en aldeles frivillig

Handling, og at man kunde tænke sig den Mulighed, at en Skovforbryder indgik Forlig, for at undgaae Proces og Vidtløftighed, uagtet han var uskyldig; hvortil han muligen kunde ledes ved den Omstændighed, at Forliget ikke kunde have videre Følger for ham i Fremtiden, saafremt han atter gjorde sig skyldig i Skovtyverie. Men, foruden at den Tiltalte maatte tilskrive sig selv den Uret, han i saa Fald kom til at lide, saa vilde dette Tilfælde vistnok saare sjeldent indtræffe, især da den vedkommende Dommer jo er pligtig at paasee, at ingen, om hvem det er aabenbart, at han er uskyldig, paatager sig at lide Straf.

Det vilde derfor (forudsat at den nærværende Skovforordning ikke i criminel Henseende skal undergaae en Forandring) være ønskeligt, naar man havde en Bestemmelse om, at Skovforbryderne, med Retsvirkning, kunde i de Forlig, der indgaaes med dem, vedtage, at Forliget, i Gjentagelsestilfælde, skulde have samme Virkning imod dem som en Dom, og at Domstolene paalagdes, at respectere Forliget som saadan. Naar de indgangne Forlig tillagdes den forannævnte Virkning, troer jeg de uden Skade kunde vedblive, saalænge Skovforbrydelser straffes med Bøder; thi, naar der skulde tages Dom over alle Skovforbrydere, vilde det lede til betydelige Udgivter for Forstcassen, hvilke den, som oftest, aldrig vilde faae erstattet.

Uagtet jeg, som i det Foregaaende bemærket, ikke af rigtige Retsgrundsætninger kan udlede nogen Grund,

Ad 3. Da den, der vil begaae en Forbrydelse, ikke letteligen ønsker at have Vidner tilstæde, og dette paa slige Dage næsten er uundgaaeligt, saa kan denne Grund heller ikke være den rette.

Da der saaledes, saavidt jeg skjønner, ikke gives nogen fyldestgjørende Grund for den meerbemeldte Bestemmelse, der, som bemærket, in specie ikke har Hjemmel i den øvrige Tyvslovgivning, saa var der vistnok tilstrækkelig Grund til at hæve den.

Et Spørgsmaal kunde det ogsaa blive, hvorledes den, der første Gang var anseet med Tyvsstraf efter den nævnte 34te §., skulde straffes, naar han derefter begik simpelt Skovtyverie? Man vilde formodentlig i Medhold af det saameget yndede Princip, at man i criminelle Sager bør følge den mildeste Mening, dømme en saadan Forbryder til at erlægge dobbelte Skovbøder, hvorved den Inconseqvents opstod, at han for Gjentagelsen blev straffet mildere, uagtet det følger af rigtige Strafferets Grundsætninger, at en haardere Straf bør anvendes paa den Forbryder, der har lagt for Dagen, at den mildere ikke virker paa ham.

Da den, der dømmes for tredie Gang begaaet Skovtyverie, ikke er dømt efter 1ste §. i Forordn. 20de Febr. 1789, saa maatte Følgen blive, at han for et almindeligt Tyverie kunde slippe med Straf efter hiin §., uagtet han allerede var dømt efter en anden Anordning for tredie Gang begaaet Tyverie, hvilket saaledes kun blev et skjærpende Moment.

Mellem den 35te og 36te §. hersker der, saavidt jeg skjønner, en paafaldende Disharmonie. Det hedder nemlig i førstnævnte §., at den der antræffes i en indelukt Skov uden Tilladelse, skal bøde 16 ß., men i den 36te §., at den, der kryber over Gjærder og deslige, og derved foraarsager Skade, skal bøde 2 Rbdlr. Da nu ingen kan komme i en indelukket Skov uden at gaae over Indelukket, saa synes det at være en Betingelse for den større Strafs Anvendelse, at Skade er foraarsaget. Dette er nu visstnok misligt; thi foruden at den, der, naar flere, ved at gaae over et Gjerde, have løsnet dets Bestanddele, nedriver noget deraf, fornuftigviis ikke er mere strafskyldig end hans Forgjængere, hvis Skyld det ei er, at det samme ikke er hændet dem, saa medfører denne Uovereensstemmelse og, at den Skovbetjent, der anholder en slig Person, maa, for at udfinde hvilken §. der er anvendelig, føre den Anholdte hele Skoven rundt, for at erfare, om Skade er foraarsaget. Om den Anholdte er Aarsag i Skaden naar den findes, lader sig ordentligviis heller ikke oplyse, thi, naar han ikke gribes in flagranti, benægter han rimeligviis at være gaaet over Gjærdet paa det Sted, samme er beskadiget.

Den Uovereensstemmelse, der saaledes finder Sted mellem bemeldte 2de §er, bevirker Mangel af Eenhed i Anvendelsen, i det nogle Skovbetjente stedse nedlægge Paastand efter 36te §., og andre efter den foregaaende, uden at man med Vished kan sige, hvis Mening der

er den rigtigste. Det var derfor hensigtsmæssigt, at Mulcten i alle Tilfælde var bestemt, og at det, for at den kunde komme til Anvendelse, var tilstrækkeligt, at nogen uden Tilladelse havde indfunden sig i den indelukte Skov. For den, der blev antruffen med Saug, Øxe eller Heste og Arbeidsvogn, burde Straffen vistnok være langt større end i Forordningen er bestemt, siden denne Fremgangsmaade røber en forudfattet Plan, og viser, at den, der saaledes har indfunden sig i Skoven, har intenderet et Tyverie af Betydenhed.

Den 40de §. byder, at de, der stjæle skovet Veed, Materialier til Indhegning, eller Ledde, Laase, Hængsler, og deslige, skal ansees med almindelig Tyvsstraf. Om Anordningen ved skovet Veed forstaaer Favnebrænde alene, eller om den har havt Hensyn til alt hvad der efter Forstvæsenets Foranstaltning skoves, saasom Qvas, er, efter mit Skjøn, meget tvivlsomt.

Jeg har i det Foregaaende antaget, at Lovgiveren, ved Bestemmelsen af Straffen for Skovtyverie, har lempet sig efter den hos Almuen indgroede Fordom, at dette Slags Tyverie var mindre strafværdigt; men nu opstaaer det Spørgsmaal: hvorpaa grunder denne Opinion sig? Er det derpaa, at det ikke ansees for en saa stor Brøde, at fravende det Offentlige noget? eller derpaa, at den, der begaaer simpelt Skovtyverie, det vil sige afbrækker, afhugger, eller afsauger Brændet, ikke, saaledes som Tyven i Almindelighed, har

videre Umage med at tage det, men derimod maa anvende Arbeide og tildeels Materialier for at komme i Besiddelse deraf?

Dersom jeg ikke har feilet j at antage, at den almindelige Opinion har havt Indflydelse ved Bestemmelsen af Straffen for Told- og Consumtionssvig, saa synes den første Formodning at være den rigtige. Men seer man hen til, at det i Almindelighed skader Forstvæsenet langt mere; at Træerne ved Grenes Afbrækning ruineres, og unge Træer afbrydes, end at en Person tager nogle Stykker Brænde, saa kan denne Theorie ikke holde Prøve. Men er den anden Grund den rigtige, saa maa ogsaa Borttagelsen af alt skovet Veed, belægges med almindelig Tyvsstraf. Denne Mening stemmer ogsaa meest med Paragraphens Ord; thi skovet Veed indbefatter unægteligen alt Slags Brænde og under Materialier til Indhegning hører Gjerdselriis. I min Praxis er denne Qvæstion kun eengang forekommet og den vedkommende Underret frifandt da Forbryderen, der havde taget af en Bunke Qvas, for Tyvsstraf. Dommen blev ikke fra Forstvæsenets Side paaanket; men, om dette var en Følge af, at det borttagne kun var vurderet for 4 Rbß., eller deraf, at det Kongelige Rentekammer erkjendte det antagne Princip i Almindelighed som rigtigt, er jeg ikke ganske vis paa, skjøndt jeg har Grund til at antage det sidste.

Da det simple Skovtyverie, som jeg i det Foregaaende har bemærket, i Almindelighed medfører mere virkelig Skade for Forstvæsenet end det saakaldte qvalificerede, og da det sidste, efter mit Skjøn, ikke røber et mere forbrydersk Sindelag end det første, saa troer jeg, at der, naar man i det Hele vilde foretage en Reform i Straffen for Skovtyverie, ikke var Anledning til at straffe det ene Slags haardere end det andet.

Bestemmelsen i den 41de §. synes meget haard; deels fordi den paaligger alle de Bønder, der kjøre i een Reise, solidarisk Ansvar, istedetfor at det naturlige var, at enhver maatte svare til hvad ham er anbetroet, og deels fordi en Person kan blive Tyv, uagtet han blot har verseret i en maaskee meget liden Grad af Uagtsomhed.

At der i 46de §. dicteres 10 Aars Arbeide i Jern for den der sætter Ild paa en Kongelig Skov, skjøndt den samme Forbrydelse, udøvet mod privat Mand, straffes efter 6—19—1 (cfr. systematisk Udvikling om Tyverie Pag. 235) er vistnok en paafaldende Synderlighed.

Den 50de §. anordner, at Børn, der begaae nogen af de i det foregaaende nævnte Forbrydelser, skulle af Skov-Sessionen ansees med Legemsstraf efter Omstændighederne og deres Alder. At Børn, saavel i dette som i alle Tilfælde, bør, naar de forsee sig i samme Grad som voxne Folk, lide en langt mildere Straf end disse, fordrer Retfærdighed; men denne Fordring til-

fredsstilles ingenlunde, naar der er Spørgsmaal om at straffe et Barn for simpelt Skovtyverie.

Da den vedkommende Dommer naturligviis ikke kan være berettiget til underhaanden at lade Barnet give en liden Revselse, saa er der intet andet Middel end at dømme Barnet til at straffes med Riis. Men deraf følger jo aabenbar, at det lider Straffen for første Gang begaaet almindeligt Tyverie, medens dets Forældre slippe med en ubetydelig Mulct. At den Straf, Barnet saaledes maa udstaae, og den Dom, det overgaaer, i Almindelighed har sørgelige Følger med Hensyn til dets Fremtid, i det den nævnte Straf i Almuens Øine har noget infamerende hos sig, indsees letteligen. Men, siger man, Barnet kan ikke dømmes i Bøder og det bør dog ikke undgaae Straf. Dertil svarer jeg: et Barn begaaer ikke letteligen Skovtyverie uden ifølge Ordre fra dets Forældre eller Huusbonde, og disse bør derfor altid formodes, at have formaaet Barnet dertil og saaledes udrede Skovbøderne. Det kan nemlig, som bemærket, ikke letteligen tænkes, at Barnet, af egen Drift, skulde begaae Skovtyverie, fordi det er en Beskjæftigelse, som ikke medfører nogen Fornøielse, men meget mere er forbunden med Arbeide, og skulde end det Tilfælde en enkelt Gang indtræffe, at Barnet stjal uden Forældrenes Vidende og Villie, saa kunne disse dog ikke med Føie siges at skee Uret, fordi Straffen rammer dem, siden de, ved strængere Tilsyn, kunde have fore-

bygget Forbrydelsen. I dette Tilfælde kan man ogsaa gjøre meget sikker Regning paa, at Barnet ikke vil undgaae en alvorlig Revselse af dem, der maae betale for det, hvilken Straf er langt hensigtsmæssigere end den, der exeqveres efter Fogdens Foranstaltning, siden den ei har Indflydelse paa Barnets Fremtid.

Ligesom jeg ikke kan andet end antage, at Straffen med Riis, naar den dicteres for Skovtyverie, i alle Tilfælde er for haard, relativ til den Straf, der overgaaer ældre Folk for samme Forbrydelser, saaledes er denne Straf i Almindelighed, især naar den exeqveres paa Børn af det andet Kjøn, i høieste Grad anstødelig, med Hensyn til, at den uddeles af et Mandfolk ɔ: Slutteren, i Overværelse af Fogden.

Den 51de §. bestemmer Voldsbøder eller anden Straf efter Omstændighederne for dem, der gjøre Skovbetjentene Modstand ved Udførelsen af deres Embedspligter.

At denne Straf blev mere bestemt var visknok ønskeligt, og formener jeg, at de Bestemmelser, der indeholdes i Forordningen 1ste Febr. 1797 §. 90 til 94, kunde være passende.

Foruden at de Straffe, Anordningen dicterer, saaledes i mange Tilfælde ikke kunne ansees hensigtsmæssige, mangler den ogsaa Bestemmelser for flere Forbrydelser, som, med Hensyn til den ringe Straf der er anordnet for Skovtyverie, ikke synes at kunne belægges med Lovens almindelige Straf. Dertil hører f. Ex.

Ran. Denne Forbrydelse begaaes nemlig, efter mit Begreb om Ran, naar en Person uden Grund paastaaer at være Eier af Træer, der tilhøre Kongen og bortføre disse, tvertimod det af vedkommende Skovbetjente derimod gjorte Forbud. Da denne Handling umægteligen ikke har et Tyveries Criterier, saa gaaer det neppe an at anvende Tyvsstraffen, og den i Lovens 6—15—1 for Ran dicterede Straf synes dog alt for haard ved Siden af den, der er bestemt for Skovtyverie.

Da et saadant Tilfælde ikke i min Embedstid er indtruffet, har jeg ikke havt Leilighed til at erfare Domstolenes Mening derom; det er heller ikke letteligen forekommet, da Forstvæsenet rimeligviis hellere vælger at paastaae Straffen for Skovtyverie, hvorimod de Tiltalte, som dermed ere bedre tjente, heller ikke letteligen fremsætte Indsigelse. Da imidlertid en velordnet Straffelov ikke bør savne Bestemmelser for de Tilfælde, der klarligen kunne forudsees at ville forekomme, var en Fortolkning eller Anordning i bemeldte Henseende visstnok ønskelig.

Et Tilfælde, som meget ofte forekommer, er, at de, der anholdes med ulovligt Brænde, foregive at have fundet samme, og der opstaaer da det Spørgsmaal, under hvilken Categorie Forbrydelsen henhører og hvilken Straf der skal anvendes?

Naar man fortolkede 5—9—2 saaledes, som efter mine ringe Tanker er det naturlige, at den nem-

lig dicterer Tyvsstraf, saa vilde Opgaven ikke medført Vanskelighed; men det er nu, saavidt jeg har havt Leilighed til at erfare, en meget almindelig Mening, at svigagtig Omgang med Hittegods ikke drager Tyvsstraf efter sig.

De Argumenter, de Lovkyndige i Fortiden have anført for denne Mening, ere saaledes gjendrevne i systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie, at deres Utilstrækkelighed forekommer mig indlysende. Dersom jeg ikke feiler i min Mening om Grunden til den i Lovstedet, dicterede Straf, saa indeholder denne ogsaa et afgjørende Argument mod den antagne Mening.

Denne Grund er, saavidt jeg skjønner, den samme som har fremkaldt 6—17—11, nemlig at ikke enhver Tyv, der ei blev greben in flagranti, skulle kunne undgaae Tyvsstraffen ved at foregive, at han enten havde kjøbt Tyvekosterne af ubekjendte Personer eller fundet dem.

Jeg antager nemlig som afgjort, at naar Justitier actionerer nogen for Tyverie, skal den alene bevise, at de Koster, der findes i Tyvens Besiddelse, ere stjaalne, og naar dette Beviis er tilveiebragt, tilkommer det den Actionerede at præstere Beviis for Maaden, paa hvilken han er kommet i Besiddelse af Kosterne, og, naar han ei kan tilveiebringe lovlig Adkomst, bliver han Tyv.

Dette synes Domstolene ogsaa at antage med Hensyn til 6—17—11, hvilken de uden Betænkelig-

hed anvende, uagtet den Tiltalte foregiver at have kjøbt Kosterne, af en Person, hvis Navn eller Opholdssted han ei kan opgive, men hvorfor nu det Foregivende at have fundet Kosterne, skjøndt det er ubeviist, skal have anden Virkning, formaaer jeg ikke at indsee, især da den første Adkomst er lovligere end den sidste, naar Finderen nemlig har været istand til at oplyse Kosterne?

Men, spørger man, naar det nu er beviist, at Kosterne ere fundne, vilde det da ikke være haardt, at dømme Finderen som Tyv, fordi han har undladt, at oplyse dem? Jeg svarer dertil: for det første, at man ved Anvendelsen af en Lov ikke skal see hen til, hvorledes Loven maaskee burde være, men hvordan den er, og for det andet, at denne Straf ikke er saa haard som den ved første Oiekast synes. Jeg kan nemlig ikke indsee, at det er større Forbrydelse, at en Person, der finder en Dør aaben sætter sig i Besiddelse af noget af det, der findes i Værelset, end at han undlader at oplyse, hvad han har fundet paa en alfar Vei. Fristelsen synes ligestor, og med Hensyn til Eiermanden, da har den, der har undladt at lukke sin Dør, i det mindste ikke mere Krav paa sin Eiendoms Beskyttelse end den Reisende, der, uagtet al mulig Forsigtighed fra sin Side, taber sin Ting, f. Ex. naar Bagklædningen paa Vognen gaaer itu.

Det er ogsaa farligt at sætte mindre Straf for den omhandlede Forbrydelse og især en saa uforholds-

mæssig mindre som den, der især i Gjentagelses Tilfælde anvendes in praxi, fordi dette letteligen kunde bringe Tyven til, at henlægge Kosterne paa et Sted, hvor ingen letteligen fandt dem og siden selv finde dem i fleres Overværelse. Saalænge imidlertid den Praxis, jeg i det Foregaaende har beskrevet, følges, kan man neppe uden Inconseqventz antage, at den, der undlader at oplyse Brænde, som han har fundet, skal lide samme Straf som den, der har stjaalet Brænde, og dog er det virkelig meget vanskeligt, at udfinde mildere Straffe end de for Skovtyverie dicterede; thi, naar Domstolene, før Frd. 12te Juni 1816 emanerede, dømte en Person for svigagtig Omgang med Hittegods til 2 à 4 Gange 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød istedetfor at han for Tyverie vilde komme flere Maaneder i Forbedringshuset, saa kunde den, der for Skovtyverie ellers skulde bøde 2 Mk., neppe retfærdigen tilfindes, uden en saare ubetydelig Mulct, naar han havde forsømt at oplyse en Byrde Brænde, der var vurderet til 1 Mk., og hvorfor han, som anført skulde, efter Skovforordningen, bøde 2 Mk.

Dersom altsaa den nærværende Lovgivning om Skovtyverie fremdeles skal blive gjeldende og den nævnte Praxis ligesaa, var det i det mindste ønskeligt, at den ikke kom Skovforbryderne tilgode, da et saadant Resultat, som det, der efter Foranførte udkommer, neppe vilde bidrage til at opfylde en Straffelovs Hensigt.

Et Spørgsmaal, som ogsaa ved denne Leilighed kan opkastes, er, om Forstvæsenet er competent, til at actionere en slig Forbryder eller ei?

Naar det antages, at svigagtig Omgang med Hittegods er en extraordinair Forbrydelse, der ligesaalidet kan henføres under Begrebet af Tyverie, som belægges med Tyvsstraf, saa skjønner jeg ikke rettere end at Spørgsmaalet maa besvares benægtende, siden Forstvæsenets Ret til at actionere er indskrænket til det egentlige simple Skovtyverie. Men deraf følger jo aabenbar, at en saadan Forbryder bliver straffet langt haardere end om han anden Gang havde forøvet Skovtyverie.

Forinden jeg forlader denne Hoved-Afdeling, maa jeg berøre et Konstgreb, som jevnligen af Skovforbryderne benyttes, og som det, efter min Formening, var tilraadeligt, at bestemme Straf for, især saalænge den nærværende Straffelov staaer ved Magt, og det altsaa ikke ved Straffens Bestemmelse kan bruges som et skjærpende Moment. Da vedkommende Skovbetjente, især de der ikke i længere Tid have været i Tjenesten umuligen kunne kjende alle Omegnens Beboere, og derfor maa bygge deres Angivelse, forsaavidt denne skal indeholde Forbrydernes Navne, paa disses eget Opgivende, hvilket er en Følge af, at det medfører mange Vanskeligheder og fjerner Skovbetjentene fra deres Poster, naar de til vedkommende Sognefogder skulde transportere Forbryderne, af hvilke en en-

telt efter Overeenskomst med flere kunde, naar bemeldte Fremgangsmaade skulde bruges, studio lade sig anholde, for at give en heel Trop af sine Kammerater Leilighed til i god Roe at stjæle og bortføre Kosterne, saa give Forbryderne sig jevnligen falske Navne.

Vore Love have ikke bestemt særskilt Straf for den Forbryder, der ved falske Foregivender søger at lægge Dølgsmaal paa Forbrydelsen; men hvor Straffens Grad for en Deel beroer paa Dommerens arbitrium, pleier man in praxi at tage denne Omstændighed i Betragtning til Straffens Skjærpelse. Dette kan imidlertid ikke finde Sted, hvor Straffens Grad, saaledes som i Skovforordningen, er bestemt. I Almindelighed kan det, at en anholdt Forbryder giver sig et falskt Navn, ikke have betydelige Følger, siden man, ved at anstille Undersøgelser, letteligen kommer efter Sandheden og Delinqventen er iøvrigt saameget mindre tjent med at bruge en slig Maneuvre, som den kun bidrager til at forlænge hans Arrest. Dette kan derimod ikke virke paa Skovforbryderne, der ordentligviis ei ere personlig Arrest undergivne, da deres Straf i Almindelighed kun er Pengebøder. Men en falsk Angivelse af en slig Person, er saameget mere strafværdig, da han kun har en ubetydelig Straf at vente, og derfor ikke er saa fristet til at gribe ethvert Middel for at unddrage sig den. At den ubetydelige Straf, der er bestemt for Skovtyverie, bør komme i Betragtning, naar der spørges, hvorledes den, der

for at dølge denne Forbrydelse, har givet sig et falskt Navn, bør straffes, kan vel ikke nægtes, men skulde dette ene være Basis, blev Straffen næsten ingen, og derfor maatte det tillige komme i Betragtning, at den falske Angivelse i det opgivne Tilfælde har Følger, som i Almindelighed ikke finde Sted.

Saafremt mit i det Foregaaende fremsatte Forslag om Forandring i Straffen for Skovtyverie maatte vinde Bifald, vilde det maaskee være tilstrækkeligt, at den falske Angivelse blev et særdeles skjærpende Moment; imodsat Fald burde den mindste Straf for en saadan Person være, at han blev kjendt uberettiget til, paa de sædvanlige Sankedage at opsamle Brænde i de Kongelige Skove og straffet som Tyv, naar han desuagtet indfandt sig der.

Forsaavidt, man kunde anføre, at det vilde være et Tab for Skovbetjentene, der maaskee hos nogle kunde kjølne deres Iver for Tjenesten, naar Straffen for Skovtyverie ikke længere blev Bøder (hvoraf de erholde $\frac{1}{3}$ Deel) maa jeg bemærke, at denne Andeel i Almindelighed opløber til meget lidet, og at Forstvæsenet, naar det, som vist blev Tilfældet, erholdt Skovene bedre sikrede, hellere maatte give et Gratiale til de Skovbetjente, der, efter deres Foresattes Vidnesbyrd, udmærkede sig ved Paapassenhed og Iver i deres Kald.

2. Angaaende Bødernes Inddrivelse i Mangel af Betaling.

Skovforordningens 27de §. byder, at de Skovforbrydere, der ikke formaae at udrede de dem idømte Bøder, skulle affone dem med Arbeide til Forstvæsenets Nytte.

Da en Skovtyv for første og anden Gang begaaet Tyverie slipper med Bøder, medens andre Tyve, selv da naar Gjenstanden er den største Ubetydelighed, ansees med corporlig Straf, saa synes det, at den første, hvem Lovgiveren ved Bestemmelsen af Straffen har viist saamegen Mildhed, ikke tillige burde favoriseres ved dens Execution, men at denne burde udføres paa sædvanlig Maade.

Denne Grund er imidlertid ikke den eneste, der taler mod den paaankede Fremgangsmaade. De Personer, der med Arbeide skulle aftjene Bøder, forrette naturligviis den dem overdragne Beskjæftigelse med Ulyst, hvoraf følger, at Arbeidet baade gaaer langsomt, og bliver slet udført. Deels derfor og deels forbi slige Personer, naar Leilighed gives, ville benytte deres Nærværelse i Skoven til enten at begaae Tyverie, eller i al Fald forberede det, er det nødvendigt, at een eller flere Skovbetjente uafladeligen maa passe paa dem, ved hvilken Leilighed deres Nærværelse paa andre Steder savnes.

At Skovforbryderne, ved i længere Tid at gaae paa Arbeide i Skoven, erholde en local Kundskab sammesteds, som de siden neppe ville undlade at benytte, indsees letteligen. Denne Maade at affone Bøderne paa, er især i høieste Grad uhensigtsmæssig

med Hensyn til Tjenestefolk. Det er nemlig i Almindelighed ikke rimeligt, at det Arbeide, de maae forrette for Forstvæsenet, er sværere end det, de maae udføre hjemme, og da de, medens Arbeidet i Skoven varer, ikke tillige kunne arbeide for deres Hosbonde, saa indsees det letteligen, at Affoningen ikke i mindste Maade kan genere dem, naar Hosbonden ikke fordrer Erstatning for Afsavnet. Da man ikke vel kan tænke sig, at Lovgiveren har foreskrevet den omhandlede Affoningsmaade i Faveur af Forbryderne, men derimod for at skaffe Forstvæsenet Arbeidere, saa kan det, naar det maa ansees afgjort (hvad vistnok enhver Forstbetjent vil indrømme) at den ikke allene ingen Nytte bringer Forstvæsenet, men tvertimod medfører Skade, saameget mindre være betænkeligt at hæve den.

Jeg bør endnu bemærke, at blandt de Personer der i Særdeleshed gjøre Profession af Skovtyverie, høre Beboerne af visse Fiskerleier, hvilke Folk i Almindelighed ere aldeles uvante til anden Beskjæftigelse end Fiskerie og derfor næsten ikke af Forstvæsenet kunne bruges til det Slags Arbeide, samme behøver udført. Da de Forbrydere, der saaledes arbeide i Skoven, af de foranførte Grunde, maa være under ideligt Opsyn, saa er dettte Tilsyn, især om Vinteren, meget byrdefuldt for Skovbetjentene.

Det Spørgsmaal kunde ogsaa opkastes, om Forstvæsenet kan gjøre Fordring paa, at den Person, der ikke kan betale Skovbøderne, skal indstille sig per-

somlig til Arbeide? eller om han ikke er berettiget til at lade dette udføre ved en anden Person, naar denne forresten er arbeidsfør?

Vel er det overeensstemmende med Retfærdigheden, at den, der er tilfunden at lide en Straf, skal selv udstaae den. Men mod Anvendelsen af denne Regel in casu, hvor der ei er Spørgsmaal om corporlig Straf, lader det sig sige, at, ligesom Forstvæsenet, naar en anden Person vil betale Bøderne for den Skyldige, ikke med Virkning kan nægte at imodtage og give skadesløs Qvittering til denne, saaledes kan det, da Arbeidet træder i Bødernes Sted, formeentlig heller ikke nægte at modtage dette af en anden end den Skyldige. Men er denne Mening rigtig, saa indeholder den atter en Grund til at afskaffe denne Affoningsmaade.

Naar f. Ex. et Tjenestetyende er tilfunden at betale Bøder, som det ikke er istand til at udrede og saaledes skal forrette Arbeide i Skoven, er dets Hosbonde, saafremt han har flere Tjenestetyende, maaskee berettiget til at befale et af disse at møde i Skoven i den Skyldiges Sted, og denne undgaaer saaledes al Straf. Denne Ulempe vilde naturligviis bortfalde, naar Bøderne bleve affonede med Vand og Brød, hvilket Husbonden ligefrem var uberettiget, til at lade en anden udstaae, siden det er en følelig Straf, hvilket Arbeide i Skoven ingenlunde kan siges at være. Da Straffen med Halsjern og Feddelen ikke mere bru-

ges, behøves der ogsaa en Bestemmelse om Afsonings-maaden for de Personer, der ei ere arbeidsføre. Simpelt Fængsel synes vel at være meest passende, skjøndt denne Afsoningsmaade er langt strængere end den, der er bestemt for de arbeidsføre Forbrydere.

3. Angaaende Procesformen i Skovsagerne.

De Spørgsmaale som med Hensyn til disse Sagers Natur opstaae, ere:

a) Om en Skovsag kan ansees som Justitssag?

b) Eller om den maa betragtes, som aldeles privat? og

c) Om den ikke er en Blanding af en privat og offentlig Sag?

Ifølge Frd. 18de April 1781 §. 93 og 94 var Omgangsmaaden med disse Sager den, at de, efterat de fornødne Oplysninger først vare tilveiebragte, paadømtes ved Skovsessionen, hvis Virksomhed imidlertid var indskrænket til det egentlige Skovtyverie.

Senere blev ved Placaten af 6te Juni 1788 bestemt, at disse Sager, forsaavidt Undersøgelsen angaaer, skulde behandles politiretsviis og derimod Dommen erhverves ved de ordinaire Retter. Da saavel Parter som Vidner examineres inqvisitorisk, og Overforstmesteren (der i dette Tilfælde udfører hvad der ellers vilde paaligge den vedkommende Amtmand), naar Forhøret er sluttet, befaler Action, saa har Sagen unægteligen forsaavidt en Justitssags Kjendemærker; men, naar den er avanceret saavidt, anta-

ger den ogsaa aldeles den private Sags Characteer. Den paastævnes med det i private Sager befalede Varsel. Der beskikkes ikke den Tiltalte nogen Defensor; der erlægges, selv af den Tiltalte, Retsgebyhr; Sagen behandles ikke hurtigere end en anden privat Sag; Dommeren er ikke berettiget til at censurere Sagførelsen, saaledes som i en Justitssag, og endeligen indankes Dommen, naar Appel finder Sted, ikke paa den for Delinqventsager befalede Maade.

Saaledes gaaes der frem in praxi, i hvis Følge Sagen saaledes begynder som criminel men ender som privat.

Jeg siger med Føie in praxi, thi det er vistnok et stort Spørgsmaal, om denne Praxis kan bestaae med rigtig Lovfortolkning. Det er nemlig udisputeerligt, at Skovtyverie har alle et Tyveries Criterier; thi det er en med Forsæt, paa en hemmelig Maade, uden Besidderens Vidende og Villie foretagen ulovlig Besiddelsestagelse, af en Besidderen tilhørende Ting, som har Pengeværdie, og den henhører derfor unægteligen under hvad Frd. 3die Juni 1796 benævner ved Misgjerning. Ligesom det nu maa interessere det Offentlige, at enhver Anklaget, der er skyldig, ved Dom, bliver erkjendt som saadan, saaledes maa det Offentlige ikke mindre vaage over, at ingen Uskyldig straffes, og derfor velvilligen fournere ham med ethvert Middel til Forsvar, hvilken Regel mange Jurister endog udvide derhen, at en Tiltalt end ikke kan renoncere paa

Defensor, selv da naar han besidder saadanne Indsigter i Lovgivningen, at han maa antages istand til at kunne forsvare sig selv.

Jeg forudseer, at man vil sige: det releverer Intet, hvad Forbrydelsen efter sin Natur er, men det kommer an paa, hvorledes Lovgiveren har betragtet den, eller rettere den Grad af Tilregnelighed den er tillagt. Men dertil svarer jeg, at om det endog var rigtigt, 1ste og 2den Gang at lade Tiltalte uden Forsvar, fordi han ordentligviis kun risiqverer en ubetydelig Pengebod, saa var det dog neppe forsvarligt 3die Gang, da Straffen er corporlig; i al Fald maatte det paalægges vedkommende Dommer ex officio at paasee den Tiltaltes Tarv.

Overalt er det rimeligt, at Skovforbrydere i Almindelighed ville blive dømte uden Forsvar, deels fordi de ordentligviis ere fattige, og deels fordi den Gjenstand, hvorom der procederes, i Almindelighed er saa ubetydelig, at det neppe kunde lønne Umagen at engagere en Sagfører.

Hvad der uden Tvivl meest har bidraget til, at den i det Foregaaende paaankede Praxis har funden Indgang, er den Omstændighed, at der erlægges Retsgebyhr i Sagerne, og at Placaten i 3die §. befaler, at deslige Sager skulle behandles i den ordentlige Form.

Jeg indseer imidlertid ikke, at den Omstændighed, at Rettens Betjente erholde Gebyhr, forandrer

Ved den ordinaire Ret forekommer ligelede Stævning, Incamination, Optagelse og Sallair til Forstvæsenets Procurator.

Det kunde være tvivlsomt, om der for disse Sager skal erlægges Gebyhr ved Politieretterne, siden et saadant, forinden Placaten af 6te Juni 1788 emanerede, ikke blev erlagt for Tingsvidner, og bemeldte Placats 4de §. alene synes at have Hensyn til Domssager. Da imidlertid det Kongelige Rentekammer antager, at Gebyhr bør erlægges, og det Kongelige Danske Cancellie ogsaa i det mindste under visse Omstændigheder har statueret det samme ved Skrivelse af 23de Juni 1822, saa skal jeg ikke videre debattere denne Qvæstion.

Jeg skjønner saaledes ikke rettere, end at det vilde være tilraadeligt, at disse Sager paakjendes ved Politieretten.

Den Bestemmelse i 5te §., at Underretsdommene, naar de ere appellable, skulle indstævnes umiddelbar til Høiesteret, er neppe vel motiveret.

Efter hvad jeg i det Foregaaende har givet mig den Frihed at bemærke, følger det af rigtig Lovfortolkning og Tingens Natur, at de omhandlede Sager maa betragtes som criminelle, og i disse bør der, især hvor der er Spørgsmaal om at appellere en Underretsdom, ikke letteligen tages Hensyn til Sagens pecuniaire Gjenstand og det saameget mindre hvor Gjentagelsen har en høiere Straf til Følge.

In casu medfører ogsaa det etablerede Princip, at en Person, der var uskyldig, kunde, ifølge Skovforordningens 26de §., blive idømt en meget høi Straf, fordi ham var afskaaret Adgang til at paaanke de tvende foregaaende Domme, der muligen ikke vilde have holdt Prøve ved den høiere Ret.

Man synes ogsaa ved den nævnte Bestemmelse, aldeles at have overseet, at blandt 100 Skovsager neppe een vil blive appellabel. Disse Sager burde derfor formeentlig, uden Hensyn til Summens Størrelse, kunne appelleres til Overretten.

Hvad Bødernes Inddrivelse angaaer, da befaler Skovforordningens 95de §., at disse skulle udpantes af Skovrideren med tvende tiltagne Mænd.

Uagtet denne Bestemmelse ikke ved nogen senere Anordning er hævet, følges den dog ikke in praxi, men Executionen udføres ved Jurisdictionens Foged, efter Requisition af Forstvæsenets Procurator, der stedse oppebærer og aflægger Regnskab for Bøderne, conform med sin Instrux.

Men da de vedkommende Fogder saaledes strængt taget ikke have Ret til at foretage de nævnte Forretninger, kunde de vel heller ikke ansees fornærmede ved, at deres Gebyhr for slige Forretninger, hvoraf man (da Gjenstanden som oftest er meget ubetydelig og Skovforbryderne i Almindelighed ikke eie noget, hvori Execution kan effectueres) kan foretage et Dusin paa

een Dag, blev modereret, hvorefter da ogsaa Requirentens Sallair i Forhold burde bestemmes.

Jeg bør imidlertid bemærke, at jeg paa de mig overdragne Skovdistricter, saavidt muligt, har undgaaet, at gjøre Indførsel, og hellere har modtaget Bøderne m. v. i smaa Summer ad Gangen, fordi de Omkostninger, der flyde af slige Forretninger, som oftest retournere paa Forstcassen, eller i al Fald aldeles ruinere den Fattige, der endnu har lidet tilbage.

Den 2den §. af Placaten 6te Juni 1788 staaer, hvis jeg har forstaaet den ret, i en forunderlig Strid med den øvrige Lovgivning om Beviis. Man kunde nemlig, ved at følge dens Ord, letteligen komme til det Resultat, at en Skovforbrydelse ingensinde kunde bevises ved Angivere, om disse end vare nok saamange i Tallet; thi Paragraphen siger udtrykkeligen "af en Skovbetjent eller andre" (confr. Eunomia 4 Bind Pag. 336-37).

Da det Spørgsmaal, om Angivere kunne være Vidner, er afhandlet i systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie §. 80, saa kan jeg ikke have Anledning til videre at berøre det, og jeg antager saaledes, at Skovbetjenten, naar han frafalder sin Ret til Andeel af Bøderne, er et habilt Vidne, ligesom enhver anden, der renoncerer paa samme Ret.

Naar imidlertid den forhen antagne Mening, at Skovsager maa betragtes som criminelle, er rigtig, bør den i Paragraphen omhandlede Eed neppe deffereres,

hvilket Praxis ogsaa forlængst har afskaffet i andre criminelle Sager.

At den i Paragraphen nævnte Sigtelses-Eed blev overflødig, naar den Sigtede ei trøstede sig til at aflægge Benægtelses Eeden, synes indlysende og er iøvrigt hjemlet ved en langvarig Praxis.

Den omhandlede Benægtelses Eed anvendes jevnligen in praxi, men aflægges, saavidt jeg har havt Leilighed til at erfare, ikke ofte, fordi dens Aflæggelse ikke sjelden koster mere i Retsgebyhr end det, den Dømte kan vinde ved at sværge; hvilket vistnok ogsaa er en Ulempe.

L. Nyegaard.

Tillæg til ovenstaaende Afhandling.

De Lovgivningsgjenstande, hvorover en sagkyndig Mand her har udbredt sig, fortjene vist nok en ikke ringe Grad af Opmærksomhed; og da alt hvad Forfatteren derom har anført vidner om Erfaring og grundig Eftertanke, saa tvivler jeg ikke paa, at hans Arbeide vil læses med Interesse.

Skjøndt jeg, i de vigtigste Punkter, maa være ganske og aldeles eenig med den ærede Forfatter, saa bør jeg dog, efter hans udtrykkelige Opfordring, bemærke, hvad jeg ved enkelte Steder finder at erindre.

Det er vist, at den i Skovforordn. af 26de Jan. 1733 og 18 April 1781 antagne Grundsætning, hvorefter ulovlig Skovhugst undtages fra den Behandling og Straf, Tyverie i Almindelighed er undergivet, ikke har nogen tilstrækkelig Grund i Gjerningens Forhold til Retsordenen, men at tvertimod de Grundsætninger, hvorefter ellers Tyveriers Strafværdighed udmaales, snarere synes at hjemle en forøget Strenghed imod hiin Art af Tyverie end en særdeles Lemfældighed. Den nærmeste Aarsag til at vor Lovgivning igjen har opgi-

det den eengang (6—15—15 og 6—17—27) antagne naturlige Grundsætning, at den, som hugger i anden Mands Skov og bortfører det Huggede, er Tyv, eller, hvis Gjerningens Form er derefter, Ransmand, kan neppe heller være anden end den, Hr. Forfatteren, med mig, har antaget (Side 68). Men, hvad den fjærnere Grund angaaer, eller det Spørgsmaal, hvad der har bragt Folket til at ansee ulovlig Skovhugst for en mindre Brøde end andet Tyverie, da troer jeg ikke, at Forfatteren ganske har truffet det Rette, naar han mener, at det er, fordi det ansees for mindre Synd at frastjæle det Offentlige noget (Side 76). Saavidt min Erfaring strækker sig, er ikke Almuens liden Betænkelighed ved ulovlig Skovhugst indskrænket til de Kongelige Skove; den har ligesaa lidet Tanke om, at det er Tyverie, naar det udøves i Privates Skove, og omvendt bliver det i andre Tilfælde ikke sat i Tvivl, at det er Tyverie, at tilegne sig offentligt Gods, naar det for Resten skeer under de Betingelser, som udkræves til at danne Begrebet om Tyverie. Saavel vor Lovgivning, som andre Folks Love, især de ældre *), have heller ikke mindre anvendt Grundsætningen paa Privates Skove end paa dem, der ere i offentlig Eiendom. Hiin ældgamle Folkemening turde derimod maaskee have sin dybe Rod i de første Grundsætninger

*) See, f. Ex., Carl den Femtes peinliche Gerichtsordnung, Art. 168, som henholder sig til de ældre tydske Love.

Hvad den, efter det Hr. Forfatteren bemærker, i Praxis antagne Mening angaaer, at Straffen for gjentaget Skovtyverie ei kan anvendes paa den, der forhen, ved et Forlig, har erkjendt sig skyldig i samme Brøde, og derfor erlagt Bøder (S. 70-71), saa turde samme have sin Grund i en for stor Vedhængenhed ved et Princip, som dog aldrig med udtrykkelige og almindelige Ord er forkyndt i Lovene, men som kun abstraheres fra enkelte Bestemmelser, som ikke, i deres fulde Udstrækning, passe for de Tilfælde, hvortil man derfra argumenterer. Med Hensyn paa Tyverie og de flere Forbrydelser, hvorved Lovgiveren forudsætter en foregaaende Dom, inden Straffen for gjentaget Brøde maa anvendes, gives der ingen anden lovlig Maade, hvorpaa en Person kan erkjendes skyldig, end netop Dom. Men, i de Tilfælde, hvor det lovligen kan gaae an, at Sagen afgjøres ved Forliig, eller med andre Ord, hvor vedkommende Authoritet kan modtage de Bøder, den Paagjeldende har gjort sig skyldig til, uden Dom, naar denne selv erkjender sin Brøde og er villig til at udrede Mulkten, bør denne Afgjørelse uden Tvivl i eet og alt have samme Følge som en Dom. Saaledes har det aldrig været Tvivl underkastet, at Straffene i 6—13—8 og 9 samt Frd. 19de Marts 1751 og 26de April 1755 vare anvendelige, uagtet den Paagjeldende ei var dømt for de ældre Leiermaal, men uden Dom havde erlagt sine Bøder (for det meste efter Aftingning), og, medens anden Straf dermed var

forenet, underkastet sig samme eller faaet Fritagelse (cfr. Pl. 20de Febr. 1717 I B. §. 17, Frd. 23de Dec. 1735 §. 1 og Frd. 8de Juni 1767). Heller ikke tages det i Betænkning at anvende de lovhjemlede Affoningsmidler paa Skovbøder, skjøndt den Skyldige mindelig har vedtaget samme. Pl. 6te Juni 1788 §. 3 viser og, at ingen videre Beviisførelse i Sager om Skovbøder finder Sted, naar Gjerningen tilstaaes, saa at den Mulighed, at nogen uskyldig kunde paatage sig at betale Skovbøder, neppe bør komme i Betragtning. Vel er det saa, at baade denne Placat og Forordn. 18de April 1781 §§. 26, 27, 93 forudsatte Dom, men dette hindrer neppe, at den frivillige Vedtagelse, efter 1—5—11 (cfr. Can. Skr. 19de Jan. 9de Marts og 4de Mai 1793 og Pl. 12te Jan. 1821) kan træde i Stedet. I al Fald burde slig Vedtagelse aldrig tilstædes, men Dom altid erhverves, saafremt den Skyldige ellers undgik Bødernes lovmessige Følger. Endelig bemærkes Plakaten 19de Marts 1813, der indeholder at den, med Amtmandens Approbation, for ulovlig Kroholð erlagte Mulkt, i Gjentagelses Tilfælde, skal have samme Virkning som en Dom.

Mod hvad Forf. bemærker om det Skovtyverie, som begaaes om Natten (Side 72), samt angaaende den Skjærpelse af Straffen, Frd. 18de April 1781 §. 34 anordner for det Skovtyverie, som udøves om Søn- eller Helligdage (S. 72-74) kan jeg intet væsentligt have at erindre. Kun troer jeg, at hiin Lovbestemmelse ene

bør hidledes af den under No. 2 anførte Grund, og at i Særdeleshed den under No. 3 fremsatte høist synderlige aldeles ei kan være taget i Betragtning. Hvad det Spørgsmaal angaaer, hvorledes den, der, efter at være dømt i Følge §. 34, siden begaaer simpelt Skovtyverie, bør straffes (Side 74), saa er det nok ganske afgjort, at han kun kan straffes som om han da havde været dømt for simpelt Skovtyverie. Den Anomalie, som Forfatteren mener, at deraf vilde flyde, bortfalder, naar det betænkes, at den nye Forbrydelse er, efter Lovene, en langt ringere end den, hvorfor han tilforn var dømt.

Med Hensyn til Forfatterens Erindring om en Disharmonie mellem Forordningens §§. 35 og 36 (S. 75-76) bemærkes, at den første §. dog kan overtrædes uden at den Paagjeldende er gaaet over Indelukket; thi han kan til Ex. være indladt af en Uberettiget. Men Forfatteren har vist fuldkommen Ret i, at en høiere Mulkt burde finde Sted saavel i Almindelighed for den, som indsniger sig i Skoven, som og i Særdeleshed for den, der antræffes med Saug, Øxe, eller Heste og Arbeidsvogn.

Af det oven (Side 102) Udviklede om Grunden til den lemfældige Straf for ulovlig Skovhugst forklares det, uden videre, hvorfor denne Mildhed ei ligeledes kommer den tilgode, der stjæler Veed i Skoven, der allerede af en Anden er fældet og tilhannet. Vist nok opstaaer der Anomalie heraf, at den, som stjæler

et Stykke Favnebrænde, straffes haardere end om han havde omhugget og bortført hele Træer; men det vilde nok ikke være mindre anomalisk, om den, der stjæler hele Læs skovet Veed i Skoven, skulde slippe lettere end den, der, under eller efter Hjemkjørselen, stjal enkelte Stykker af et Brændelæs eller i Eierens Gaard eller andet Oplagssted *).

Hvad Forfatteren (S. 78-80) bemærker angaaende den Straf, Frd. 18de April 1781 §. 50 bestemmer for Børn, er i det Hele vist meget rigtigt. Dog er det maaskee en Misforstaaelse, naar han antager, at dette Lovsted ubetinget foreskriver Pidskning af Slutteren under Fogdens Opsigt; thi, ligesom dette ikke er bestemt i Forordningen, saaledes synes det og, at bemeldte §., der udtrykkeligt fastsætter, at den Legemsstraf, hvormed Børnene skulle ansees, skal indrettes efter Omstændighederne og Børnenes Alder, og under dette Straffebud omfatter de mange meget forskjellige Forbrydelser, som ere omhandlede i det Foregaaende, hjemler et Valg mellem forskjellige Straffemaader, og at der altsaa og, efter Forseelsens Beskaffenhed, kan anvendes Pidskning af Forældre eller Værger (cfr. Frd.

*) Den oven S. 101 nævnte Artikel i Carl den Femtes peinliche Gerichtsordnung, saavelsom enhver anden mig bekjendt Lov, betragter det og som virkeligt Tyverie at stjæle skovet Veed, skjøndt ulovlig Skovhugst for det meste behandles som en ringere Brøde.

19de Decbr. 1793 §. 92, 29de Octbr. 1794 §. 22), hvilken Straf vel ordentligviis vilde blive den meest passende for de Forseelser, der hos voxne Folk affsones med Bøder. Det kan maaskee endog antages, at Dommeren kan fritage for al Straf, hvor Barnet af Forældre eller andre Foresatte er forledet til den ulovlige Handling.

At der skulde behøves en særskilt Straffebestemmelse for Ran, begaaet paa Skovværter (S. 80 - 81), kan jeg ikke antage. De Bøder og andre Straffe, som Anordningerne have paabudt for ulovlig Skovhugst, ere uden Tvivl anvendelige, hvad enten Handlingen har Tyveriets eller Rans Form. Vel benævnes Handlingen i Forordningens §. 24, 26, 27, 29, 30 og flere Lovsteder som Tyverie; men §. 25, som dog er Hovedstedet, bruger det vidtløftige Udtryk "ulovlig Skovhugst", og det sees af den hele Anordning, at denne Brøde, skjøndt den ofte benævnes Tyverie (hvilket i Lovgivning stundom endog er Tilfældet med ulovlig Jagt), dog aldeles ikke bliver at behandle efter Tyvslovgivningen. Hertil kommer, at 6—15—15 ikke uden Inconseqvents kunde antages at staae ved Magt, efterat 6—17—37 er ophævet, og at der dog ingen anden Lov gives, hvorefter den Skyldige da kan ansees, end den, som bestemmer Straffen for ulovlig Skovhugst. Hvad for Resten det af Forfatteren særligen omtalte Tilfælde angaaer, at Nogen udgiver sig for Eier af Træer, der ei tilhøre ham, og derover disponerer, saa synes det ikke, at hiin

Omstændighed kræves til at udgjøre Rans Særmærke; og, forsaavidt der ved Bortførelsen handles mod et Forbud, synes Lovens 1—21—17 og 22 at maatte komme til Anvendelse.

Skjøndt det, som bekjendt, og af Forfatteren bemærket, er min Mening, at Lovens 5—9—2 sigter til ordentlig Tyvsstraf, saa troer jeg dog ikke, at den modsatte i Praxis gjeldende Mening medfører den Collision med Lovens 6—17—11, som Forfatteren omtaler (Side 82-84). Hvor det nemlig paa den i 6—17—10 foreskrevne Maade er beviist, at Kosterne ere stjaalne, da kan den, som er funden i Besiddelse af samme, i intet Tilfælde ved det blotte Foregivende, at have hittet dem, fritage sig for at ansees som Tyv. Han er nemlig aabenbart i det Tilfælde, at han ei kan skaffe Hjemmel for sin Besiddelse, og det vilde, som Forf. rigtigen anmærker, være en stor Inconseqvents, om han, under ellers ganske lige Omstændigheder, skulde være bedre faren, naar en ulovlig Adkomst var vedgaaet, end om en saadan hverken var tilstaaet eller beviist. Kun hvor hiint i 6—17 foreskrevne Beviis ikke er ført, eller hvar den Sigtede har, om ikke tilfulde beviist, saa dog bragt det til Formodning, at han har fundet Kosterne, kan den mildere Fortolkning af 5—9—2, der er vedtagen, komme ham tilgode. Naar Forfatteren iøvrigt mener, at svigagtig Omgang med Hittegoos allerede i sin Natur er ligesaa strafværdig som Tyverie, saa kan jeg ikke deri være enig. Vel

kan denne Forseelse nærme sig det Tyverie, som begaaes paa ilde bevogtede Ting, men der bliver dog altid en Forskjel paa at tage det, der er i en, skjøndt slet beskyttet Besiddelse, og det, som aldeles er kommet ud af Besiddelse. Overalt kan den Omstændighed, at hine to Forseelser, under visse individuelle Omstændigheder, kunne blive hinanden nogenlunde lige, ikke indeholde nogen tilstrækkelig Grund til, i Almindelighed at sætte dem ved Siden af hinanden. Den Side 85 yttrede Tvivl, om Forstvæsenet kan actionere den, som har fundet Skoveffecter, eller om Paatalen bør foranstaltes af den sædvanlige Øvrighed, har neppe nogen tilstrækkelig Anledning. Forsaavidt Handlingen har Affinitet til de Skovforseelser, som behandles paa den for Forstsager særegne Maade, maa den uden Tvivl forfølges paa samme Maade, deels fordi den er mindre, deels fordi det først ved Dom kan bestemmes, om den Paagjeldende blot er skyldig i at have fordulgt Hittegods eller i en høiere Grad af lovstridig Tilegnelse. For Resten kommer ordentligviis den omspurgte Handling i nærmest Forbindelse med den Forbrydelse, at stjæle skovet Veed, der ikke er Gjenstand for Forstvæsenets, men for Justitsvæsenets Paatale, og som ikke kan blive at straffe i Forhold til Skovforordningens §. 25, men til dens §. 40.

Hvad Hr. Forfatteren erindrer angaaende Skovkøbers Afsoning ved Arbeide til Forstvæsenets Nytte (S. 88-89), er i det Væsentlige meget vel grundet.

Denne Affoningsmaade bliver og kun sjeldent brugt, hvorimod Skovbøder som oftest nu affones efter de almindelige Regler for Bøders Affoning, hvilket dog ikke kan finde Sted, saafremt den Paagjeldende skulde foretrække Affoning ved Forstarbeide og virkeligen troligen udføre sligt Arbeide. Hvad i Særdeleshed det Tilfælde angaaer, at den Skyldige er et Tjenestetyende, da kan jeg ingenlunde antage, at Huusbonden er pligtig til at beholde den Person i sin Tjeneste, der, ved at paadrage sig Bøder, som paa foranførte Maade skulle affones, har sat sig ud af Stand til at forrette sin Tjeneste.

Naar Hr. Forf. mener, at der i Lovgivningen ikke er tilstrækkelig Hjemmel til at behandle Sager angaaende ulovlig Skovhugst i anden Form, end Justitssager, saa turde han heri have Uret. Da Bøder for ulovlig Skovhugst, forsaavidt de ikke ere tillagte Angiveren, paa de Kongelige Godser tilfalde Kongen i Egenskab af den fornærmede Skoveier, altsaa Forstkassen, saa følger allerede heraf, at slig Brøde ikke, efter den almindelige Regel i 1—24—8, er qvalificeret til justitiel Forfølgning. Anordningerne og i Særdeleshed Pl. 6te Juni 1788 synes og meget tydeligt at forudsætte, at deslige Sager ei henregnes til Justitssager, men til Sager, Kongens oeconomiske Interesse vedkommende. For ikke at nævne flere Data, saa er det, som allerede forhen bemærket, klart af denne Anordnings §. 3, at der, naar Factum tilstaaes, ingen videre Undersøgelse skal finde Sted, og af §. 4 indlyser det, at det ikke er, fordi slige Sa-

ger ere Justitssager, men fordi de angaae Kongens Interesse, at det ansees som en særdeles Begunstigelse mod Rettens Betjent, at disse nyde Gebyhrer for Sagernes Behandling. Allermindst kan den Omstændighed, at den omhandlede Brøde har alle et Tyveries naturlige Egenskaber, komme i nogen Betragtning, hvor der spørges om Skovsagers Behandling; thi det er klart, at Lovgiveren aldeles har undtaget ulovlig Skovhugst fra at betragtes som Tyverie. Det vilde uden Tvivl og være ubilligt, om Amterne skulde bebyrdes med Omkostningerne i de mange af det Slags Sager, som forekomme i Skovdistricter. Det er desuden saa almindeligt erkjendt fra alle vedkommende Auctoriteters Side, at Sager angaaende ulovlig Skovhugst forfølges som private Sager mellem Forstvæsenet og det paagjeldende Individuum; og til en Lovforandring i denne Henseende, er der vistnok ingen Anledning, saalænge ikke det Princip indføres, at ulovlig Skovhugst betragtes som Tyverie; i hvilket Tilfælde dog Billighed vilde tilsige en Modification med Hensyn til Omkostningerne. At den Sigtede inket Forsvar erholder, er Noget, som i Virkeligheden neppe er ham til Skade. Thi, da der optages et Forhør under de for Politiesager bestemte Former, saa vil Dommeren have tilstrækkelig Anledning og Forpligtelse til at sørge for, at Intet forsømmes, som kan tjene til hans Tarv, saa at det egentligen blot vilde blive en forøget Udgift for ham, at have en Defensor; confr. Forordn. 24de

Octbr. 1806. Derimod er det vist med Føie, Forfatteren paastaaer, at det vilde være ønskeligt, om de omhandlede Sager i det Hele bleve behandlede som Politiesager, samt at de kunde appelleres til Lands-Overretterne. Jeg maa ellers bemærke, at Høiesteret, paa Grund af Forordn. 17de Febr. 1774, confr. Frd. 10de April 1750, antager det omhandlede Slags Sager til Paakjendelse, uden Hensyn til Summens Størrelse, skjøndt rigtignok Udtrykkene i Pl. 6te Juni 1788 §. 5 synes at henholde sig til den sædvanlige Grændse for Appel (66 Lod Sølv efter 1—6—18; thi Frd. 6te Septbr. 1805 §. 1 kan i intet Tilfælde her komme i Betragtning).

De Overtrædelser af Skovforordningen, der medføre egentlig Tyvsstraf, eller vel endog udgjøre en endnu større Forbrydelse (see Frd. 18de April 1781 §. 46 og 48), blive aldeles behandlede som andre Justitssager; og, hvad det af Forfatteren berørte Tilfælde angaaer af 3die Gang begaaet ulovlig Skovhugst, saa vil i alt Fald Frd. 5te Juli 1793 give den Domfældte Adgang til at faae Dommen appelleret, som en Justitssag.

Betræffende den Anledning, Forf. af Udtrykkene i Pl. 6te Juni 1788 §. 2 har fundet til Tvivl om at en Skovforbrydelse kunde bevises med Angivernes Vidnesbyrd, hvor mange og hvor uinteresserte de end maatte være, da indeholde de Ord, "eller Andre", neppe nogen Forudsætning om flere Angivere i samme Sag; ligesom og Sphen strax efter nævner Angiveren in singulari.

Domme, afsagte ved den Kongelige Lands-Over- samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn.

No. 1.

En Stævningsmand maa ansees som fuldgyldigt Vidne angaaende de ham i Udførelsen af hans Ærinde tilføiede Fornærmelser. — 6—9—20 i Forbindelse med 16, 18 og 24 samt 6—7—8 anvendte.

I Sagen:

Procurator Paygk som Actor,

contra:

Tømmersvend Peter Bruun og Marie Dorothea Jacobsen.

(Afsagt den 15de Octbr. 1822).

De Tiltalte Tømmersvend Peter Bruun og Marie Dorothea Jacobsen actioneres under denne Sag i Anledning af deres Forhold mod Betjenten her ved Retten Daniel Henningsen, da han den 1ste f. M., efter

Ordre, indfandt sig paa deres Boepæl for at tilsige sidstnævnte Tiltalte til Møde i det 2det Vidnekammer.

Det er i denne Anledning af Vidnet Caroline Sophie Bernth bevundet, at de Tiltalte, efterat Vidnet havde underrettet dem om Betjentens Ankomst paa deres Bopæl, gik ind til ham, og gjorde Støi samt brugte flere Skjeldsord mod ham, uagtet han angav sin Stilling og sit Ærinde; at Tiltalte Bruun løftede en Stoel op, som om han vilde slaae ham, hvilket han dog ikke iværksatte, samt at han, saavidt hun kunde skjønne, stødte til Betjenten og lukkede Døren op for ham.

Fremdeles har Vidnet Daglejer Christian Fischer forklaret, at Tiltalte Peter Bruun, efterat Henningsen for ham havde tilkjendegivet sit Ærinde, svarede hertil, at det var Løgn, og at Betjenten blot var en Snuuscommissair og en Spidsbub, der kom for at gjøre dem bange; at Bruun tog fat paa en Stol, hvormed han truede at ville slaae Betjenten, samt at han greeb efter en Hue (som denne for Gigtsvaghed bærer paa Hovedet) for at rive den af ham; ligeledes har Vidnet forklaret, at Bruun fratog Betjenten et Stykke Papiir, hvorpaa nogle Navne vare optegnede, og at han derefter lukkede Døren op for Henningsen, samt bad ham at gaae, og, da denne dertil var villig, sparkede til ham saavel da han gik ud af Døren som neden for Trappen saaledes at han (Henningsen) faldt mod Skilrummet.

Sluttelig har dette Vidne udsagt, at Tiltal Maria Dorothea Jacobsen, i det hun kom ind i Værelset, sagde, at det nok ikke hang rigtig sammen med den Tilsigelse hun havde faaet, samt at Betjenten nok var et Slags Spion, eller, som Vidnet senere har bestemt sin Forklaring, at han var en Spidsbub.

Forsaavidt som Tiltalte Bruun ved disse Vidnesbyrd er graveret ér deres Rigtighed og bestyrket ved Tiltalte M. Dorothea Jacobsens Udsagn, der gaaer ud paa, saavel at bemeldte Bruun udskjeldte Betjenten for en Spidsbub, som at han stødte ham ud af Døren og forfulgte ham ned af Trapperne, skjønt hun vel ei har seet enten at den omhandlede Stol blev løftet, eller hvad der passerede paa Trappen.

Forøvrigt er det oplyst, at Henningsen ingen Anledning har givet til den mod ham brugte Adfærd, der maa antages at have fundet Sted, fordi de Tiltalte stode i den Formening; at han ikke var et Sendebud fra Retten, men derimod en Person, som af Klageren i den til det 2det Vidnekammer indstævnte Sag var udsendt for at forskrække dem. Begge Tiltalte nægte at have brugt det her paatalte Forhold, men disse Nægtelser maae ansees afbeviiste saavel ved de foran recenserede Vidnesbyrd som i alt Fald ved dermed at sammenholde Betjenten Henningsens beedigede Rapport, der, ifølge Analogien af Lovgivningens Bestemmelser i Anordningen af 12te Febr. 1745, første Post §. 3. Frd. 2den Aug. 1786 §. 16, Regl. 19de

Aug. 1789 1 Cap. §. 14, Frd. 1ste Febr. 1797 §. 97 Plan af 1ste Juli 1799 §. 155, Frd. 31te Aug. 1813 §. 15 og Pl. 17de Marts 1818 m. fl. maae tillægges samme Troværdighed som et upartisk Vidnes Udsagn *). Paa Grund heraf vil Tiltalte Maria Dorothea Jacobsen for at have udskjeldt Betjenten Henningsen, i Overeensstemmelse med Lovens 6—9—20 cfr. 16de Art., være at straffe med at bøde trende 10 Lod Sølv, ligesom Tiltalte Tømmersvend Peter Bruun, efter bemeldte 6—9—20 cfr. med Art. 18, vil være at tilpligte, foruden i Medfør af 6—7—8 og 6—9—24 for det ovennævnte Betjent tilføiede Fodspark at bøde trende 6 og trende 40 Lod Sølv, endvidere at betale trende 15 Lod Sølv, hvorhos begge de Tiltalte have hver for sit Vedkommende at udrede Actionens Omkostninger. Sagførelsen har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: De Tiltalte Maria Dorothea Jacobsen og Tømmersvend Peter Bruun bør bøde den første trende 10 Lod Sølv og den sidste trende 6 og trende 15 Lod Sølv og endeligen sine Voldsbøder trende 40 Lod Sølv, saa betale og de Tiltalte hver for sit Vedkommende alle af denne Action lovlig flydende Omkostninger.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, og det Øvrige at efterkommes under Adfærd efter Loven.

*) Cfr. Eunomia 4 B., Side 326-338.

No. 2.

En Auctionsdirecteur er pligtig til at paakiende den Indsigelse, som tredie Mand, paa Grund af en paastaaet Panteret, gjør imod den begjærte Auction.

I Sagen:

Kjøbmand Echhart,

contra:

Justitsraad og Borgemester Steenfeldt og afgangne Færgemand Engelbrecth Pedersens Enke.

(Affagt den 28de Octbr. 1822).

Citanten Kjøbmand Echhart paaanker, under nærværende Sag, en af Indstævnte Justitsraad og Borgemester Steenfeldt som Auctionsdirecteur den 12te Juni d. A. affagt Kjendelse, hvorved en af Indstævnte afgangne Færgemand Engelbrecth Pedersens Enke reqvireret Auction over nogle Effecter, som forud ved en Executionsforretning vare hende udlagte, er tilladt Fremme, uagtet Citanten, paa Grund af, at han formeentlig havde en tidligere Panteret i de nævnte Effecter, protesterede imod, at Auctionen blev afholdt.

Hvad nu først angaaer Indstævnte afgangne Færgemand Engelbrecth Pedersens Enkes Paastand om Sagens Afviisning, da maa de af hende i hendes Indlæg af 29de Juli d. A. til Styrke for denne Paa-

stand, under No. 1 og 3 anførte Grunde antages at henhøre til Realiteten af den paaankede Kjendelse, og kunne derfor ikke medføre Sagens Afviisning herfra Retten, men ville nedenfor blive Gjenstande for nærmere Undersøgelse, og den under No. 2 anførte Grund er uanvendelig paa den i Stævningen paaankede Kjendelse, der var afsagt førend Stævningen blev udtagen, og videre end denne Kjendelse er ikke Gjenstand for Paaanken; thi vel har Citanten for det Tilfælde, at Auctionen virkelig blev afholdt, nedlagt Paastand om, at Auctionsdirecteuren og Auctionsreqvirenten in solidum skulde tilsvare ham hans Fordring, men dette kan ikke betragtes som nogen Appel af den senere Kjendelse, der den Gang endnu ikke var afsagt eller kunde vides at blive afsagt, ligesom heller ikke af den, i Overeensstemmelse med sidstnævnte Kjendelse afholdte Auctionsforretning, der begge ved en Continuationsstævning maatte været inddragne under Sagen, naar de skulle kunne blive Gjenstande for Overrettens Paakjendelse.

Forsaavidt nu de ovenanførte af Indstævnte i hendes Indlæg af 29de Juli d. A. ommeldte Poster angaaer, bliver først at mærke, at Auctionsdirecteuren ikke kan gives Medhold i at det skulde være udenfor hans Competence at undersøge, hvorvidt Citantens Paastand om at have Panteret i Effecterne var grundet eller ei, da en saadan Undersøgelse i ethvert Tilfælde, hvor Protest imod Auctions Afholdelse finder

Sted, er aldeles nødvendig, for at Auctionsretten kan bedømme, om Protesten er grundet eller ikke. Havde Auctionsretten ikke Competence hertil, saa maatte enhver Uberettiget kunne lade bortsælge ved offentlig Auction en andens Ejendele, siden i saa Fald Ejerens nok saa grundede Indsigelser, naar de af Reqvirenten af Auctionen bleve modsagte, ikke ved Auctionsretten kunde blive prøvede, og altsaa ikke deres Kraft til at standse Auctionen blive afgjort, hvoraf Følgen igjen vilde blive, at Auctionen stedse blev fremmet.

Den Erindring, at Executionsforretningen, hvorved Effecterne, som forlangtes bortsolgte ved Auctionen, vare udlagte Reqvirenten af Auctionen, var usvækket, er heller ikke af Vigtighed, saameget mindre da Executionsforretningen var skeet under den sædvanlige Forbeholdenhed af Enhvers bedre Ret, og altsaa i dette Tilfælde, naar Citanten havde ældre Panterettighed i de samme Ting, maatte vige for hans bedre Ret. Om Auctionen altsaa ved den paaankede Kjendelse burde være tillagt Fremme eller ikke, vil beroe paa, om Citanten kan siges at have Panteret i de nævnte Ejendele; og dette findes, efter Bestemmelserne i den fremlagte Panteforskrivning, at maatte antages, da denne udtrykkelig bestemmer, at, naar de forud i Panteforskrivningen omtalte Huse ikke skulde tilstrække til skadesløs Betaling, skal Creditor for det Manglende være først prioriteret i de øvrige Ejendele, hvilket altsaa ligefrem er en Pantsætning,

kun med den Indskrænkning, at Husene først skulde tjene til Fyldestgjørelse, og det øvrige derimod, naar de vare utilstrækkelige.

At den Bestemmelse i Obligationen om subsidiairt Pant i Løsøret ikke er begjert læst som en særlig Bestemmelse, kan ikke gjøre noget til Sagen, da Obligationen ikke stifter forskjellige Rettigheder, men blot giver Panteret i forskjellige Ejendele *).

Ligesaalidt kan det billiges, naar Indstævnte mener, at Obligationen skulde være ugyldig, fordi den lyder paa Sølv at betales med en lige Sum i Repræsentativer, hvilket i intet Tilfælde kunde have den Virkning **).

Efter alt hvad her saaledes er anført, vil den paaankede Kjendelse blive at kjende uefterrettelig; hvorimod saadant ikke her under Sagen kan blive Tilfældet med den senere affagte Kjendelse, og den derefter afholdte Auctionsforretning, da disse ikke ere paaankede.

Citantens Paastand om, at de Indstævnte skulde tilpligtes in solidum at tilsvare ham sit Tilgodeha-

*) See nyt juridisk Arkiv, 19 Bind, S. 110; cfr. 25 B. S. 105-106, men hvor Tilfældet var et andet, da Panthaveren udtrykkelig havde indskrænket sig til at begjære Obligationen læst som Panteobligation i den faste Ejendom. See og juridisk Tidsskrift, 5 B. 1 H. S. 150.

**) See herved juridisk Tidsskrift 3 B. 1 H. S. 153-154, Note.

vende kan endog blot af den Grund ikke komme i Betragtning, at det ikke er oplyst, at han virkelig har lidt noget Tab, hvilket ikke er Tilfældet, hvis de pantsatte Huse kunne tilstrække til Betalingen, hvortil kommer, at det heller ikke kan billiges, at en Dommer, der er i den Nødvendighed at skulle decidere sig for en af tvende tvivlsomme Meninger, skulde kunne kræves til Ansvar, fordi Overretten maatte antage et andet Resultat end han *). Processens Omkostninger blive efter Omstændighederne at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Auctionskjendelse af 19te Juni detta Aar, bør uefterrettelig at være.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 3.

Mulct for Brud paa Vedtægter, oprettede mellem en Byes Indvaanere, med Hensyn til deres Forhold ved Strandinger og Havsnød.

I Sagen:

Jens Hansen Snedker, Carl Jansen Herman, Rasmus Hansen Pynt, Jan Hansen Pynt, Anders Jensen Møl-

*) Jevnfør nyt juridisk Arkiv, 13 B. S. 120-125.

ler, Peder Lars Nielsen og Niels Jeppesen,

contra:

Fogden Pitter Jensen Skriver og Byeforstanderne i Dragøe.

(Affagt den 4de Novbr. 1822).

Ved denne Rets Kjendelse af 17de Juni d. A. er den af Indstævnte Fogden Pitter Jensen Skriver og Byeforstanderne i Dragøe gjorte Paastand om Sagens Afviisning forkastet; hvorefter Realiteten af Sagen nu bliver at tage under Paakjendelse.

Dog bliver foreløbig at mærke, at en af Citanterne, nemlig Jan Hansen Pynt, hverken findes anført i Klagen til Forligelses-Commissionen eller i Underretsstævningen, men ligesom dette, hvad Stævningen angaaer, maa antages at hidrøre fra en Feilskrivning ved Udstædelsen af Acten, siden hans Navn findes i Forkyndelsespaategningen, og han ved begge Retter har givet Møde uden at gjøre nogen Bemærkning om, at han ikke skulde være stævnet, saaledes maa det samme ogsaa antages at være Tilfældet med Klagen til Forligelses-Commissionen, da deri er anført, at de Indklagte udgjøre, foruden Baadejer Jens Hansen Snedker, ialt 6, hvilket Tal ikkun kan udkomme ved at regne ham med.

Retten troer derfor ikke, at Udeladelsen af hans Navn i Klagen kan være tilstrækkelig Grund til, for hans Vedkommende, at kjende Underretsdommen uefterrettelig.

Hvad nu Sagen selv angaaer, da er det in confesso imellem Parterne, at Citanterne Jens Hansen Snedker, Carl Jansen Herman, Rasmus Hansen Pynt, Jan Hansen Pynt, Anders Jensen Møller, Peder Lars Nielsen og Niels Jeppesen, have med Undtagelse af Jens Hansen Snedker, da de faae at et Skib ud for Castrup var kommen paa Grund, begivet dem i en Baad derud for at hjelpe, og at de derefter, mod Betaling, have ydet Hjelp til igjen at faae Skibet af Grund.

Dette deres Forhold findes ikke at kunne bestaae med de for Indvaanerne paa Dragøe gjeldende Vedtægter, da disse udtrykkeligen bestemme, at, naar et Skib kommer paa Grund og gjør Signal til at have Hjelp fornøden, skulle de Folk, som seile ombord til Skibet, have en af Byens 4 Forstandere med sig, ligesom det er fastsat, hvorledes den Betaling, der maatte erholdes, skal fordeles, og at ingen maa accordere for sig og sit Fartøi alene, hvilket alt de ovenanførte Citanter ikke have iagttaget, i det de, paa egen Haand, ere roede derud, og have sluttet Accord for sig alene.

At der i Vedtægterne er anført, at Skibet gjør Signal til Hjelp, og at det ikke i nærværende Tilfælde er skeet, kan ikke gjøre noget til Sagen, da hiin Om-

stændighed ikke kan antages at være nævnt som en udtrykkelig Betingelse for Anvendelsen af Vedtægterne, men kun, som det, der i slige Tilfælde er almindeligt.

Af mere Vigtighed kunde det synes at være, at Skibet ikke paa Dragøes Forstrand var stødt paa Grund, men ud for Castrup; men, da Bestemmelsen i Vedtægterne er almindelig uden at der er nævnt noget om, at den kun skulde gjelde for visse Strækninger, findes det at maatte være nok til at gjøre samme anvendelig i nærværende Tilfælde, at Skibet er kommen paa Grund paa et saadant Sted, at det tilstødte Uheld kunde sees fra Dragøe, og Hjelp derfra beqvemmeligen ydes, da Bestemmelsen maa antages i Almindelighed at gaae ud paa, at den Fortjeneste, som Søeskade i Farvandene deromkring kan medføre, ikke skal tilfalde Enkelte, men fordeles efter de fastsatte Forskrivter.

Det kan fremdeles heller ikke gjøre noget til Sagen, at Citanterne ikke have sluttet Accord med Skipperen selv, men med nogle af Indvaanerne i Castrup, som tidligere havde paataget sig Arbeidet; thi Vedtægterne maa antages at gaae ud paa, at den Fortjeneste, der, ved slige Leiligheder, maatte blive, skal fordeles paa den foreskrevne Maade, uden at det iøvrigt kommer i Betragtning, om Fortjenesten faaes ved Accord med den ene eller anden.

Underdommeren findes derfor retteligen at have idømt de af Citanterne, der have været med ved den ommeldte Leilighed, Mulct i Overeensstemmelse med

Vedtægterne. Betræffende derimod Citanten Jens Hansen Snedker, da findes han ikke at kunne ansees i lige Tilfælde med de andre, da han ikke selv har været med, og han aldeles benægter at have været vidende om, at hans Baad af de øvrige blev brugt ved den ommeldte Leilighed, eller at have tilladt dem at bruge Baaden dertil, i det han, efter hans Opgivende, blot i Almindelighed har tilladt dem at benytte Baaden til lovligt Brug; og, om det end forholder sig, som de Indstævnte have yttret, at han bag efter har imodtaget en Deel af Betalingen for Brugen af Baaden, kan han dog derfor ikke siges at have havt nogen Deel i det forudgaaende Forhold, hvorfor det er Vedtægterne have bestemt Mulct. Han vil derfor blive at friefinde for de Indstævntes Tiltale, og blive Processens Omkostninger for hans Vedkommende at ophæve.

Derimod blive de øvrige Citanter at tilpligte at betale de Indstævnte Processens Omkostninger her for Retten med 20 Rbd. Sølv; ligesom det og for deres Vedkommende vil have sit Forblivende ved Underretsdommens Bestemmelse om, at det deres befalede Sagfører ved Underretten tillagte Sallarium (som der iøvrigt ingen Grund findes til, efter hans Forlangende, at forhøie) udredes af dem, siden ingen speciel Anke over denne Bestemmelse i Underretsdommen, er fremsat af dem.

Forsaavidt Sagen ved Underretten har været be-

receficeret, attesteres at Behandlingen og Sagførelsen har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Underretsdommen bør, forsaavidt Citanterne Carl Jansen Herman, Rasmus Hansen Pynt, Jan Hansen Pynt, Anders Jensen Møller, Peder Lars Nielsen og Niels Jeppesen angaaer, ved Magt at stande, og bør disse Citanter betale de Indstævnte Processens Omkostninger for Overretten med 20 Rbd. Sølv.

Derimod bør Citanten Jens Hansen Snedker for de Indstævntes Tiltale i denne Sag frie at være; og ophæves, for hans Vedkommende, Processens Omkostninger for begge Retter, hvoraf da følger, at den ham ved Underretsdommen paalagte Forpligtelse at deeltage i Udredelsen af Salariet til den befalede Sagfører, bortfalder.

Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 4.

Servitus viæ erhverves ei ved 20aarig Benyttelse af en Vei, men først naar den har været fra Alders Tid *). — En saadan Servitus tabes ikke, naar den engang er erhvervet, igjen ved 20 Aars Præscrip-

*) See juridisk Arkiv, No. 25, S. 168-170.

tion, naar der ikke i samme upaatalt, og uafbrudt har fundet saadan Indretning Sted, som var i Strid med Rettigheden *).

I Sagen:

Justitsraad Olrik og Krigsraad Beyer i Helsingøer som Skifte-Commissairer i afgangne Agent Tegners Boe paa dettes Vegne samt fornævnte Agent Tegners Enke,

contra:

Teglværksejer Jürgens.

(Afsagt den 4de Novbr. 1822).

Gjenstanden for Parternes Tvist i nærværende Sag er, om Indstævnte Teglværkseier Jürgens er berettiget til at kjøre til den ham tilhørende Ellingeholms Mose ad den over Borups Gaards Jorder gaaende Vei, der paa det ved Indstævntes Indlæg af 1ste Juli d. A. fremlagte Situations-Kaart er betegnet med Bogstaverne E, F, G, H, hvilken Paastand er givet Medhold ved den af Cancellieraad Meinig inden Cronborg Districts Birkeret den 16de Jan. d. A. afsagte Dom, der af Citanterne Justitsraad Olrik og Krigsraad Beyer i Helsingøer som Skifte-Commissarier i afgangne Agent Tegners Boe paa dettes Vegne samt fornævnte Agent Tegners Enke, er indanket til at

*) S. Sk. Side 178.

orde underkjendt og forandret saaledes, at de friefindes or Indstævntes Tiltale og hos ham tillægges Processens Omkostninger for begge Retter skadesløst.

Foreløbig maa det bemærkes, at der om samme Gjenstand, hvorpaa nærværende Sag gaaer ud, har været reist Sag ved Cronborg Districts Politieret, og at den der under 18de Septbr. 1820 affagte Dom ligeledes har givet Indstævntes Paastand Medhold. Denne Dom findes imidlertid ikke længere at staae ved Magt, da Sagen, der af Citanterne blev indanket for Frederiksborg Amts Overpolitieret, ved sammes Resolution af 27de Novbr. bemeldte Aar er afviist, hvilke Udtryk i Conclusionen, efter hvad der er anført i Præmisserne, rettest maae forstaaes derhen, at den ved Underpolitieretten affagte Dom ansees annulleret.

Indstævnte grunder sin Paastand om Rettighed til den omhandlede Vei deels paa Hævd, deels paa den ved Udskiftningen af Borupgaards og Rørtangs Overdreve af Landvæsens Commissionen i Aaret 1790 tagne Bestemmelse, i Henseende til de Veie, som skulde vedblive over de nævnte Overdreve.

Hvad nu den paaberaabte Hævd angaaer, da kan samme i al Fald ikke komme i Betragtning, eftersom alle andre for Udskiftningen over Borupgaards og Rørtangs Overdreve gaaende Veie end de, der i Landvæsens Commissionens Behandlinger ere nævnte som vedblivende, ere afskaffede, og om Hævds Erhvervelse efter Udskiftningen, der som meldt foregik i Aa-

ret 1790, kan der ikke være Spørgsmaal, da den Servitut, hvorpaa samme skulde gaae ud, er af en saadan Beskaffenhed, at samme ikke, efter Sagens Natur og Lovens 3—15—13, kunde erhverves ved Brugen i den sædvanlige Hævdstid, men ikkun ved Brug fra Alders Tid.

Derimod findes Indstævntes Ret til at benytte den omhandlede Vei grundet i Forhandlingerne ved den ovennævnte Udskiftning.

Ifølge den under Sagen fremlagte Extract af disse Forhandlinger Pag. 124 og 125 er det nemlig ved Mødet den 20de Juli 1790 angaaende Udskiftningen af Rørtang Byes Overdrev af Landvæsens Commissionen bestemt, at Veien over bemeldte Overdrevs Part, hvor den nye Landevei til Borupgaard gaaer, skulde vedblive saaledes, at den tæt ved Rørtangs Vænges Gjerde gaaer ud fra den nye Landevei, og følger bemeldte Vange Gjerde i Øster, saavidt Rørtangs Overdrev strækker, hvorfra Veien følger den østre Skjellinie saa langt Rørtangs Overdrev naaer i Nord, hvorhos det er tilføiet, at denne Vei skal tjene Borupgaards Fæstere til fornøden Adgang til den nye Landevei, og Lieutenant Lafont (der paa den Tid eiede det Teglværk, der nu tilhører Indstævnte) til Adgang til sin Tørvemose, ovenmeldte Ellingholms Mose. Vel kunde det synes, at, da der ved bemeldte Møde ikke blev afhandlet om Borupgaards men ikkun om Rørtang Byes Overdrev, maa ovennævnte Bestem-

melse om den Vei, der skulde gaae fra Landeveien til Borupgaard, ikkun antages at angaae samme, forsaavidt den gaaer over den Deel af Rørtangs Overdrevsjorder, der er imellem Landeveien og Borupgaards Jorder, men ikke at bestemme noget, om den tillige skulde gaae over disse. Hensees der imidlertid til, at allerede paa den Tid var den Vei, som nu omtvistes, over de Jorder, og at der, ved at følge den over Rørtang Overdrev anviiste Linie, ingen anden Vei gives, der fører til Indstævntes Teglværk, hvorfor Bestemmelsen om at den skulde tjene dettes Ejer til Adgang til hans paa den nordre Side af Landeveien liggende Tørvemose, vilde være aldeles hensigtsløs, naar Veien over Borupgaards Marker ikke tillige maatte afbenyttes, saa kan det ikke paatvivles, at Hensigten var, at den da existerende Vei over Borupgaards Jorder, der, som ovenfor bemærket, er den samme, som den hvorom der her er Spørgsmaal, fremdeles skulde vedblive.

Dette findes desuden ogsaa at være bestemt ved Landvæsens Commissionens Møde i Anledningen af Udskiftningen af Borupgaards Overdrev den 16de Aug. 1790, hvorunder No. 5 Veien fra Rørtang Overdrev over Gaardens Jorder til Helsingøer Overdrev anføres som en af dem, der, uagtet Udskiftningen, skulde vedblive, og det ikke allene til Brug for Borupgaarden men ogsaa for enhver, som dertil kunde have Rettighed, og den er til Beqvemmelighed. Den

af Citanterne under Litr. I fremlagte Udskrift og Skjønsforretning, der er passeret den 5te og 19de Juni 1788, kan i al Fald, som ældre end Udskiftningen, ikke herimod komme i Betragtning, ligesaalidet som det under Litr. F fremlagte Kongelige Skjøde paa Borupgaard dateret 17de Juni 1803; thi det er klart, at sammes Bestemmelser ikke kan have nogen Indflydelse paa de tredie Mand tilkommende Rettigheder.

Det samme er ogsaa Tilfældet med den, efter Citanternes Foranstaltning, den 28de Marts 1821 afholdte Landvæsens Commissions Forretning, i hvilken den Formening yttres, at Indstævnte, efter den passerede Udskiftningsforretning, ikke har nogen Ret til den omhandlede Vei, thi den kan efter de Udtryk, hvori den er affattet, ikkun betragtes som et afgivet Skjøn, der ikke er videre forbindende.

Efterat det saaledes er viist, at Indstævnte ved Udskiftningen er tillagt Ret til den omtvistede Veis Benyttelse, saa staaer, med Hensyn til den af Citanterne brugte Procedure, tilbage at afgjøre, om den omhandlede Rettighed kan antages at være fravunden Indstævnte ved Præskription. I denne Henseende have nemlig Citanterne paaberaabt, at, efterat Borupgaards Jorder kort Tid efter den i 1790 foretagne Udskiftning vare blevne indhegnede, blev Veien, der fører over Jorderne saavel ved den østre Ende, hvor den vender imod Helsingøers Byes Overdrev, som ved den nordlige, hvor Indkjørselen er fra Landeveien,

forsynede med Ledde og for disse anbragte Laase, der ikke bleve aabnede uden speciel Tilladelse fra Borupgaards Eieres Side, og da disse Indretninger skal have fundet Sted, i et længere Tidsrum end 20 Aar før nærværende Sag fra Indstævntes Side blev paabegyndt, saa udlede Citanterne deraf, at Indstævnte, hvis han end forhen har havt Ret til at benytte den omtvistede Vei, dog nu maa ansees at have fortabt denne Ret ved Præscription.

Vel maa det nu med de af Citanterne erhvervede Vidneforhører ansees oplyst, at Veien qvæstionis i et Tidsrum, som overstiger Hævdsperioden, har, efter Borupgaards Eieres Foranstaltning, været forsynet med Ledde ved den nordlige og østlige Grændse af de til bemeldte Gaard hørende Jorder, og at disse Ledde have været indrettede, til at kunne laases. Men, da et stort Antal af de førte Vidner have forklaret, at de i det Tidsrum, som skulde udgjøre Hævdsperioden, jevnlig have passeret den omtvistede Vei over Borupgaards Jorder uden deri at hindres af laasede Ledde, det desuden under Tingsvidnet af 27de Aug. f. A., som Citanterne have fremlagt under Litr. E, maa ansees erkjendt fra deres Side, at de for Veien anbragte Ledde i Aarene 1807, 1808 og 1809 ikke uafbrudt vare laasede, saa maa heraf følge, at Veien qvæstionis ved den trufne Indretning med Leddene ikke kan antages at være bleven saaledes aflukket, at Indstævnte uafbrudt i 20 Aar har været betaget Ad-

gang til at afbenytte den. Ei heller kan det mod Indstævntes Benægtelse ansees beviist, at Cronborg Teglværks Eier eller dennes Folk, naar de i det Tidsrum, som falder ind i den paaberaabte Hævdsperiode, vilde passere meerbemeldte Vei, enten iforveien have søgt Tilladelse af Borupgaards Eier eller erkjendt denne for berettiget til at nægte Aabningen af Leddene, forsaavidt disse befandtes laasede.

Efter alt Foranførte vil Birketingsdommen være at stadfæste, hvorhos Citanterne ville være at tilpligte at betale Indstævnte Processens Omkostninger for Overretten med 20 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Birketingsdommen bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Overretten betale Citanterne Justitsraad Olrik og Krigsraad Beyer i Helsingøer som Skifte-Commissarier i afgangne Agent Tegners Boe paa dettes Vegne samt fornævnte Agent Tegners Enke til Indstævnte Teglværkseier Jürgens med 20 Rbd. Sølv.

At efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 5.

En Kone straffet for et morderisk Overfald paa sin Mand, der dog ei ansaaes qvalificeret til Straf efter 6 Bogs 6 Cap. 22 Art., med Tugthuusarbeide paa Livstid. —

Manden anseet med arbitrær Straf af Fæstningsarbeide for foregaaende Mishandlinger mod hende samt Injurier imod Øvrigheden.

I Sagen:

Procurator Høst som Actor,

contra:

Arrestanten Skræder Ole Hansen og dennes Hustrue Arrestantinden Johanne Christiane Andreasdatter.

(Affagt den 12te Novbr. 1822).

Forsaavidt Arrestantinden Johanne Christiane Andreasdatter betræffer, er det under nærværende Sag, ved hendes egen Tilstaaelse i Forbindelse med de øvrige tilveiebragte Oplysninger tilstrækkeligen godtgjort, at hun Natten til den 7de Mai sidstleden har overfaldet sin Mand Arrestanten Skræder Ole Hansen, da han laae i sin Seng og sov, i det hun med en Kniv har tilføiet ham flere betydelige Saar paa og i Nærheden af Halsen, ligesom og at hun senere, efterat have forladt Værelset, hvori saadant var passeret, og, tilligemed det Barn, hun paa den Tid havde ved Brystet, at have begivet sig ind i den Huset tilstødende Tørvekube, har bibragt Arrestanten, der var efterfulgt hende, da han ikke paa hendes Trudsel om at hun vilde dræbe ham, hvis han ei forlod hende, begav sig

bort, et Slag for Panden med et Øxeskaft, som hun der havde forefundet.

Som Aarsag til sit i denne Henseende udviiste Forhold har Arrestantinden angivet den slette Medfart, hun maatte udstaae af sin Mand, der, naar han var beskjænket, hvilket jevnligen var Tilfældet, mishandlede hende tyrannisk med Hug og Slag, og som navnligen den Aften Overfaldet skeete, i beskjænket Forfatning havde slaget hende, efterat hun var gaaet til Sengs, med sin Stok i Hovedet, hvilket, i Forbindelse med Tanken om de Forurettelser hun tidligere havde maattet udstaae, havde forledet hende til at anfalde ham paa den foranførte Maade.

Vel har Arrestantinden, der paa den Tid, Gjerningen passerede, havde et 14 Uger gammelt Barn, forklaret under hendes Afhørelse for Retten den 7de Mai, at hun, da hun, saaledes som anført, anfaldt sin Mand med Kniven, var næsten ude af sig selv, ligesom hun og, under Forhøret den 17de Juni næstefter, har udsagt, at hun, da hun udøvede den omforklarede Misgjerning paa hendes Mand deels med Knivsnit, deels med Slag, gjorde sig ingen Forestilling om den af hende begaaede Forbrydelses Strafbarhed; men der findes dog ikke at være Anledning til at antage, at Arrestantinden paa den Tid skulde have befundet sig i en saadan Sindstilstand, der maatte ophæve Tilregneligheden af hendes Handlinger; thi, foruden at hun paa førstnævnte Sted i Forhøret har

vedgaaet, at hun strax efter Handlingens Udøvelse indsaae dennes Urigtighed, ligesom hun og under Forhøret den 9de Mai har tilstaaet, paa saadan Tid, at have været frisk og sund og sig selv fuldkommen bevidst, saa indeholder hendes Forklaring, at hun ved ovennævnte Leilighed ikke har handlet uden Overlæg, i det samme gaaer ud paa, at hun, forinden hun iværksatte Overfaldet paa Manden i Sengen, oppebiede, at han faldt i Søvn, samt at hun ved selve Overfaldet tilsigtede et bestemt Øiemeed.

Hvad nu dette angaaer, da har hun, betræffende de hendes Mand med Kniven tilføiede Saar (om hvilke det, saavelsom om det ham med Ørefiken bibragte, i det af vedkommende Læge afgivne visum repertum er bevidnet, at de, skjøndt betydelige, dog tilsyneladende ei vare farlige, ligesom han og senere har erklæret, at de ville være uden Indflydelse paa hans Sundheds Tilstand) først under Forhøret den 7de Mai udsagt, at hun herved tilsigtede at faae deres Ægteskab hævet, ligesom hun og under Forhøret den 17de Juni har forklaret, at hun, da hun overfaldt hendes Mand med Kniven, ene tænkte paa at faae ham bort ved Døden, for at skaffe sig Fred for hans Tyrannie, men hun har dog sidstnævnte Dag givet den nærmere og mere detaillerede Forklaring, at hun med Knivsnittene ikke havde forbundet den bestemteste Villie til at dræbe ham, skjøndt hun forudsaae, at dette kunde blive Følgen, men at hun derimod nær-

mere havde til Hensigt, derved at indjage ham saadan Skræk, at han skulde afstaae fra oftere at mishandle hende. Hvad derimod det Manden med Prækaftet tilføiede Slag for Panden angaaer, da har hun under sidstnævnte Forhør vedgaaet, at hun, da hun frygtede for hans Overfald i Tørvekuben, med samme havde tilsigtet, saaledes som hun og tidligere under Forhøret den 9de Mai har vedgaaet, at dræbe Arrestanten, da han ikke, saaledes som hun havde ventet, paa hendes Trudsel herom begav sig bort, i hvilken Henseende hun under et senere, ifølge Rettens Kjendelse af 8de Octbr. sidstleden optaget Forhør, har benægtet at have hørt, at hendes Mand, da han indfandt sig i Tørvehuset, anmodede hende om at gaae ind og forbinde ham, hvorimod hun har vedgaaet Rigtigheden af hans Forklaring om, at han da bad hende om at ville betænke sig.

Om det nu end, ifølge hendes foranførte Forklaring, maa antages, at hun ikke ved det paa hendes Mand i Værelset med Kniven forøvede Overfald har havt en saa aldeles bestemt Hensigt til at dræbe ham, som der i Lovens 6—6—22 forudsættes at være tilstede hos det skyldige Subject, og at bemeldte Lovsted følgeligen maa blive uanvendelig paa Arrestantindens Handling, om end denne maatte ansees at have været grundet i Overlæg, saa maa hun dog ifølge samme Forklaring antages at have forbundet et saadant Forsæt med det Manden i Tørvekuben tilføiede Slag for Panden. Da imidlertid denne Deel af hendes For-

hold, ifølge hendes Forklaring, har været grundet i den Frygt, hun nærede for at blive overfaldet af Manden, og er bleven fremkaldet ved en øieblikkelig Beslutning, saa findes samme ikke at kunne qvalificere hende til Straf efter nysnævnte Lovsted, men hun vil dog, da Grundsætningerne i Lovens 6—12 ikke kunne komme hende tilgode med Hensyn til den af hende omforklarede Frygt for at blive overfaldet, eftersom hun i al Fald ved sin egen foregaaende Handling havde maattet tilskrive sig selv om saadant var skeet, for hele hendes paatalte Forhold være at belægge med en sig til den i hiin Artikel fastsatte nærmende Straf, hvilken formenes at burde bestemmes til offentlig Arbeide for Livstid.

Hvad dernæst Arrestanten Skræddèr Ole Hansen, foregaaende Arrestantindes Mand, betræffer, der under nærværende Sag tiltales for hans imod hans Hustrue udøvede tyranniske Forhold, samt for at have udskjeldet og undsagt Politiemesteren i Grevskabet Vedelsborgs Birk, da maa hans Straffskyld i forbemeldte Henseender under Sagen ansees tilstrækkeligen godtgjort, i det han har vedgaaet Rigtigheden af hans Hustrues Forklaring saavel forsaavidt denne gaaer ud paa hans mod hende udviiste Forhold, som forsaavidt den indeholder, at han nogen Tid forinden Sagens Anlæg i beskjænket Forfatning har udskjeldet forbemeldte Politiemester, da han indfandt sig paa Arrestantens og Arrestantindens Boepæl for at stifte Enighed

imellem dem, samt truede at ville skyde ham, saafremt han skulde komme igjen. Ikkun med Hensyn til Arrestantindens Udsagn i førstnævnte Henseende, om at han 3 à 4 Uger forinden Sagens Begyndelse tillige skulde have undsagt hende paa Livet, har han anført, at han ikke kunde huske saadant, og at dette i al Fald maatte være passeret i Fuldskab, men Rigtigheden af Arrestantindens Forklaring i denne Henseende samt om at han, da Trudslen fandt Sted, ikke var i beskjænket Forfatning, maa imidlertid ansees godtgjort ved flere af de under Sagen afhørte Vidners Forklaringer, som tildeels ogsaa forøvrigt bestyrke Rigtigheden af Arrestantindens Udsagn om den hende af Arrestanten til forskjellige Tider i deres Ægteskab tilføiede Behandling.

Da Arrestantens Forhold i foranførte Henseende forøvrigt maa ansees qvalificeret til offentlig Paatale, kan han ikke undgaae, under nærværende Sag, herfor at blive belagt med Straf, hvilken, ifølge Bestemmelserne i 6—5—7 og Analogien af den 16de Artikel i det foregaaende 4de Cap., med Hensyn til hvis Anvendelse in casu det maa bemærkes, at Arrestanten, der nyder Understøttelse af vedkommende Fattigvæsen, er aldeles uformuende, bliver at bestemme til offentlig Arbeide, der bliver at affone i Nyeborg Fæstning, og efter Omstændighederne fastsættes til 18 Maaneder.

Endeligen ville de Tiltalte enhver for sit Vedkommende være at tilpligte at udrede Actionens Omkost-

ninger, hvorunder det deres befalede Sagfører for Underretten, Procurator Christensen, tilkommende Salair bestemmes til 6 Rbd. Sølv.

Behandlingen i første Instants har ikke lidt noget Ophold, der findes at burde paadrage Vedkommende Ansvar; den befalede Sagførelse for begge Retter har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Skrædder Ole Hansen og Hustrue Arrestantinden Johanne Christiane Andreasdatter bør hensættes til offentlig Arbeide, den første i Nyeborg Fæstning i atten Maaneder, og den sidste i Kjøbenhavns Tugthuus for Livstid; saa betale de og enhver for sit Vedkommende alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger, hvorunder Sallarium til deres for Underretten befalede Sagfører, Procurator Christensen, 6 Rbd. Sølv.

At efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 6.

Adskillige Personer frifundne, der vare tiltalte for at have deels huset deels paa anden Maade indladt dem med en af sin Arrest undvigt Forbryder, over hvem der hvilede Dom til Undgjeldelse efter Lovens 6—18—6.

I Sagen:

Procurator Baastrup, som Actor,

contra:

Anders Larsen af Thekiedelmarken ved Elved, Søren Rasmussen Kudsk paa Elved, Morten Hansen af Hedeboerne, Jens Hansen Tærsker af Elved Mark, Erik Nielsen Skaderød og Maren Cathrine Jensdatter af Farstrup.

(Afsagt den 12te Novbr. 1822).

Under nærværende i første Instants ved Lunde, Skam og Skoubye Herreders Extraret paadømte Sag tiltales Anders Larsen af Thesjedelmarken ved Elved, Søren Rasmussen Kudsk paa Elved, Morten Hansen af Hedeboerne, Jens Hansen Tærsker af Elved Mark, Erik Nielsen Skaderød og Maren Cathrine Jensdatter af Farstrup, alle af Wiuflinge Sogn, den førstnævnte for at have huset Sønnen Niels Andersen, som var dømt for falske Bankosedlers Forfærdigelse og Udgivelse og de øvrige for at have indladt dem med bemeldte Niels Andersen samt taalt ham frit at omgaaes dem, skjønt de vare vidende om hans Undvigelse af Arresten. Den ommeldte Niels Andersen, som, for at have forfærdiget og udgivet 2 falske Skatkammerbeviser, hver paa 20 Rbd., ved denne Rets Dom af 18de Mai 1813 var dømt til at miste Haand, Ære og Boeslod, havde nemlig, under den mod ham værende Sags Drift og forinden bemeldte Dom kunde blive

ham forkyndt, fundet Leilighed til at undvige af sin Arrest i Odense, hvorpaa han, efter nogen Tids Forløb, begav sig til sin Fader Tiltalte Anders Larsen, der boede i et Sønnen tilhørende Boelsted i Wiuslinge Sogn, hvor ovennævnte Niels Andersen derefter tilbragte flere Aar, indtil han i September Maaned forrige Aar, da han, som mistænkt for Tyverie, blev eftersøgt, atter undveeg. Imedens Niels Andersen saaledes var hjemme, har Faderen Tiltalte Anders Larsen taalt at han opholdt sig i samme Huus, ligesom at Tiltalte Maren Cathrine Jensdatter har taget i Huset til ham og forlovet sig med ham, og de øvrige Tiltalte have deels ladet ham arbeide for sig som Dagleier, deels i andre Maader havt Handel med ham; og ingen af de Tiltalte har imidlertid gjort Skridt til at hindre hans Ophold i Sognet, uagtet de, efter deres egen Tilstaaelse, have været vidende om, at Niels Andersen var dømt eller havde været under Tiltale for Forbrydelse, og nogle af dem ogsaa havt Kundskab om, at han var undveget af Arresten. Alligevel skjønnes det ikke, naar samtlige Omstændigheder tages i Betragtning, at de Tiltalte ved bemeldte deres Forhold have paadraget sig Straffskyld, da det ikke kan antages, at nogen af dem har foretaget sig, hvad der lægges dem til Last i det Øiemeed at frie den Undvegne fra den forskyldte Straf, og det, efter Lovgivningen, ikke i Almindelighed kan ansees som privat Mands Pligt at

foretage eller efterlade noget i den Hensigt at medvirke til Forbrydelsens Afstraffelse.

Forsaavidt Actor har paaberaabt sig Forordningen 11te Marts 1818 §. 5, maa bemærkes, at der imellem det der omtalte Tilfælde og det, som er nærværende Sags Gjenstand, ikke synes at finde nogen saadan Aarsagernes Lighed Sted, som kunde berettige til, i Analogie af bemeldte §., at idømme de Tiltalte nogen Straf, især da Undvigelsen af en Straffeanstalt efter den citerede Forordnings §. 1 i og for sig er en Forbrydelse, hvorimod Undvigelse af Varetægts Arrest ikke kan betragtes som en saadan; hvortil kommer, at den, der ulovlig forlader en Straffeanstalt, forsaavidt unddrager sig den ham paalagte Straf, men at den Niels Andersen overgaaede Straffedom ikke havde frakjendt ham Ret til at være paa fri Fod, og at dens Virkning for en stor Deel ligefuldt existerede enten han var tilstæde eller ikke.

Hvad i Særdeleshed Tiltalte Anders Larsen angaaer, da kan han i al Fald ikke engang siges at have huset sin Søn, den ommeldte Niels Andersen, efterdi Huset, hvori de begge opholdt sig, tilhørte Sønnen og ikke Faderen; og forsaavidt den fremlagte i bemeldte Tiltaltes Navn om den Sønnen idømte Strafs Formildelse under 25de Juli 1818 indgivne Ansøgning betræffer, da findes det ikke, at hvad samme indeholder, hvoraf man, skjøndt Sønnen paa den Tid var hjemme, maatte slutte, at Faderen ikke vidste, hvor han opholdt

sig, kan, efter Tiltaltes Forklaring i Forhøret den 23de f. M., medføre noget Ansvar for ham.

Ifølge det Foranførte vil Underretsdommen, hvorved Maren Cathrine Jensdatter er frifunden for videre Tiltale, Anders Larsen dømt til at arbeide 8 Maaneder i Odense Tugt- og Forbedringshuus, og de øvrige Tiltalte til at betale Pengebøder, blive at forandre derhen, at samtlige Tiltalte frifindes for Actors Tiltale, og Actionens Omkostninger, som det ved Underretten er paalagt [illegible] Tiltalte at betale, udredes af det Offentlige.

Under Behandlingen i første Instants og Sagførelsen for begge Retter er ingen Forsømmelse begaaet, der kunde bevirke Ansvar.

Thi kjendes for Ret: De Tiltalte Anders Larsen, Søren Rasmussen Kudsk, Morten Hansen, Jens Hansen Tærsker, Erich Nielsen Skaderød og Maren Cathrine Jensdatter bør for Actors Tiltale i denne Sag frie at være. Actor og Defensor for Underretten tillægges i Sallair hver 4 Rbd. Sølv, der saavelsom Actionens øvrige Omkostninger udredes af det Offentlige.

No. 7.

6—6—8 anvendt, og en Person, som havde deeltaget i den mod dette Lovsted begaaede Forbrydelse, dømt til nogle Aars Fæstningsarbeide. — Arbitrær Straf for

en ubeediget falsk Forklaring, aflagt inden Retten. Straf for Qvaksalverie. De ved de ældre Anordninger Sognets Fattigkasse tillagte Bøder blive, efter Regl. for Landet af 5te Juli 1803, at tilkjende Amtets Fattigkasse. — Arbitrær Straf for Personer, der vare sätte til at bevogte Arrestanten, men deri aldeles havde handlet mod de dem paalagte Pligter saaledes, at de endog tildeels havde forrettet Ærinder for Arrestanten, der gik ud paa at faae Sandheden fordulgt.

I Sagen:

Procurator Jydtmann, som Actor,

contra:

Arrestantinden Maren Jensdatter og Arrestanten Jørgen Jensen, samt de Tiltalte Maren Madsdatter, Jens Nielsen, Karen Jensdatter, Peder Rasmussen, Jens Skytte, Lars Jacobsen, Niels Jespersen og Anders Pedersen.

(Afsagt den 14de Novbr. 1822).

Forsaavidt Arrestantinden Maren Jensdatter og Arrestanten Jørgen Jensen vedkommer, af hvilke den første tiltales for Barnefødsel i Dølgsmaal, og den anden for vidende om hendes Forbrydelse at have gaaet hende tilhaande i sammes Udførelse og bortskaffet det bortblevne men igjen fundne Barn, er nærværende i første

Instants ved Baag Herredsting paadømte Sags Omstændigheder, efter de Tiltaltes Forklaringer, og hvad der iøvrigt er oplyst, i det Væsentlige følgende: Arrestantinden, der er 33 Aar gammel, ugift, men forhen havde født 2 levende Børn, af hvilke det ene endnu er i Live, og beboede et Huus, hun havde tilkjøbt sig i Kjøng, blev i forrige Aar besvangret af hendes daværende Kjæreste Ungkarl Morten Pedersen, men søgte for Skammens Skyld bestandig at fordølge sit Svangerskab, og aabenbarede ikke samme for andre, end bemeldte Morten Pedersen, og Arrestanten Ungkarl Jørgen Jensen, 28 Aar gammel, hvilken sidste, efterat hun allerede var bleven frugtsommelig, begyndte at have fortroelig Omgang med hende, og med hvem hun aftalte, at der ikke skulde hentes Jordemoder, hvis det Barn, hun gik frugtsommelig med, var dødt, hvilket hun formodede det var, paa Grund af, at hun i den sidste Uge af sit Svangerskab ikke mærkede nogen Bevægelse af det, hvorfor hun ønskede, at Forløsningen maatte gaae ubemærket af, og at Fosteret saaledes kunde vorde bragt tilside. Derimod var det hendes Agt, at Jordemoderen skulde kaldes, i Fald hun bragte et levende Barn til Verden.

Om Aftenen den 31te Marts d. A. var Arrestanten hos hende, og, efterat han havde været der nogen Tid, klagede hun over, at hun havde ondt og gik derfor i Seng, hvor hun, efter at have kastet Dynen tilside, ved egen Hjelp, og uden at andre end

Arrestanten derved var tilstæde, fødte et fuldbaaret Pigebarn.

Hendes Svangerskab havde varet den sædvanlige Tid, omtrent 40 Uger, og, skjøndt hun ikke nøie havde beregnet, naar hun skulde føde, kom Fødselstimen hende dog, efter hendes egen Forklaring, ikke uventet eller overraskende, og hun kunde gjerne, hvis hun havde ønsket det, have faaet Naboekonerne til Hjelp. Efter hvad saavel Arrestanten som Arrestantinden have forklaret, var Barnet dødfødt. Navlestrængen klippede hun over med en Sax i 2 til 3 Fingers Bredde fra Maven, og da der kun kom ubetydeligt Blod af den, saa blev den ikke enten underbunden med nogen Traad eller forsynet med Navlebind, og ingen Midler bleve forsøgte for om mueligt at bringe Barnet til Live.

Hun indsvøbte det derpaa i et Klæde, som Arrestanten, paa hendes Anmodning havde taget og leveret hende, hvorefter hun skyede det til ham og bad ham at lægge det ind i den anden Stue, hvilket han ogsaa gjorde, og lagde det paa en der paa et mørk Sted staaende Kiste, hvor Arrestantinden den næste Dag bækkede et Klæde over det.

Da det der havde ligget en 10 eller 11 Dage, og Arrestanten imidlertid havde hos en Snedker faaet gjort en Æske, som han for Snedkeren foregav skulde være til andet Brug, lagde Arrestantinden og Arrestanten det i Linnet indsvøbte Barn i bemeldte Æske, som

de den næstpaafølgende Nat, efter foregaaende Aftale, nedgrov Æsken i en nye Grav paa Kjøng Kirkegaard, saaledes at Æsken blev bedækket med Jord.

Barnefaderen ovennævnte Morten Pedersen, hvem Arrestantinden i sidste Juul, da han besøgte hende, havde tilkjendegivet, at hun var frugtsommelig ved ham, var atter i Besøg hos hende den 9de April d. A., og da foregav hun for ham, at hun i Fasten var nedkommen for tidlig og havde født et dødt Barn, men uden at omtale, hvor Barnet var blevet af, eller hvilke Omstændigheder, der ellers havde været forbundne med hendes foregivne for tidlige Nedkomst. Ovenomtalte Æske, som var nedsat i Kirkegaarden, blev der staaende ubemærket, indtil den 25de Mai d. A., da den af en Mand, som var i Færd med at forbedre sin afdøde Faders Gravsted, blev opdaget, hvorpaa Æsken den 27de næstefter, ifølge Sognepræsten Hr. Storchs Raad, indtil videre Undersøgelse kunde finde Sted, blev indsat i Kirkens Vaabenhuus. Men da Arrestanten og Arrestantinden endnu samme Dag vare blevne vidende herom, og frygtede for, at Æskens Opdagelse skulde blive Anledning til at gjøre deres Brøde bekjendt, saa fattede de, efter fælleds Overlæg, den Beslutning om Natten at borttage Æsken af Vaabenhuset, og i det Øiemeed begave de sig den næstpaafølgende Nat ved Midnatstid til Kirken og hen i en Krog ved Vaabenhuset, hvis Tag er saa lavt, at Arrestanten lettelig kunde naae at tage nogle Tagsteen af

og saaledes tilveiebringe i Taget en Aabning, hvorigjennem han steeg ind i Vaabenhuset, fandt der Æsken, som han rækkede ud til Arrestantinden, der stod udenfor og modtog den, hvorefter Arrestanten gik ud med den og nedgrov den i en Sandplet udenfor Byen.

Da den, allerede ved Opdagelsen af Æsken med iværende Liig vakte Mistanke om at noget ulovligt var begaaet ved det ommeldte Indbrud og Æskens hemmelige Bortførelse, i høi Grad forøgedes, saa meldte Sognepræsten strax den 28de Mai det Forefaldne til Stedets Herredsfoged Cancellieraad Gundorph.

Under de derpaa den 29de og 30te Mai afholdte Forhører og anstillede Undersøgelser, søgte Arrestantinden og Arrestanten ved Benægtelse og falske Forklaringer m. m. at forhindre Sandhedens Opdagelse, men den 31te s. M. gik begge til Bekjendelse og tilstode, at de havde gjort sig skyldige i det anførte lovstridige Forhold.

Endnu samme Dag blev Æsken efter Arrestantens Paaviisning optaget, og det deriværende Liig, som Arrestantinden vedkjendte sig, synet af Distritschirurgen Krigsraad Baumann.

Resultatet af Synsforretningen var, at Barnet havde været fuldbaaret, men at Liget var i en saa høi Grad forraadnet, at der ingen egentlig Obductionsforretning eller Lungeprøve kunde foretages, og at der heller ikke kunde sees nogen Navlestræng eller om Navlestrængen havde været underbunden eller ikke.

Den constituerede Stiftsphysicus Dr. Medicinæ Helveg har i sin over Sagen den 8de Juli dette Aar afgivne Erklæring antaget, at der af physiske Kjendsgjerninger ei kan dømmes om, enten Barnet har levet efter Fødselen, eller paa hvad Maade det kunde være kommet af Dage.

Imidlertid maa det, efter hvad han har yttret, ansees for en stor Brøde, at den overklippede Navlesnor ikke blev underbunden, og at der, om Barnet ogsaa skulde være kommet skindødt til Verden, ikke blev anvendt noget Middel til igjen at oplive det.

Ifølge det saaledes Anførte er Arrestantinden bleven besvangret udenfor Ægteskab, og har forsætlig omgaaedes med sin Barnefødsel i Dølgsmaal. Thi det er unæg*eligt, at hun har født hemmelig, da ingen var tilstæde ved Fødselen eller vidende om den, undtagen Arrestanten, der var i vitterlig Forstaaelse med hende om at skjule Begivenheden. At hun den 9de April fortalte Barnefaderen Morten Pedersen, at hun havde født, og det med den usande Omstændighed, at hun var kommen fortidlig, kan naturligviis ingen Indflydelse have paa det Spørgsmaal, om den 9 Dage tidligere Fødsel er foregaaet i Dølgsmaal eller ikke.

Den Omstændighed, at Arrestanten og Morten Pedersen, hvilken sidste sjelden kom til Arrestantinden, begge vare vidende om hendes frugtsommelige Tilstand, kan heller ikke paa nogen Maade være hinderlig i at ansee Arrestantindens Barnefødsel som foregaaet i

Dølgsmaal, da det er uimodsigeligt, at et Fruentimmer kan med Forsæt føde hemmelig, skjøndt hun ikke har lagt Skjul paa sit Svangerskab.

Det er fremdeles vist, at Arrestantinden ikke har brugt de ordentlige beskikkede Midler, som hende og Fosteret i saadant Tilfælde kunde betjene, og Barnet paaskydes at være dødfødt. Hun er saaledes aabenbar i det Tilfælde, 6—6—8 omhandler, og den Formodning, der, paa Grund af dette Lovsted, maa være for at hun med Villie har ombragt sit Foster, er ikke afbeviist eller engang paa nogen Maade svækket, da hendes Foregivende, at Barnet var dødfødt, ikke er understøttet ved nogen Omstændighed, undtagen Arrestantens Forklaring, til hvilken der, da han er hendes Medskyldige, ikke kan fæstes Lid.

Arrestantinden er altsaa ved den ergangne Herredsthingsdom retteligt efter 6—6—8, 7 og 1 samt Frd. af 6te Febr. 1694 tilfunden at miste sin Hals og hendes Hoved at sættes paa en Stage, samt at have sin Hovedlod og Jord, om hun nogen eier, forbrudt til Kongen.

Derimod kan Overretten ikke være enig med Underretsdommen i, at den af Arrestanten forøvede Borttagelse af den i Vaabenhuset indsatte Æske med deriværende Liig, bør betragtes som Tyverie og straffes efter Tyvslovgivningen; thi til Tyverie udkræves saavel efter den almindelige Forestillingsmaade om denne Forbrydelse som Lovgivningens Forskrifter, at Gjen-

standen har Pengeværdie, hvilken Liget, der her var Hovedsagen, naturligviis slet ikke havde, og Æsken ei heller for de Paagjeldende kan siges at have havt paa den Tid, den af Vaabenhuset blev borttagen.

Imidlertid skjønnes ikke rettere, end at den Arrestanten for Indbruddet og Æskens Borttagelse samt hans øvrige paatalte og oplyste lovstridige Forhold ved Herredstingsdommen paalagte Straf af 3 Aars Fæstnings-Arbeide i det Hele, efter Lovgivningens Grundsætninger om de i Forbrydelser Deeltagendes Strafskyld, kan antages at være passende, og vil han derfor med en lige Straf blive at ansee.

Af de øvrige under Sagen Tiltalte er Væverpigen Maren Madsdatter, der er 26 Aar gammel, for at have i Undersøgelsesforhøret, efter Tilskyndelse af Arrestantinden, til dennes Fordeel aflagt en ubeediget falsk Forklaring, som hun siden har tilbagekaldt, ved Underretten idømt en arbitrair Straf af Fængsel paa Vand og Brød i 4 Gange 5 Dage, hvilket, efter Omstændighederne, maa bifaldes.

Ligeledes maa det billiges at de Tiltalte Jens Nielsen, 69 Aar, og Karen Jensdatter, 35 Aar gamle, som ere overbeviiste om at have gjort sig skyldige i Qvaksalverie, herfor ere anseete med de i Frd. af 5te Septbr. 1794 for saadan Forseelse første Gang begaaet fastsatte Bøder, hvilke dog, i Overeensstemmelse med Regl. af 5te Juli 1803, blive at tilkjende, ikke Sognets, men vedkommende Amts, Fattigkasse,

og Underretsdommens om Bødernes Affoning i Mangel af Betaling, indeholdte Bestemmelse maa bortfalde, da det efter Frd. af 6te Decbr. 1743 ikke er Domstolenes, men Øvrighedens Sag, at bestemme de subsidiaire Straffe. Det bemærkes iøvrigt, at Tiltalte Jens Nielsen ikke, som i Underretsdommen er antaget, vil kunne paalægges at afsone de ham idømte Bøder med Fængsel paa Vand og Brød, da han har opnaaet den høie Alder, som Frd. 12te Juni 1816 §. 7 frietager for sidstnævnte Straf.

Gaardmand Jens Skytte, 35 Aar, Tjenestekarl Niels Jespersen, 28 Aar samt Gaardmændene Peder Rasmussen, 36 Aar, og Lars Jacobsen, 49 Aar, vare af Forhørsdommeren beordrede til i en Gaard i Kjøng, hvor de første Forhører i Sagen bleve optagne, Natten imellem den 29de og 30te Mai sidstleden at bevogte Arrestantinden, Arrestanten og Tiltalte Jens Nielsen, der er Arrestantindens Fader, paa det at de ikke enten indbyrdes eller med andre skulde gjøre nogen Aftale tjenende til at hindre Sandhedens Opdagelse, hvorfor det blev Vagten paalagt ikke at lade dem, der skulde bevogtes, komme til at tale enten med hinanden eller iøvrigt med nogensomhelst, men ingen af alle fire Vagthavende har opfyldt de dem som saadanne paaliggende Pligter, hvorimod Jens Skytte og Niels Jespersen samme Nat endog henfulgte Arrestanten til Huusmand Anders Pedersen i Kjøng, hvem Niels Jespersen gav det Ærinde for Arrestanten at ride til

dennes Broder Gaardmand Niels Jensen i Varløse Sogn, og underrette ham om en af Arrestanten i Forhøret afgiven usandfærdig Forklaring, paa det at Niels Jensen kunde vide derefter at rette sig, naar han skulde blive forhørt angaaende det samme.

Dette Ærinde blev og med Kundskab om dets Ulovlighed udført af Anders Pedersen, som dertil brugte en Hest, Jens Skytte i denne Hensigt havde laant ham. Ligeledes gik bemeldte Jens Skytte en anden Gang bort fra sin Post, og, efter Anmodning af Tiltalte Smed Jens Nielsen, hentede dennes Søn Peder Jensen, som derefter kom tilstæde og holdt en Samtale med Faderen, hvilket Vagten ikke søgte at forhindre.

De ovennævnte 5 Personer, nemlig Gaardmand Jens Skytte, Tjenestekarl Niels Jespersen, Gaardmændene Peder Rasmussen og Lars Jacobsen, samt Huusmand Anders Pedersen, der er 46 Aar gammel, ere for ommeldte deres lovstridige Forhold satte under Tiltale, og ved Underretten tilfundne at hensættes i Fængsel paa Vand og Brød, de to Førstnævnte hver i 6 Gange 5 Dage og de tre Sidstnævnte hver i 2 Gange 5 Dage, hvilken Straf for disse 5 Tiltalte findes at staae i et rigtigt Forhold til deres Skyld, naar Tiltalte Anders Pedersen undtages, til hvis Brødes Afsoning Fængsel paa Vand og Brød i 5 Dage synes at kunne være tilstrækkelig.

De Actor og Defensor ved Underretten tilkjendte

Sallarier, nemlig hiin 10 og denne 8 Rbd., maa efter Omstændighederne, billiges, men forsaavidt de ved Underretsdommen er paalagt samtlige Tiltalte hver for sig, at udrede saavel bemeldte Sallarier som alle øvrige af Actionen flydende Omkostninger, maa bemærkes, at de Tiltalte Jens Nielsen og Karen Jensdatter, hverken ere medskyldige med hinanden eller med de øvrige Tiltalte, af hvilke derimod Arrestantinden og Arrestanten ere indbyrdes medskyldige i een og samme Forbrydelse og have derved tillige foranlediget de andre 6 Tiltaltes strafværdige Handlinger.

Paa Grund heraf og efter Sagens øvrige Beskaffenhed ville de Tiltalte Jens Nielsen og Karen Jensdatter blive pligtige hver at betale $\frac{1}{18}$ af de befalede Sagføreres Sallarier; men alle øvrige af Actionen lovlig flydende Omkostninger blive in solidum at udrede af Arrestantinden og Arrestanten, med hvilke de Tiltalte Jens Skytte, Niels Jespersen, Peder Rasmussen, Lars Jacobsen og Anders Pedersen bør tilsvare enhver de paa den ham idømte Strafs Execution medgaaende Omkostninger tilligemed $\frac{1}{18}$ af de omhandlede Sallarier.

Endelig maa Tiltalte Maren Madsdatter tilpligtes in solidum med Arrestanterne at udrede de paa hendes Varetægt og Underholdning i den Tid, hun under Sagen var arresteret, medgaaede, saavel som de paa den hende idømte Strafs Execution medgaaende Omkostninger, og $\frac{1}{18}$ af meerbemeldte Sallarier.

Hvad Sagens Behandling i første Instants angaaer, bemærkes, at det havde været mere overeensstemmende med Frd. af [illegible]3de Octbr. 1819, at Dommeren selv havde indhentet Stiftsphysici Erklæring over det af Districts-Chirurgen forfattede visum repertum, end at han, som skeet er, paalagde Defensor at indhente denne Erklæring.

Iøvrigt burde, efter Frd. af 21de Mai 1751 §. 4 cfr. Instrux for Stifts- og Land-Physici af 4de Marts 1818 §. 10 og Dito af samme Dato for Districtschirurgerne §. 10, Forretningen over det døde Legeme været afholdt af Physicus, istedetfor at den er besørget af Districts-Chirurgen uden Physici Overværelse, og den af Underdommeren paaberaabte Omstændighed, at Legemets forraadnede Tilstand ikke tillod nogen egentlig Obduction, skjønnes ikke at have kunnet gjøre Physici Nærværelse unødvendig.

Imidlertid findes der, efter Omstændighederne, ikke at være Anledning til for disse Feil i Behandlingen at drage nogen til Ansvar.

Under Behandlingen og Sagførelsen i første Instants et forresten ingen Forsømmelse begaaet, der kunde bevirke Mulct.

Om den af Underdommerens Fuldmægtig Examinatus juris Græbert under de præliminaire Undersøgelser brugte Fremgangsmaade, forsaavidt samme af Defensor for Overretten er paaanket, vil herfra skee Indberetning til det Kongelige Danske Cancellie.

af 20de Febr. 1789 §. 7, for tredie Gang begaaet Hælerie, men da hiin Krigsretsdom er grundet paa en ældre af 1ste Juni 1819, hvorved Arrestanten, for mislig Omgang med Hittegods, er dømt efter 5—9—2 confereret med den 25de Krigsartikel, og Arrestanten altsaa paa den Tid, Dommen af 14de Jan. 1820 overgik ham, tilforn hverken var dømt for første Gang begaaet Tyverie efter Frd. af 20de Febr. 1789 §. 1, eller for første Gang begaaet Hælerie efter bemeldte Forordnings §. 7, saa skjønnes det ikke, at Arrestanten nu kan ansees skyldig i tredie Gang begaaet Hælerie, hvorimod han bliver at ansee med den i Frd. af 20de Febr. 1789 §. 1 og 7 sammenholdt med Frd. 12te Juni 1816 for første Gang begaaet Tyverie eller anden Gang begaaet Hælerie fastsatte Straf, der efter Omstændighederne bestemmes til Fængsel paa Vand og Brød i 6 Gange 5 Dage; ligesom han og bliver pligtig at udrede alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger.

I Henseende til Erstatningen bliver intet at paakjende, da samme, forsaavidt Kosterne ei ere komne tilstæde, er frafaldet.

Den befalede Sagførelse har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Johan David Johansen bør hensættes i Fængsel paa Vand og Brød i 6 Gange 5 Dage samt udrede alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger.

At efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 9.

Det i Lovens 1 B. 2 Cap. 21 Art. hjemlede forum administrationis er blot anordnet til Fordeel for Sagsøgeren og kan ikke reclameres af Indstævnte, naar Sagsøgeren foretrækker forum domicilii *). Det Grever tilkommende forum superius kan ikke komme i Betragtning, naar Sag anlægges mod en Administration, hvoraf en Greve er Medlem med Flere, som ei have lige Værneting.

Kjendelse i Sagen:

Det theologiske Fakultet

contra:

Directionen for Wemmetofte Kloster Hr. Conferentsraad Wormschiold, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmand og Kammerherre Adam Wilhelm Greve af Moltke Ridder af Dannebrogen.

(Affagt den 2den Decbr. 1822).

Nærværende Sag, hvorunder de Indstævnte Conferentsraad Wormschiold, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmand og Kammerherre Adam Wilhelm Greve af Moltke Ridder af Dannebrogen, som Bestyrere af Wemmetofte Kloster søges til at opfylde en mellem Citanterne det theologiske Fakultet og berørte

*) See juridisk Arkiv, No. 22, S. 222-223.

Kloster indgaaet Fæste-Contract, findes ikke at være af den Natur, at Sagen kan siges at have noget priviligeret Værneting. Vel paaberaabe de Indstævnte sig Bestemmelsen i Lovens 1—2—21; men, foruden, at dette Lovsted synes at angaae et Tilfælde, der er forskjelligt fra det i nærværende Sag omhandlede, kan Bestemmelsen i denne Artikel heller ikke antages at gaae ud paa, at det skulde være Pligt at søge de deri benævnte Personer ved det Forum, Artiklen omtaler.

Lovgiveren har i berørte Artikel blot anordnet, at disse Personer skulle være uberettigede til at unddrage sig fra Administrations-Værnetinget, naar de der sagsøges. Fra Beskaffenheden af Sagen kan der derfor ikke være noget imod, at de Indstævnte, i Medhold af Bestemmelsen i Lovens 1—2—26, søges der, hvor de have deres personlige Ophold.

Mere tvivlsomt kunde det derimod være, hvorvidt den af Indstævnte Grev Moltke, for sin Person in subsidium gjorte Indsigelse, at han, efter Bestemmelsen i Lovens 1—2—12, skulde indstævnes umiddelbar for Høiesteret, kan komme i Betragtning. Det findes imidlertid, at ogsaa denne Indsigelse maa bortfalde; thi, foruden at denne Sag ikke angaaer ham personlig, men ikkun vedrører en Stiftelse som han er Bestyrer af, maa han i alt Fald, naar han indtræder i en Corporation, hvor han handler i Forening med flere, og hvor han under eet med disse skal staae til Ansvar for hvad han i saa Henseende foretager sig, antages

derved at have frasagt sig sit Personlige Værneting i de Sager, der angaae denne hans Stilling, siden det ikke paa anden Maade er muligt, at han under eet med de andre kan søges for, hvad han i Forening med dem har foretaget sig.

Den paastaaede Afviisning af Sagen vil derfor ikke kunde finde Sted; men da de Indstævnte for dette Tilfælde have reserveret sig Ret til Tilsvar i Realiteten, bliver Sagen ikke nu for Tiden endelig at paakjende.

Thi eragtes: Den paastaaede Afviisning kan ikke finde Sted.

No. 10.

En Erklæring om, under en vis Betingelse, at ville acceptere en Vexel, kan ikke formodes at gaae ud paa at binde den Erklærende i en ubestemt Tid, og kan mindst have denne Virkning, naar Vexelihændehaveren ikke antog dette Tilbud, men tvertimod lod Vexelen protestere.

I Sagen:

Grosserer J. H. Malling,

contra:

Frølich & Compagnie.

(Afsagt den 9de Decbr. 1822).

Citanten Grosserer J. H. Malling søger, under nærværende Sag, de Indstævnte Frølich & Comp. til at betale efter en protesteret Vexel 400 Rbdlr. rede Sølv, med Renter og Omkostninger.

Denne Fordring grunder han derpaa, at Indstævnte, da den nævnte Vexel blev dem præsenteret til Betaling, skulle, efter hvad Protesten indeholder, have erklæret, at de vare villige til at betale den, saasnart den tidligere protesterede Secunda Vexel blev dem præsenteret, og at de altsaa, da denne Betingelse nu er opfyldt, ikke kunne undslaae sig for at erlægge Betalingen. Herved bliver imidlertid at mærke, for det første, at de Indstævnte have paaberaabt sig, at det mundtlige Svar, som de gave Notarii Udsending (thi at ikkun en saadan har indfunden sig hos dem er fra deres Side uimodsagt avanceret) ikke gik ud paa, at de paatoge sig nogen ubetinget Forpligtelse til at betale Vexelen, men at de blot havde yttret, at de nu vilde betale den, naar den protesterede Secunda blev dem foreviist, hvilket Tilbud de sige at have gjort, fordi de paa den Tid vare i Besiddelse af Fonds, der tilhørte Vexlens Udstæder, men som denne senere paa anden Maade har disponeret over; og dernæst, at det heller ikke findes, at de Udtryk, Protesten indeholdt, kunne, naar hensees til Beskaffenheden af det Document, med Hensyn til hvilket Erklæringen skete, antages at gaae

ud paa videre end at de, under de for Dieblikket værende Omstændigheder, vilde betale Vexelen, naar Secundaen blev dem foreviist. Foruden nemlig at Hensyn til egen Sikkerhed maa tale imod, at de skulde have gjort et yderligere Tilbud, da det maatte beroe paa deres og Trassentens Mellemværende paa den Tid, Betalingen skulde skee, om de kunde paatage sig at indfrie Vexelen, naar denne efter en lang Tids Forløb kom tilbage, maatte de ogsaa af den Aarsag afholde sig fra et saadant Tilbud, at de, da Vexelens Indfrielse kun kan betragtes som en Betaling, Trassatus, efter Trassentens Anmodning, præsterer for ham, vare siden Vexelen ei var accepteret, uberettigede til, naar Trassenten senere tilkjendegav dem, at han ikke vilde have, at Vexelen skulde betales, da paa hans Regning at betale den, og de altsaa, naar Betalingen først efter en rum Tids Forløb skulde finde Sted, vare udsatte for selv at komme til at udrede Betalingen.

Vel paaberaaber Citanten sig, at de Indstævnte fra det Dieblik af, da de havde givet ham den omhandlede Erklæring, maatte kunne tilbageholde af Citantens Tilgodehavende det Fornødne til Dækning af Vexelens Beløb, men dette kan ikke billiges, siden de, naar de ikke paa anordningsmæssig Maade vilde acceptere eller indfrie Vexelen, vare, som ovenfor bemærket, uberettigede til at bestemme, hvorvidt, efter en rum Tids Forløb, Betaling efter den skulde finde Sted, og følgelig heller ikke kunde tilbageholde Penge dertil, hvortil kommer, at

det Tilbud, de havde gjort, ikke var antaget af Vexelens Ihændehaver, der meget mere havde protesteret Vexelen, og det altsaa var uvist, om han nogensinde vilde fremkomme med noget Krav paa dem, eller om han ikke, i Medhold af Protesten, vilde søge Trassanten selv til Betalingen.

Paa Grund heraf, og da i nærværende Tilfælde Vexelen først 9 Maaneder efter at hiin Erklæring var givet, paa nye er bleven de Indstævnte præsenteret, og det derhos er oplyst, at Trassanten imidlertid, saaledes som de Indstævnte fra først af have paaberaabt dem, paa anden Maade har disponeret over det, han havde at fordre hos de Indstævnte, ville disse blive at friesinde for Citantens Tiltale, og han at tilpligte at betale dem Processens Omkostninger med 20 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: De Indstævnte Frølich & Comp. bør for Citanten Grosserer J. H. Mallings Tiltale i denne Sag frie at være og bør Citanten betale denne Processes Omkostninger med 20 Rbd. Sølv, som udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 11.

Lovens 5—11—1 giver ikke en Møller Ret til, efterat et Vandsted er udtørret, hvoraf han, efter Artiklens Indhold, har Benyttelse, at tilegne sig Eiendomsret over Grunden.

I Sagen:

Møller Christian Henrich Müller af Hauge Mølle,

contra:

Forvalter Tønnesen paa Ringsteds Klosters Vegne.

(Affagt den 16de Decbr. 1822).

Da det ikke kan antages at Lovens 5—11—1 skulde hjemle den Sætning, at Eieren af en Mølle, der er beliggende ved en Søe eller et Aaeløb, skulde, uden dertil at have anden Adkomst, være berettiget til, naar Vandet udtørredes, at tilegne sig Grunden af saadanne Vandstæder, saa findes det ikke, at Citanten under nærværende Sag, paa Grund af bemeldte Artikels Indhold, kan ansees eiendomsberettiget til den Grund, der, ifølge den den 17de Mai og den 19de Juli 1819 afholdte under Sagen fremlagte Skjønsforretning, henhører til det Vandsted, som oprindelig ved Hauge Mølles Anlæg ansees at have været Møllesøe, og som, ifølge det overeensstemmende med Skjønsforretningerne optagne af Citanten for Overretten under Litr. F fremlagte Situations Kort og den paa samme angivne Maalestok, indtager en Strækning i Længden af omtrent ¼ Miil og i Bredden paa de fleste Steder af omtrent mellem 5 à 600 Alen.

Vel har Citanten for en modsat Fortolkning af ovenmeldte Artikel paaberaabt sig, at en Vandmølle, efter samme, ikke alene skal nyde Flod og Flodsted, Dam og Damsted, men endogsaa Damsbund, hvorved han har formeent maatte forstaaes Eiendomsret over den Grund, der henhører til det Vandbeholdningssted, der, ifølge Skjønsforretningernes Indhold, udfordres til enhver Vandmølles Drivt, ligesom han og har anført, at Grunden til den forskjellige Disposition, Loven indeholder med Hensyn til de Møller, der til enhver Aarets Tid tillægges Ret til at stemme Vandet til en vis Høide, blandt hvilke Citantens, efter hvad der uimodsagt er avanceret, henhører, og de Vinter- eller Græs-Møller, som omhandles i 5—11—2, maatte søges deri, at disse ikke, saaledes som hine, vare Eiere af den Grund hvorpaa Vandet, hvorved Møllen drives, nødvendigen til visse Tider maa opstemmes.

Hvad imidlertid det første Argument angaaer, da kan samme ikke tillægges nogen Indflydelse paa Sagen, da Hensigten af den omhandlede Deel af Artiklen ene kan ansees at være at bestemme, hvorvidt en Vandmølles Rettighed strækker sig med Hensyn til Afbenyttelsen af det samme tilliggende, og for Møllens Drivt nødvendige Vand, men ikke kan antages at gaae ud paa at tillægge Møllen nogen Grundeiendom, der ikke absolut udfordres til dens Tilværelse som Vandmølle.

Hertil kan endnu føies, at der, om man end

vilde antage, at den omhandlede Artikel hjemlede de Møller, til hvilke der ligge Damme eller ubetydelige Vandsteder, Eiendomsret over samme, dog herfra ingenlunde kunde uddrages nogen sikker Slutning til en lige Ret for Møllerne, hvor disse, saaledes som Tilfældet er med Citantens omhandlede Mølle, ere anlagte ved Søer eller større Vandstrækninger.

Hvad den anden Bemærkning angaaer, da eftersom Aarsagen til den visse Møller tillagte Ret af til alle Aarets Tider, at kunne holde Vandet i Møllesøen, eller Møllens Vandbeholdning til en vis Høide, ikke nødvendigen behøver at være bygget paa den Omstændighed, at vedkommende Møllers Eiere skulde have Eiendomsret over Grunden, hvor et saadant Vandsted findes, men enten kan søges i den Omstændighed, at en saadan Ret af til enhver Tid at kunne nedsætte Stiborbet kunde udøves uden at skade andre, f. Ex. naar Bunden af Vandstedet enten var meget dyb, eller dette var af en betydelig Omfang, eller ogsaa i den, at vedkommende Mølleeier havde fanget Hævd paa at opstemme sit Møllevand paa anden Mands Jord, hvorved han dog ikke kan ansees at have vundet Eiendomsret over denne, saa findes det ikke, at der med Hensyn til den af Citanten releverede Forskjel i Lovgivningens Bestemmelser kan udledes noget til Forbeel for ham, hvis Procedure netop maa ansees at gaae ud paa, at den Strækning af Jord, som han under nærværende Sag fordrer sig tilkjendt som Eiendom, og

hvorpaa han, ifølge den ham tilkommende Vandholdsret er berettiget til at opstemme sit Møllevand, hvis Formindskelse ved Bundens Tilgroening han, paa Grund af den ham tilkommende Disposition over hans Møllesøe, ogsaa maa ansees berettiget til ved Oprensning at forhindre, skal have udgjort en Deel af det Aaeløb, hvorved hans Mølle drives, men ved Tidens Længde være for en Tid tilgroet og forvandlet til Mosebund.

Betræffende de øvrige af Citanten for hans formeentlige Eiendomsret i den omhandlede Henseende anførte Grunde, da findes det ikke heller, at disse kunne tillægges nogen Indflydelse paa Afgjørelsen af det omhandlede Spørgsmaal.

Forsaavidt han nemlig har paaberaabt sig Indholdet saavel af det i Aaret 1775 paa den omhandlede Mølle udstædte, i Underretsacten indførte Fæstebrev, hvori det hedder, at Møllen bortfæstes med al tilliggende Dam og Dambund, Flod og Flodemaal, som den nu er og med Rette bør at være, som af det ham under 20de Mai 1804 meddeelte Skjøde, hvorved Møllen er overdraget med alle dens Bygninger, Vandværker og Vandværkers "rette Tilliggende" kan der naturligviis af disse eensidige Yttringer fra Eierens Side ikke udledes Beviis for dens Eiendomsret i den omhandlede Henseende, ligesom forbemeldte Udtryk i og for sig ikke heller efter hvad der i det Foregaaende er bemærket, kunne antages at sigte til andet end den

Møllen tilkommende Ret til at afbenytte Vandet der flød til Møllen og opstemme dette til den fastsatte Høide m. v., eller i al Fald at angaae mere end den Deel af Aaeløbet eller Mølleføen ovenfor Møllen, der som indesluttet eller begrændset af samme paa det fremlagte Situations-Kort ansatte Jorder, maa ansees at være dens Eiendom. Den Omstændighed, at den omhandlede Mølle er ansat til en betydelig Mølleskyld, kan ikke heller, som Citanten har formeent, have til Følge, at han burde ansees som Eier af de under Sagen omhandlede Strækninger, thi, om endog den større Vandmasse, der tidligere forefandtes ved bemeldte Mølle, har havt Indflydelse paa sammes Ansættelse til Mølleskyld, saa flød dog heraf ingenlunde, at Citanten, naar Vandet formindskedes, skulde være Eier af den udtørrede Grund.

Citantens Paastand om at kjendes eiendomsberettiget til Grunden af den omhandlede paa det ommeldte Situations-Kort inden Mærkerne No. 1 til 40 ansatte Mølleføe eller Aaeløb, til hvis Afbenyttelse Indstævnte Forvalter Tønnesen har anseet sig berettiget paa Ringsteds Klosters Vegne, da sammes Jorder umiddelbar støde til bemeldte Grund, og dette allerede i længere Tid har upaatalt ført sig samme til Nytte, vil følgeligen være at forkaste; og der staaer saaledes under nærværende Sag, eftersom Indstævnte her for Retten har desereret det fra hans Side for Underretten anlagte Contrasøgsmaal og derved erkjendt Citanten berettiget

til at øve Fiskerie i det under Sagen omhandlede Vandløb, ene tilbage at afgjøre, hvorvidt det af Citanten under 30te Octbr. 1817 nedlagte Forbud imod, at der fra Klosterets Side sættes Rækværk eller Stænger i det omhandlede Aaeløb ovenfor Møllen, eller udøves Fiskerie i samme, forsaavidt Klosterets Grund strækker sig, kan være at stadfæste, og Citanten, som en Følge heraf være at kjende ene berettiget til Fiskeriet i bemeldte Deel af Aaen, eller hvorvidt bemeldte Forretning egner sig til at ophæves.

Da det i denne Henseende fra Citantens Side, ved Indholdet af de forommeldte Skjønsforretninger, maa antages godtgjort, at Nedsættelsen af Rækværk eller Stænger, samt Brugen af Fiskegarn i det omhandlede Aaeløb kan hindre Vandets frie Løb til Møllen og saaledes være til Skade for Citanten ved Udøvelsen af hans Næringsvei, maa Indstævnte, overeensstemmende med Sagens Natur og Lovgivningens Bestemmelser, ansees uberettiget til at foretage forbemeldte Handlinger, hvorimod det er en Selvfølge, at der, da Citanten ikke under Sagen har oplyst sin Eiendomsret til den omhandlede Møllesøe, ikke er Anledning til at paalægge Indstævnte nogen videre Indskrænkning i Henseende til Fiskeriet i samme, hvilket Klosteret, efter Bestemmelserne i 5—10—25 og 5—10—42, som tilstødende Grundeier, er berettiget at øve, forsaavidt dets Grund strækker.

Den paastævnte Forbudsforretning, der af Citan-

ten er frafaldet forsaavidt samme tillige angik Forpagter Staal, vil følgeligen for Indstævntes Vedkommende ikkun være at stadfæste i den forstomhandlede Henseende. Processens Omkostninger findes efter Omstændighederne at maatte ophæves mellem Parterne for begge Retter.

Thi kjendes for Ret: Den paastævnte Forbudsforretning bør, forsaavidt det ved samme er formeent Indstævnte Forvalter Tønnesen paa Ringsteds Klosters Vegne at nedsætte Stænger eller Rækværk eller bruge Fiskegarn i det under Sagen omhandlede Aaeløb, ved Magt at stande, men forøvrigt bør Indstævnte for Citanten Møller Christian Henrich Müller af Hauge Mølle hans Tiltale i denne Sag frie at være. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves.

No. 12.

Et udslettet Pantebrev vilde ei komme de følgende Eiere af Pantet til Last, om det endog kunde antages, at der havde manglet den, som derfor havde qvitteret, tilstrækkelig Hjemmel hertil. Spørgsmaal om Fortolkningen af et tinglæst Reskript, hvorefter det paastodes, at en paa en Eiendom hvilende aarlig Rente eller Afgift var uafløselig.

I Sagen:

Etatsraad og Borgermester Bendtz af Odense,

contra:

Karen Ramløse, Fabriqveur Kiers Enke, og Rugbrødsbager Lars Christensen af Odense samt Ane Marie Rasmus-datter, Anders Møllers Enke af Blangstedgaard.

(Affagt den 23de Decbr. 1822).

Citanten i denne Sag Etatsraad og Borgermester Bendtz af Odense har i første Instants efter Stævning af 8de Mai 1820 saggivet de Indstævnte Karen Ramløse, Fabriqveur Kiers Enke, og Rugbrødsbager Lars Christensen af Odense samt Ane Marie Rasmusdatter, Anders Møllers Enke af Blangstedgaard, som Eiere eller Besiddere af en uden for Odense Møllebroe Part beliggende Jordlod Landebedet kaldet, til enten in solidum eller i Forhold til den Deel enhver af dem besidder af bemeldte Jordlod, fra Aaret 1816 af og fremdeles til Borgermester Embedet og Kapellanen ved St. Knuds Kirke i Odense at svare af denne Jord eller dens Kjøbesum en aarlig Rente eller Afgift af 43 Rbdlr. 14 ß. Sølv, men ved den inden Odense Byeting den 24de Sept. f. A. i Sagen affagte Dom ere de Indstævnte for Citantens Tiltale frifundne, hvorhos Processens Omkostninger ere ophævede, og Citantens befalede Sagfører for Underretten tillagt i Sallair 20 Rbd. Sølv, som udredes af det Offentlige.

Denne Dom har Citanten ved Stævninger af 19de Decbr. f. A. og 16de Febr. d. A. indanket her til Retten til Underkjendelse, Tilsidesættelse og Forandring derhen, at de Indstævnte tilpligtes in solidum til Appellanten at svare bemeldte Afgift for hvert af Aarene 1816, 1817, 1818 og 1819 og saaledes fremdeles aarlig saalænge han beklæder Odense Borgermester Embede, og at udrede Renter deraf fra Klagens Datum til Forligelses-Commissionen den 11te Septbr. 1819 indtil Betaling skeer, samt at betale Processens Omkostninger for begge Retter.

Citantens Paastand, at Eieren af Landebedet skulde svare den ovennævnte Afgift, grunder sig derpaa, at bemeldte Jordlod fra ældre Tider har været henlagt til de to virkelige Borgermestere i Odense, imod at de deraf have betalt aarlig Afgift til Kapellanen ved St. Knuds Kirke sammesteds 8 Rdlr., indtil den ved Auction den 17de Mai 1763 blev solgt til Raadmand Henning Jensen, som under 6te August f. A. erholdt Skjøde derpaa, efterat han under 11te Juni næstforhen til de 2 daværende ældste Borgermestere og deres Efterkommere i Embedet havde for Kjøbesummen 863 Rdlr. udstædt Obligation lydende paa 5 pC. aarlig Rente og med første Prioritets Panteret i den kjøbte Eiendom; thi vel er denne Panteobligation af Stiftamtmand Casper Hermann v. Heinen, til hvem Henning Jensen havde solgt Landebedet, siden bleven indfriet og betalt til daværende Borgermester Seidelin i Odense og der-

efter i Pante-Protocollen under 12te Juni 1767 bleven annulleret, men Citanten formener, at Afgiften eller Renten ikke destomindre hæfter paa Eiendommen, fornemmelig paa Grund af, at Pante-Obligationens Annullation i Pantebogen skal have været ulovlig, da den er skeet efter Qvittering af Borgermester Seidelin, der skal have været uberettiget til at modtage en Capital, der ikke tilhørte ham men Embedet, og da den originale Obligation desuden ikke er bleven qvitteret, hvorimod Annullationen er foretagen efter en paa en Gjenpart af Obligationen tegnet Qvittering.

Men denne Citantens Formening kan ikke billiges, da et Pantebrevs Annullation i Pantebogen maa antages at medføre Tilintetgjørelse af den ved Pantebrevets Tinglæsning stiftede Panteret uden Hensyn til Annullationens Lovlighed, hvilken det ikke kan paalægges dem, der behøve Oplysning af Pantebogen, at undersøge og bedømme, uden før en væsentlig Deel at tilsidesætte det ved Pantebøgernes Indretning tilsigtede Øiemeed, som unægtelig er, at man af dem skal kunne faae Efterretning ligesaavel om, hvilke Hæftelser der ere tilintetgjorte, som hvilke, der er stiftede, hvoraf følger, at et Pantebrev, som i Pantebogen er annulleret, ikke kan have større Kraft end det, som aldrig i den har været indført. Det bliver følgelig ufornødent her at afgjøre, hvorvidt vedkommende Skriver i sin Tid har handlet rigtig eller ikke, da han annullerede den omhandlede Panteobligation efter Borgermester Seidelins

Qvittering paa Gjenpart af Obligationen *). Thi om det end antages, at Skriveren derved havde begaaet en Forseelse, saa kunde man dog ikke paa den Grund nu tillægge en Panteret Gyldighed, der, efter Pantebogens Udvisende, i mere end et halvt Hundrede Aar ikke havde existeret. Naar Citanten iøvrigt ogsaa paaberaaber sig det Kongelige Rescript af 15de April 1763,

*) Den Omstændighed, at Annullationen var skeet uden at Originalen med Qvittering var fremkommet, kunde, under visse Betingelser, dog gjort det tvivlsomt, om Panterettigheden herved var tabt; thi Pantebrevets retmæssige Eier kunde ligesaa lidet sikkre sig imod hans Panteobligations Udslettelse uden sammes Fremlæggelse, som tredie Mand kunde tage sig iagt for en afæst Obligation, hvor denne, formedelst en begaaet Feil ved Udslettelsen, ligefuldt blev i Kraft. Tilfældet har altsaa temmelig Lighed med det, at en gyldig Hæftelse er forbigaaet i vedkommende Retsbetjents Panteattest eller Paategning paa et Document; hvilket dog neppe kan berøve Panthaveren sin Ret. Anderledes forholder det sig, hvor den udslettede Panteobligation in originali er fremkommen, og er blevet qvitteret, men af en Person, som af en eller anden Aarsag, dertil ei har havt tilbørlig Hjemmel; thi da har Vedkommende dog, ved at tabe Panteobligationen, eller lade den i en upaalidelig Persons Hænder, eller deslige, foranlediget, at Besidderen har faaet Udseende af at være den til at qvittere competente Person. Iøvrigt var der in casu saavel i det, Retten anfører angaaende Fortolkningen af det omhandlede

nogen anden Eiendom, saaledes maa det ogsaa ansees meget tvivlsomt, om ikke Eiendommen, ved den til Borgemester Geidelin skeete Betaling, retsgyldigen er friegjort for Hæftelsen.

Rescriptet indeholder nemlig intet udtrykkeligt til Hinder herfor, og den i Medfør af samme udstædte Obligation, synes ogsaa, i det den ikke udfordrer nogen anden Authoritets end Borgemesterens Samtykke til Capitalens Opsigelse, at medføre, at Borgemesteren var berettiget til Capitalens Modtagelse, og vidner saaledes om, at man allerede fra Begyndelsen har antaget, at Eiendommen kunde friegjøres ved Kjøbesummens Udbetaling til disse.

Hertil kommer, at den Kjøber af Eiendommen, ved hvem den omhandlede Udbetaling skeete, var efter den i Underretsacten Pag. 29 til 38 indførte Forestillings Udvisende, den da værende Stiftamtmand over Fyens Stift, hvilket viser, at ogsaa han, hvis Pligt det som Overøvrighed var at vaage over, at Embedet med den det tillagte Ret, har forstaaet Rescriptet paa samme Maade; ligesom endeligen ogsaa meget taler for den Mening, at i al Fald Embedets Ret maa ansees præscriberet derved, at der i over Hævds Tid intet fra Vedkommendes Side er foretaget, hvorved de have givet tilkjende, at de betragte Eiendommen som hæftende for den udbetalte Kjøbesum *).

*) Det synes, at Lovens 5 B. 14 Cap. 4 Art. ligesom maatte hjemle Præscriptionen, thi naar man

Da Citanten i Indlæg af 1ste Juli d. A. har frafaldet Sagen imod Indstævnte Rugbrødsbager Lars Christensen, som den der ingen Andeel skal have i Landebedet, kan den nu allene ansees paaanket, forsaavidt de to andre Indstævnte angaaer, og for deres Vedkommende vil Underretsdommen paa ovenanførte Grunde efter de to sidstmeldte Indstævntes derom nedlagte Paastand være at stadfæste, hvorhos Processens Omkostninger for Overretten ville være at tilkjende samtlige Indstævnte hos Citanten med 25 Rbd. Sølv, hvormed vil blive at forholde i Overeensstemmelse med det dem allernaadigst forundte beneficium paupertatis, og hvoraf deres befalede Sagfører her ved Retten Procurator Blechingberg tillægges 15 Rbd. Sølv.

Under Sagens Behandling og den befalede Sagførelse i første Instants har intet saadant ulovligt Ophold fundet Sted, som kunde paadrage nogen Ansvar.

Den befalede Sagførelse for Overretten har været forsvarlig.

end qvam maxime antager Panteobligationer undtagne fra Lovstedets Bydende (cfr. herom nyt juridisk Arkiv, 1 B. S. 87-89), saa kan dette dog ingenlunde gjelde, naar Panteobligationen er udslettet. Der er og in casu meget mere, der taler for Præscriptionen til Bedste for de senere Besiddere af den omhandlede Eiendom, end der kan anføres, hvor en Debitor indskyder sig under Præscription af hans eget Gjeldsbrev.

Thi kjendes for Ret: Byetingsdommen bør forsaavidt paaanket er ved Magt at staae. Processens Omkostninger for Overretten betaler Citanten Etatsraad, og Borgemester Bendtz af Odense til de Indstævnte Karen Ramløse, Fabriqveur Kiers Enke, eller nu hendes Boe, og Rugbrødsbager Lars Christensen af Odense samt Anne Marie Rasmusdatter, Anders Møllers Enke af Blangstedgaard, eller nu hendes Boe med 25 Rbd. Sølv, hvormed forholdes i Overeensstemmelse med det allernaadigst forundte beneficium paupertatis, og hvoraf deres befalede Sagfører Procurator Blechingberg tillægges i Sallarium 15 Rbd. Sølv.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 13.

Naar en Sag hjemvises til at behandles i den Stand, den var ved dens Optagelse til Dom, kan en senere Begjæring om Udsættelse ikke komme i Betragtning. — Den i Lovens 5—14—3, til Bedste for Debitor, hjemlede Forlængelse af Terminen kan ei have Indflydelse paa Opsigelsestidens Beregning. — At en Sag er for tidlig anlagt gjør det ei nødvendigt at afvise den, naar den Sigtede kan frifindes for Søgsmaalet saaledes som det er anlagt; hvorved Creditors Ret til at indtale Fordringen under en nye Sag ei præjudiceres.

I Sagen:

Huusmand Anders Christensen,

contra:

Kammerjunker Cederfeldt de Simonsen.

(Afsagt den 23de Decbr. 1822).

Betræffende først under nærværende Sag Citanten Huusmand Anders Christensens Yttring om, at Underdommeren formeentligen uberettiget har nægtet ham at erholde den begjærte Anstand til at tilveiebringe flere Oplysninger i Sagen, da kan ham ikke heri gives Medhold; thi denne Rets Dom af 8de Octbr. f. A., hvorved Sagen blev hjemviist *), bestemmer udtrykkeligen, at Sagen af Underdommeren skulde behandles i den Stilling, hvori den var den 3die Novbr. 1820, da den blev optagen til Doms, og paa denne Dag kunde Citanten ingen Anstand være meddeelt, siden hans Modpart, der havde fremlagt Indlæg, paastod Sagen optagen til Doms og Citanten hverken selv eller ved andre den Dag gav Møde, og altsaa Modpartens Paastand, hvorimod saaledes ingen Indsigelse skete, maatte blive at tage til Følge.

Vel paaberaaber Citanten sig, at han i sit sidste Indlæg havde forbeholdt sig, hvis Modparten skulde benægte hans Asserta, da nærmere at bevise dem, men

*) See juridisk Tidsskrift, 7 B. 2 H., S. 71-74.

dette kunde kun medføre, at han, naar han havde mødt og i Henhold til den tagne Reservation havde begjært Udsættelse i Sagen, vilde erholdt samme, hvorimod Dommeren ikke af den Aarsag paa egen Haand kunde give ham en Anstand, som han ikke udtrykkeligen havde forlangt, og muligen ikke længere attraaede.

Derimod findes den af Citanten gjorte Indsigelse med Hensyn til den passerede Opsigelse, at denne nemlig først er ham forkyndt den 18de Decbr. 1818, uagtet Capitalen blev ham opsagt til Udbetaling i 11te Juni Termin 1819, at maatte have den Virkning, at han ikke, paa Grund af denne Opsigelse, kan dømmes til at indfrie den paastævnte Obligation, da Opsigelsen ikke er skeet i rette Tid. Vel har Indstævnte Kammerjunker Cederfeldt de Simonsen paaberaabt sig Bestemmelsen i Lovens 5—14—3; men de 8 Dage, som dette Lovsted omtaler, kunne kun betragtes som en Frist, der er tilstaaet Debitor, at nemlig den Betaling, der af ham præsteres inden den 18de, skal være ligesaa god, som om den havde fundet Sted den 11te, uagtet denne sidste Dag er den egentlige Termin, og som derfor, hvor en saadan speciel Undtagelse ei er gjort, maa være Regelen, der nøiagtigen maa følges *).

*) Vilde man sige, at Debitor dog virkelig havde det betingede halve Aars Opsigelse, fordi han ei behøvede at betale før 18 Decbr., saa maa derved bemærkes, at han saa tabte den 8 Dages Frist, han skal have fra Forfaldsdagen.

Det kan derfor ikke komme Indstævnte tilgode, at Obligationen bestemmer ½ Aars Opsigelse, da dette Halvaar stedse maa regnes fra 11te Juni til 11te Decbr. og omvendt. At Citanten i første Instants, foruden at have fremsat denne Indsigelse, tillige har indladt sig i en Undersøgelse af Beskaffenheden af Fordringen, kan ikke medføre, at den førstnævnte Indsigelse, naar den findes grundet, ei skulde kunne komme ham tilgode, hvorimod denne Indsigelse, saavel efter sin Natur, som naar hensees til, at han paa den har bygget sin Paastand om Sagens Afviisning, maa betragtes som den principale, saa at Undersøgelsen af Fordringens Beskaffenhed, naar den her nævnte Indsigelse findes at maatte ansees grundet, her under Sagen bortfalder, hvorved da tillige Contrasøgsmaalet, der skulde angaae Contrapretentioner med Hensyn til den paastævnte Fordring, som desuden ved Underretsdommen er afviist, ogsaa maa bortfalde.

Som en Følge af det Foranførte bliver altsaa Citanten under denne Sag, saaledes som den er anlagt, at friefinde for Indstævntes Tiltale; thi, om han saaledes nyder Frifindelse eller Sagen nu, som han i første Instants havde paastaaet, blev afviist, er i Virkningen det samme.

Processens Omkostninger for begge Retter blive efter Omstændighederne at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Citanten Huusmand Anders Christensen bør for Indstævnte Kammerjunker

Cederfeldt de Simonsens Tiltale under nærværende Søgsmaal fri at være.

Processens Omkostninger for begge Retter ophæves.

No. 14.

Mulct for Overtrædelse af Told- og Consumtions-Frd. 1ste Febr. 1797 §. 354. — En beediget Rapport af to Consumtionsbetjente forkastet, fordi den var svækket ved de øvrige i Sagen tilveiebragte Oplysninger.

I Sagen:

Procurator Qvistgaard som Actor,

contra:

Tiltalte Anders Johansen Sjællænder.

(Afsagt den 20de Jan. 1823).

Tiltalte Anders Johansen Sjællænder sigtes under nærværende Sag, deels for at have vægret sig for, efter vedkommende Toldbetjents Forlangende, at bringe noget Malt, som han bragte fra Møllen og hvormed han blev anholdt i Nærheden af Rudkjøbing Kjøbstæd, hen til Consumtionsboden, og deels for ved denne Leilighed at have forgrebet sig paa den nævnte Toldbetjent.

Det førstnævnte Forhold har Tiltalte selv vedgaaet, men mener, at han var berettiget til denne Vægring, da det, efter hvad han paaberaaber sig,

ikke var hans Agt at bringe Maltet ind i Byen. Det findes imidlertid, efter de almindelige Bestemmelser i Toldforordningen af 1ste Febr. 1797 §. 352 til 356, at Tiltalte, i ethvert Tilfælde, var pligtig at efterkomme Toldbetjentens ovennævnte Forlangende, og at han derfor retteligen ved den afsagte Underretsdom, for berørte hans Forhold, er idømt en Mulct af 20 Rbd. Sølv.

Hvad derimod angaaer, at han skulde have forgrebet sig paa Toldbetjenten, da har Tiltalte aldeles benægtet dette, og for Rigtigheden af Toldbetjentens Opgivende er intet andet Beviis tilveiebragt, end at han og en anden Toldbetjent, som var kommen til ved den ommeldte Leilighed, have i en af dem senere beediget Rapport paasagt ham dette.

Denne Rapport kan imidlertid, uagtet den Beviiskraft, Anordningerne tillægge en saadan beediget Rapport, ikke i nærværende Tilfælde afgive noget tilstrækkeligt Beviis mod Tiltalte, da dens Troværdighed maa ansees svækket derved, at forskjellige Personer under de optagne Forhører have forklaret, at den førstnævnte Toldbetjent, som er den, der skulde være bleven angrebet af Tiltalte, selv har yttret for dem, at Tiltalte ingen Modstand ved den ommeldte Leilighed havde gjort, ligesom ogsaa den anden Betjent, af hvem Rapporten er underskreven, har, under Forhøret af 25de Juli afgivet en Forklaring, der gaaer ud paa, at Tiltalte ved den nævnte Leilighed hverken har øvet Voldsomheder eller betjent sig af Trudsler.

Det maa derfor ligeledes billiges, at Underdommeren, i Henseende til denne Deel af Sagen, har fritaget Tiltalte for Straf; hvorfor denne Dom, hvis Bestemmelse, at Tiltalte skal betale Actionens Omkostninger, ogsaa bifaldes, vil blive at stadfæste, dog saaledes at Sallariet til Actor ved Underretten nedsættes til 4 og Sallariet til Defensor sammesteds til 3 Rbd. Sølv."

Under den befalede Sagførelse og Behandlingen af Sagen i første Instants har intet ulovligt Ophold fundet Sted. Sagførelsen ved Overretten har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Bytingsdommen bør ved Magt at stande; dog at Sallariet til Actor ved Underretten nedsættes til 4 og Sallariet til Defensor sammesteds til 3 Rbd. Sølv.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, og det Øvrige efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 15.

Den Enke, eller Enkemand, som, i Overeensstemmelse med Frd. 14de Oct. 1773, §. 4, beholder den af den Afdøde indførte Bondegaard paa Bornholm, er dog pligtig at lade den vurdere og tillægge Arvingerne forholdsmæssig Anpart af Vurderingssummen.

I Sagen:

Gaardmand Jens Brandt af Bodilsker Sogn paa Bornholm,

contra:

Hans Christian Koefoed af Nexøe.

(Afsagt den 3die Febr. 1823).

Citanten Gaardmand Jens Brandt af Bodilsker Sogn paa Bornholm paaanker under nærværende Sag en af vedkommende Skifteforvalter paa Bornholm under Skiftet efter Citantens afgangne Hustrue den 13de April sidstleden afsagt Decision, hvorved det imod hans Protest er antaget, at den ham tilhørende 34te Selvejergaard i Bodilsker Sogn paa Bornholm, om hvilken det er in confesso, at samme er hans Arvegaard, skal vurderes og derefter føres det fælles Boe til Indtægt. Til Styrke for sin Mening om, at ovenmeldte Gaards Værdie ikke før Tiden bør føres hans og afgangne Hustrues fælleds Boe til Indtægt, har Citanten paaberaabt sig, at den 4de §. i Frd. 14de Octbr. 1773, angaaende Selvejergaardes Arv paa Bornholm, med Hensyn til saadanne Gaarde, skulde have etableret en Undtagelse fra den almindelige Regel, hvorefter det mellem tvende Ægtefæller værende Fælledsboe ved dennes Død bliver at dele mellem den Længstlevende og den først Afdødes Arvinger, i det samme har fastsat, at den Længstlevende af tvende Ægtefæller, der i Fæl-

ledskab have ejet en Selvejergaard paa Bornholm, er berettiget til at beholde sin iboende Gaard for Livstid, om Arvingen ellers er dens eget Barn, hvilket in casu er Tilfældet, uanseet det ikke er den Længstlevendes Arve- eller Kjøbegaard, naar Gaarden og dens Tilliggende holdes i forsvarlig Stand; af hvilken Bestemmelse Citanten har formeent at flyde, at der først efter den Længstlevendes Død kan opstaae Spørgsmaal om at tillægge den først Afdødes Arvinger Lod eller Deel i Gaarden.

At bemeldte §. imidlertid skulde have tilsigtet at tillægge den længstlevende Ægtefælle en saadan Rettighed, findes ikke, ifølge en rigtig Fortolkning af sammes Indhold og Naturen af de i den citerede Forordning forekommende Bestemmelser, at kunne antages. Det maa nemlig bemærkes, at disses Hensigt ikke kunne antages at være at foretage nogen Forandring i den i Loven fastsatte almindelige Arvegangsmaade, men ene at tillægge visse Personer Ret til at besidde Gaarden imod at udbetale sammes Værdie til den eller dem, hvem dens Besiddelse, uden de i Forordningen indeholdte særegne Bestemmelser, ellers vilde have tilfaldet. Dette er fornemmelig klart deraf, at Forordningen i sine Præmisser og forskjellige Dispositioner angiver Sæde-, Adgangs- og Indløsningsretten for at være Gjenstand for dens Bud, hvilken Ret, med Hensyn til den Udbetaling Forordningen har paalagt enhver nye Besidder at foretage i

Henseende til dem, der eie Lod eller Deel i Gaarden, ene kan ansees at omfatte Besiddelsen af Gaarden, men derimod ei at vedrøre selve Ejendomsretten til samme.

Som en Følge heraf kan den foran citerede 4de §. i Forordningen ikke heller antages at have nogen videre Omfang eller at være givet, uden for at bestemme, hvem Besiddelsen af Gaarden i det der omhandlede Tilfælde skulde tilhøre.

At den under denne Forudsætning skulde være overflødig, som indeholdende Bestemmelser, der allerede indbefattedes i Landlovens almindelige Bud, kan nemlig ikke, saaledes som Citanten har formeent, antages, efterdi den fastsætter en Undtagelse fra de tidligere Bud i Frd. af 14de Octbr. 1783, ifølge hvis Indhold den Længstlevende af tvende Ægtefæller ikke efter den først Afgangnes Død kunde gjøre Paastand paa at beholde den Selvejergaard, der var dennes Arvegaard eller af denne kjøbt uden for Ægteskabet. Hensigten af den omhandlede §. kan følgelig ene antages at være, i det Tilfælde, at det ikke er den Længstlevendes Kjøbe- eller Arvegaard, at fastsætte en Indskrænkning i den Indløsningsret, som Forordningen har tillagt den nærmest Sæde- og Aasædesberettigede til at indfrie Gaardens Besiddelse, naar den er kommen i Andres Hænder, men ei at indeholde en Indskrænkning i den en afdød Ægtefælles Arvinger til-

kommende Ret til at fordre Andeel af alt hvad der har henhørt til det fælleds Boes Masse.

At Rescriptet af 5te Marts 1777 indeholder den Bestemmelse, at en Selvejergaard, der er kjøbt af begge Ægtefæller, først falder i Arv efter begge disses Død, og at en Arvegaard, paa Grund heraf, ikke heller kan antages at falde i Arv, forinden Gaardarvingens Død, kan heri ingen Forandring gjøre, eftersom det i Rescriptet omhandlede Tilfælde viser, at der ved dette Udtryk ene sigtes til Gaardens Besiddelse eller den omhandlede Sæde- og Adgangsret, hvilken, ifølge den ovenangivne Fortolkning af den 4de §. i Frd. 14de Octbr. 1773, ikke heller kan udøves i det der omhandlede Tilfælde.

Forøvrigt er det klart, at, naar den omhandlede §. forstaaes paa den foranførte Maade, der ingen Anledning var for Lovgiveren til, for det i samme angivne Tilfælde at gjentage hine Bestemmelser angaaende Retsforholdet imellem den Længstlevende Ægtefælle og den først Afdødes Arvinger, in specie forsaavidt samme indeholdes i Lovens 5—2—19, ligesom og at der ikke fra Lovgivningens Bestemmelser i Henseende til Lehnsgodser og Stamhuse, der ikke besiddes med fuldkommen Ejendomsret, kan drages Analogie i Henseende til den Længstlevende Ægtefælles Ret i det omhandlede Tilfælde.

Med Hensyn til at Citanten endeligen har formeent, at den i det ovennævnte Rescript dragne Pa-

rallel mellem den den Længstlevende ved §. 4 af Frd. af 14de Octbr 1773 tilstaaede Ret til at beholde Gaarden sin Livstid, og den Fæstebondens Enke ved Lovens 3—13—4 tillagte, skulle tale, for at den Førstnævnte ikke var pligtig til at udløse den først Afdødes Arvinger af Gaarden, samt anført, at Praxis paa Bornholm ogsaa skal have fritaget den Længstlevende herfor, maa det bemærkes i førstnævnte Henseende, at, forsaavidt Rescriptet har allegeret Bestemmelsen i det omhandlede Lovsted, er saadant ikkun skeet, for at vise, at den Længstlevende Ægtefælle paa Bornholm, med Hensyn til den denne for sin Part tilkommende Ejendomsret til Gaarden, havde større Krav paa Besiddelse end Fæsterens Enke, men uden forøvrigt at vedrøre Vilkaarene for Besiddelsen, der fra Fæstebondens Enkes Side jo ogsaa udkræver et Vederlag, samt i sidstnævnte, at om endog den af Citanten paaberaabte Praxis kunde ansees at være godtgjort, samme dog i al Fald ikke kunde bevirke, at hans Paastand gives Medhold, da denne, efter det Foregaaende, maa antages at stride mod Lovgivningens Bestemmelser.

Den paaankede Decision vil følgeligen være at stadfæste, ligesom Citanten ogsaa, overeensstemmende med Indstævntes Paastand, bør tilsvare denne Processens Omkostninger her for Retten, der bestemmes til 20 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Decision bør ved Magt at staae.

Processens Omkostninger betaler Citanten Gaardmand Jens Brandt af Bodilsker Sogn paa Bornholm til Indstævnte Hans Christian Koefoed af Nexøe med 20 Rbd. Sølv., der udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 16.

En Mindreaarig fundet pligtig at betale en Regning for imodtagne Klæder, deels fordi denne Credit ei var større end at den kunde betales af hans præsumtive Fortjeneste, deels fordi 5—1—13 antages at hjemle en Forpligtelse til at betale de ham saaledes betroede Fornødenheder.

I Sagen:

Modehandlerinde C. Kaufmann, Enke efter Skræddermester G. G. Kaufmann med Laugværge,

contra:

Otto Christian Ehrenreich Maasfene.

(Afsagt den 3die Febr. 1823).

Under denne Sag søger Citantinden Modehandlerinde C. Kaufmann, Enke efter Skræddermester G. G. Kauf-

mann med Laugværge, Indstævnte Otto Christian Ehrenreich Maassene til at betale sig for leverede Klæder i Aaret 1813 efter Regning skyldige 356 Rbd. 4 Mk. 8 ß. Sedler og Tegn med lovlige Renter heraf fra Klagens Dato til Forligelses-Commissionen den 16de Marts 1821 indtil Betaling skeer samt denne Processes Omkostninger. Indstævnte har derimod procederet til Sagens Afviisning eller Frifindelse, deels paa Grund af at han ikke skal have modtaget de paa Regningen anførte Klædningsstykker paa andet Vilkaar, end at de først skulle betales, naar Priispengene for et af ham, som Kaperfører, til Neusted i Holsteen indbragt Galease-Skib Charlotte kaldet, vare til ham blevne udbetalte, hvilket han har benægtet endnu at være skeet, deels ogsaa paa Grund af, at han paa den Tid, han contraherede den paastævnte Gjeld, endnu ikke havde opnaaet fulde Myndighedsalderen, hvilken sidste Exception han dog kun har fremsat in subsidium for det Tilfælde, at hans principale Paastand om Afviisning eller Frifindelse paa Grund af, at Sagen skulde være for tidlig anlagt, ikke maatte finde Bifald.

Men hvad nu den første Indsigelse angaaer, da kan denne ikke komme i nogen Betragtning, thi Citanten har benægtet nogensinde at have indgaaet et Vilkaar som det anmeldte, hvilken Benægtelse ligesaa-lidet ved den af Indstævnte Regningen under [illegible] de Mai 1814 givne Accept saalydende: "Die auf dieser Rechnung stehende Kleider gelobe zu bezahlen, sobald

das Priesengeld fällt von dem von mir aufgebrachten Schiffe Charlotte", der ikkun indeholder en aldeles ensidig Villieserklæring, som ved hvad der forøvrigt i denne Henseende under Sagen er fremkommet fra Indstævntes Side, er afbeviist.

Med Hensyn dernæst til den fremsatte Mindreaarighedsexception, da er der, efter de oplyste Omstændigheder, ingen tilstrækkelig Grund til at omtvivle, at de fremlagte Døbeattester ere Indstævnte vedkommende, og at han følgelig, som født den 26de Decbr. 1791, ikke endnu havde opnaaet Fuldmyndighedsalderen, enten da han i Aaret 1813 modtog de paa Regningen anførte Klæder eller da han gav den ovenmeldte Paategning. Imidlertid maa det bemærkes, at Citantinden ikke grunder sin Fordring paa Indstævntes Acceptation, men allene derpaa, at han har erholdt de paa Regningen specificerede Klædningsstykker, hvorfor hun ogsaa først under Sagens Drift efter Indstævntes Opfordring er fremkommen med den Regning, hvorpaa hiin Acceptation er tegnet.

Den af Indstævnte paaberaabte Frd. af 26de Octbr. 1804, der unægtelig allene handler om skriftlige Contracter, er altsaa uanvendelig i nærværende Tilfælde *). Ligesaalidet kan Citantinden, ved at creditere Indstævnte de ommeldte Klæder uden hans

*) See mit Supplem. til Nørregaard, 2 B. S. 101, og det andet Stykke af min under Pressen værende Haandbog, for den danske og norske Lovkyndighed,

Curators Samtykke, have gjort sig skyldig til, efter Frd. af 14de Mai 1754 §. 1, at miste det Crediterede, da det af denne Forordning i det Hele sees, at den kun taler om Pengelaan og Gjeldsbreve, og den citerede §. derhos selv viser, at den, uagtet dens tilsyneladende almindelige Forbud imod at give Umyndige og Mindreaarige Credit, dog ikkun har villet sætte Straf (og som saadan betragtes det Crediteredes Tab) for dem, der laane slige Personer Penge, eller modtage deres Forskrivning for noget. Det er heller ikke uden til Pantsætning, Skjødes og Forskrivnings Udstædelse, at den Mindreaarige efter 3—17—34 behøver Curators Samtykke *). 5—1—2 byder vel, at alle Contracter som gjøres af dem, der ere myndige og komne til Lavalder, skulle holdes; men deraf er dog ingen

hvor de Indvendinger, som en nyere Forfatter har gjort mod ovennævnte Lære, ville findes nøiagtig prøvede.

*) Det forekommer mig dog utvivlsomt, at Contractens Mundtlighed, efter ratio legis, ei kan fritage for Curators Samtykke, uagtet jeg aldeles er eenig i, at den ophæver Anvendelsen af Frd. 26de Octbr. 1804, som alene er passende paa skriftlige Contracter, og ingenlunde kan formodes at ville forbyde en Gjelds Stiftelse ved mundtlige Forhandlinger; hvilket baade er aldeles uden for dens Ord, og ufornødent for dens Øiemeed, og derhos ivrigt vilde have Resultater, som Lovgiveren ei kan antages at have villet.

nødvendig Følge, at alle Contracter, som gjøres af dem, der ikke ere fuldmyndige, derfor skulle være ugyldige. Tvertimod er det med Føie antaget, at forskjellige Contracter gyldigen kunne indgaaes af Ikke-fuldmyndige, og i Særdeleshed at Mindreaarige uden Curators Samtykke kunne disponere over hvad de ved egen Flid fortjene *) og man synes derfor ogsaa at kunne antage, at de bør tilsvare den af dem paa egen Haand contraherede Gjeld, forsaavidt Creditor maatte kunne forudsætte, at deres Fortjeneste vilde være tilstrækkelig til dens Betaling **), og den ikke er stiftet ved nogen i Loven og Anordningerne Mindreaarige udtrykkelig forbuden Contract, hvilket sidste, som oven-

*) See juridisk Arkiv No. 22, S. 97-102 og Supplement 3 Deel S. 398-373. I min Haandbog vil denne Lære blive yderligere retfærdiggjort med Hensyn til den S. 197 Note berørte nyere Forfatters Indvendinger.

**) Denne Slutning forekommer dog mig at være noget tvivlsom. Der er, saavidt jeg skjønner, en betydelig Forskjel paa, at overlade den Mindreaarige directe at disponere over det han selv har erhvervet, og give enhver af ham contraheret Gjeld, som kunde udredes af hans Fortjeneste, forbindende Kraft, hvilket er at aabne ham Leilighed til mange Gange at disponere over det han erhverver, og saaledes kaste Forpligtelse paa hans Arvemidler, paa hans tilkommende Formue, og paa hans Person. Endnu mere synes den at være imod, at gjøre hans præsumtive Fortjeneste til Maalestok.

for viist, ikke er Tilfældet med den paaskjønte, ligesom denne heller ikke kan ansees at være større, end at en Kaperfører maatte formodes af hvad han som saadan erhvervede, at kunne betale den *).

Derimod skjønnes det ikke at være uomgjængeligt nødvendigt til saadan Gjelds Gyldighed, at Creditor udtrykkelig skal betinge sig Betaling af Debitors Fortjeneste, eller denne i det enkelte Tilfælde beviislig være tilstrækkelig til Gjeldens Betaling, hvorimod det synes at være nok, naar det Crediteredes Beløb ikke overstiger det, som en Person i Debitors Stilling i Almindelighed maa antages af hvad han, ved egne Kræfters Anvendelse, erhverver, at kunne opoffre til saadanne Gjenstande som de crediterede **).

Overalt maae Klæder ansees at være til deres Nytte og Fornødenhed, som erholder og bruger dem, og da en Mand, efter 5—1—13, ikke kan undgaae at tilsvare den Gjeld, som endog uden hans Samtykke gjøres til hans Nytte og Fornødenhed, synes det, at den, der selv tager Vare som ere ham nyttige og nødvendige, paa Credit, saa meget mindre bør kunne fritages for at betale disse, om han end ikke ellers ved Contract kan forbinde sig ***).

*) Denne Erhvervelse var i sin Natur aldeles problematisk.

**) See forrige Side Note **.

***) I 2 Deel af min Haandbog opstiller jeg og den Paastand, at, hvor en Gjeld, efter Grundsæt-

De i Universitets Fundatsen Cap. 2 §. 5 indeholdte Bestemmelser om den Credit, der maae gives de Studenter, der ikke ere fuldmyndige, skjønnes saameget mindre at kunne afgive noget tilstrækkeligt Argument herimod, som det af bemeldte §. No. 3 sees, at Pengelaan, som gjøres til mindreaarige Studenter, enten paa Pant eller paa anden Maade, ubetinget henføres til ganske utilladelig Gjeld, hvoraf altsaa maa sluttes, at mindreaarige Studenter ere mere indskrænkede i at gjøre Gjeld, end andre unge Mennesker, da det maa antages, at en Mindreaarig ellers i visse Tilfælde gyldigen kan pantsætte hvad han ved egne Kræfter har erhvervet, samt modtage Forskud paa Løn, hvilket dog unægtelig er et Pengelaan *).

ningerne for negotiorum gestio, (see nyt jur. Arkiv 9 B. S. 121-45) kan stiftes udens eens Vidende og Villie, maa den Mindreaarige og kunne forbindes uden Curators Samtykke; men jeg giver ikke denne Sætning saa vide Grændser, som hiin Dom tillægger samme; thi, hvor Tid og Omstændigheder tilstæde at indhente Curators Samtykke, antager jeg ikke, at Betingelserne for Forpligtelse ved negotiorum gestio ere tilstæde.

*) Skulde da en mindreaarig Student ikke, uden Curators Samtykke, kunne modtage og qvittere for sin Løn som Huuslærer, eller sit Honorar som Forfatter eller Oversætter o. s. v., og saavel forskudsviis kunne modtage som til Andre, der give ham Forstrækninger, anvise det, han saaledes erhverver? Saalænge Betaling ikke søges hos ham

At det, naar den af Personer, der ikke ere fuldmyndige, paa egen Haand stiftede Gjeld, under visse Betingelser, tillægges Gyldighed, bliver mueligt at eludere Lovgivningens Bestemmelser om den Credit, som det udtrykkelig er forbudet at give til slige Personer, maa vel indrømmes. Men denne Muelighed synes ikke at være tilstrækkelig Grund til at statuere det Modsatte for de Tilfælde, hvor ingen Elusion kan antages at finde Sted.

Da den paaberaabte Mindreaarighed, efter det Anførte, ikke kan bevirke Indstævntes Frifindelse, og de mod Priserne, hvortil Klæderne paa Regningen ere ansatte, fremførte Indsigelser ikke ere af den Beskaffenhed, at de kunne komme i Betragtning, saa vil Indstævnte blive pligtig til, imod, efter sin for dette Tilfælde nedlagte subsidielle Paastand, at erholde den af ham accepterede Regning udleveret, at betale det paastævnte Beløb med Renter 4 pC. fra Klagens Dato til Forligelses-Commissionen indtil Betaling skeer.

Hvad Processens Omkostninger angaaer, da har vel Citantinden ikke, efter Indstævntes Provocation,

personlig (actio mutui) men man blot vil holde sig til det, han har erhvervet, forekommer det mig, at Forbudet imod Pengelaan er uanvendeligt; hvorhos det og synes mig heel synderligt, at en Student, fordi han var Student, skulde ansees mindre skikket til at contrahere end han ellers efter sin Alder vilde være.

fremskaffet Beviis for, at hun har været lovlig forhindret fra at møde personlig ved Forligsmæglingen, men da denne Provocation først er fremkommen, efterat Sagen flere Gange fra hans Side til Doms har været indladt, vil Mangel af saadant Beviis ikke kunne komme hende til Skade, og Indstævnte maa derfor blive pligtig at erstatte hende bemeldte Omkostninger med 20 Rbd. Sølv.

Iøvrigt bliver den Kongelige Kasses Ret at reservere, forsaavidt den fremlagte Regning dateret 31te Decbr. 1814, der er forsynet med Accept, i Overeensstemmelse med Frd. 25de Mai 1804 §. 9, burde have været skreven paa stemplet Papiir.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Otto Christian Ehrenreich Maassene bør til Citantinden Modehandlerinde C. Kaufmann, Enke efter Skræddermester S. G. Kaufmann, imod at erholde udleveret den under nærværende Sag den 4de Juni 1821 fremlagte af hende udstædte og med hans paategnede Acceptation af 21de Mai 1814 forsynede Regning, at betale de paastævnte 356 Rbd. 4 Mk. 8 ß. Sedler og Tegn med lovlige Renter 4 pC. aarlig af denne Sum fra Dato af Klagen til Forligelses-Commissionen den 16de Marts 1821 indtil Betaling skeer.

Processens Omkostninger betaler Indstævnte til Citantinden med 20 Rbd. Sølv. Kongens Kasses Ret mod Vedkommende forbeholdes med Hensyn til, at den ommeldte med paategnet Acceptation forsynede Regning ikke er skreven paa stemplet Papiir.

At efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

Fortsatte Betragtninger over den menneskelige Frihed og Sædelærens Grundbegreb; i Anledning af Hr. Professor Howitz's nye Skrift.

De Undersøgelser over den menneskelige Frihed og over Sædelærens Grundbegreb, som Hr. Professor Howitz meddeelte Almeenheden i sin Afhandling om Afsindighed og Tilregnelse, (juridisk Tidsskrift 8 B. 1 Hefte og særskilt aftrykt) have fremkaldt en Bevægelse i vor Litteratur, som man i lang Tid ikke der havde fornummet i Anledning af noget videnskabeligt og mindst af et philosophisk Æmne. Foruden de Bemærkninger, hvormed jeg, efter Hr. Forfatterens egen Opfordring, ledsagede Afhandlingen, og der saa godt som ene angik hine Undersøgelser, er den bleven underkastet en omhyggelig Prøvelse i Litteratur-Tidenden for dette Aar No. 23, 24 og 25, der ogsaa fornemmelig havde hiin Afhandlingens Deel til Gjenstand, og end yderligere er den bleven prøvet af Hr. Prof. Sibbern (jur. Tidsskrift 9 Bind 1 Hefte). Ogsaa

Hr. Etatsraad Brandis har i samme Skrifts 8 B. 2 H. bestemt erklæret sig over denne Gjenstand og mod Hr. Professor Howitz, uden dog særligen at indlade sig paa dennes Arbeide.

Den opmærksomme Læser, især Den, som har noget Bekjendtskab til hvad der hidtil har været philosopheret angaaende de ovennævnte Gjenstande, vil have bemærket, at Striden imod Hr. Prof. Howitz er ført med et særdeles Maadehold, ja endog med en kjendelig personlig Velvillie. Det vil sees, at man har gjort sig en Fornøielse af at udhæve hvad der i hans Afhandling var smukt og skarpsindigt, medens man forbigik eller dog kun løselig berørte de mangfoldige Beviser, hans Arbeide frembyder paa Ufuldstændighed i hans philosophiske Studier, og, skjøndt man ikke uden Varme kunde erklære sig mod Vildfarelser, der angaae Menneskets helligste Interesse, saa have dog hans Modstandere bevidnet deres Agtelse saavel for hans Talent, som for hans redelige og frimodige Sandhedskjærlighed, samt omhyggeligen søgt at retfærdiggjøre hans personlige Tænkemaade mod hans egen Lære.

Hr. Professoren har nu fortsat Striden ved et Skrift, der fører Titel "Determinismen eller Hume mod Kant". Dette Skrift bestaaer for en Deel af en Oversættelse af David Humes Afhandling of liberty and necessity; men den største Deel indtages af hans egne Udarbeidelser, der gaae ud paa at forsvare hans

Meninger mod ovenmeldte Recension, imod Professor Sibbern og imod mig. Det gjør mig ondt, at han, ganske miskjendende den Aand, hvori Striden hidtil var ført, har valgt en heel anden Tone. Han fører et Sprog, som om han var sine Modstandere langt overlægen i philosophiske Studier, saavel som i philosophisk Blik. Han mener, at de stikke fulde af Fordomme og ikke formaae at hæve sig til det dristige, men for ethvert sundt Hoved indlysende System, hvis Forkynder han er. Han antager, at Nødvendighedslæren har været dem ukjendt, ligesom de overhovedet ei skulle kjende til nogen anden Philosophie, end de tydske Philosophers "oppustede, uforstaaelige Raisonnements". Man har derfor heller ikke, saa mener han, forstaaet ham eller indladt sig paa de mange vægtige Argumenter, hans Afhandling skal indeholde; men man har hjulpet sig med forældede og for længe siden gjendrevne Indvendinger, omgaaet Stridspunktet, skyet at komme i Haandgemæng, nedsteget til Ordspil eller opholdet sig ved at uddrage farlige Consequentser *). Han fremsætter derhos det, hans Modstandere have sagt, paa en saa upaalidelig Maade, at ingen Læser derved kan faae noget sandt Begreb om Stridens Stilling; og at man let maatte troe, at de havde skrevet lutter Modsigelse og Uforstand, samt røbet en utilgivelig Uvidenhed om det, de havde foretaget dem at skrive om.

*) See hele Fortalen.

Det er langt fra mit Ønske, at ville udøve nogen Gjengjeldelse over Hr. Professoren for den Maade, hvorpaa han behandler mig og mine Modstandere. Jeg beklager kun, at den Forlegenhed, hvori han, uagtet sin seierrige Tone, maa have befundet sig, har bragt ham til en Fremgangsmaade, der er lidet værdig for den personlige Dygtighed, som han vistnok besidder. Men det turde dog være betænkeligt, i en saa vigtig Sag, ganske at tie, især da det er at formode, hvad der og tildeels har viist sig, at der hos adskillige af vore skrivende Personer findes ikke lidet Hang til de Lærdomme, Hr. Professoren hylder, og det altsaa ikke kan feile, at disse ville istemme Seirsskrig i Anledning af hans med saamegen Selvtillid forfattede Skrift. Han mener vel, at "det skarpe og dristige Blik, som udkræves til en fuldstændig Erkjendelse af Nødvendighedslæren, er saa sjeldent iblandt os, at han for det Første ikke kan vente sig Tilhang af Mange, men maa lade sig nøie med Bifald af enkelte Dygtige" *). Men det første er ham langt sikkrere end det sidste. De fleste Halvtænkere ere netop tilbøielige til Fatalismen (det rette Navn til Forfatterens Lære); et System, der, især i den Skikkelse, hvori Forfatteren har givet det, lettest gaaer ind i Hovedet paa Dem, der ei ville lade sig nøie med den umiddelbare Bevidsthed; men dog mangle Mod og

*) Side IX.

Kraft til at gaae til Bunds i Sandhedens Brønd. Hr. Forfatteren kan saameget mere vente mange Tilhængere, som han ikke har forsmaaet noget af de populaire Midler, hvorved man kan vinde Læsehoben. Herhen hører hans idelige Tale om Mysticisme, som dog aldeles ikke har hjemme i denne Strid, dersom man ellers ikke vil kalde enhver Troe paa en anden Realitet, end den, man kan gribe med Hænderne, saaledes. Et sært mærkeligt Beviis paa denne Jagt efter at vinde Hoben finder man i Fortalen Side IX-XI, hvor han forklarer det, Recensenten i Litteratur-Tidende Side 354 yttrer om en Synsmaade, der til Lykke stedse har været, og som han, med Tillid til Nationalcharacteren, tør haabe, stedse vil blive den herskende hos os, som sigtende til det Herredømme, den tydske Philosophie skal udøve her i Landet. Det er dog kjendeligt, at her ikke tales om nogen Philosophie, være sig tydsk eller fransk, men om en almindelig, hos Nationen udbredt, af ethvert philosophisk System uafhængig Forestillingsmaade, den nemlig, at Mennesket har en fri Villie, og at der gives evige, uforanderlige, af Menneskets personlige Tilbøieligheder uafhængige Love for de menneskelige Handlinger; ligesom og hiin Recensent meget bestemt har viist, at han ingenlunde er en Slave af den kantiske Philosophie eller vil nægte eller besmykke de Forvildelser, som spores i den nyere tydske Philosophie (see f. Ex. Side 395). Men hvem der ikke vidste bedre, skulde, efter Hr. Pro-

fessorens Fremstilling, troe, at hine Lærdomme vare en kantisk Opfindelse.

Forunderligt er det, hvorledes Hr. Prof. Höwitz kan være faldet paa den Phantasie, at hans Modstandere ikke kjendte Læren om en streng, ogsaa de menneskelige Handlinger og Beslutninger omfattende Nødvendighed. Jeg for min Deel tør forsikkre, hvad og mine litteraire Arbeider allerede fra det forrige Aarhundrede skal bevise, at hiin Lære har været mig bekjendt af langt renere, dybere, mere omfattende og consequentere Fremstillinger, end hans. Jeg skal blot nævne tvende Forfattere, hvorpaa Hr. Professoren selv sætter Priis, og som sandeligen have fremstillet hiin Lære med en høi Grad af Klarhed og Skarpsindighed, og dog paa en Maade, at intet særeget, med den øvrige menneskelige Videns Problemer sig befattende philosophisk System forudsættes, Pristley nemlig og Hommel. At jeg ikke nævner Spinoza, er, fordi hans Nødvendighedslære, der paa det Nøieste hænger sammen med hans øvrige dybtliggende System, uden Tvivl har en saadan Betydning, at den, saa ofte Hr. Professoren end paaberaaber sig samme, nok er ligesaa langt fra hans Meninger, som den kantiske Frihedslære. Hine Forfattere tør jeg og paastaae at have forstaaet. Intet forekommer mig heller at være lettere for Enhver, der ikke ganske er blottet for Evne til sammenhængende Tænkning. De tvende andre Modstandere, som Hr. Forfatteren bekjæmper, ere i

philosophiske Studier mig saa overlegne, at hiin Uvidenhed vistnok endnu mindre kan forekastes dem, uagtet Forfatteren ikke tager i Betænkning at omtale Recensenten i Litteratur-Tidenden som en Mand, der har sin hele philosophiske Kundskab fra en tydsk Litterairhistorie i den schlegelske Maneer *). Dette Sprog af Hr. Professor Howitz imod denne Recensent maa synes snurrigt endog for dem, der blot kjende Recensenten af hans Recension. Men ogsaa hos de tydske Philosopher, hvis slaviske Tilhængere vi, trods vor Læres Indhold og vore udtrykkelige Yttringer, skulle være, findes Nødvendighedslæren fremsat med en saadan Styrke og med saa vægtige Grunde, at det endog blot af det Forfatteren, efter sit seneste Skrift, har læst af disse Skribenter, er ubegribeligt, at han ikke har seet, at disse Mænd have kjendt hiin Lære nok saa godt, som han. Baade af Kant og af Fichte og

*) Side 165. Det er ellers en Feiltagelse, naar Hr. Professoren troer, at Friderich Schlegels Geschichte der alten und neuen Literatur gaaer ud fra den Kantisk-Fichtisk-Schellingske Philosophies Grundsætninger. Den fornemme Kulde, hvormed hiin Forfatter behandler saavel disse Philosopher, som Leibnitz, og ligeledes de fleste af de øvrige Skribentere, som udgjøre den tydske Literaturs Stolthed, er tvertimod ikke den ubetydeligste Udsættelse, man kan gjøre paa hans Værk, der forresten vidner om en saadan Aand og om saa omfattende Indsigter, at det ingenlunde vil blive haanet af dem, der kjende det.

af Schelling har han citeret Steder, hvori Nødvendighedslæren findes fremsat i den høieste Grad af Stringents; og det undrer mig, at han ikke heller har oversat Side 9-46 af Fichte über die Bestimmung des Menschen end Humes Afhandling. I denne sidste er dog øiensynlig Nødvendighedslæren fremsat med en langt ringere Grad af Styrke og Skarphed, og den maatte det, da Hume, en afgjort Skeptiker, aldeles ikke erkjender Forbindelsen mellem Aarsag og Følge, som nogen i Tingenes eller Erkjendelsens Væsen liggende Lov, men blot for en ved Idee-Associationens Virksomhed tilvant menneskelig Forestilling, hvorfra han omhyggelig bortfjerner Begrebet om en streng indvortes Nødvendighed. Det er derfor nok saa meget, ved at nedstemme Aarsagsbegrebet, som ved at ophæve det Eiendommelige i Frihedsbegrebet, han tilveiebringer den Forening mellem begge, som han forkynder; eller rettere sagt han skyder alt det Metaphysiske til Side, og holder sig blot til det, der er givet i Erfaring, hvorved han egentlig omgaaer Striden; en Methode, der er aldeles forskjellig fra Hr. Professor Howitz's Lære, hvori det antages som Axiom, at det, vi kalde Villie, bestemmes ved en absolut Nødvendighed, og det en saadan, der har sin Grund i den physiske Organisation. Det i hiint fichtiske Skrift, som uleiligede ham, kunde han jo have udeladt, som noget "mystisk Phantasiespil" eller som en Lempen efter de "traditionelle" mo-

ralske-religiøse Begreber. Men saa havde man dog i alt Fald seet, at det ikke var af Uvidenhed eller af Mangel paa Evne til at følge Fatalisternes Slutninger, det philosophiske Partie, han bekeider, ikke vil hylde deres Lære, hvorimod han jo desto bedre kunde have tugtet dem for deres Forskruelse, Feighed o. s. v. I et andet Arbeide af en nyere tydsk Philosoph vil han og finde Nødvendighedslæren (skjøndt just ingen Fatalisme) foredraget med en Klarhed og Kraft, at ikke let Nogen skal overbyde det. Jeg meener Schleiermachers Afhandling über die Lehre von der Erwählung *). Vel behandles Sagen her fornemmeligen fra den theologiske Standpunct, og Forfatterens Hovedhensigt er, at retfærdiggjøre Augustins og Calvins Prædeterminisme af den christelige Religions Grundforestillinger; men ved Siden af denne theologiske Udvikling gaaer der en saadan stærk philosophisk Beviiskjæde, at der vistnok vilde behøves en kraftig Haand til at sprænge den. Jeg maa tilstaae, at denne Opgave vilde sætte mig i en ganske anden Forlegenhed, end den, Hr. Prof. Howitz's Afhandling kunde foraarsage. Hiint Schleiermacherske Arbeide var mig i Tankerne, da jeg i juridisk Tidsskrift Side 133 yttrede følgende: "Hvorledes iøvrigt den menneskelige Frihed kan forenes med den hele Tilværelses Afhængighed af den guddommelige Villie, (hvilken dog paa ingen

*) Theologische Zeitschrift, erstes Heft.

Maade taaler nogen Indskrænkning eller Betingelse), dette Spørgsmaal er den sande og store Vanskelighed i Frihedslæren". Hr. Prof. Howitz har imidlertid læst Feil, naar han paastaaer, at jeg l. c. har tilstaaet, at Frihedslæren er uforenelig med den guddommelige Almagt *). Der staaer ikke eet Ord hos mig, der kunde modtage en saadan Udtydning. Jeg har kun sagt, at Hr. Prof. Howitz's Afhandling, (der ingenlunde stiger ned til slige Dybder) ikke førte os ind i denne gaadefulde Undersøgelse, samt yttret, at hiin religiøse Determinisme er af en ganske anden Characteer og en ganske anden Virkning paa Sindet, end den materialistiske Fatalisme, som Hr. Prof. Howitz's Afhandling havde foranlediget mig til at berøre. Det er mig uforklarligt, hvorledes Hr. Prof. Howitz har kunnet læse saa urigtigt; thi om Misforstaaelse kan her ikke være Tale.

Men saa meget Hr. Forfatteren end har feilet i at tillægge mig hiin Lære, saa har han dog ikke mindre Uret, naar han ellers stedse taler om Nødvendighedslæren, som det, han har at forsvare imod sine Modstandere. Jeg har vel ingenlunde bestemt erklæret mig for Læren om en absolut guddommelig Forudbestemmelse, men jeg har dog heller ikke erklæret mig imod samme Lære. Det, jeg og mine Medstridere have angrebet, er Nødvendighedslæren i den Skikkelse,

*) Side 47.

hvori den af Hr. Professoren er opstillet, den Lære nemlig, som vil, at alt, hvad der er i Mennesket og af Mennesket besluttes og virkes, har sin nødvendige Aarsag i hans legemlige Organisation og de Indtryk, som gjøres paa ham uden fra. Dette er den Standpunkt, hvorfra Afhandlingen om Affindighed og Tilregnelse gaaer ud. Alle hans Indvendinger dreie sig om den Afhængighed, hvori Menneskets Villie og Charakteer skal staae af Hjernens Organisation og Udvikling, af dens forskjellige Vitalitet, af dens Sygdomme, samt af Temperament, Opdragelse, og af de udvortes Omstændigheders og Forholds Indvirkning. Det er langt fra, at han har ladet sig lede ved Tanken om et paa hiin Side af Sandseverdenen liggende Eenhedsprincip, hvori alt det Mangfoldige, der viser sig for Sandserne, og deriblandt ogsaa ethvert menneskeligt Individuum, med alle dets Tanker, Følelser, Beslutninger og Idrætter, skulde have sin nødvendige Grund. Spinoza bliver vel hyppigen paaberaabt, og Forf. troer, at han slutter sig til denne dybsindige Grandsker. Men denne Eenighed er kun grundet paa en Misforstaaelse, fremkaldt derved, at enkelte Ord og Talemaader hos Spinoza synes at stemme med hans Forestillingsmaade. I sig selv have de intet tilfælles, da Spinoza kun tillægger det Absolute sand Tilværelse, og betragter den sandselige Verden blot som et Skin, Hr. Prof. Howitz derimod aldrig gaaer ud over den og anseer enhver Tanke om at hæve sig over den for en Daarskab.

Det Moralsystem, Spinoza sætter i Forbindelse med sin Frihedslære, er derfor og, som nærmere skal blive viist i det følgende, aldeles modsat det, hvortil vor Forfatter bekjender sig, ihvorvel denne, forledet af enkelte Sætninger, som han ikke har opfattet i deres Sammenhæng med den hele Lærebygning, troer og hert at have Spinoza paa sin Side. Det var saaledes ligesaa libet Spinozas metaphysiske Nødvendighedslære som Augustins og Calvins absolute Forudbestemmelse, som Hr. Professoren gav os at bestille med. Hans Lære var aldeles empirisk, bygget ene og allene paa den Forbindelse, Erfaringen viser mellem de Phænomener, vi kalde aandelige, og de, som foregaae i Legemsverdenen, hvilken Forbindelse han, uden videre, betragter som en Afhængighed, hvori det første skal staae af det sidste. Den kaldes med Føie Fatalisme; ligesom han heller ikke i Afhandlingen om Affindighed Side 59 tog i Betænkning at benævne den saaledes. Vel har han i sit nye Skrift Side 48 paaberaabt sig, at han kun et enkelt Sted har brugt Ordet Fatum i Stedet for Forsyn, hvilket sidste Udtryk, naar det afklædes fra alle antropomorphistiske og selviske Biforestillinger, skal betegne den Nødvendighed, han lærer. Men, for det første maa det mærkes, at hiint eene Sted just er det, hvor han bestemt fremsætter det Resultat, hvortil en consequent Reflection over Menneskets Forhold i Naturen skal føre, naar den anstilles med frimodig Sandhedskjærlighed, ligesom han og selv

paa det nævnte Sted af det nyere Skrift erkjender, det kun er, af udvortes Hensyn *), han ikke oftere h brugt dette Ord. Men desuden er, som bemærke hans Lære aldeles ikke hidledt af Ideen om en absolu guddommelig Kraft, der ikke kunde tilstæde nogen an den selvstændig Tilværelse, men af Erfaringer om den menneskelige Forestillings- og Begjærevnes Afhængighed af Legemverdenen. Vel nævner han strax efter en guddommelig Tilskikkelse, men denne beskriver han med Egenskaber, der bedre passe sig paa et blindt (uden Intelligents, Personlighed eller Hensigt) virkende Fatum end paa en guddommelig Styrelse. Især synes den Upartiskhed, hvormed den skal bringe Mennesket "Held eller Uheld, Fødsel eller Død, physisk Godt, eller moralsk Ondt (?)" at betegne den "Ligegyldighed ved Godt og Ondt, ved hele Menneskehedens og enkelte Individers Vee og Vel," som jeg i jur. Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 133 har omtalt. Meget gjerne vil jeg indrømme, at der i Forfatterens Sjæl lever en bedre Troe, men i hans System har den ingen Rod. Jeg har derfor vist ikke havt Uret i at sige, at han, i at anbefale sit Systems moralske Virkninger, synes stiltiende at sætte en levende, alviis Gud i Stedet for det blinde Fatum. Egentlig havde

*) Den første af de der anførte Grunde, nemlig at udelukke de sædvanlige falske Begreber om et Forsyn, har for Resten nok indsneget sig ved en Feiltagelse; thi denne Bevæggrund skulde snarest bragt ham til at vogte sig for Ordet Forsyn.

han end ikke, i sine Præmisser, Hjemmel til at tale om en absolut Naturnødvendighed. Hans Ræsonnements gaaer blot ud paa at vise Ufriheden i vor Sjæls Yttringer og sammes Afhængighed af Legemverdenen, og derfor kunde der gjerne i denne herske Tilfældighed, hvilket Begreb, ikke det om Frihed, indeholder Modsætningen til Nødvendighed. Af alt dette vil han see, at han ingen Grund har til at støde sig over Hr. Prof. Sibberns Udtryk "Forfatterens Nødvendighedslære (Determinismen S. 99 Note). Det er ellers mærkeligt, at alt det, Sibbern har sagt (jur. Tidsskrift 9 B. 1 H. S. 37-51) om en anden og høiere Nødvendighed end den, hvorom der har været Tale i Hr. Prof. Howitz Afhandling, aldeles ikke er blevet forstaaet af denne.

Det vil herefter være let at bedømme, om jeg og mine Medstridere have gjendrevet Hr. Prof. Howitz, eller om vi, efter hans Paastand, have omgaaet Striden og ladet hans mange vigtige Argumenter ubesvarede. Hans hele Argumentation imod det, vi kalde Frihed, hviler paa vore aandelige Livsyttringers Afhængighed af Sandseligheden og især den physiske Legemtilstand, saaledes som han og udtrykkelig erklærer Side 39 Note, hvilket han i det nye Skrift Side 107 gjentager som et Hovedsted. Den aandelige Virksomhed forklarer han og ved den sensorielle (Afhandling om Afsindighed S. 64, 72 og 76), og dyrisk Spontanneitet er ham den høieste Potents af menneskelig Livsyttring

(ibid. S. 60). Alt andet er kun aabenbare Misforstaaelser af det kantiske Frihedsbegreb, og, skjøndt det ingenlunde var os, i Særdeleshed ikke mig, om at gjøre, at retfærdiggjøre de individuelle Kantiske Forestillingsmaader, men kun at rædde det, vi selv ansaae for det rette og for Moralitetens og Menneskelivets Værd vigtige Begreb om Frihed, saa er dog hine Misforstaaelser ikke blevne uberigtigede; og, naar dette ei er skeet strengere, saa er det blot fordi man baade fandt det usømmeligt imod en Forfatter, der gaaer ind i en fremmed Videnskab, at benytte alle de Fordele, som et bedre Bekjendtskab med denne Videnskab kunde give, og fordi det stred imod vore personlige Følelser for Hr. Professoren at gaae saa vidt heri, som der dog, efter Maaden, hvorpaa han havde angrebet en Lære, han aldeles ikke havde forstaaet, kunde være Anledning til. Hvad nu hiint Argument angaaer, saa er det vist nok heelt tilstrækkelig gjendrevet, og med langt mere Omhue end det egentlig kunde fortjene. Forbindelsen mellem det legemlige og det aandelige nægtes aldeles ikke. Dertil vilde jo og høre en Blindhed, som der ei kan ventes endog hos det sløveste og meest uopmærksomme Menneske. Her behøves sandelígen ingen Bemærkninger over de abnorme Sjels- og Legemstilstande, som Lægen har fortrinlig Leilighed til at iagttage, men hvorom det Almindelige dog heller ikke kan være os Andre fremmed. De Erfaringer, som man hver Dag har Anledning til at gjøre, ere her

udkommens tilstrækkelige. Vi ville vist alle endog være villige til at indrømme hiin Forbindelse i en langt større Strenghed end den, hvori den findes fremsat hos Forfatteren. Vi vilde, til Exempel, gjerne indrømme Galls hele Organlære, naar den forresten var hjemlet ved tilstrækkelige Erfaringer, uden derved at see vor Frihedslære i ringeste Fare. Ja vi tør endnu gaae videre, og erkjende, at enhver endog den ubetydeligste Deel af Organismen, i Følge Ideen om en Natur, staaer i en uadskillelig skjøndt uudgrundelig Sammenhæng saavel med den øvrige Organisme, som med det Aandelige i Mennesket. Men naar Hr. Professoren ganske axiomatisk forudsætter, at den af ham paaberaabte Forbindelse er en Afhængighed, og det en eensidig total Afhængighed, hvori det Aandelige skal staae af det Legemlige, saa gaaer han ganske udenfor Erfaringens Kreds og fremsætter et Theorem, hvorfor han skyldte et Beviis. Han gaaer derved ud fra den Forudsætning, at det Legemlige og Sandselige er det Første, at dets absolute Realitet ikke kan eller maa omtvivles. Alt, hvad der saavel i Philosophiens ældre Perioder, som i den, der begynder med Kant, er blevet indvendt imod denne Forudsætning, lod til at være ham aldeles ubekjendt. Det er derfor, jeg korteligen har fremstillet nogle af de vigtigste Momenter, der klarligen vise, at Legemverdenen ikke er det Første og Høieste, at Tænkningen tvertimod bringer vort hele System af Forestillinger om Legem-

verdenen under sine Love og kræver samme til Ne-
skab; hvorved det viser sig, at det kun er en underordnet Realitet, som tilkommer disse Forestillinger. Men naar vor fornuftige Natur saaledes ikke er et Product af Sandseverdenen, saa maa den og have sin eiendommelige Lov og sin eiendommelige Kraft til at føre Mennesket. Denne Kraft er det, som jeg under Navn af Frihed har forfægtet, og det er det Samme, som Hr. Prof. Sibbern lærer, naar han gjør gjældende, at der gives en fornuftig Grundimpuls i Mennesket.

Udførligen at udvikle alle hine Momenter, vilde have været det Samme, som at skrive en heel Fundamental-Philosophie. Det var og saa meget mere overflødigt, som Udviklingen findes i Skrifter, hvormed Ingen, der vil fremstaae som philosophisk Skribent, bør være ubekjendt. Imidlertid blev anført saa Meget, at Enhver ved nærmere Eftertanke maa kunne overbevise sig om Rigtigheden deraf eller i det Mindste finde Trang til at underkaste Sagen en dybere Undersøgelse, hvortil de fornødne Hjelpemidler vare antydede. I Hr. Prof. Sibberns Afhandling findes desuden en udførlig og eiendommelig Udvikling af hiin fornuftige Grundimpulses Selvstændighed. Hr. Prof. Howitz har saa godt som ikke indladt sig paa hvad der af hans Modstandere deels var antydet, deels udviklet. Vel indrømmer han (Side 78-80), at det er en Absurditet, at hidlede Forestilling, Tanke, Følelse o. s. v. af Materien, men at han, der anseer den modsatte Hidledning for

de saa absurd, tager Tingen, som den findes, og betragter det Legemlige og det Aandelige som lige selvstændige. *) Men deels skjønnes det ikke, hvorledes dette kan bestaae med hans Lære, hvorefter han ikke lader det beroe ved det umiddelbare Factum, at det Aandelige og Legemlige staae i nøie Forbindelse med hinanden, men han betragter denne Forbindelse som et og det et eensidigt Afhængighedsforhold, hvorefter Tanke, Beslutning og hvad vi ellers kalde aandelige Yttringer, bestemmes ved den legemlige Organisation og de ydre Paavirkninger **). Deels var han, naar

*) Side 81 undrer han sig over, at jeg Side 126 har yttret, at det i os boende aandelige Princip ei behøver at forestilles som en særskilt Substants; erklærende, at det er ham umueligt at bringe dette i Harmonie med mine øvrige Sætninger. Kan man da ikke tænke sig Sjælen som en hele Legemet gjennemtrængende og besjælende selvstændig Kraft, uden enten at hidlede denne Kraft af Materiens Love, eller tænke sig den som en særskilt et eller andet Sted i Legemet anbragt Substants. Dette er netop en ganske materiel Forestilling.

**) Naar han (Side 79) dog ogsaa omvendt siger, at Legemets physiske Tilstand modificeres ved det Psychiske, saa kan dette, som ellers aldrig hos ham er udhævet, nok ikke forstaaes anderledes end at Forestillingerne, skjøndt de have deres Rod i den physiske Organisation og Tilstand, dog atter igjen have Indflydelse paa denne, saa at dog det Psychiske faaer en ganske underordnet og afhængig Rolle.

han vil føre en metaphysisk Strid, ikke berettiget til bortvise de Forskninger, som gaae ud paa Kilden vore sandlige Forestillinger. Det var at ønske, at Forfatteren blot havde gjort sig den Umage, at gjennemlæse og gjennemtænke det libet men yderst vigtige Afsnit af Critik der reinen Vernunft, som Kant kalder die transscendentale Aesthetik. De klare og uimodsigelige Beviser, som der findes for den Sætning, at Tid og Rum ikke ere særskilte Substantser eller Egenskaber ved Tingene, men kun nødvendige Sandseformer, vilde maaskee have overvundet hans materielle Forestillinger. Overalt udgjøre disse Undersøgelser Hjørnestenen for Kants Philosophie, ligesom de og, naar de ret fattes og indpræges Sindet, indeholde en herlig Forberedelse til al høiere Erkjendelse og Stræben. Hr. Prof. Howitz bortviser vel deslige Undersøgelser med Haan; men jeg har for gode Tanker om hans Anlæg til Eftergrandskning for ikke at holde mig overbeviist om, at han jo vilde have tænkt ganske anderledes, dersom han havde begyndt sin Læsning i Kants System med Begyndelsen, i Stedet for at han, allerede fast i det materialistiske System, øiensynlig kun har efterlæst de enkelte Steder, som han troede at staae i nærmest Berørelse dermed, og det i den bestemte Hensigt, at gjendrive dem. Anderledes var det ikke mueligt, at en saa tænksom Forfatter kunde udlade sig paa en saa høist synderlig Maade om Kants System, som, til Exempel, følgende: "Thi unægteligt er det

consequent, at den samme Philosoph, der i den Grad ringeagter den almindelige subjective Følelse, at han bortforklarer Tid og Rum, at han bygger sit andet halve System paa en subjectiv Følelse af Frihed, hvis Adkomst til at fritages for Scepsis fremfor hine ikke paa nogen Maade er godtgjort." I disse faa Ord er der en Mængde fast utroelige Vildfarelser. Hvor langt Kant er fra at bortforklare Tid og Rum, er bekjendt. Disse have i hans System den høieste Betydning, som de kunne modtage, idet de ere intet mindre end nødvendige Former for al Sandsning og udgjøre Grændsepunkter for al reel Erkjendelse. At der ikke tilstaaes disse Forestillinger en absolut Realitet, saaledes at de maatte gjelde, endog for den uendelige Forstand, er Noget, som ikke kan undre Nogen, der har tænkt over disse Forestillinger. Derved rokkes dog paa ingen Maade deres empiriske Realitet, deres Gyldighed for den menneskelige Kjendeevne, saalænge denne holder sig indenfor Erfaringens Kreds, den eneste, hvori, efter Kant, en reel Erkjendelse kan finde Sted. Det er fremdeles langtfra, at Kants Lære med Hensyn til Tid og Rum er sceptisk. Over disses Væsen udtaler han sig med den største Bestemthed og tillægger sin Lære derom apodistisk Vished. Omvendt har han ingenlunde unddraget Følelsen af Frihed for Scepsis. Forfatteren har selv, skjøndt paa en ubegribelig skjæv Maade, fremsat Kants tredie Antinomie, der gaaer ud paa, at den speculative Fornuft kan opstille lige gyl-

dige Beviser for og imod Friheden, men at begge Beviser ere grundede paa Forudsætningen om Tiden som en absolut Lov for al Tilværelse, og tabe deres Kraft, naar man med ham kun anseer den som en Form for den endelige Erkjendelse, saa at følgeligen den speculative Fornuft, naar den forstaaer sig selv, maa indrømme, at den hverken kan bevise eller gjendrive Friheden. Naar Hr. Forfatteren vil hjælpe sig med den blotte haardnakkede Erklæring, ikke at ville gaae ud over den subjective Forestilling om Tid og Rum, saa maa han ganske give Slip paa den Fordring, at indlade sig i metaphysiske Undersøgelser. Det være langt fra mig, at forlange af Nogen, hvis specielle Kald det ikke er, at han skal være hjemme i deslige Undersøgelser. Jeg veed meget vel, at man kan lade de metaphysiske Problemer beroe ved sig selv, og dog føre et værdigt og lykkeligt Liv og være dygtig ogsaa i de betydeligere Grene af videnskabelig og borgerlig Virksomhed. Naar man ikke anfægtes af speculative Tvivl, gjør man maaskee nok saa vel i at hvile ved den oprindelige og naturlige Forestilling, uden at fordybe sig i metaphysiske Grublerier. Men da skal man ikke give sig Mine af at være Metaphysiker (Determinismen Side VI) og langt fra ikke tale om Spinoza som en Philosoph, i hvis System man var inde. Endnu mindre skal man eensidigen gaae udenfor hiin Forestillingskreds for at nedbryde en, i al Fald efter de Flestes Forestilling, for Menneskets moralske Værd

vigtig Lære, men derimod lukke Øinene for Undersøgelser, der love at redde hiin Lære. Vel synes Hr. Professoren nu ikke at ville erkjende nogen umiddelbar Forestilling om Friheden (see, til Exempel, Determinisme Side 53-54); men, dersom dette virkeligen er hans Mening, saa er det en reen Misforstaaelse. Det er dog unægteligt, at Mennesket føler og handler, som om det var ham selv, der af egen indvortes Tilskyndelse kunde foretage Noget i Verden. At denne hans formeente selvstændige Virksomhed dog har sin Grund i en usynlig Nødvendighed, som tvinger ham til at beslutte det, han mener, af sig selv at beslutte, er et Theorem, som gaaer udenfor den umiddelbare Forestilling, ja endog oprører den; hvilket første han og i Afhandlingen om Affindighed S. 57-58 bestemt erkjender. Dermed vil jeg ingenlunde have nægtet Speculationen Adgang til at sætte Frihedens Realitet paa Prøve, hvilket Kant ogsaa har gjort og det en Deel skarpere, end Hr. Prof. Howitz. Men saa maa man og tilstede, at Speculationen ligeledes sætter andre givne Forestillinger paa Prøve. Eet Sted gjør Professoren ellers en Undtagelse og indlader sig selv i at philosophere over Tiden. I Determinismen Side 61-62 mener han nemlig, at det er ganske overeensstemmende med Fornuften, at fortsætte Aarsagsrækken af skete Ting i det Uendelige, og at Verdens Evighed ved Siden af Guds evige Tilværelse intet Stødende har for Tænkningen. Han bemærker, at

astronomiske Jagttagelser synes at lære, at Fixstjerner forsvinde og nye Stjerner og Stjernetaager fremkomme. "Analogt hermed er det tænkeligt" saa vedbliver han, "at vort Soelsystem engang er opstaaet, at Jorden og de øvrige Planeter ere oprindelige Stykker af Solen, denne igjen udsprunget af et andet forgaaet Soelsystem, dette igjen af et tredie og saa videre, indtil Forstanden bliver træt af at fortsætte denne Operation. Men møder den her noget Fornuftstridigt? Er det, at trættes ved en uendelig Tankegang, det Samme som at modsige sig selv? Og er Tingenes evige Vexel derfor Nonsens, fordi vor endelige Tænkning maa opgive at forfølge den"? Men man seer, at han aldeles ingen tydelig Forestilling har havt om sin Opgave. Her handles, for at lade alt andet i hiint Raisonnement ligge, ikke om et Tal af Billioner, Trillioner eller hvilketsomhelst andet Tal, man kan falde paa at nævne. Der lod det sig høre, at vor Forestillingsevne vel blev træt af at fortsætte en saa lang Aarsagsrække, men at den dog intet Utænkeligt indeholder. Men her spørges om en uendelig Aarsagsrække og om en uendelig Tid. Ligesom hiin første Forestilling medfører, at der ikke gives nogen første og oprindelig Aarsag, uden hvilken dog ingen underordnet Aarsag kan være, saaledes medfører den sidstnævnte Forestilling, at der i ethvert givet Øieblik er forløbet en uendelig Tid, og at der altsaa for tusinde Aar var forløbet ligesaa lang Tid, som i Dag, at følgelig disse sidste

hoo Aar ere et Intet, og at, da dette da og gjelder enhver anden Tidsdeel, som man vil opgive, at den uendelige Tid er en Sammensætning af Intet; hvor lidet det, Hr. Forf. taler om Verdens Evighed, ... staaer med det, han siden til Udvikling deraf fremfører, og som just indeholder, at Verden er opstaaet i Tiden, falder i Øinene, ligesom og Enhver, der kjender noget til Spinozas Lære, vil her, som overalt, undre sig over, at Forfatteren troer sig at være en Tilhænger af denne Grandsker.

Den ovenberørte Fremstilling af Kants tredie Antinomie (S. 61-64) er uden Tvivl, saameget end Kant heri er blevet misforstaaet, dog vel den besynderligste, der nogensinde har ladet sig tilsyne. Jeg skal blot nævne nogle af de mange Urigtigheder, hvori Forf. her har gjort sig skyldig. For det Første har han aldeles ikke bemærket, at det er kun under en vis Forudsætning, den nemlig, at Tid og Rum og den Verden, der viser sig i Tiden og Rummet, have en absolut Realitet, at Kant lader den speculative Fornuft baade bevise og modbevise Friheden, saa at det egentlige Resultat bliver, at intet af Beviserne for ham, der nægter slig Realitet, har nogen Værd eller Gyldighed. Dernæst siger han, at Kant i Beviset for Friheden kun beviser, at vi maae antage en Verdens første Aarsag, og at han deraf slutter rask, at vi ogsaa kunne antage flere absolute Causaliteter. Det er nu indlysende af Det, jeg alt har bemærket,

at Kant end ikke tiltroer sig at have gyldigen be-
det Første, og han har derhos udtrykkeligen lært,
om endog Beviset iøvrigt var gyldigt, saa vilde
kun bevise en første fri Aarsag til den hele Til-
relse, og at det, hvad andre frie Aarsager angaa
kun havde beviist disses Tænkelighed. Fremdel
mener Forfatteren, at Kant ved hiin Antinomie h
villet godtgjøre, at der er en Modsigelse i den S
ning, at Intet skeer uden Aarsag, og Forf. læ
ger paa flere Steder Vægt paa, at her kun handle
om Det, som skeer. Nu er det dog aabenbart, at Ka
her ad den dialectiske Vei netop har villet stadfæste,
at Aarsagernes Sætning vel er en fast og uforanderlig
Forstandslov for alt Det, som skeer, (foregaaer i
Tiden) men at den ogsaa dertil maa indskrænkes, og
saavel Beviset for den Thesis, at der gives en Frihed,
som den hele øvrige Udvikling gaaer ud paa at godt-
gjøre, at der kan tænkes en Aarsag til det, der fore-
gaaer i Tiden (skeer), som ikke selv er i Tiden og, af
denne Grund, ikke er underkastet hiin Lov. Det maa
mærkes, at Kant aldeles ikke kalder i Tvivl, at de
menneskelige Handlinger, som Begivenheder i Tiden,
have en Aarsag, men at han kun viser, at det ingen-
lunde er nødvendigt, at denne Aarsag selv skal være
en Begivenhed i Tiden, og at altsaa Friheden kan
være denne Aarsag. Naar Hr. Forf. siden lærer, at
Kant hverken tillægger Friheden Virkelighed eller Mu-
lighed (Side 73 og 74), saa er dette dog en altfor

aarfaldende Misforstaaelse, da Kant alene lærer, at den speculative Fornuft ikke har beviist hverken Frihedens Virkelighed eller engang dens reale Mulighed, men kun godtgjort, at den ikke staaer i nogen Modsigelse med den sig selv forstaaende Speculation, og at den derfor, som en Gjenstand, hvorom Speculationen intet Positivt lærer enten for eller imod, med Rette kan antages paa Grund af den Opfordring i vort Inderste, der forudsætter, at vi have Magt til at gjøre det, der kræves af os.

Jeg har allerede forhen bemærket, at jeg ingenlunde ubetinget anseer de kantiske Philosophemer om Friheden som det sidste og afgjørende Ord om denne Gjenstand. Men jeg har dog ikke anseet det uvigtigt, at overtyde mine med Kants Lære ubekjendte Læsere om, at denne Mand, i hvem jeg og Mange med mig beundre en af Verdens ypperligste Grandskere, ikke har været en saadan Stymper, som Hr. Professor Howitz i ham vil fremstille.

Af samme Grund kan jeg ikke forbigaae hvad denne Forfatter S. 64-68 foredrager. Han meent her at have truffet Kant i en grov Selvmodsigelse, idet denne, i Særdeleshed Critik der practischen Vernunft Side 171 og 177, lærer, at, naar man forud kjendte indtil den mindste Drivefjeder i et Menneske saavelsom enhver udvortes Foranledning, saa kunde man beregne hans Forhold i Fremtiden med samme Sikkerhed, som man beregner en Maanefor-

mørkelse, og dog med alt det paastaaer, at denne ha Handlingers empiriske Nødvendighed ikke ophæv deres Frihed, som han forsætter i den intelligible Ve den. Hr. Forf. har her overseet, at een af de Be tingelser, hvorunder hiin sikkre Forudsigelse skul kunde finde Sted, er, at et Menneskes Tænkemaade i sin hele Bestemthed, staaer ganske aaben og klar fo os. Nu er det for det første indlysende, at denne Be tingelse er aldeles umuelig. Enhver Individualitet har en saadan Rigdom og Dybde, at den ikke gaae op i noget Begreb, at man ikke kan indslutte samme i nogen nøiagtig bestemt og begrændset Forestilling. Betingelsen er altsaa umuelig, altsaa og det Betin gede. Jeg skal herved blot endnu bemærke, at Opgaven, fuldstændigen at forudberegne et Menneskes Handlinger, end ikke var løst, om man end med Sikkerhed kunde sige i Forveien, hvad han, i ethvert mødende Tilfælde, i enhver Forvikling, vilde vælge; thi det var ikke blot Hovedhandlingen i sit almindelige Omrids der maatte forudberegnes, men ogsaa alle de samme ledsagende nuancerende Bihandlinger, der give den sin Bestemthed og individuelle Skikkelse. Det var ikke nok, at man kunde forlade sig paa, at ingen Fristelse, ingen forførerisk Dragt, hvori det Slette var indklædt, kunde bringe et givet Menneske til at afvige fra Retskaffenhedens Love, men man maatte og kunne indtil det yderste Detail forudsige den Adfærd, han vilde bruge i at møde hiin Fristelse. Men hvor

ste endog de største Menneskekjendere feile i at bekomme Hovedtrækket i en Persons Characteer er bekjendt; og intet er sædvanligere end at der, især under store Skjebner, under vanskelige Forviklinger, kommer meget frem i et Menneskes Charakteer, som hverken han selv eller hans nøieste Bekjendtere forhen havde nogen Forestilling om. Dog alt dette er her ikke endnu det Væsentlige og anmærkes fornemmeligen, fordi Forfatteren paa flere Steder viser, hvor let han tager det, naar han taler om at forstaae en Characteer og at beregne et Menneskes Handlinger. Men hvad der her er Hovedsagen er det, at, naar endog hiin af Kant nævnte, men, efter hvad han med stor Føie antager, umulige Betingelse, var givet, saa kan man meget gjerne indrømme det, han under denne Betingelse har lært, uden at gjøre Friheden mindste Afbræk. Man mærke, at den ene og vigtigste af de Factorer, han forudsætter, er Individets Characteer. Men denne selv antager han ikke for et Product af physiske Love. Naar man altsaa endog kjendte et Menneskes Characteer i sin nøiagtigste Bestemthed og vidste paa det grundigste af denne Characteer at uplede enhver hans Handling, saa var dog dermed selve Characteren ikke forklaret eller hidledet. Den vedblev endnu, som et første og eiendommeligt Princip, der ikke kunde hidledes af bestemmende Aarsager. Vistnok findes der i ethvert Individs Characteer Noget, hvilket vi maae tage, som

noget Givet og ikke vide at forklare af foregaaende Aarsager. Dersom man vil paastaae, at dette Eiendommelige dog har sin Grund i hans physiske Organisation, saa er dette en Paastand uden al Grund, og som aldeles Intet forklarer.

Det er saaledes og uden Føie, naar Hr. Forf. tilegner sit System det Fortrin, at herved Alt bliver begribeligt, og at han derfor bliver fri for at erkjende i Frihedens og Naturnødvendighedens Forhold til hinanden en af Forstandens største Hemmeligheder og Tilværelsens Gaader, en Indrømmelse af mig, hvorved jeg ingenlunde skammer mig, uagtet Hr. Prof. citerer den ikke mindre end tre Gange (S VIII, 91, 102). Jeg misunder ham ikke den dybere Indsigt, hvoraf han troer sig i Besiddelse, hvorefter det kun ere faa og uvigtige Puncter, som Nødvendighedslæren ikke veed at forklare (S. 69). Men jeg frygter for, at denne Selvtilfredshed har sin Grund deri, at han kun hefter sit Blik paa den blanke Overflade, uden at tænke paa den mørke Grund. Hvor Hr Forf. søger at gjøre de menneskelige Handlinger begribelige i deres Nødvendighed, seer man ikke, at han leverer Mere, end hvad vi Andre uden stor Anstrængelse ogsaa kunne levere; kun ville vi ikke troe, derved at have gjort noget. Saaledes hedder det Pag. 84-85, at Bruti Daad var en Følge af hans medfødte Characteer, af hans romerske Opdragelse, af hans Bekjendtskab med den stoiske Philosophie, af hans Slægtskab

med hiin Tyranniets gamle Fjende, af Cæsars Overmod, af Cassius's Opmuntring, af Seddelen, "Du sover Brutus" o. s. v, og at Brutus, ifølge alt dette Foregaaende, som nu ikke stod til at ændre, maatte fatte den Beslutning at dræbe Cæsar. Det er indlysende, at den betydeligste af hans Factorer er Bruti medfødte Characteer, som han dog ikke nærmere bestemmer og endnu mindre hidleder af hine foregaaende Aarsager. Vi kunne meget gjerne tilstaae, at Bruti Daad havde sin nødvendige Grund i hans Characteer. Men deels kan man dog ikke sige Andet herom, end at, da vi vide at Brutus har dræbt Julius Cæsar, saa maatte det ligge i hans Characteer, under de givne Omstændigheder, at handle saaledes. Dersom ikke Bruti Daad allerede var givet, saa tvivler jeg meget paa, at Hr. Prof. Howitz, om han endog havde havt et nøiagtigt personligt Bekjendtskab til Brutus, kunde have forudsagt, at han vilde dræbe Julius Cæsar. I det Mindste troede denne, der dog ogsaa kjendte Brutus og vist heller ikke manglede Forstand og Menneskekundskab, ham ikke til denne Daad. Ved at være trængt dybere ind i Bruti Characteer, end Julius Cæsar var, vilde man i alt Fald dog neppe være kommet videre, end til at ansee et saadant Foretagende for muligt, som Julius Cæsar ansaae for umuligt. Nødvendigheden heraf vilde vist Ingen have forudsagt. Om det derfor end indrømmes, at hans Handling havde sin nødvendige Grund i hans Characteer, saa maa man dog tilstaae, at denne Nødvendighed laae i

det Skjulte og Uudgrundelige i Characteren, men ingenlunde i Det, som af samme var aabenbart, inden hans Daad blev virkelig, af hvilken Virkelighed man vel under et vist System kan slutte til Nødvendigheden, men uden iøvrigt at kunne forklare samme. Det er overalt en synderlig Illusion, naar Mange rose sig at have givet en psychologisk Forklaring af mærkelige Handlinger, naar de i almindelige og ubestemte Træk kunne forklare Handlingens Overeensstemmelse med Personens Characteer saavelsom de ledende udvortes Aarsager. Naar man ikke tager det strengt med Ordet, kan man indrømme dem at have forklaret Handlingens Mulighed, om man vil, stundom endog dens Sandsynlighed, men de lade vel være at vise os, hvorledes Handlingen, under de givne Forudsætninger, var nødvendig. For at bevise dette, maatte de vide meget Mere, end de gjøre. Dog alt dette er egentlig kun sagt i Forbigaaende. Men, hvad der for vor Strid er Hovedsagen, er klart, at, om Hr. Professor Howitz virkeligen paa det foranførte Sted havde af Bruti givne Characteer paa det Nøiagtigste forklaret os Nødvendigheden af hans Handling, saa havde han dog aldeles Intet for sit Øiemeed udrettet, naar han ikke tillige havde forklaret os Oprindelsen til Bruti Characteer, og herpaa har han aldeles ikke indladt sig; den forudsætter han som givet, hvori han vistnok gjør meget ret *).

*) S. 91 synes han slet ikke at ville erkjende nogen oprindelig individuel Characteer som Grund til

Hr. Prof. Howitz paastaaer Side 87-88, at da det, efter min Lære, ikke lader sig begribe, ɔ: hidlede af Naturaarsager, hvorledes det gaaer til, at et Menneske antager den Characteer, hvoraf hans Handlinger udflyde, saa vilde den hele Opdragelse og den moralske Styrelse ved Hjelp af Love og Foranstaltninger være uden al Grundvold. Men dette er en aabenbar Feiltagelse. Vi nægte ingenlunde, at den Kraft, som der er i Mennesket til at leve efter Fornuftens Forskrifter, kan udvikles og dannes, ligesom vi og erkjende, at de Drifter, som ligge i Menneskets sandselige Natur, kunne styres og ledes til Samstemmelse med Det, Fornuften byder. Disse Drifter blive os overalt ikke mindre tilgjængelige, end de ere Fatalisterne. Vel tilstaae vi, at der i enhver menneskelig Natur er noget Uudgrundeligt, og at vi derfor heller ikke see os istand til at meddele ufeilbare Regler for Menneskets Ledelse ved Opdragelse, Lovgivning og Statsstyrelse; men vi troe os befviede til at ansee det for en Illusion, naar Fatalisterne troe sig i Besiddelse af et saadant ufeilbart System, og neppe

Menneskenes forskjellige Handlinger; thi derefter bør et Menneskes Dyd tænkes som en naturlig Følge af hans gode Forældre, disses Exempel, deres Omhue for hans Opdragelse, hans Lecture, hans Selskab, hans Stilling i Staten, o. s. v." Dette er paa Helvetius's Viis, men er endnu langt mere overfladisk end at hidlede Handlingerne af en ved den physiske Organisation bestemt Characteer.

har Prof. Sibbern Uret, naar han anseer det for en Mangel paa en levende Naturbeskuelse, paa en grundig og indtrængende Betragtning af Menneskets sjælelige Væsen, naar Nogen forestiller sig, at et Menneskes Character og Beslutninger bestemmes ved blotte ydre Aarsager, der, uden Hensyn til nogen eiendommelig Natur, maae have en ligesaa bestemt Virkning paa ham, som de Midler, hvorved man afretter Heste, hvor endda skundom Reglerne, paa Grund af Individets eiendommelige Beskaffenhed, slaaer meer eller mindre heldigt an.

Jeg har iøvrigt allerede i juridisk Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 127 ff. viist, at det ikke er saa meget det, der udgjør Frihedens Væsen, nemlig Fornuftkraft, der gjør Knuderne i denne Lære, som denne Friheds Indskrænkning hos de endelige Væsener, hos hvilke Aanden boer i Kjødet. At Mennesket, som Fornuftvæsen, har Evne til at indrette sit Sind og sit Liv efter Fornuftens Forestillinger, er Noget, som just ikke er saa meget dunkelt, og heri er det egentligen, jeg har søgt Frihedens Væsen, anmærkende blandt Andet, at man, efter et andet Begreb om Friheden, maatte nægte det høieste Væsen denne Egenskab *), og at den ligeledes

*) Dette citerer Hr. Prof. Howitz og S. 56, skjøndt just ikke ganske rigtigt, men troer, at det modsiger min øvrige Lære. Maaskee den følgende Udvikling vil overbevise ham om denne Menings Grundløshed. En aldeles lignende Yttring af

i en ringere Grad kunde tillægges det Menneske, der er fast i det Gode, end den, der vakler mellem Ondt og Godt. Men, foruden det, der saaledes egentligen udgjør Frihedens Væsen, maa man tillægge Mennesket som et indskrænket Fornuftvæsen, Valget mellem Godt og Ondt. Hvorledes det nu gaaer til, at dette eller hiint Individ bestemmer sig for det Ene eller det Andet, og i den bestemte Grad og Blanding med sin Modsætning, hvori det findes optaget i hans Sind og Vandel, dette er en Gaade, som vi aldeles ikke see os istand til at opløse, hvorimod vi endog see os istand til klarligen at bevise dens Uopløselighed. Vi indrømme imidlertid Fatalisterne heri end ikke det mindste Fortrin; thi hvad de sige om den forskjellige Characteer, som bestemt ved udvortes Anledninger, er stridende mod Natur og Erfaring, og, forsaavidt de erklære den grundet i den legemlige Organisation, saa er dette en tom Paastand, blottet for alt Beviis eller Forklaring, hvorved der slet intet Andet vindes, end at Menneskes dybeste Følelser angribes og tilsidesættes. At denne ethvert Menneskes eiendommelige Characteer har en anden Rod, end den sandselige Naturs Love, er Noget, som ikke gjør os nogen Vanskelighed, som jo i høiere Grad trykker Fatalisterne. Derimod maa det tilstaaes, at, naar man saaledes har sat Aarsagen til de menneske-

Herder bliver mig foreholdt Side 44, og er Professoren nok for at regne denne berømte Mand til sit Partie (!).

lige Characterers Forskjellighed i noget Oprindeligt og af alle Naturaarsager Uforklarligt, saa have vi dog ikke dermed fuldendt Frihedslæren saaledes, at den tilfredsstiller vor inderste Følelse. Vi ville og have en saadan Frihed, at der hermed forbinder sig Tilregnelse, og ikke blot det Slags Tilregnelse, som Fatalisterne kunne indrømme, en Tilregnelse for andre Mennesker, som bifalde, hvad der tjener til deres Vel, og misbillige det Modsatte, men en Tilregnelse, som er gjeldende for den indvortes Dommer, som anklager eller undskylder os, og som vi kunne vente bekræftet ved den evige Retfærdigheds Dom. En saadan Frihed og Tilregnelighed har det sin store Vanskelighed, ret at forklare og ene med det, som er den visseste af alle Sandheder, at Alt, hvad vi ere, har sin Oprindelse fra et Væsen, der er af og ved sig selv, og af hvem alt Andet er. Saameget er imidlertid vist, at den Følelse, hvormed vi, denne vor absolute Afhængighed uagtet, betragte os som særskilte Væsener, der ere opfordrede til, ved egen Kraft at fuldføre Noget, er uadskillelig forbunden med vor individuelle Tilværelse og ligesaa sand og vis, som denne. Det indlyser ogsaa, at denne Følelse er nødvendig for at drive os frem til det vi skulle vorde. Der tilkommer den følgelig al den Realitet, som Noget, der ellers hører til den endelige og individuelle Tilværelse kan have, og i Særdeleshed som Aarsagernes Lov. Men her erkjender jeg ogsaa med dyb Ærbødighed Grændserne for min Ind-

lige. Hvorledes der virkeligen, den guddommelige Almagt ubeskadret, kan blive nogen sand Selvstændighed tilbage for et endeligt Væsen, det er noget som jeg ei formaaer at begribe. Derimod finder jeg denne Ubegribelighed selv meget begribelig, idet jeg klarligen indseer, at jeg, som et Væsen, der ei er af mig selv, blot kan tage mig, saaledes som jeg er mig givet, men ikke kan forklare Betingelsen for min Tilværelse, den Sammenhæng, hvori jeg staaer med den Uendelige, fra hvem jeg erkjender at have min Oprindelse.

Dog, naar Hr. Prof. Howitz anklager Frihedslæren for Ubegribelighed, saa forstaaer han herved ikke blot det, der ligger i dette Ords naturlige og almeenantagne Betydning, men, ved en Sprogvilkaarlighed, hvortil det vil være vanskeligt at finde Magen, betegner han og under dette Udtryk Utænkelighed, Absurditet, Fornuftstridighed, o. s. v. (S. 81, 87, 112). Jeg har allerede oven udladt mig over adskilligt, som han har sagt, for at godtgjøre, at Kants Fremstilling af Frihedslæren er fuld af Modsigelse og Urimelighed. Alt hvad han iøvrigt har fremsat for at retfærdiggjøre hiin Beskyldnings Ubegribelighed i foranførte sære Betydning, løber ud paa, at han tillægger Kant, Læren om en libertas indifferentiæ, som denne dog netop har fortrængt af den philosophiske Verden, og derhos uden videre paasiger mig — der dog paa det eftertrykkeligste har erklæret mig imod en saadan Frihed — saavelsom hans øvrige Modstandere

samme Frihedsbegreb *), samt at han ikke vil vide a
den i sig indlysende og saavel af Professor Sibbern
som af mig saa bestemt indskjærpede Forskiel mellem Fri-
hed, som en almindelig menneskelig Evne, til at ind-
rette sit Levnet efter Fornuftens Love, og Frihed, som

*) Jeg kan ikke afholde mig fra her engang at berøre Hr. Professor Howitz's S. 43 fremsatte og siden under mangfoldige forskjellige Vendinger gjentagne Foregivende, at vi kun have demonstreret ham Frihedstheorien efter Kant og Fichte. Langt fra mig være den forfængelige Tanke at kunne sige noget egentligt Nyt over en Sag, der i Aartusinder har været undersøgt af saamange dybsindige Grandskere, for hvilke jeg bøier mig dybt. Men hiint Foregivende bør dog ei være uomtalt, fordi det er urigtigt, og beviser, at Hr. Professoren har ladet det være sig mere angelegent, at sige noget, som han troede nedsættende for hans Modstandere, end at prøve, om det han sagde var grundet eller ikke. Det er jeg hverken Kants eller Fichtes Fremstilling, har fulgt; den jeg har givet, indeholder, saa ubetydelig den end ellers er, hvorledes jeg har bearbeidet denne Gjenstand i min Tænkning, skjøndt vistnok derved fremhjulpen ved de tvende nævnte og andre Sandhedsgranskeres Værker. Men i Sibberns Fremstilling er der saameget Eiendommeligt, at vist Mangen, der har et ganske andet Bekjendtskab til hvad der hidtil er ydet end Hr. Professor Howitz, vil deri finde et nyt Lys. Recensenten i Literaturtidende har ikke havt Leilighed til nogen selvstændig Fremstilling.

n fuldendt Kraft, der ikke findes hos nogen Dødelig, men er det Maal, Enhver, ved Hjelp af hiin Evne, i al Evighed har at stræbe efter.

I sin Afhandling om Affindighed har Hr. Professoren gjentagne Gange forsikkret, at Kants Frihed i er "en Valgfrihed (libertas indifferentiæ) mellem det Onde og Gode"; ligesom han af Kants Skrifter ikke havde benyttet uden et Sted i dennes Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre, S. V og XXVII, hvor han udtrykkelig nægter, at Friheden bestaaer i sligt Valg (See juridisk Tidsskrift, S. 31, 34 og flere Steder). Det syntes og netop at være deri, at Kants Frihed var ham saa paradox, i det den tyktes ham at indeholde en Nødvendighed til at handle moralsk godt. Man skulde og, efter hvad han sammestedes S. 52-54 har foredraget, troe, at han intet havde imod slig Valgfrihed at erindre; skjøndt det siden erfares, at dette foregivne Valg dog skal have sin Grund i en hemmelig Naturnødvendighed (S. 56-59 o. fl. St.) Nu derimod har han ganske forandret hiin Forestillingsmaade; nu skal den Kantiske Frihed netop være en libertas indifferentiæ og just derfor indeholde en Modsigelse. (See Determinismen S. 81-88, 139 o. fl. St.) Læserne vide allerede at Valg, efter min Forestillingsmaade, ikke hører til Frihedens Grundvæsen, der blot bestaaer i Fornustens Evne til at beherske Sindet, men at den dog er uadskillelig fra den ufuldkomne

menneskelige Frihed. *) Men dette Valg er derfor i
ingenlunde en blind, grundløs Griben til mellem
Gjenstande, hvorved Sindet finder sig lige meget til
trukken, saaledes som Buridans berømte Æsel mel
to Havreknipper. Valget forudsætter stedse en m
eller mindre tydelig Erkjendelse af det, der er de
Gjenstand. Men vi paastaae, at denne Erkjendelse
kun afgiver en *Bevæggrund* for Villien, og at,
som denne, efter sin eiendommelige Beskaffenhed, sætter Priis paa de forskjellige Gjenstande, der fremstille sig som Goder eller Onder, faaer Bevæggrunden Magt over Mennesket. Fatalisterne kunne ikke selv, uden at modsige al Erfaring, nægte, at det beroer paa Sindets Retning, hvorledes Enhver vælger imellem de forskjellige Alternativer, der fremstille sig for ham, men de maae tilstaae, at dette Valg ingenlunde er givet ved den blotte Erkjendelse. Selv hvor der ei spørges om det Fortrin, moralske Overveielser og Følelser giver det eene for det andet, er det aabenbar Enhvers eiendommelige Tilbøieligheder, som forvandle *Bevæggrundene*, der egentlig blot ere *Muelighedsgrunde*, til *virkende* og *virkelige Grunde*. Een foretrækker stærke skjøndt korte Nydelser; en anden seer mere paa at vedligeholde sig for vedvarende Leven og

*) Dette har jeg iøvrigt ei blot udviklet i juridisk Tidsskrift, 8 B. 1 H. S. 127, men og i adskillige ældre Arbeider, f. Ex. Eunomia, 2 Bind, Side 120-121.

Nyden. Een har Lyst til at tumle sig i Livet, en anden har mere Smag for den rolige Betragtning. Een drager Egennyttens, en anden Forfængelighedens Tjeneste til sig. Den ene sætter Livet og alt paa Spil, for at vinde et stort Navn; for den anden har dette intet, som kan friste ham til at opoffre Livet eller dets Nydelser. Disse og utallige andre Forskjeller maa Enhver, hvad System han end bekjender sig til, søge i Individets særegne Tænkemaade, og ingen vil paatage sig at bevise, at det er givet ved den blotte Erkjendelse, at man skal foretrække den ene eller den anden Modsætning, eller at det i ethvert Individ, som herved gjør Udslag, eene og allene hidrører fra Opdragelse og udvortes Forhold. Saaledes indeholder, i det mindste med Hensyn til den os bekjendte Aarsagers Række, Enhvers Villie noget Oprindeligt og Selvstændigt, forsynet med Magt til at gribe ind i Udenverdenen. Dette tilstaaer Hr. Professor Howitz selv (Determinismen Side 124-125). Vel paastaaer han derhos, som før ham saa mange andre, at dette tilsyneladende Oprindelige dog kun er et Produkt af Organisationen og Paavirkningerne uden fra. Men dette er, som vi alt have bemærket, en blot Hypothese, som derhos aldeles intet forklaret, hverken i Almindelighed hvorledes den Virksomhed, vi kalde aandelig, frembringes, eller i Særdeleshed, hvorledes den hos dette eller hiint Individ har faaet den eiendommelige Skikkelse, hvori den viser sig. Vil man derimod sige, at det dog har sin

Rod i ham, som er al Tilværelses Ophav, saa er det noget, som vi, paa ingen Maade, kunne eller vil modsige. Vi forlange ingen anden Selvstændighed end den, som kan bestaae med den evige Viisdoms og Kjerligheds uindskrænkede Herredømme over alt det, som er. Derhos erkjende vi, at vi, formedelst vor Naturs nødvendige Indskrænkning, ei kunne indsee, hvorledes og i hvad Forstand det høieste Væsen har kunnet meddele os noget af sin Selvstændighed, saalidet som vi i Almindelighed forstaae, hvorledes en endelig Verden kan bestaae ved Siden af hans uendelige Væsen. Men, i Stedet for at forvirre os ved Grublerier, som ligge uden for Grændserne af den menneskelige Tænkning, blive vi staaende ved den naturlige og en grundig Eftertanke ingenlunde modsigende men tvertimod derved bekræftede Forestilling, at vi hver for sig have at arbeide paa at efterkomme en Opfordring, der vender sig til os som Væsner, der kunne frembringe noget ved frie Kraftanstrængelse.

Ligesom den hele af Hr. Prof. Howitz oversatte Humiske Afhandling, der er skrevet imod den i de da herskende Systemer antagne libertas indifferentiæ, aldeles ikke rammer den Frihedslære, hvortil vi bekjende os, og som intet dermed har tilfælles, saaledes er og alt hvad Hr. Professoren, under forskjellige Vendinger, gjentager om en Frihed til at handle uafhængig af eens personlige Characteer (S. 51) og deslige, ganske upassende i den Strid, han vil udfægte, saa jeg ikke skal

indlade mig videre herpaa, skjøndt der paa hvert enkelt Sted kunde være meget at sige angaaende hans grundskjæve Forestillinger, der aldrig treffe det, hvorom der er Tale. Jeg har forresten allerede i juridisk Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 128-131 saa bestemt og tilstrækkelig udviklet og motiveret min Mening herom, at jeg har ondt ved at begribe, hvorledes Hr. Professoren er kommet til ligefuldt at tillægge mig hiin Sætning. Kun skal jeg endnu bemærke en herhen hørende ganske synderlig Misforstaaelse, af det, der ei kunde synes at være Misforstaaelse underkastet, som forekommer S. 84-85 i hans Skrift. Han paaberaaber sig her Luthers mærkelige Ord paa Rigsdagen i Worms: Jeg kan ikke andet, som en Erkjendelse af den Lære, han forkynder. Men, hvo seer ikke at den Nødvendighed, denne Tale udtrykte, ingenlunde var af det Slags, som Hr. Proffessoren forfægter, men tvertimod en saadan, at vi, hans Modstandere, betragte den som den høieste Spidse af menneskelig Frihed *). Sandelig det var ikke Blodets Spænding,

*) Forf. gjør, S. 59 sin Recensent følgende Spørgsmaale: Kjender han da ikke til nogen anden Aarsagsrække end den mekaniske? Er der ikke ogsaa en moralsk og fornuftig Nødvendighed? Virkelig snurrige Spørgsmaal i Forfatterens Mund og til en saadan Recensent; og ligesaa snurrigt, at han strax efter nævner Spinoza, som den Forfatter, af hvem man maatte lære denne Forskjel, naar man tilgavns havde studeret og forstaaet ham.

hvorved Luther fandt sig saa mægtigen drevet til det Sted, hvor alle Farer truede ham, ej heller var det et Mave- eller Levertilfælde, som førte ham; saa lidet som der gaves nogen jordisk Fordeel, som kunde friste ham til det kjekke Skridt, Efterverdenen beundrer. Nei, han følte i sig et guddommeligt Kald til at kjempe for Troens Reenhed, til at gjøre sine Brødre deelagtige i Himmelens ypperste Gave. Dette Kald omfattede han med sin stærke Sjels hele Kraft, med sit varme Hiertes hele Kjerlighed; i det svandt ham ethvert jordisk Hensyn; det forjog enhver Frygt for den, som blot kan ihjelslaae Legemet. Naar vi skulde nævne et stort og herligt Exempel paa den Menneskets Kraft til, i et høiere Livs Fylde, at hæve sig over al sandselig Frygt og Haab, hvori vi sætte Friheden, saa vilde vi i de seneste Aarhundreder ikke kunde vælge noget saa passende som Luthers. Han kunde fuldt saa vel som Socrates, hvem vor Forfatter, med en forunderlig Inconseqvents, tillægger en Egenskab, som han ellers nægter det menneskelige Kjøn (hvorom mere siden), tjene til Beviis paa Villiens Kraft; thi vistnok kan man ikke rose ham for den skjønne Sjæls Ligevægt, der udmærkede hiin græske Viise; men dette erstatter han os ved den forbausende Kraft og Nidkjærhed, hvorved han, opluet af Troens og Kjerlighedens hellige Flamme, bekjæmpede Mørkets Rige og overvandt.

En anden Urimelighed, hvorfor Forf. beskylder den

Kantiske Frihedslære, og som han derfor uden videre ogsaa tillægger os, hans tre Modstandere, er at den, forvexlende den ideale moralske Frihed med det blotte Anlæg, tillægger ethvert Menneske en saadan fuldkommen Uafhængighed af Sandseligheden, som man blot har fundet hos Enkelte, der udgjøre en Undtagelse fra Reglen, og ikke afgive en troe Copie af Slægten, saaledes som denne existerer. Dette var i Afhandlingen om Afsindigheden hans Hovedklage over Kant; og skjøndt vi tilstrækkelig have gaaet ham i Møde, gjentager han den atter i hans nye Skrift, S. 90-112. Dette hele beroer paa, at han paadigter saavel Kant som Os et Begreb om den menneskelige Frihed, som strider mod hans og vore udtrykkeligste Yttringer. Den Slutningsmaade, han Side 93 tillægger sine Modstandere, har han selv gjort, og den er i Materie, Form og Udtryk saa afvigende fra deres Forestillingsmaader, at de paa ingen Maade kunne vedkjende sig samme. Naar har Kant grundet sin Frihedslære paa Erfaringer om, at der gives meget dydige Mennesker? (et Udtryk, som desuden hverken Kant eller nogen, der deler hans strenge moralske Begreber, kunde falde paa at bruge). Nei det er paa den til Alle sig henvendende Opfordring til Dyd, ikke paa nogen Erfaring om at der gives dydige, eller endog meget dydige Mennesker, han grunder sin Frihedslære. Forfatterens her anbragte Spørgsmaal: "Er det bona fide raisonneret?" kunde altsaa let anledige det Mod-

spørgsmaal: "Er det bona fide citeret?" Dog vi vil hverken paa dette eller noget af de mange andre Steder, som give samme Anledning, fornærme ham med dette Spørgsmaal. Jeg er overbeviist om at den Beskyldning, som vilde ligge deri, med al sin tilsyneladende Retfærdighed, virkelig vilde være uretfærdig. Men det er vist, at den Frihed, som hiin Opfordring forudsætter, som allerede tilværende, ingen Besiddelse er af det, vi opfordres til at vorde, hvilket vilde være en plat Urimelighed, men en Evne til at arbeide for det; hvortil vi ere opfordrede. Det er en Evne til at tilvinde sig Uafhængighed af Sandselighed (og det ei anderledes end ved en evig Nærmelse til dette aldrig opnaaelige Maal), Kant, under Navn af Frihed, tillægger Mennesket, ikke en virkelig given Uafhængighed. Dette har jeg i juridisk Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 134 forklaret saa tydeligt, at jeg ei begriber, hvorledes Hr. Professoren kunde misforstaae det. Han affærdiger min Distinction mellem Frihed som blot Evne og som virkelig Kraft, dermed, at det er ligegyldigt, om man kalder den Evne eller Kraft, da det dog er vist, at virkelig Uafhændighed ikke tilstæder Grader. Men havde han blot citeret lidt fuldstændigere, saa vilde Enhver seet, at hans Svar intet Svar er; thi jeg har, stolende kun lidet paa hans Bekjendtskab med philosophisk Terminologie, udtrykkelig forklaret Evne i Modsætning af Kraft, som en Mulighed og kan altsaa derved ikke

forstaae en virkelig Uafhængighed. Sibbern har ogsaa paa en høist sindrig og træffende Maade søgt at vise Forfatteren til Rette i foranførte Henseende og af dennes egen Tilstaaelse om Socrates udviklet, at Friheden er en almindelig menneskelig Egenskab, erkjendende iøvrigt, at Friheden i Jordlivet er kun høist ufuldkommen og ikke har meget mere at betyde, end Fornuftlivet hos et Barn. Dette mener Forfatteren nu at være i fuldkommen Strid med Kantianernes Lære (hvorunder han finder for godt at indbefatte sine tre Modstandere) og at det er et Ordspil, naar man betragter Frihed som en almindelig menneskelig Evne, og dog tilstaaer, at den hos Menneskene i Almindelighed ikke er mere, end en fjern Mulighed til at blive fri. Men hvorledes kan noget menneskeligt Individ komme i Besiddelse af den Frihed, som Forf. erkjender hos Socrates, uden ved Hielp af en ham allerede som Menneske tilkommende Evne? Man nægter dog ikke, at Sprogevne er en almindelig menneskelig Egenskab, skjøndt den kun udvikler sig efterhaanden og i forskjellige Grader, ja hos enkelte Individer aldrig kommer til Udbrud. Forf. siger i sit nye Skrift Side 173-174, at Sokrates blev moralsk stærk og frie paa samme naturlige Maade som Athleten bliver physisk stærk. Men Athleten har dog ikke givet sig selv den Arm og de Muskler, som han har udviklet til en sjelden Kraft; og ligesaalidet kan Mennesket uddanne sin Frihed, hvis han ikke bringer den med sig som en Deel

af sin Menneskenatur. Naar iøvrigt Hr. Forf. anmærker, at, dersom det blotte Anlæg allerede skulde give Mennesket Adkomst til at kaldes frit, saa maatte ogsaa Barnet, Somnambulen, den Afsindige være Gjenstand for Tilregnelse, saa falder det dog i Øinene, at Eet er det blotte Anlæg, det Andet er Anlæget i Virksomhed, skjøndt ikke i fuldendt Tilstand. Hos det ganske spæde Barn eller den complet Afsindige, der, skjøndt de ere i Besiddelse af Frihedsevnen, dog ikke have Frihedens Brug, kan der ei være Tale om Tilregnelse. Dog maa det bemærkes, at Frihedens Brug og med den Tilregnelse begynder langt tidligere hos et Barn, end i den Alder, hvori det bliver Gjenstand for borgerlig Straf, ligesom og den Vanvittige, naar han er i den hos Forfatteren Side 111 beskrevne Tilstand, heller ikke er uden Tilregnelse for Samvittighedens Domstol, hvilket Forfatteren endog udtrykkelig tilkjendegiver. At de borgerlige Domstole ofte maa frifinde, hvor Tilregnelse i moralsk Forstand kunde finde Sted, i hvilken Henseende de endog tildeels ere bundne ved vilkaarlige Regler, er en for vor Undersøgelse aldeles ligegyldig Omstændighed; thi dette er grundet paa Erkjendelsen af det Usikkre i vor Dom om Mellemtilstandene, og tillige paa den Betragtning, at Barnet, ved sin fremskridende Udvikling, og den Vanvittige, ved den Bevogtning, han maa underkastes, kan gjøres usarlig og det bedre end ved Straf. At overalt den menneskelige Frihed er høist ufuldkommen og indskræn-

te, er en Følge af vor Natur som endelige Væsener. En fuldkommen Frihed vilde være det Samme som en uendelig Magt. Den kan Ingen, der veed hvad han siger, tillægge Mennesket, hverken i Almindelighed eller noget enkelt Individ i Særdeleshed *). Da den hele endelige Tilværelses Væsen bestaaer i bestandig Vorden, uden at det kommer til nogen fast Væren og Forbliven, saa er hiin Ubestemthed og Svæven mellem Frihed og Ufrihed aldeles stemmende med den menneskelige Natur **). Det forholder sig jo heller ikke hermed anderledes med hvad man ellers maa henregne til Formaalet for den menneskelige Stræben; man kalde det nu Fornuft, eller Frihed, eller Moralitet, eller Lyksalighed, eller Sundhed, eller hvad man vil; det existerer aldrig uden i en ufuldkommen og blandet Tilstand; men det siges at være tilstæde, hvor det overveier dets Modsætning, hvorved man dog ofte er uvis, om saadan Overvægt finder Sted eller ikke. Naar Hr. Professoren S. 97 lærer, at de fleste fuldvoxne Mennesker (sic) besidde Fornuft, som han forklarer ved Evne til

*) Dersom der behøvedes noget Beviis for, at Kant ei tillægger den menneskelige Villie en uindskrænket Frihed, saa var det af Hr. Professor Howitz Side 67 citerte Sted, Critik der reinen Vernunft, S. 579, Note, mere end tilstrækkeligt til at afgive dette Beviis.

**) Cfr. Sibbern i jur. Tidsskrift 9 B. 1 H. S. 51 saa og Literaturtidenden for 1824, [illegible] 697-699.

at indsee Tingenes Forhold og Følger (sic) saa kan det dog kun være hans Mening, at de besidde hiin E... i en vis Grad af Udvikling; han vil dog vist ikke ... staae, at en fuldstændig Indsigt i Tingenes Forh... o. s. v. er en almindelig Besiddelse for alle Mennesk... som indtræder med Legemets Modenhed.

Forunderligt er det, at Forf. i denne Mat... indblander Feuerbachs Begreb om criminel Tilregn... som han troer hidledt fra de kantiske Grundsætning... Det er dog bekjendt, at Feuerbach netop har forvist Frihedslæren ganske fra Strafferettens Grændser. ... har han aldeles erklæret sig for den Kantiske Fr... hedstheorie, men just, forbi denne fremstiller Friheden som en oversandselig Evne, har han antaget, at den ei havde Plads i en Videnskab, der lærer, hvorle... des man, ved Hjelp af sandselig Frygt, skal overvinde de Tilbøieligheder, som true Samfundets Fred. Han undgaaer derfor stedse Udtrykket Frihed og slutter sig, som Criminalist, ganske til Deterministernes System, og beraaber sig idelig paa disses Skrifter, skjøndt han, i en høiere Tankerække, forkaster hiint System*). Jeg har andetsteds **) godtgjort, at Feuerbach har Uret i at skye Udtrykket Frihed, og at Man ...

*) See Revision der Grundsätze und Grundbegriffe des peinlichen Rechts, 2 B. S. 91 ff.

**) Juridisk Ark. No. 4 S. 129-130 og Eunomia 2 B. S. ...-123.

...l kan være berettiget til at lægge det Begreb og den ...tvidsthed om Friheden, hvoraf den sunde Menneske...rstand oprindeligviis er i Besiddelse, til Grund i ...riminalretten, uden Hensyn til, hvad Speculatio...en derom maatte dømme, og at Friheden i denne ...etydning ligger i den af ham opstillede subjective ...rundbetingelse for Strafbarheden, nemlig en saadan ...emptstilstand, hvori Straffelovens Virksomhed paa ...egjærevnen havde været physiologisk umulig. Men ...en Frihed, som hertil forudsættes, er kun den tilsy...eladende, som Prof. Howitz ikke heller nægter; det bliver derved uafgjort, om ikke en skjult Nødven...dighed omfatter de Handlinger, hvortil Mennesket troer at bestemme sig; i saa Fald bliver den Frygt, Straffelovens Trudsler opvækker, kun en Bestanddeel af de indvirkende Naturaarsager, og det en saadan, hvorved den med Samfundets Fred samstemmende Handlemaade fremtvinges. Naar han her taler om Muligheden af, at Straffeloven kunde have virket, hvor den dog ei har virket, saa er dette kun saaledes udtrykt i den almindelige Menneskeforstands Sprog, som ei kan andet end skjelne Mulighed, Virkelighed og Nødvendighed fra hinanden; og saaledes maa selve Fatalisten udtrykke sig, naar han taler om menneskelige Handlinger og disses Styrelse ved Love og borgerlige Indretninger. Dette, hvortil vi ei kunne eller ville nægte Fatalisten Ret, og hvoraf Hr. Prof. Howitz

betjener sig hvert Dieblik *), maatte ligesaavel til-
des Feuerbach, som, skjøndt han erkjender den menn-
skelige Frihed, dog troer i Criminalretten ganske
burde sætte den tilside, og tage alt saaledes som en
Fatalist vilde tage det. Det er altsaa blot Misfor-
staaelse, naar Hr. Forf. troer, at Feuerbachs
Grundsætning for den criminelle Tilregnelse er bygget
paa den Kantiske Frihedslære. Ingen Crimina-
list har saaledes som Feuerbach holdt Friheden ude af
sin Straffetheorie.

I de Bemærkninger, jeg i juridisk Tidsskrift
8 B. 1 H. gjorde ved Hr. Professorens Afhandling,
undlod jeg imidlertid at lægge denne hans Feiltagelse
for Dagen, saaledes som jeg der overalt afholdt mig
fra at berøre hans literære Feiltagelser. Jeg gjorde
derimod ved denne Leilighed blot den liden Bemærk-
ning, at han her forudsætter det, som han ei har
beviist, "at de menneskelige Handlinger staae under
Naturnødvendighedens Tvang". Disse mine Ord
citerer han nu S. 104, skjøndt temmeligt unøiagtigt,
og giver det Udseende, som om jeg Intet videre havde
erindret mod hans Nødvendighedslære, uagtet jeg i
det Foregaaende udførligen har viist, hvorledes den hele
Basis for samme, nemlig den Forudsætning, at den
sandselige Existents er den første og høieste, er aldeles
urigtig. Men han anbringer herved tillige en meget

*) Cfr. jur. Tidsskr. 8 B. 1 Hefte S. 142-147.

mærkelig Citation. Han siger nemlig, jeg kunde imodsætte ham den Sætning, at Intet er beviisligt uden den: "jeder Weg der Demonstration gehe in den Fatalismus aus", hvorved han citerer Jacobis berømte Briefe über die Lehre des Spinoza Pag. 225. Ordene staae rigtignok der, saaledes som han anfører dem. Men, dersom han havde kjendt Andet af Jacobi end disse og et Par andre isolerte Ord, saa vilde han have seet, at det var den sidste Forfatter, paa hvilken han skulde beraabe sig. Ved Demonstrationens Vei forstaaer Jacobi, hvad der og er meget naturligt, den, som vedblivende skrider frem fra det Betingede til Betingelsen, stedse krævende til den fundne Betingelse en anden tidligere; og, at man paa denne Vei aldrig kommer til noget Ubetinget eller Første, er indlysende. Jeg kan derfor aldeles Intet have mod hiin Thesis, skjøndt jeg heller vilde sige, at Demonstrationens Vei fører til Nihilismus. Men hvo har stærkere, end just hiin store og ædle Sandhedsgrandsker, staaet paa, at der gives en umiddelbar Vished, der ligger til Grund for enhver middelbar ɔ: den, der faaes ved Slutninger, og at det derfor er en meget falsk og sig selv modsigende Speculationsmaade, som vil bringe alt ind under Begribelighedens Lov *). Umiddelbart efter hiin af

*) l. c. S. 424-26. "Bedingungen des Unbedingten entdecken, dem absolut Nothwendigen eine Möglichkeit erfinden und es construiren zu wollen, um es begreifen zu können, scheint

Hr. Prof. citerte Thesis kommer der en anden, som kunde viist ham, hvorlidet Jacobi lader den Demonstrationsvei, der fører til Fatalisme, gielde, nemlig at ethvert Beviis sætter noget allerede Beviist forud, hvil

als ein ungereimtes Unternehmen sogleich einleuchten zu müssen. Und doch ist es eben dieses, was wir unternehmen, wenn wir uns bemühen, der Natur ein uns begreifliches, das ist ein blos natürliches Daseyn auszumachen und den Mechanismus des Prinzips des Mechanismus an den Tag zu bringen. Denn, wenn alles, was auf eine uns begreifliche Weise entstehen und vorhanden seyn soll, auf eine bedingte Weise entstehen und vorhanden seyn muß, so bleiben wir, so lange wir begreifen, in einer Kette bedingter Bedingungen. Wo diese Kette aufhört, da hören wir auf zu begreifen, und da hört auch der Zusammenhang, den wir Natur nennen, selbst auf. Der Begriff der Möglichkeit des Daseyns der Natur wäre also der Begriff eines absoluten Anfangs oder Ursprungs der Natur; er wäre der Begriff des Unbedingten selbst, in so fern es die nicht natürlich verknüpfte, das ist für uns unverknüpfte unbedingte Bedingung der Natur ist. Soll nun ein Begriff dieses Unbedingten und Unverknüpften — folglich Aussernatürlichen möglich werden, so muß das Unbedingte aufhören das Unbedingte zu seyn; es muß selbst Bedingungen bekommen, und das absolut Nothwendige muß anfangen das Mögliche zu werden, damit es sich construiren lasse."

Princip er en Aabenbaring, og strax derefter følgende Elementet for al menneskelig Erkjendelse og Virksomhed er Troe". Derhos vilde han faa Sider forud have fundet en Udvikling heraf, som nærmere kunde viist, hvorlibet han havde tilfælles med Jacobi *), og paa

*) l. c. Side 215-217. "Lieber Mendelsohn, wir alle werden im Glauben gebohren und müssen im Glauben bleiben, wie wir alle in Gesellschaft gebohren werden und in Gesellschaft bleiben müssen: totum parte prius esse necesse est. Wie können wir nach Gewißheit streben, wenn uns Gewißheit nicht zum voraus schon bekannt ist; und wie kann sie uns bekannt seyn, anders als durch etwas, das wir mit Gewißheit schon erkennen? Dieses führt zu dem Begriffe einer umittelbaren Gewißheit, welche nicht allein keiner Gründe bedarf, sondern schlechterdings alle Gründe ausschließt und einzig und allein die mit dem vorgestellten Dinge übereinstimmende Vorstellung selbst ist. Die Ueberzeugung aus Gründen ist eine Gewißheit aus der zweiten Hand. Gründe sind nur Merkmale der Aehnlichkeit mit einem Dinge, dessen wir gewiß sind. Die Ueberzeugung, welche sie hervorbringen, entspringt aus Vergleichung und kann nie recht sicher und vollkommen seyn. Wenn nun jedes Fürwahrhalten, welches nicht aus Vernunftgründen entspringt, Glaube ist, so muß die Ueberzeugung aus Vernunftgründen selbst aus dem Glauben kommen, und ihre Kraft von ihm allein empfangen.

Durch den Glauben wissen wir, daß wir einen Körper haben, und daß außer aus andre Körper

flere Steder vilde han have fundet med klare Ord, Gud, Frihed og en fra de sandselige Drifter uafhæn

und andre denkende Wesen vorhanden sind. Ein wahrhafte, wunderbare Offenbarung! Denn wir empfinden doch nur unseren Körper so oder anders beschaffen; und, indem wir ihn so oder anders beschaffen fühlen, werden wir nicht allein seine Veränderungen, sondern auch etwas davon ganz verschiedenes, das weder blos Empfindung noch Gedanke ist, andre wirkliche Dinge gewahr, und zwar mit eben der Gewißheit, mit der wir uns selbst gewahr werden; denn ohne Du ist das Ich unmöglich. Wir erhalten also, blos durch Beschaffenheiten, die wir annehmen, alle Vorstellungen, und es giebt keinen andern Weg reeller Erkenntniß; denn die Vernunft, wenn sie Gegenstände gebiert, so sind es Hirngespinste.

So haben wir denn eine Offenbarung der Natur, welche nicht allein befiehlt, sondern alle und jede Menschen zwingt zu glauben und durch den Glauben ewige Wahrheiten anzunehmen."

Denne Tale vil vist synes Hr. Professor Horwitz og mange Flere heel synderlig af en Philosoph; og de ville maaskee mene, at Veien for al Vilkaarlighed og for ethvert Sværmerie aabnes, naar man saaledes sætter Troen over den klare Erkjendelse. Men det maa betænkes, at selve denne Troe er Gjenstand for en klar Erkjendelse og just retfærdiggjøres ved at stige ned til de Erkjendelsens Dybder, hvorom de fleste Mennesker ei gjøre dem nogen Forestilling; idet man tydelig indseer, at noget umiddelbar vist maa lægges til Grund for al middelbar Vished; og kun som saadant umiddelbar vist erkjender det, uden hvilket den

ig moralsk Kraft ere for Jacobi de første af alle Sandheder *). Overalt ere der kun Faa, som have havt den Indflydelse paa den Gang i Philosophien, der er Hr. Forfatteren saa fordømmelig, som just Friedrich

hele betingede Viden er et Intet. At her iøvrigt ei er Tale om christelig Troe eller christelig Aabenbaring behøver vel ei at anmærkes.

*) l. c. Fortale Sætning XXXII. "Es bestehet also die Freyheit nicht in einem ungereimten Vermögen, sich ohne Gründe zu entscheiden; eben so wenig in der Wahl des Bessern unterm dem Nützlichen oder der vernünftigen Begierde; denn eine solche Wahl, wenn sie auch nach den abgezogensten Begriffen geschieht, erfolgt doch immer nur mechanisch; — sondern es besteht diese Freyheit, dem Wesen nach, in der Unabhängigkeit des Willens von der Begierde." Sætning XXXVI. "Wie weit nur auch unser aufgeklärtes Zeitalter über — die Schwärmereyen — oder den Mysticismus eines Epictets und Autonius erhaben seyn mag, so sind wir doch in der Deutlichkeit und Gründlichkeit noch nicht so weit gekommen, daß wir von allem Gefühl der Ehre los wären. So lange aber noch ein Funken dieses Gefühls im Menschen wohnt, so lange ist ein unwidersprechliches Zeugniß der Freyheit, ein unbezwinglicher Glaube an die innerliche Allmacht des Willens in ihm. Mit dem Munde kann er diesem Glauben verläugnen, aber er bleibt im Gewissen und bricht einmahl unversehens hervor, wie im Mahomet des Dichters, da er in sich gekehrt und betroffen die schauderhaften Worten ausspricht: "il est donc des remords!"

Heinrich Jacobi. Fra den Tid, at den rene Kantianisme tabte sig (hvilket, skjøndt Hr. Prof. i sin Afhandling om Afsindighed forudsætter den som endnu herskende, allerede skete i Slutningen af det forrige Aarhundrede) turde det ikke være let at afgjøre, enten Jacobi eller Kant har beholdt størst Indflydelse. Saa misligt er det, af en dybsindig Philosoph at udhæve een eller anden enkelt Sætning, hvori man troer at finde en Styrke for sin Mening, uden at bekymre sig om den Betydning, hiin Sætning har i sin Sammenhæng. Forf. erindre ikke herimod, at han just har paaberaabt sig Jacobi, fordi dennes Tilstaaelse som Indeterminist maatte være saa meget mere vægtig; thi, naar Jacobi forstaaes, saa har han aldeles intet tilstaaet, som kan komme Hr. Prof. Howitz tilgode; ikke at tale om at dog ikke en enkelt Forfatter saaledes kan tilstaae noget paa et Systems Vegne.

Side 55 finder han en Urimelighed i hvad jeg Side 141 har sagt til Oplysning om, at den Frihed, han indrømmer, kun er et Skin, naar der ingen absolut Frihed gives. Han citerer ved denne Leilighed en enkelt Periode, men, som sædvanligt, aldeles urigtigt. Det "saa lidet", hvormed jeg har forbundet de flere Bestanddele af denne Periode, forvandler han til et "eller", for deraf at udbringe, at jeg tillægger Mennesket samme Magt til at forestille sig en Gjenstands Beskaffenhed efter Behag, som til at vælge den Gjenstand, hvormed han beskjæftiger sin Forestillingsevne.

Nu turde jeg vel paastaae, at Maaden, hvorpaa Mennesket forestiller sig Gjenstandene, er for en Deel afhængig af Villien; men det har dog paa dette Sted ikke været min Mening, at forkynde denne Sætning, som ingenlunde her svarede til mit Øiemeed, siden jeg der blot vilde paaberaabe mig det, der umiddelbart, ifølge vor Bevidsthed, beroer paa Villien og ingenlunde vilde indlade mig paa det, der paa en middelbar og skjult Maade kan bestemmes ved samme. Hvad jeg har sagt, er kun, at, efter Forfatterens Lære, vilde Villien have ligesaa liden Indflydelse paa Valget af Forestillingens Gjenstand, som paa Maaden, hvorpaa Sjælen forestillede sig denne. Han tillægger iøvrigt og for saa vidt mine Ord en ganske urigtig Betydning, naar han mener, at jeg tillægger Villien en uindskrænket Magt til at bestemme sin Gjenstand og derfor gjør det Spørgsmaal, som intetsteds har hjemme, om en Grønlænder, der aldrig har hørt om en Elephant, kan tænke sig den. Det er aldrig faldet mig og vel intet andet Menneske ind, at den menneskelige Villie skulde have den Almægtiges Skaberkraft. Men, naar jeg forudsætter, at Villien har en, skjøndt begrændset Magt til at henvende Forestillingsevnens Opmærksomhed paa denne eller hiin Gjenstand og derved forjage en anden, saa er det ikke mere, end hvad ethvert Menneskes Bevidsthed, naar han ikke gaaer ud over denne, lærer ham. Hr. Prof. Howitz vil vist heller ikke nægte, at han, saaledes som Sagen i den umiddelbare Bevidsthed

Heinrich Jacobi. Fra den Tid, at den rene Kantianisme tabte sig (hvilket, skjøndt Hr. Prof. i sin Afhandling om Affindighed forudsætter den som endnu herskende, allerede skete i Slutningen af det forrige Aarhundrede) turde det ikke være let at afgjøre, enten Jacobi eller Kant har beholdt størst Indflydelse. Saa misligt er det, af en dybsindig Philosoph at udhæve een eller anden enkelt Sætning, hvori man troer at finde en Styrke for sin Mening, uden at bekymre sig om den Betydning, hiin Sætning har i sin Sammenhæng. Forf. erindre ikke herimod, at han just har paaberaabt sig Jacobi, fordi dennes Tilstaaelse som Indeterminist maatte være saa meget mere vægtig; thi, naar Jacobi forstaaes, saa har han aldeles intet tilstaaet, som kan komme Hr. Prof. Howitz tilgode; ikke at tale om at dog ikke en enkelt Forfatter saaledes kan tilstaae noget paa et Systems Vegne.

Side 55 finder han en Urimelighed i hvad jeg Side 141 har sagt til Oplysning om, at den Frihed, han indrømmer, kun er et Skin, naar der ingen absolut Frihed gives. Han citerer ved denne Leilighed en enkelt Periode, men, som sædvanligt, aldeles urigtigt. Det "saa lidet", hvormed jeg har forbundet de flere Bestanddele af denne Periode, forvandler han til et "eller", for deraf at udbringe, at jeg tillægger Mennesket samme Magt til at forestille sig en Gjenstands Beskaffenhed efter Behag, som til at vælge den Gjenstand, hvormed han beskjæftiger sin Forestillingsevne.

Nu tør jeg vel paastaae, at Maaden, hvorpaa Mennesket forestiller sig Gjenstandene, er for en Deel afhængig af Villien; men det har dog paa dette Sted ikke været min Mening, at forkynde denne Sætning, som ingenlunde her svarede til mit Øiemeed, siden jeg der blot vilde paaberaabe mig det, der umiddelbart, ifølge vor Bevidsthed, beroer paa Villien og ingenlunde vilde indlade mig paa det, der paa en middelbar og skjult Maade kan bestemmes ved samme. Hvad jeg har sagt, er kun, at, efter Forfatterens Lære, vilde Villien have ligesaa liden Indflydelse paa Valget af Forestillingens Gjenstand, som paa Maaden, hvorpaa Sjælen forestillede sig denne. Han tillægger iøvrigt og for saa vidt mine Ord en ganske urigtig Betydning, naar han mener, at jeg tillægger Villien en uindskrænket Magt til at bestemme sin Gjenstand og derfor gjør det Spørgsmaal, som intetsteds har hjemme, om en Grønlænder, der aldrig har hørt om en Elephant, kan tænke sig den. Det er aldrig faldet mig og vel intet andet Menneske ind, at den menneskelige Villie skulde have den Almægtiges Skaberkraft. Men, naar jeg forudsætter, at Villien har en, skjøndt begrændset Magt til at henvende Forestillingsevnens Opmærksomhed paa denne eller hiin Gjenstand og derved forjage en anden, saa er det ikke mere, end hvad ethvert Menneskes Bevidsthed, naar han ikke gaaer ud over denne, lærer ham. Hr. Prof. Howitz vil vist heller ikke nægte, at han, saaledes som Sagen i den umiddelbare Bevidsthed

forekommer ham, har bestemt sig selv til at beskjæftige sin Eftertanke med Undersøgelserne om Frihed og Nødvendighed, og, ved at skrive derover, at henvende Andres Opmærksomhed paa det Samme. Al Underviisning og Folkeledelse beroer derpaa, at et Menneske deels af egen Drift, deels dertil fremkaldt, men dog ikke tvungen, af Andre, sysselsætter sin Forestilling med visse bestemte Gjenstande og fastholder disse. Hr. Professoren har ogsaa selv, som Læge, vistnok ofte havt Leilighed til at opfordre sine Patienter til at forjage Forestillinger, som forstyrrede deres Sundhed, ved at beskjæftige Sindet med andre, for Sundheden tjenligere. Vel veed jeg, at han, efter sit System, maa indrømme, at en skjult Nødvendighed altid har bragt ham til at give saadanne Raad, og at det er en lige Nødvendighed, der har bestemt Patienten til at følge eller ikke at følge samme, ligesom dette nu er skeet, og at det altsaa i al Fald er den lægende Naturkraft, som gjennem ham har frembragt den gavnlige Indvirkning paa Patienten. Men han maa dog tilstaae, at dette kun er hans Theorie, og jeg lægger til, at det er en grundløs Theorie. Paa det her omhandlede Sted var der imidlertid ikke Tale herom; thi der var det ikke mit Øiemed, at gjendrive hans Angreb paa Friheden, hvilket jeg allerede forud havde gjort, men kun at gjøre Læseren opmærksom paa, at den Frihed, han indrømmer, ingen sand og virkelig Frihed er.

Forfatteren har Side 43-46 søgt at gjendrive

Hvad jeg havde anmærket om Fatalismens fordærvelige Følger *). Han mener, at jeg har forvexlet den bornerede Tyrketroe med den Nødvendighedslære, hvortil Philosopherne bekjende sig. Men, uden her at ville opholde mig ved det sidste Udtryk, maa jeg bemærke, at hvad jeg i foranførte Henseende har sagt, ikke gjelder om den Nødvendighedslære, som sætter en levende hellig Gud i Spidsen for Nødvendigheden, men kun om den, der paastaaer, at alle aandelige Ytringer have deres Rod i den physiske Natur, og at denne Lære, som Folketroe, neppe kunde faae en anden Skikkelse, end netop Tyrketroen. Jeg har iøvrigt Side 135, 143 - 145 omstændeligen viist, hvilke de fordærvelige Følger ere, Fatalismen, som Folketroe, maa føre med sig. Herved har Forf. i Fortalen til Afhandlingen om Affindighed S. V gjort den Bemærkning, at man ikke undlader at arbeide paa at hele et Beenbrud, skjøndt dets Helbbredelse eller Ikkehelbbredelse er afhængig af

*) Jeg skal heri endog have været Fatalismen mere nærgaaende end Recensenten i Literaturtidenden, der, med al sin Animositet imod dette System, tilstaaer, at samme ikke ophæver Forskjellen paa Godt og Ondt. Men, foruden at Recensenten kun taler om Spinozas Lære, der har, som en ganske anden Oprindelse, et ganske andet moralsk Resultat end vor Forfatters, saa har dog Recensenten tydelig viist, at det egentlig Eiendommelige i Begrebet om Ondt og Godt i moralsk Forstand forsvinder ogsaa ved hiin Lære.

nødvendige Naturlove. Men det, vi gjøre, nemlig at sætte de Naturlove i Virksomhed, som kunne helbrede Beenbrudet, det ansee vi dog for noget, der beroer paa os. Videre siger han, at vi dadle Tyrken, fordi han ikke anvender de naturlige Midler mod Pestsmitten, og altsaa vist ikke ere beføiede til at forsømme de naturlige Midler imod moralsk Fordærvelse. Men det er jo netop os, som ikke ere Fatalister, eller hos hvem i al Fald denne Troe ei er blevet rodfæstet og gaaet over i Sindelaget, som dadle Tyrkerne; disse selv finde deres Ligegyldighed meget naturlig. Endelig anfører han, at vi ikke, Fatalismen uagtet, ville ophøre at elske de gode (de gavnlige) og afskye de onde (skadelige) Egenskaber hos Mennesket, for deres Virkningers Skyld, saaledes som Faaret og Hesten bliver almindeligen yndet og elsket, medens Slangen og Skorpionen bliver afskyet. Men, naar vi nu have sat os i Hovedet, at det er vor med Faaret eller med Skorpionen meest analoge Natur, som driver os til den Adfærd, der gjør os elskelige eller afskyelige for andre, saa maae vi tillige indsee, at det er ligesaa forgjæves for den, i hvis Lod en ondartet Natur er faldet, at anstrænge sig for at forbedre denne, som om Skorpionen vilde arbeide paa at skaffe sig en Faarenatur. Forsaavidt Hr. Professoren i sin Nødvendighedslære har indblandet Begrebet om en guddómmelig Styrelse, saa er det viist i det Foregaaende, hvorlidet denne har hjemme i hans System, og at i Særdeleshed det, han i sin

Afhandling om Affindighed S. 59 kalder guddommelig Tilskikkelse, ingen Adkomst har til dette Navn. Iøvrigt bestaaer det Vigtigste, som han under denne Punct modsætter mig, i en Citation af en engelsk Forfatter, hvori en Citation af Helvetius er indblandet, og som gaaer ud paa at vise, hvorledes Determinismen hos forskjellige philosophiske eller religiøse Secter har været uden skadelig Følge. Herved maa jeg bemærke, at jeg ikke anseer noget af de paaberaabte Exempler for passende paa vor Strid, uden det, som er taget fra Mahomets Tilhængere. Men, skjøndt det ikke kan nægtes, at deres fatalistiske Troe har frembragt kraftige Yttringer af en vild Tapperhed, saa synes det dog, som hverken Hr. Prof. Howitz eller den citerte Forfatter iøvrigt vil hos dem finde noget Beviis for Fatalismens velgjørende Følger paa Folkecharacteren. Historien taler og altfor tydeligt herimod. Naar man beraaber sig paa Stoikerne, saa maa jeg bemærke, at disses Lære om Fatum, i det mindste hos de Nyere af denne Sect, ikke omfattede den menneskelige Villie, hvilken de tvertimod tillagde den høieste Grad af Kraft til at hæve sig over alle sandselige Begjeringer. Man behøver blot at læse det første Capitel i Epictets Haandbog, for at overbevise sig herom *). Hvad Calvini-

*) Hvor meget Chrysip, om hvem de Gamle sagde, at, hvis han ikke havde været, havde ingen Stoa været, bestræbte sig for at forene den menneskelige Frihed med Ideen om Fatum, lærer os den udfør-

sterne og de øvrige christelige Religionspartier angaaer, som lære en absolut guddommelig Forudbestemmelse, saa har jeg alt forhen tydeligt nok erklæret mig over den store Forskjel imellem en Lære, der sætter et helligt Væsen i Spidsen for Nødvendigheden og opfordrer Mennesket til at hellige sit Sind og sin Vandel og deri finde et Vidnesbyrd om, at han hører til de Udvalgte; og den, som hidleder Alt af en blind Naturkraft. Tilhængerne af Prædestinationslæren staae vel Fare for at forfalde i forvirrende og utrøstelige Grublerier, og jeg anseer det for et stort Fortrin ved vor Kirke, at den ikke opstiller et Dogma, som leder til slige Grublerier. Men ogsaa den Calvinske Kirke erkjender i hiin Lære en Gaade for den menneskelige Forstand, hvorved

lige Fremstilling af Chrysips Lære i denne Henseende, hvilken vi finde hos Cicero (de fato cap. 39 seqq) der siger: Mihi qvidem videtur, cum duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum, qvi censerent omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret, in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, qvibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus, tanquam arbiter honorarius, medium se ferre voluisse, sed *applicasse ad eos potius, qui necessitate motus animos liberatos volunt.* At nu Cicero mener, at det ikke er lykkedes ham, gjør naturligviis intet til Sagen her, hvor der kun er Tale om, hvad han har antaget og villet.

vi dog ikke bør blive trætte i at gjøre hvad Religionen opfordrer os til.

Jeg har nu af den Deel af Hr. Professorens Skrift, som handler om Friheden, Intet tilbage, uden den litteraitriske Deel. Denne forbigik jeg med Flid i de Bemærkninger, jeg meddeelte til hans første Afhandling, og det fornemmeligen, fordi jeg ikke kunde indlade mig i samme, uden at overbevise ham de betydeligste Vildfarelser. Men, for at man ei skulde troe, at jeg lod gjelde, hvad han i saa Henseende havde anført, tilkjendegav jeg udtrykkeligen, at jeg forbigik, hvad der i historisk Henseende kunde være at bemærke ved hans Fremstilling af Philosophernes Lære og i Særdeleshed hans Critik over den kantiske Frihedstheorie. Hans Afhandling var mig kjærkommen formedelst den Indsigt, hvormed han havde behandlet sit Æmne, forsaavidt det laae indenfor hans Fag, og det var langtfra mit Øyemeed, at blotte hans Svaghed i den Deel, hvori han var gaaet udenfor sit Fag og sin Kundskabssphære. Jeg indskrænkede mig derfor til, korteligen at fremføre hvad jeg ansaae nødvendigt, for at ikke de Mange, der Intet kjende til den høiere Philosophie, skulde lade sig blænde ved Forfatterens, vel i sig saare løse, men dog paa en sindrig og energisk Maade foredragne Lære angaaende Friheden og de moralske Grundbegreber. Jeg afholdt mig derfor saa meget som muligt fra udtrykkeligen at berøre hans Argumentationer, som jeg derimod fornemmeligen søgte

paa en indirecte Maade at modvirke. Da dette imidlertid af Hr. Forf. er taget som et Beviis paa Mangel af Evne til at trænge ind i hans Lære og at gjendrive den, saa har jeg nu fundet mig opfordret til at gaae en anden Vei, og troer derfor nu heller ikke at burde ganske lade hans store litterairiske Vildfarelser være ubemærkede, saa meget mindre, som jeg nu seer, at han vil gjelde for en i de philosophiske Studier bevandret Mand og drister sig til at behandle hans Modstandere og i Særdeleshed den indsigtsfulde Recensent i Litteraturtidenden som Ignoranter.

Hans fuldkomne Ubekjendtskab med Kant's Philosophie blottede sig i hans Afhandling om Afhængighed allerede derved, at han for sin Fremstilling havde af Kants egne Skrifter blot lagt et til Grund, der kun, i Henhold til hans øvrige Frihedslære, indeholdt en Anmærkning, sigtende til at forebygge en enkelt Misforstaaelse, og, at han iøvrigt snart beraabte sig paa hvad en, snart paa hvad en anden af Kants Tilhængere, i Skrifter, der ingenlunde indeholdt en fuldstændig Afhandling om Frihedslæren, havde sagt. Endnu mere forraadte den sig derved, at han ikke vidste af den Forbindelse, hvori denne Deel af Kants System staaer med det øvrige, og overalt argumenterede som om den sandselige Tilværelses Absoluthed var noget uomtvistet, hvorfra han her kunde gaae ud. Det var let at forudsee, at han, hvis han nogensinde gjorde et lignende løst Bekjendtskab med Kant's øvrige System, som

det han da havde gjort med Læren om Friheden, saa vilde han finde samme Urimelighed og Daarskab i det Hele, som i det, han da kaldte det svageste Partie i samme (See Side 90). Dette har og fuldkommen bekræftet sig i den nye Afhandling; og, hvor grovelig han overalt har misforstaaet Kant, er udførligen viist i det Foregaaende, ligesom jeg i det følgende, naar jeg kommer til at handle om hans Angreb paa Kants Moral, skal anføre flere forbausende Beviser derpaa. Han har derfor vist nok god Grund til kun at gjøre smaa Fordringer paa at forstaae Kant (Determinismen S. 106). Men, saa skulde han have ladet være at nedværdige det han ikke forstod; ligesom han heller ikke burde tage det ilde op, at man ikke vilde antage ham for en Kjender af Kants Philosophie. Han har imidlertid ikke kjendt synderlig mere til andre Philosophers Systemer; og hans Recensent har med stor Føie forundret sig over den Paastand, at der før Kants Tid var en ikke ringe Overeensstemmelse saavel mellem Philosopherne indbyrdes, som mellem disse og den sunde Menneskeforstands Omdømme, Friheden angaaende (Afhandlingen om Affindighed Side 53), hvilken Paastand han vedbliver med megen Kjækhed at forsvare mod hiin Recensent, der paa en saa lempelig Maade havde modsagt samme. De Skribentere, som han deels paa hiint Sted, deels andetsteds i Afhandlingen, og navnligen S. 30 paaberaaber sig som enige om Friheden i det mindste i Hovedsagen, ere Spinoza,

Locke, Bayle, Hume, Bonnet, Priestley, samt Epikur, Helvetius, Wolf, og Haller. At han har taget feil med Hensyn til to af disse tilstaaes i den nye Afhandling, hvor han Side 86 Note nævner Epicur som en af de første Indeterminister, og Side 122, hvor han indrømmer, at Locke ei var Determinist, men deelte den sædvanlige kortsynede Anskuelsesmaade om Nødvendighedslæren som ufordragelig med Moraliteten. Iøvrigt maa man undre sig over, naar man seer, hvilke andre Forfattere han, for at bruge hans eget Udtryk (Determinismen Side 84) har rystet sammen i een Pose. For ikke at tale om deres meget forskjellige Adkomst til at nævnes blandt Hovedskribenterne i Philosophien, saa er deres Lære om Friheden tildeels saa forskjellig som Ild og Vand. Saaledes ville vist Faa eller Ingen af de øvrige kjendes ved Spinoza. Wolf har, i et særskilt Skrift, og ellers overalt i sine Arbeider, søgt at gjendrive ham; og Bayle holder Spinozas System for den meest vanskabte Hypothese, som man kan forestille sig, den meest urimelige, og vor Sjæls soleklareste Forestillinger meest diametraliter modsigende *). Bayle har iøvrigt egentlig ingen bestemt Mening yttret om Friheden, men denne fine Dialektiker har blot her som overalt opvakt Tvivl. Wolfianerne og flere af de

*) See Dictionary philosophique et critique. Artikel Spinoza.

andre ere langt fra at underlægge den menneskelige Villie Naturnødvendighedens Love. Forf. støtter sig, hvad Wolfianerne angaaer, blot paa den Definition, der i Daries's og i Nørregaards Naturretssystemer forekommer om Frihed; ligesom han og iøvrigt paaberaaber sig de af ham nævnte Skribenteres Definitioner. Men, uden her at ville gjøre de mange andre Bemærkninger, som denne Fremgangsmaade kunde give Anledning til, skal jeg blot erindre, at de paaberaabte Definitioner vel ikke bestemt indeholde det Oprindelige og Absolute, som Kants Frihedsbegreb medfører, men at de heller ingenlunde forudsætte det modsatte. Gaaer man lidt videre ind i hine Forfatteres Lære, seer man, at adskillige af dem netop have bekjendt sig til Begreber om Frihed og Tilregnelse, som Hr. Prof. Howitz fordømmer. Saaledes, for kun at nævne et eeneste Beviissted, efterſee man Wolfii philosophia practica universalis Vol. I, §. 528, hvor man vil finde lært en Tilregnelighed, som forudsætter, at Mennesket kunde have handlet anderledes end han handlede. Naar Hr. Forf. nu, Side 70-71, beraaber sig paa Buhles og fornemmelig Jacobis Tilstaaelser om den Leibnitz-Wolfske Philosophie, saa skal jeg, for ikke at indlade mig videre, blot bemærke, at eet er, om Leibnitz's eller Wolfs Lære indeholder Elementer, som, forfulgte med Consequents, kunne føre til en vis intelligibel Fatalisme, en Paastand, som just Kant har gjort, til hvem Jacobi, paa det af Hr. Professo-

en ældre Sted, hvilket, et andet et, om deres Lære udtrykkelig var fatalistisk. Dette sidste vedkjendte de dem paa ingen Maade; men den skjulte Sæd til Fatalismen, som laae i deres Systemer, kunde dog ingenlunde fremvirke den Enighed mellem Philosopherne, som han paaberaaber sig. Naar han fremdeles ytrer sig som om de dog let vilde været blevet enige, hvis Kant ei paa nye havde indført en libertas indifferentiæ, saa er dir alt oven sagt nok, for at gjendrive dette. Side 59 har han, i Anledning af at hans Recensent har nævnt Cartesius som en Philosoph, der bestemt erklærede sig for Sjælens Frihed, anført dette som om Recensenten brugte Cartesii Authoritet for Sætningen selv. Dette kunde vist aldrig falde en slig Recensent ind; men han har her blot villet berigtige Hr. Prof. Howitz's historiske Paastand. Iøvrigt betjener Forf. sig ved denne Leilighed af det Hunsraad, at han kun tager Hensyn til den Deel af Recensentens Citation, som han nogenlunde, skjøndt kun ved en stor Sprogvilkaarlighed, kan fortolke efter sin egen Mening, men udelader det, hvormed dette ei lod sig gjøre. Det er desuden alt for bekjendt, at Cartesius var streng Spiritualist og Indeterminist til at herom kan være at disputere.

For imidlertid at gjøre Ende paa al videre Indsigelse imod sin Paastand, anfører Hr. Prof. Howitz S. 71-72 en Authoritet, som han synes at ansee for afgjørende. Det er en transatlantisk Philosophs

Vidnesbyrd" han fremkalder, en T. Cooper, der har udtrykt sig saaledes: "I Sandhed Spørgsmaalet om Nødvendighed maa nu ansees for afgjort; thi med dem, der kan modstaae Collins og Hartleys Skrifter, og den Undersøgelse af disse Gjenstande, som Dr. Priestley og hans Opponenter have foretaget, med dem kan man ikke tale fornuftigt. Interest rei publicæ, ut denique sit finis litium, er en Maxime, der ogsaa i Videnskabernes Republik, kan have Gyldighed". Vistnok er det et kraftigt Sprog, han fører, den transatlantiske Mand; og det er en rask Beslutning, hvormed han vil bringe alle Indvendinger til at forstumme. Men om jeg end ikke hos Hr. Professor Howitz havde erfaret "hvor langtfra det er, at en sikker Tone altid forraader en sikker Sag" saa vilde dog hiin Kjækhed alene ikke formaae mig til at opgive en Overbeviisning, som enhver gjentagen Eftertænkning har bekræftet. Og ellers veed jeg intet, hvorpaa den store Authoritet skulde grunde sig, som Hr. Forf. tillægger sin transatlantiske Philosoph. Det kan dog vel ikke være den Omstændighed, at han hører hjemme i den nye Verden? Heller ikke kan det ligge i den Grundighed, hvormed denne mig ubekjendte Forfatter skal have undersøgt selve Spørgsmaalet om Frihed og Nødvendighed; thi af det lidet, Hr. Prof. har meddeelt af ham, erfarer jeg, at den Tid, hvori der kunde debatteres fornuftigt om denne Sag, efter hans Tanker, forlængst var udløben, forend han skrev,

saa at han enten ikke maa have indladt sig derpaa eller talt ufornuftigt. Nok er det jeg kan ikke ret indsee den Vægt, denne Mands Ord kan have, og finder derfor Overgangen noget vel dristig, naar Hr. Prof. strax efter at have anført disse Ord, udbryder! "Saa-ledes slode Tingene, da Kant opstaabte". Det lader iøvrigt til, at Enhvers Ord er ham en Authoritet, naar det indeholder noget, som giver eller synes at give ham Medhold. Især er det mærkeligt, hvorledes ethvert Ord, som han har fundet i en engelsk critisk Journal, er ham et dictum probans. See S. 73. 127, Note, 164 cfr. 165. Han vilde gjerne give sine Læsere at forstaae, at vi mod ham betjente os af Kants og andre tydske Philosophers Authoritet, istedetfor Grunde. Dette har nu ingensinde været Tilfældet; thi hertil hører det ikke, om man har henviist til en hos Kant forekommende Udvikling, saalidet som jeg regner det dertil, naar han, paa lignende Maade, f. Ex. henviser til Hume, S. 145. Men for ham er det blotte Ord af en engelsk Recensent en Authoritet, hvormed han troer at kunne slaae os til Jorden. Saa megen Anseelse de engelske critiske Journaler end nyde, saa kan det dog ikke andet end fremkalde Smiil, naar Forfatteren citerer en der yttret Mening i et philosophisk Anliggende, blot fordi den der er yttret, som om det var en endelig Dom. Dog vi have forhen seet, at han endog tager til Takke med Tydskere, naar han hos en saadan finder en eller

anden Sætning, som han troer stemmende med sin Lære. Ogsaa vor Treschow bliver ham S. 164 et afgjørende Vidne, og faaer, til desto større Bestyrkelse, den Roes, at være uforblændet af Dagsphilosophien, en Roes, Forf. vel vilde have taget i Betænkning, at give denne lærde og skarpsindige Grandsker, naar han havde kjendt ham lidt bedre, da han saa vilde vidst, at han i Særdeleshed har optaget saare meget af Schelling, der netop er Stifteren af det Identitets System, som Hr. Professoren S. 80, under Henviisning til Treschow, erklærer for den meest tilfredsstillende philosophiske Anskuelse, han kjender; en Yttring, der forresten slet ikke passer til hans øvrige Ræsonnements.

(Fortsættes).

Ex. A C P.
3/6/05.

